

DR. KISVARGA LAJOS – KISVARGA ZOLTÁN

**SÁRMELLÉK ÉS KÖRNYÉKE TÖRTÉNETE
1945 – 2000
(S EGY KICSIT TOVÁBB)**

Felelős kiadó: Kisvarga Zoltán

ISBN:

Ziegler-nyomda, Keszthely

BEVEZETÉS

Sármellék története folytatásának megírása mindig is az első helyet foglalta el tudományos munkáim sorrendjében. Itt születtem, itt voltam gyermek és megkísérlettem azt, ahogy erre történészként az ókori hősök művei tanítottak: „Minden harag és elfogultság nélkül” bemutatni szülőfalum és régióm fejlődéstörténetét, mégis arra kérem a nagyon tisztelt olvasóközönséget, bocsássa meg érzelmi botlásaimat.

Mentségem csupán, hogy akár a Szegeden található egykori JATE történelem-német szakos hallgatójaként a buszról, vagy vonatról leszállva Keszthelyen, vagy a greifswaldi Ernst-Moritz-Arndt germanisztika szakos hallgatójaként a budapesti Ferihegyen leszállva első utam mindig a szülői házhoz vezetett, s mindezt ápolom a mai napig is. Azt is hősiesen bevallom, hogy eredetileg egy Hansa város (Greifswald, Stralsund) történetének megírását terveztem szakdolgozatomban az egyetemen, Édesapám hatására azonban, aki születésem óta a legjobb tanítómesterem, s később legkiválóbb munkatársam lett, úgy döntöttem, hogy vele együtt alkotom meg családműként e monográfiát. Sajnos óriási hiányát érzem annak a ténynek, hogy egy súlyos betegség okaként már tíz éve egyedül dolgozom tovább. Közülünk történő hirtelen távozása rengeteg emberfölötti feladatot hagyott rám e mű folytatását illetően is. Az előző kiadvány megjelenése óta létrehozott közös gyűjteményünk folytatásának kiadásáért szeretnék köszönetet mondani dr. Kisvarga Lajosnak, s az őt, engem ez idáig is támogató segítőknek, mecénásoknak, illetve adatközlőknek, hivataloknak, közintézményeknek.

Kimondhatatlan hála, köszönet és tisztelet Mindenkinek, akik mindezek fölött e súlyos mai helyzetben, a világválságok tetőpontján minden erejükkel e hiánypótló mű világrahozatalát segítik, támogatják. S én, mint vallásos, hívő ember, azon imádkozom mindig, miközben e művön dolgozom, hogy egészséges maradjak a monográfia befejezéséig.

A könyvben szereplő politikai nézetekkel, megfogalmazásokkal a Szerző természetesen nem feltétlenül ért, és nem mindenben érthet egyet, a történeti hűség kedvéért azonban ezeket – a források eredetiségének megtartása miatt is, – változatlan, vagy eredeti formában közlöm.

Munkámat ajánlom minden szülőföldjét szerető sármelléki és környékbeli lakosnak, valamint ifj. Kisvarga Zoltánnak, öt esztendőes fiúgyermekemnek, aki már most nagy érdeklődést tanúsít a történelem és a régészet iránt.

Sármellék, 2020. február 12-én

Kisvarga Zoltán

I.

AKIK ÉLETÜKET ADTÁK ÉRTÜNK

Mélyen tisztelt olvasóközönség, mint tudjuk a történész számára csakis, és kizárólag a múltbéli források és a még élő adatközlők állnak rendelkezésre. Hivatásomból fakadóan én is erre szorítkozom és vallom, hogy a hiteles források, térképek segítségével tudom Önöknek, kedves olvasóknak ezt a legjobban szemléltetni.

Ehhez azonban, hogy monográfiánk kontinuitását ne veszítse, ezen művet az előző könyv legutolsó mondatával szeretném bevezetni.

„Elviselik az utolsó napok bombatámadásait, megsiratják az áldozatokat, aggódva gondolnak a távollévő katonafiakra, az elhurcolt leventékre, és megkönnyebbülten sóhajtanak fel, amikor véget ér a német-szovjet tüzéségi párbaj is és a békét, új korszakot ígérő orosz katonák megjelennek a faluban 1945. március 30-án délután 3 órakor” (Személyes kötődés: ugyanazon a napon született édesanyám.)

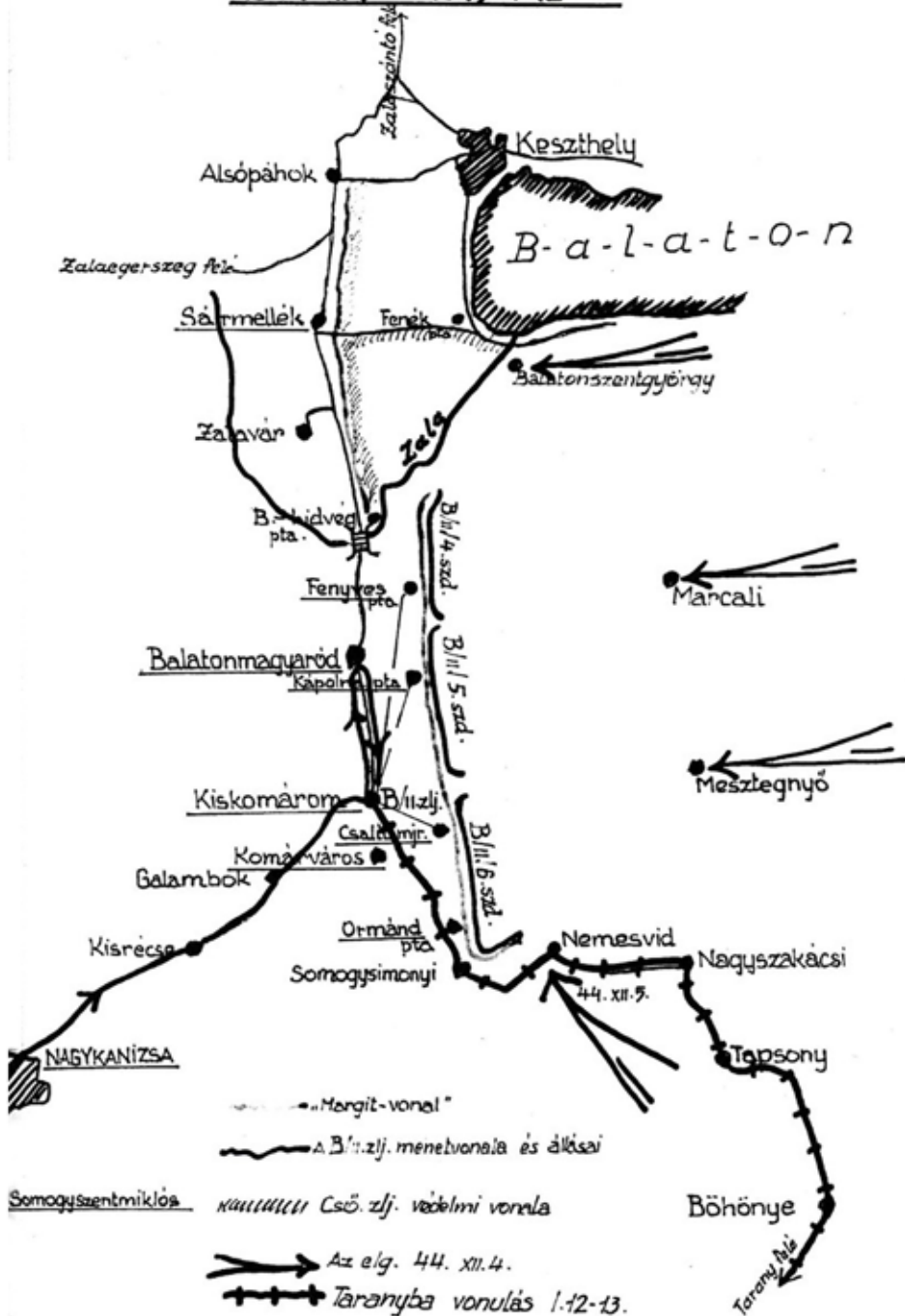
Ahogy azt előző könyvünkben már említettük a „Margit-vonal” kiépítése játszotta ebben az időben a legnagyobb szerepet. Bár már mindenki sejtette, hogy Hitler elveszíti a háborút, mégis ez jelentette ekkor az utolsó reményt a németek számára.

Ennek kiépítése, fenntartása és ellátása is irgalmatlan terhekbe kerülhetett akkoriban, de még tragikusabb volt a távolban harcolók, hadifogságban, kényszer-munkában résztvevők reménytelensége. Talán az itt általunk felsorakoztatott források, közölt térképek és adatbázisok során tudjuk érzékeltetni annak súlyát, amit a családtagok, hozzátartozók lelkének kellett átélniük. Kérem, engedjék meg, hogy tiszteletünket és hálánkat e források, adatok közlésével fejthessük ki azok iránt, akik az életüket adták értünk.

16. A „MARGIT-VONALBAN.”

79.

1944. XII. 5 – 1945. I. 12.

Források, levelek, adatok, térképek közlése:

PRO PATRIA
REISCHL RAPHAEL
tartalékos huszárfőhadnagy
1910 - 1945

Isten veled Rafael, aki a második világháborúból, az urívi lovasrohamban megsebesülve kerültél vissza hazádba a keleti arcvonal poklából. Hű maradtál a zászlóhoz, amely alatt küzdöttél, mindvégig hű maradtál katonai esküdhöz, nem mint azok, akik Kelet felől vártak megváltást és karriert.

Hű fia voltál hazádnak, amelyet oly nagyon szeretted, hű voltál nemzetedhez, amelyet nagyra becsültél. Az utolsó órákban is teljesítetted kötelességedet, amikor már minden elveszett. Az ellenség nem tudta kicsavarni kezedből a fegyvert, de a halál térdre kényszerített.

Már ötödik évtizede, hogy legyilkolt bajtársaidal együtt egy mura-menti sírban aluszod örök álmodat. De sem az elmúlt, sem az elkövetkező idő nem csökkentheti azt a tiszteletet, azt a megbecsülést, azt a soha el nem múló szeretetet, amellyel Téged szívünkbe záruk. A Reischl család és a vele rokonságban állók nevében

MARCEL

/R. M.:Egy unoka visszanéz I.K.13.0. - Keszthely - 1990

Reischl Rafael huszár főhadnagy, a 9. királyi honvéd lovasszázadtól, látogatóban nálam STARO NIKOLSKOLJE, 1.555. házszám, 1942. évi július hó 18.

Középen áll REISCHL RAFAEL, – mellette balra a csatlósa, a lépcsőn ül KEMENDY GÉZA hadnagy, a 17/II. zászlóalj vonatparancsnoka.

BUS JÁNOS-SZABÓ PÉTER: BÉKE PORAIKRA (I-II; K.)

Dokumentum emlékkönyv a II. világháborúban a keleti hadműveletekben elesett magyar katonákról és munkaszolgálatosokról.

Kisvarga János őrvezető

Született: 1915. január 26.
Anyja neve: Lucz Teréz
Lakása: Sármellék
(Ma: Dózsa Gy. u. 68. sz.)
A halál oka: lövés
Helye: Kosztyenki
Ideje: 1942. augusztus 12.
Eltemetés helye: Kosztyenki
Alakulat: 17/II. zászlóalj

Kisvarga József (zsuppali) honvéd

Született: 1915. március 19.
Anyja neve: Lágler Rozália
Lakása: Sármellék
(Ma: Dózsa Gy. u. 120. sz.)
A halál oka: aknaszilánk
Helye: Prokudinszkij
Ideje: 1942. augusztus 13.
Eltemetés helye: Prokudinszkij
Alakulat: 17/II. zászlóalj

Szabó Ferenc honvéd

Született: 1921. október 12.
Anyja neve: Kisvarga Anna
Lakása: Sármellék
(Ma: Tüskevár u. 12. sz.)
A halál oka: fejsérülés
Helye: Dad
Ideje: 1945. február 6.
Eltemetés helye: Dad
Sír helye: (áttemetés): 19. sor
Alakulat: 60. **po. o.**

Kiss Varga József tizedes

Született: 1922. január 27.
Születés helye: Sármellék
(Ma: Dózsa Gy. u. 380. sz.)
Lakhely: Sármellék
A halál oka: szívlövés
Helye: Debrecen
Ideje: 1945. május 19.
Eltemetés helye: Debrecen
Alakulat: **hdf. tábornok**
Saját megjegyzés: (Valószínű,
hogy a „Klára Jóskáról” van itt szó!)

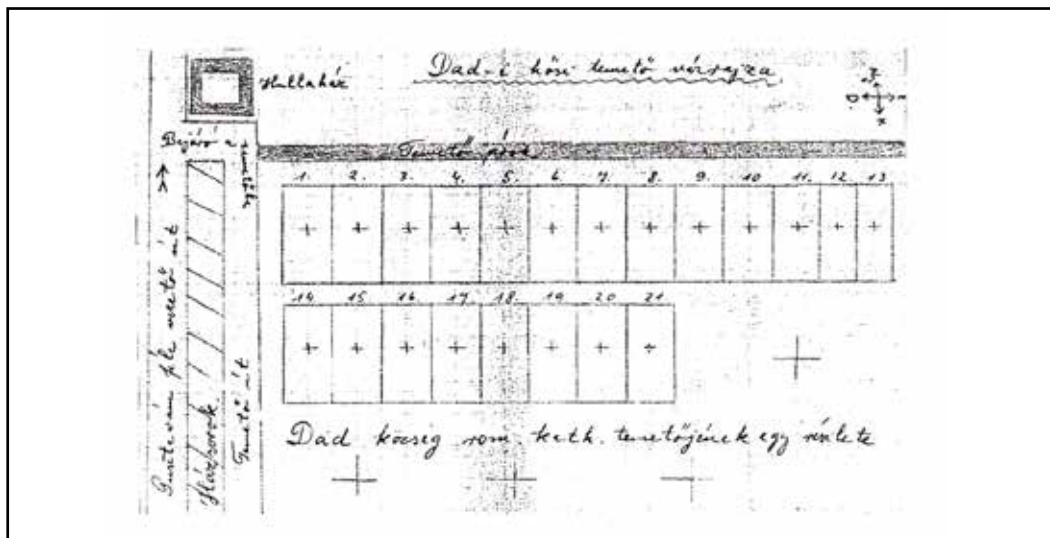
Kárász Sándor szakaszvezető

Született: 1916. július 9.
Anyja neve: Kis Antal Teréz
Lakása: Sármellék
(Ma: Dózsa Gy. u. 19. sz.)
A halál oka: vízbe fulladt
Helye: Vojszkovaja
Ideje: 1941. szeptember 28.
Eltemetés helye: –

Kárász Sándor szakaszvezető

Született: 1916. június 15.
Anyja neve: Kiss Anna
Lakása: Sármellék
(Ma: Dózsa Gy. u. 102. sz.)
A halál oka: aknaszilánk
Helye: Polucsje
Ideje: 1942. május 5.
Eltemetés helye: Polucsje
Alakulat: **g.k.tü.e**

KOMÁROM-ESZTERGOM MEGYE

*Dad község egykori magyar katonasíriai.
A katonák földi maradványait exhumálták
és a budaörsi magyar-német katonatemetőbe temették át.*

94. KÖNNYES SZEMEKEL... (295)

Dallama Apócai István-tól

2. A szent hatalom csendes orsón - Lezúgom a kereszt előtt.
- Bis tájéalom, pusztító orkán - Nem éri őt a szevedő.

3. A bűd tibenjek e magányban. - Te végtelen nagy szeretet!
- Kegyelme égi uramatában - Főrtand meg évszázadokot.

Tamás Ferenc

Sármellék, 1893. december 18. – Sármellék, 1975. március 28.

Szülei kisparasztok voltak. A tényleges katonai szolgálat megkezdése előtt szülei gazdaságában dolgozott. 1911-ben rukkolt be. Le sem szerelt, néhány napos szabadság után a hadüzenet kihirdetését követően azonnal a frontra irányították. Az orosz arcvonalon hadifogságba került.

Hadifogoly éveiről aránylag keveset tudunk. Az oroszországi szocialista forradalom eseményeit az Urálban élte át. A permi kormányzóságban, amikor az ellenforradalmi erők 1918 nyarán a 3. hadsereg védelmét próbálták áttörni, Tamás Ferenc is fegyvert fogott. Mint vöröskatona megfordult Krasznoufimszkben is.

1918 őszén Permből tömegesen tértek haza a hadifoglyok. Tamás Ferencnek is lehetővé tették a hazatérést. Hazakerülésekor már befejeződött a háború, megkötötték a fegyverszünetet. Örömmel kezdett földje műveléséhez. Kiváló állattenyésztő hírében állott. Szép lovai kiállításokon több díjat nyertek, értett a búzához, a szőlőhöz, de a zöldségtermesztéshez is.

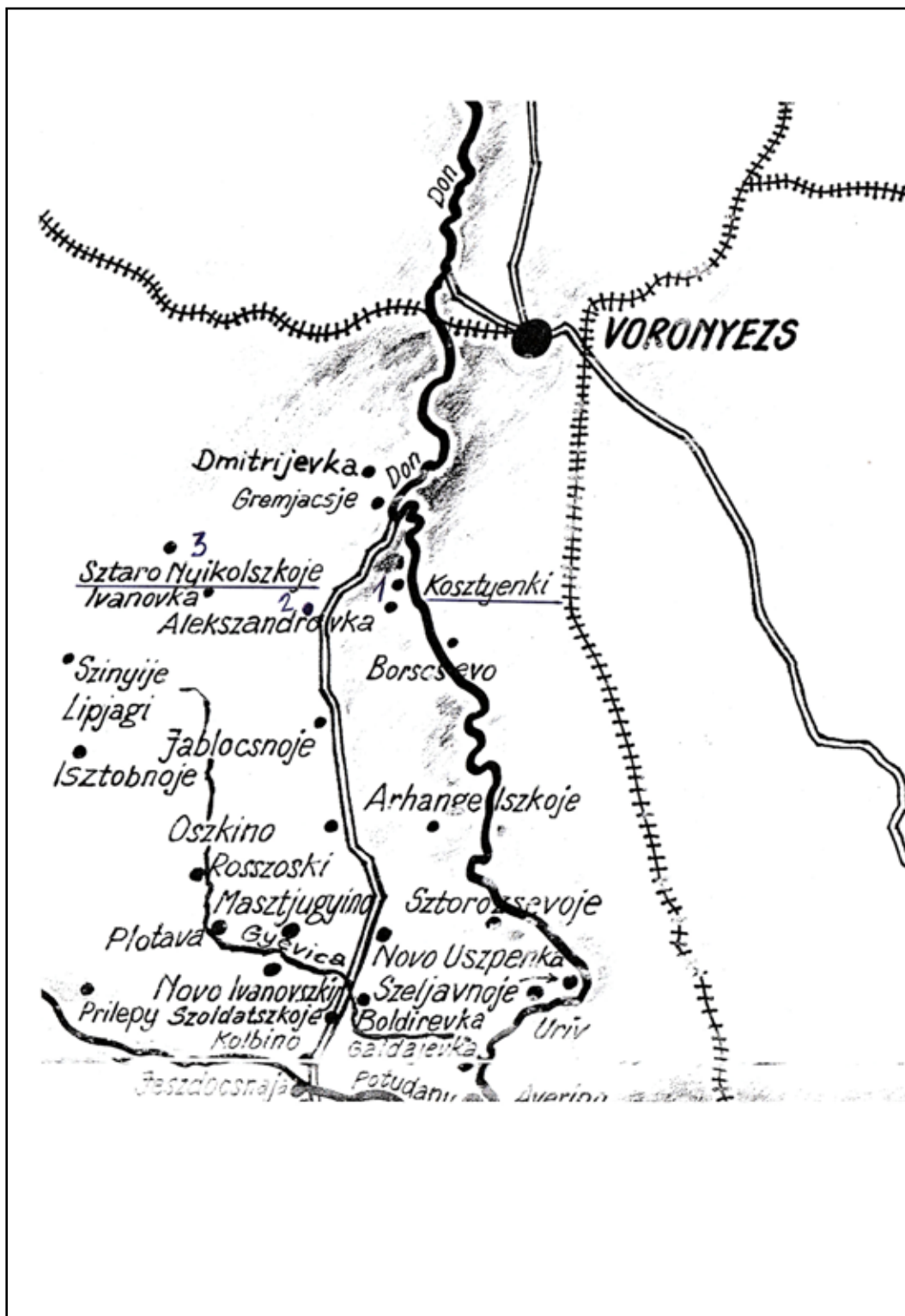
A felszabadulás után ugyan nem lett egy pártnak sem tagja, de a jó megjelenésű, megfontolt munkája alapján megbecsült parasztembernek hallgattak a szavára, kikérték tanácsait a helyi vezetők is.

1958-ban, amikor a községben megalakult a termelőségvetkezet, maga is belépett, a szaktudását, tapasztalatát a közösség szolgálatába állította. Síkra szállt a közös gazdaság fejlesztése mellett, féltőn őrizte a termelőségvetkezet vagyonát.

1965-ben ment nyugdíjba. Ezt megelőzően a szövetkezetben fogatosként dolgozott.

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom 50. évfordulója alkalmából a Szovjetunió Legfelsőbb Tanácsa Harci Érdeméért Érdemérem kitüntetésben részesítette.

Forrás: MSZMP Zala Megyei Archivum Internacionalisták személyi anyagának és visszaemlékezéseinek gyűjteménye.

AZ I. VILÁGHÁBORÚ SÁRMELLÉKI ÁLDOZATAI

1. Bende István
2. Boncföldi László
3. Gergely János
4. Horváth István
5. Kisantal József
6. Kisantal József
7. Jándli Mihály
8. Kiss István
9. Kis Varga József
10. Köszörüs Gábor
11. Nagy Gábor
12. Németh János
13. Tóth István
14. Kocsis Gábor

AZ II. VILÁGHÁBORÚ SÁRMELLÉKI ÁLDOZATAI

1. Antal Pál (Herceg Pali)	Tüskevár u. 36.
2. Belovári Ferenc
(orosz bombatámadás 1945. március 28-án este)	Dózsa Gy. u. 28.
3. Belovári Jánosné Bankó Anna
(orosz bombatámadás 1945. március 28-án)	Dózsa Gy. u. 28.
4. Belovári József	Dózsa Gy. u. 36.
5. Boncföldi Lajos (Takács - csendőr)	Dózsa Gy. u. 383.
6. Deli Gábor	Dózsa Gy. u. 106.
7. Gergely András 8. id. Halász József (+ 1945. április
– Egy páncéltörő „FAUST” lángja ölte meg!)	Tüskevár u. 43.
9. Hermán Ferenc	Dózsa Gy. u. 376.
10. Horváth József	Dózsa Gy. u. 80.
11. Iván Gyula	
12. Kámán Gábor (Rebus)	Dózsa Gy. u. 18.
13. Kámán János I.	
14. Kámán János II.	
15. Kámán Ferenc	Dózsa Gy. u. 82.
16. Kámán Károly	Dózsa Gy. u. 110.
17. Kárász Gábor	
18. Kárász János (Somsics)	Dózsa Gy. u. 4.
19. Kárász Sándor I.	Dózsa Gy. u. 19.
20. Kárász Sándor II.	Dózsa Gy. u. 102.
21. Kárász Sándor III. (dolláros!)	Dózsa Gy. u. 114.
22. Kiss Lajos	
23. Kiss Sándor	
24. Kis Varga János	Dózsa Gy. u. 68.
25. Kis Varga János (Zsuppali)	Dózsa Gy. u. 100.
26. Kis Varga József (Zsuppali)	Dózsa Gy. u. 120.

27. Kis Varga József (Klára)	Dózsa Gy. u. 380.
28. Kis Varga Géza (ICIK) - Kézigránát a hegyen!	Tüskevár u. 38.
29. Kis Varga Vendel (Váll lövés a Don-kanyarban 1943. I.)	Tüskevár u. 35.
30. Kiss Istvánné (CSUCSOCS – Bombatámadás 1945. március 28-án Belovári Jánoséknál!)	Dózsa Gy. u. 399. Dózsa Gy. u. 211.
31. Kocsis József	
32. Kovács György	
33. Kócs Jenő	
34. Köszörüs János	
35. Kránicz Gábor (1920-1944)	Dózsa Gy. u. 204.
36. Lágler János	
37. Lázár János	Dózsa Gy. u. 261.
38. Matyi Károly (Levente!)	Dózsa Gy. u. 25.
39. Matyi Mária (ágyúlövedék repesze!)	Dózsa Gy. u. 213.
40. Nagy János	Dózsa Gy. u.
41. Németh Ferenc (Gérce)	Dózsa Gy. u. 63.
42. Plótár József	
43. Plótár János I.	Dózsa Gy. u. 36.
44. Plótár János II.	
45. Pusztai József	
46. Pusztai Sándor	
47. Rákos József	Dózsa Gy. u. 233.
48. Rác Lajos (?)	
49. Rezes Gábor	Dózsa Gy. u. 228.
50. Solymos István (égenföldi tanító)	Dózsa Gy. u. 225.
51. Szabó Ferenc (Kisvarga Anna fia)	Tüskevár u. 12.
52. Szabadi István	Dózsa Gy. u. 399.
53. Szabadi János (Levente)	Dózsa Gy. u. 396.
54. Szántó Sándor	Dózsa Gy. u. 239.
55. Szabó József	
56. Szabó Lajos	
57. Tamás Gábor (Judi)	Dózsa Gy. u. 349.
58. Tamás János (Szerecsen)	Dózsa Gy. u. 42.
59. Tamás József (Judi – taposóakna a bányában)	Dózsa Gy. u. 350.
60. Tamás Gyula (A GPU vitte el 1945 tavaszán)	Dózsa Gy. u. 29.
61. Takács János (Farkas)	Dózsa Gy. u. 31.
62. Takács Vendel	Dózsa Gy. u. 32.
63. Tamás János	Dózsa Gy. u.
64. Takács József (Farkas)	Dózsa Gy. u. 139.
65. Tóth István (Szombathelyen 1945. március 28.-án bombatámadás)	Dózsa Gy. u. 195.
66. Tóth Gyula	
67. Varga András	
68. Varga Árpád	
69. Varga Ferenc	
70. Venczli József (taposóaknára lépett a bányában)	Dózsa Gy. u. 27.

SÁRMELLÉK A II. VILÁGHÁBORÚ UTÁN A HÁBORÚ BEFEJEZŐDÉSE SÁRMELLÉKEN

1944. decemberében már szinte „lőtávolságba” kerültünk a somogyi frontvonalhoz. A tüzérségi lövedékek becsapódását látni-, felrobbanását hallani lehetett a Kéthely–Balaton-szentgyörgy közti erdők térségéből. A lőszeret szállító társzekerek községünkön keresztül igyekeztek a harcoló német alakulatokhoz. A csodálatosan szép, mutatós négyes fogatok fekete ménjeinek befogása a németek üzemanyag hiányáról tanúskodott. Ezeket a fogatokat tehergépkocsik helyett vették igénybe. Visszafelé egy-egy halott német katonát hoztak magukkal, akiket a sármelléki vagy az égenföldi temetőben helyeztek nyugalomba.

Az egy-két hétig tartó közeli frontvonalat a németeknek sikerült viaszorítani Nagybjom térségébe, s a tél idejére egy kissé megmerevedett ezzel a front.

A németek, mint azt az előzőekben már említettük, nagyszabású munkálatokhoz fogtak, s kiépítették az úgynvezett Margit erődvonalat a Kis-Balaton nyugati térségében. (Zalavár, Sármellék, Alsópáhok) lakossága 1944. december 5-től – 1945. január 12-ig ezen erődvonal megépítésén fáradozott német katonák irányításával. Az erődvonal lövészárkok és fatörzsekkel kibélelt bunkerek építését jelentette. Igénybevételükre azonban sohasem került sor, mert a Vörös Hadsereg egységei 1945. márciusának végén a Kis-Balaton lápos területét megkerülve törtek előre, és már jelentős német alakulatok sem voltak a térségben, amelyek felvehették volna a harcot.

1945. március 28-án mindösszesen 5-6 német katona tartózkodott ideiglenesen a faluban, a mai Dózsa Gy. u. 28. sz. ház (Belovári János) udvarán, akik a délutáni órákban érkező orosz felderítő repülőre tüzet nyitottak, s aztán a gép visszafordulása után maguk is elhagyták a falut. A felderítő repülőgép minden bizonnyal készített felvételeket. A sötétség beálltával aztán orosz bombázók érkeztek, s a délutáni felvételek alapján szórták meg bombáikkal Belovári János udvarát és környékét. E támadások következtében azonnal meghalt a házigazda ajtónál álló 13 éves Ferenc nevű fia és az éppen hazainduló Kiss Istvánné (ma Dózsa Gy. u. 399. sz. alatti lakos) komaasszonyuk.

Ugyanakkor súlyosan megsebesült a házigazda felesége (Bankó Anna), könnyebben megsérült a tőlük délebbre lévő második ház udvarán (ma: Dózsa Gy. u. 30.) Kiss Károly, kinek bokáját érte repesz. Bankó Annát, tekintettel 13 éves fia halálára, átvitték a tőlük néhány házzal északabbra lévő szülői házba, rábízva édesanyja gondjaira. Néhány perc múlva azonban a Bankóék udvarára is bomba esett le, s a sebesült Bankó Anna ott már halálos sebet kapott.

Találat érte még Szabó Károlyék (Dózsa Gy. u. 397. sz.) és Mennyünk László (Kámán Lajos) Tüskevár u. 3. sz. házat is, de ezeken a helyeken a bombák nem robbantak fel, így a házakban csak kisebb károk keletkeztek, emberekben nem esett kár.

Március 30-án (nagypénteken) a nagymamám és édesapám székéren indultak el úgy délelőtt 10 óra körül a hegyre, hogy a pincében lévő bort hazahozzák, nehogy az oroszok kezére kerüljön. Még a mai 75-ös sz. úthoz sem értek, amikor talákoztak a hazafelé tartó Németh Józseffel. Ő a szentgyörgyvári hegyről ballagott hazafelé az oroszok előtt. Tanácsára ők is visszafordultak, hiszen hallották már az orosz fegyverek ropogását. Az oroszok a szentgyörgyvári hegy felől nyomultak déli irányba, Sármellék felé. Ekkor láttak utoljára élő német katonát. Szám szerint hetet (7). A hét gyászvitéz mondája juthatott eszükbe. Ezek is nagyon szomorúan, lógó orral, lehajtott fővel ballagtak a „páhi” erdő felé, vállukon golyószórókkal és páncéltörő „FAUST”-okkal. Egészen fiatalok (16-18 évesek) is voltak köztük. A fanatizmus még elküldte őket az értelmetlen halálba. A húsvét utáni napokban egyikük holttestét az erdei szekerút mellett, egy másikét a „páhi” erdő déli oldalán, a 75-ös út északi árkában találták meg.

Nagypénteken délután a közelben lakó (Tüskevár u. 29.) nagybátyáméknál (Kisvarga Ferencnél) keresett a nagymamám és édesapám menedéket. Ők egy jó boltíves pincével rendelkeztek. Néhány napot, főleg az éjszakákat, ott töltötték több tüskevári család társaságában. A szomszédos Pusztaiék pincéjében ugyancsak tüskeváriak húzták meg magukat (Tüskevár u. 30.). Az ő pincéjük jóval nagyobb volt annál, ahol ők kuporodtak össze. Sokan elértek benne. Főleg a nagylányos anyák vették igénybe.

Délután kettő (2) óra körül már egészen közlelő hallatszott a fegyverropogás. Nagybátyámnak akadt egy felelőtlen ötlete. Gyere öcsém, mondta apámnak, menjünk ki az istálló mögé! Lessük meg őket! Kimentek. Az istálló mögött, annak északi oldalán, a szérűskert körbe volt ültetve akácfaakkal. Egy kivágott akácfa tuskója mögé feküdtek le, s onnan figyelték a feléjük sétáló és állandóan lövöldöző orosz frontharcosokat. Választ nem kaptak, de azért egy-egy rövid sorozatot (3-4 golyó) le-le adtak. Már a páhoki – sármelléki határ közelében lehettek, amikor hirtelen és váratlanul egy dum-dum golyó csapódott be a fejük előtti tuskóba, sok-sok forgácsot szórva eléjük és fejükre, szemükbe. Ennek már a fele sem volt tréfa. Rögtön rájöttek, hogy távcsővel felfedezték őket, de azt nem tudták megállapítani, hogy egy tüzelőállást fedeztek-e fel, így hát provokálták őket. Apámék aztán természetesen „elhúzták a szennyest”. Lementek ők is a pincébe.

Három óra körül aztán megjelentek az utcában a Vörös Hadsereg katonái. Kerékpárosok is voltak köztük, de érkeztek lovaskocsikkal is. A kocsikon sok-sok összelopott holmi volt: bor, dohány, cipő, ruha, ébresztőóra a keszthelyi Papp órás nevével, stb...

Minden házat átkutattak. Keresték a németeket (a németeket!), és szemügyre vették a lányokat, asszonyokat is. Megnézték a felnőttek kezét, s megállapították kérgességéről, hogy burzsuj-e vagy sem. Hát itt burzsujokat nem igen találtak. Még azt sem mondhatom, hogy barátságtalanok voltak. Ellenkezőleg. Egy szép, fejlett 16 éves lány (Szántó Mária) 5 óra körül már az egyik orosz katona kerékpárjával közlekedett az utcán, a felnőttek megbotránkoztatására.

Az állatok ellátására ők is haza mentek egy-két órára. A házat náluk is átkutatták, de nem hiányzott semmi. Szegények voltak ahhoz, hogy érdemes lett volna valamit is elvinni tőlük. A szomszédaik nyugatra menekültek. Az istállójuk is üresen állt. Így aztán egy idősebb orosz katona befészkelte magát oda lovastul-kocsistul. Ahogy észrevette, hogy mozgás van náluk, átjött és kézzel-lábbal mutogatta, hogy nagyanyám vágjon le egy tyúkot, süsse meg neki, s ő ezért cipőt fog adni. Nem akarták érteni a dolgot, s gyorsan visszamentek a pincébe. A katona tovább kísérletezett a 23-as számú háznál, Horváth Pista bácsiéknál, ahol a két kisebb lány mellett (13-15 évesek) volt még egy 20 év körüli is. Náluk tyúkügyben sikerrel járt. Elkészítették neki a finom vacsorát. El is fogyasztotta. Cipővel fizetett is, aztán éjjel 10 óra körül visszament lánynézőbe, ahogy a kerékpáros katona is a másik Mariskához. Mindkét háznál megkezdődött a közelharc a lányokért. Lövöldözéstől és sikolyoktól lett hangos az utca. A családok keményen összefogtak, és megmentették a lányokat. A „kerékpáros Mariska” édesanyjával abba a pincébe menekült, ahol ők is voltak. Azon az éjszakán két lányt elvittek a szomszéd pincéből, és több asszonyt is megerőszakoltak a faluban. De voltak hősiezen ellenálló családok, édesanyák, akik megvédték magukat, ill. gyermekeiket.

Belovári Gizit (szép, fejlett 16 éves lány volt) édesanyja úgy mentette meg, hogy ráfeküdt, s a fegyveres erőszaknak is ellenállt. 14 golyót lőtt ki rá az erőszakoskodó orosz katona. A 14. lövést a fejére célozta, s csak az mentette meg, hogy a kezét a fejéhez kapta, s az egyik ujján gellert kapott a golyó. Felépülése nagyon sok időt vett igénybe, de csodával határos módon életben maradt. Élete végéig bottal járt és sántítva.

Másik napon (nagyszombaton) jött híre, hogy Égenföldön is van egy áldozat. Német tüzérségi lövedék ölt meg nagypénteken délután egy 20 év körüli lányt, Matyi Máriát. E háborús áldozatokhoz még jött később néhány. Az öreg Venczli József a fenéki út melletti elaknásított területen vesztette életét, miként Tamás József is (Judi Jóska). Sági József szintén rálépett később egy taposó aknára, de az ő életét meg tudták menteni. Örökre mozgássérült maradt. Az öreg Halász Jóska bácsi (a túskevári!) egy páncélököl csövét találta meg, s mivel a fejrész nem volt rajta, értelmetlannak hitte. Kézbe vette, de úgy, hogy a cső vége a hasához ért amikor az elsütő szerkezetet megnyomta. A hatalmas erejű lángok azonnal kioltották az életét. Így a civil lakosság soraiból heten estek áldozatul itthon a faluban.

Nem említettük, hogy a Zala folyón lévő országúti és vasúti hidakat a németek mind felrobbantották. Így aztán a polgári közlekedés teljesen megbénult. Idő kellett az ideiglenes hidak megépítéséhez is. Az átkelő helyekre a Vörös Hadseregnek is szüksége volt, így aztán igyekeztek ezeket kialakítani.

Közben a magyar hadsereg teljesen felbomlott, megsemmisült. A hazafelé igyekvőket az oroszok elfogdosták, s hadifogságba vitték. Sok-sok ezren ott veszítették el életüket. Az oroszok hazugsággal tévesztették meg az elfogottakat. Hivatalosan papírokat („dokument”) ígértek nekik a legközelebbi városban. Ott azonban a bevagonírozás várt

rájuk, s a hosszú utazás a Szovjetúnióba. Egyetlen módja volt a sikeres hazaérkezésnek: civil ruhában, mezőgazdasági szerszámmal a vállon, gyalogolni faluról-falura. Az egyik sógorom (Lucz József) így ért haza Pozsony alól, vállán egy kapával. Ugyanakkor az én nagyapám 30 km-ről nem tudott hazajönni, foglyul ejtették, s kikerült a Kaukázusba másik 3 sármelléki társával (Kisvarga József, Kuti Ferenc és Köszörüs Gábor) együtt. A húsvét utáni napokban egy dunaföldvári bajtársa érkezett hozzánk 3-4, számunkra ismeretlen ember társaságában. Aztán tovább mentek, de – azt gondolom –, sohasem érkeztek meg otthonukba, mert sohasem jelentkezett, ígérete ellenére. Valószínű, hogy Molnár bácsit, társaival együtt, már a fenékpusztai Zala-hídnál elfogták, és fogságba hurcolták. Akkor még nem tudtuk, hogy az oroszok hadifoglyokat gyűjtenek a Szovjetúnió újjáépítéséhez. Későbbi napokban aztán láttak a faluban egy kb. 100 emberből álló csoportot északi irányba, vélhetőleg Alsópáhok–Keszthely felé menetelni.

Összesen 4 orosz katona kísérte őket, kettő az oszlop elején, kettő az oszlop végén. Egy szemfüles fogoly hirtelen kiugrott a sorból, berohant a régi községházával északról szomszédos ház udvarára, s eltűnt az épületek között. A kedvező szökési alkalmat az szolgáltatta, hogy a járdán gyerekek játszottak, közéjük lőni talán mégsem mertek, s a menetszlop otthagynak is kockázatos lett volna. Egyébként bevett szokásuk volt, hogy a szökötteket bárhol pótolták, ha találtak férfiakat. Lényeges csak az volt, hogy a létszám meglegyen.

Nos, ezek voltak az első napok tapasztalatai, amellet, hogy a hagyományos magyar irigység is lábra kapott azon nyomban, ha valahol egy-egy hátrahagyott, lesántult lovat vagy kocsit találtak a határban. Elsősorban azok tartottak igényt az ilyen hátrahagyott lovakra, akiknek lovát (lovait) elvitték valamelyik hadsereg számára. A kocsik is nagyon kapósak lettek, hiszen sok háznál vették igénybe a kocsikerekeket, főleg az oroszok, megrokkant kerekeik pótlására. Így aztán több gazdának is hiányos lett a kocsija, szekere, vagyis egyelőre használhatatlan. Pedig nagy szükség lett volna rájuk, hiszen itt volt a tavasz, április eleje. A tavaszi munkákat sürgősen el kellett végezni. Az élet nem állhatott meg az ezer sebből vérző országban sem, sőt, talán mert éppen a húsvéti ünnepekre esett mindez, a feltámadás reménye lángolt fel a sokat szenvedett magyar szívekben. A falu plébánosa (Németh János) is igyekezett lelket önteni híveibe. Már az oroszok érkezése előtt tudtára adta híveinek, hogy ő nem fog elmenekülni. Itt marad és vállalja sorsát, maradása minden következményét. Hála Istennek nem esett semmi baja, azon kívül, hogy éléskamráját megdézsmálták. De az szinte velejárója volt a háborúnak. Elvégre, nem futhattak haza a Vörös Hadsereg katonái egy kis sonkáért a Szovjetunióba ilyen messziről, mondta később tréfásan.

És megtörtént a nagy csoda is. Végre felosztották a földesúri birtokokat „AZ IDEIGLENES NEMZETI KORMÁNYNAK A NAGYBIRTOKRENDSZER MEGSZÜNTETÉSÉRŐL ÉS A FÖLDMŰVES NÉP FÖLDHÖZJUTTATÁSÁRÓL SZÓLÓ 600/1945. MÁRCIUS 15-ÉN KELT RENDELETE ALAPJÁN.”

És e csoda szülte meg azt a csodát is, hogy hihetetlen gyorsan létrejött a Községi Földigénylő Bizottság Kisantal Ferenc (Klára Feri bácsi) elnökletével. Az igényeket gyorsan felmérték, s azokat a lehető legigazságosabban igyekeztek kielégíteni. Nem volt szükségük mérnökökre. Ölezőikkel abszolút pontosan – ingyen és bérmentve – mérték ki a katasztrális holdakat, s verték le a névvel ellátott cövekeket. Mondom, csodálatos volt ez a tevékenység!

Nagymamám sírva fakadt, amikor kidobolták a földigénylés lehetőségét, mondván, hogy mit kezdjenek a birtokkal nagyapám nélkül?! És nem is ment el igényelni.

Édesapám viszont nem hagyta annyiban a dolgot. Elment a Községi Földigénylő Bizottsághoz igénylési ügyben. Senki nem tett rá megjegyzést, hogy „mit keresel itt te gyerek?”. Tudták, hogy nagyapám nem jött még haza, s komolyan vették 13 éves kora ellenére is.

Április végére mindenki elvégezte a tavaszi munkákat. Május 31-én megkapták a BIRTOKLEVÉL című okiratot a 3 katasztrális holdról (2 katasztrális hold szántó, 1 katasztrális hold rét a Tersánszky-dűlőben, a Lajosházi major környékén).

Később, de még 1945-ben, kitaláltak valamiféle megváltási árat (7.500.000 pengő) és műszaki költséget (4.800.000 pengő), így aztán befizették a 3 katasztrális hold után 12.800.000 pengőt, ami akkor – infláció lévén – kb. két (2) tyúk ára volt.

Az ő kis gazdaságuk ezek után így alakult:

szántóföld	5.200□-öl
zalaberkai rét (jó minőségű)	1.600□-öl
Keményében rét (gyenge minőségű)	4.800□-öl
németfalusi erdő	1.200□-öl
szőlő	506□-öl
házhely	460□-öl
mindösszesen	13.766□-öl

Később, a kommunisták megerősödése után, talán 1949-ben, egy hold szántóföldet visszavettek nagyapámtól, mivel a Barankovics-féle úgynevezett Keresztény Demokrata Néppárt tevékeny tagja volt. Ilyen „büntetést” másokkal szemben is alkalmaztak. Ez már a 2. – gondolom, törvénytelen – földosztás volt. Ezek után kis gazdaságuk 12.166 □-öltre zsugorodott. Kétségeesérről szó sem volt mindezek ellenére sem. Korábban még kevesebb birtok állt rendelkezésükre, s szegényen, de meg tudtak élni. A legnagyobb gondot – 1945-ig – talán nem is a birtok csekélyisége, hanem az állandó katonáskodás okozta. 1935-től kezdve szinte minden évben teljesített nagyapám katonai szolgálatot, legkevesebb 1-3 hónapot, illetve 1940-ben, Erdély visszaszerzésekor közel 8 hónapot. Aztán jött néhány könnyebb év 1944. november 20-ig. Ekkor ismét bevonult, s csak 1945. november 18-án érkezett haza, kb. 45 kilósan, a Szovjetunióból. Ott a Kaukázus északi oldalán, a Kubán folyó környékén kubikoltak. Ennek emlékért őrzik egy verstöredék, amit édesapám már régen elfelejtett, és Rózsás Lajosné emlékeztette rá 2007 szeptemberében:

Messze földön, Kubán partján van egy fogolytábor,
Ott szenvedett az én nagyapám a Kis Varga Gábor.

De nem csak az én nagyapám volt akkor hazájától távol, messze földön, hanem sokan mások is. Abban a táborban olaszok, románok és németek is voltak. Magatartásuk, egymáshoz való viszonyuk eltérő volt. Ha egy német összetűzött egy más nemzetiségű hadifogollyal, pillanatokon belül száz német vette őket körül, s így lehetetlen volt, hogy a német maradjon alul az összetűzésben. Ha egy magyar keveredett konfliktusba, magyar társai többnyire csak mosolyogtak rajta. Micsoda különbség!

Sármellékiek – nagyapámmal együtt – négyen voltak: Kisvarga József, nagyapám elsőfokú unokatestvére, Kuti Feri bácsi (ezek általában 40 év körüliek voltak), és a 25 éves Köszörüs Gábor. Utóbbi volt nagyapám párja a munkában. Együtt trógliztak a Szovjetunió felvirágoztatásáért. Nagyapám abban a szerencsés helyzetben volt – szerencsétlenségében is –, hogy tisztálkodó szerekkel bőven rendelkezett. Fogságba esése előtt a rábizott és kocsián lévő tisztálkodó szerekből (ez a zászlóalj szükséglete volt) feltöltötte hátizsákját, s azt nem vették el tőle. A fogságban abból néha adott a tábor orvosának is, aki magyarországi sváb volt és a munkaidőben mellettük őrködő nőnek (bárizsnyának) is.

Utóbbi ezért 200-220%-os teljesítményeket írt be nekik. Ezért valamivel több kenyeret és 5-5 dkg cukrot kaptak naponta, illetve elnőzte, hogy kevés földet raktak a tróglira, és lassan emelgették a lapátjukat is. Jóska bátyám ezért gyakran megróttá őket, mondván: majd miattatok megyünk később haza. (Az oroszok ugyanis azt hazudták, hogy aki jól dolgozik, az előbb haza mehet.)

1945 szeptemberének végén aztán eljött az a pillanat, amikor a betegeket, a legyengülteket összeszedték, bevagonírozták és elindították Magyarország felé. Nagyapám is szeretett volna – természetesen – bekerülni a „transzportba”, de az volt a nagy kérdés, hogy hogyan? Az orvos segített. „Kérjen ebbe a tégelybe egy kis székletmintát egy valóban beteg, vérhasban lévő embertől, s aztán adja le!” – mondta. „Csak így tudom besorolni a transzportba.” Ez sikerült.

A nagy utazás kb. hat (6) hétig tartott. Erdélyen is keresztül jöttek. Útközben a vagonukban lévő 40 főből 16-an meghaltak. A gyógyszer mellett az élelem is hiányzott, nagyon kevés ételmezt kaptak. A kíséret útközben eladta az ellátmányt szeszessitalért, s ők aztán – vegyesen voltak férfiak és nők – végig mulatták az utat. Nagyapám Erdélyben gyakran leszállt a vonatról kéregetni. Egyik ilyen alkalommal nem ért vissza a közben elinduló vonathoz, s aztán egy másik (civil) vonattal ment utánuk Nagyváradra. 1940-ből ismerős volt számára a terep, s amikor Nagyváradon nem találta a hadifoglyokat hozó vonatot, úgy döntött, hogy nem várja be őket, nem megy már velük a fertőtlenítő és tetvetlenítő helyre. Az még 2-3 hetet vett volna igénybe, s ott kapták volna meg az úgynevezett dokumentumot, ha úgy tetszik: az obsitot. Felült hát egy éppen Budapestre induló vonatra, s még aznap Budapestre érkezett. Ott találkozott két sármelléki emberrel: Pál Juliskával és Kolarits Gábor bácsival. Ők pártfogásba vették, nem hagyták magára. Fenékpusztától csak gyalog lehetett hazajönni, de akkor sem hagyták el a csak vánszorogni tudó nagyapámat.

Másik napon: november 19-én, ahogy vége lett a tanításnak a gimnáziumban, Pál Juliska ott várta a kapuban nagyapámat, és közölte vele az örömhírt. Hazaszaladt a Széchenyi utca 11-be, ledobta a táskáját, s fél óra múlva már itthon volt. Szinte hihetetlen ma már számunkra is, hogyan tudta lefutni a 7 km-es utat 30 perc alatt. Ettől kezdve két hétig forró volt náluk a kemence. Nagyanyám naponta befűtötte, s naponta berakta nagyapám tetves holmiját: katonaköpenyét, pokrócát, stb... Csak így lehetett kiírtani a tetveket. Vegyszeres megoldásról álmodni sem lehetett. A ruhákra viszont nagy szükség volt.

Még egy utolsó jelenet a fogsággal kapcsolatban: 1947 nyarán egy géppisztolyos orosz katona jelent meg náluk magyar tolmáccsal, és kérték nagyapámtól a „dokumentumot”, ami elbocsájtását igazolja. Szegény nagyapám meg sem tudott szólalni ijedtében. Fehérből lett a falnál is – és ezt valóban szó szerint kell érteni. Nagyanyám kezét széttárva mondta, hogy mi azt már nem tudjuk, hova keveredett el a lakásban. Az orosz katona felmérte nagyapám ijedségét, és megnyugtatta, hogy nincs semmi baj. Nem illik rá annak a magyar hadifoglynak a személyleírása, akit keresnek, aki egy orosz nővel megszökött a hadifogságból.

Itthon mindent rendben talált. Ez nagyon megnyugtatta. Gyorsan szedte magára a kilókat. Már szinte aggódtunk, hogy ebből nem lesz-e valami baj. Hála Istennek, nem lett. 1946 januárjában már kőfejtésre adta a fejét, a szomszédokkal összefogva, majd ismét hozzáfogott az illegális pálinkafőzéshez, amit kb. 1960-ban fejezett be véglegesen. Ez jó jövedelem kiegészítés volt, csak éppen sok-sok áldozatot kellett érte hoznia, mivel ezt a hegyen tudta végezni.

Közben rémhírek is terjedtek – természetesen –, például olyanok, hogy nem lesz értelme a tanulásnak, mert a kommunizmusban nincs szükség művelt emberekre. A prolik fognak ezután dirigálni, stb. Ennek a propagandának a hatására maradtak ki néhányan a gimnáziumból (Mátés László és Frányó Tibor), illetve ezzel indokolták kimaradásukat. Így egy-két évig egyedül járt édesapám Sármellékről a gimnáziumba. Az 1944/45-ös tanév nagyon megcsönkített volt: 1944. október 25-1945. május 15-ig tanítási szünet volt, aztán 1945. május 15-től július 30-ig ismét volt tanítás; gyorsított ütemben befejezték a tanévet.

Sajnos, nemcsak a fentebb említett ostoba propaganda következtében, hanem a zsidók elhurcolása és elpusztítása következtében is csökkent a gimnáziumi tanulók létszáma. Az ő I. osztályukban két izraelita fiú volt: Frank Gusztáv és Lóvi György. Lóvi neki nagyon rokonszenves fiú volt: szerény, okos, szép, tisztaarcú gyerek. Egyike az osztály 3 kitűnő tanulójának. A II. osztályba már nem jöhettek, hiszen 1944 nyarán elhurcolták őket. Szép, tiszta arca szinte naponta megjelent édesapám előtt, ellentétben Frank Gusztiéval, akiről akkor nem is tudtam, hogy izraelita. Csak akkor látta az évkönyv lapjain.

Ez egyébként amellettszól, hogy a mi gimnáziumunk (Keszthelyi Premontrei Katolikus Gimnázium) tökéletes tolerancia volt a másvallásúakkal szemben. Soha senkinek nem jutott eszébe, hogy a másvallás nem egyenértékű velünk. Így érthető, hogy később, az ötvenes években, Grünwald Gyuri, a Veszprémi Vegyipari Egyetem KISZ-titkára tucatjával segítette be a keszthelyieket az egyetemre, ahol aztán vegyész-mérnöki diplomákat szereztek.

Tanáraik jó példát mutattak számukra. Menyhárt István evangélikus lelkész Németh Károly református lelképásztor és Büchler Sándor főrabbi nevét mindig a legnagyobb tisztelettel ejtették ki, s néhányan névnapjaikon is részt vettek. Közismert volt, hogy az evangélikus lelkészhez néhányan kártyázni is eljártak, s gyakran sétálgattak együtt – jó időben – a gimnázium kapuja és a templom között.

A Sármellékről elhurcolt zsidók közül csak két ember tért vissza: Róth Ferenc és Rosenberg Zoltánné, a hentes felesége. Rosenbergné Keszthelyen telepedett le, és magas kort ért meg, Róth Ferenc pedig egy-két év múlva Marcaliba költözött.

A vissza nem tértek:

az öreg Róth házaspár,

Róth József,

Brieger Tivadar vegyeskereskedő és felesége Roth Margit,

valamint kb. 3-4 éves ikerfiaik,

Rosenberg Zoltán.

(összesen 8 fő)

De térjünk vissza a gazdasághoz!

A kommunisták – politikai befolyásuk növelése érdekében – eltúrték a majorok lerombolását, jóllehet tudták, hogy néhány év múlva a nagyüzemi gazdálkodás szervezéséhez kezdenek. Így a legértékesebb épületek is áldozatul estek, pl. az 1943-ban beüzemeltetett szeszgyár is. A kommunisták mindent megtehettek büntetlenül. Tóth Ferenc, a kommunista párt helyi szervezetének titkára az anyósa háza előtti csapásutat vette birtokba, s a majorokból hazahordott anyagból építette fel házát (Dózsa Gy. u. 138. sz.).

1945 augusztusában visszajöttek a nyugatra menekült nyilasok. A párt itteni szervezője: Takács Vendel nem érte meg a háború végét. Valahol a fronton vesztette életét. A sors iróniája, hogy azok a politikára érzékenyebb emberek sodródtak a nyilaskeresztes párt felé, akik nehezen viselték el a Horthy-rendszer igazságtalanságait, benne a földesúri

világot, s az annak árnyékában sínylődő parasztnk életét. Fő céljuk a földesúri birtokok felosztása volt, s éppen ők nem részesülhettek belőle, mivel az új rezsim a hitleri fasizmus szekértolónak tekintette őket.

Tagok (édesapám emlékezete szerint):

Dávid Sándor

Dávid József

Dávid Pál

Dávid István

Bacza József

Balogh György

Keszei Ernő

Lágler Gábor

Kuti István

Nagy Ferenc

Szalay Ernő

Tislér János

Mindnyájukat Keszthelyen, a korábbi huszárlaktányában tartották fogva 1-2 hónapig, de mivel semmi bűn elkövetésével nem tudták őket megvádolni, haza engedték őket családjuk körébe.

Visszakapták tehát szabadságukat. Kivételt képezett Dávid Sándor, a sármelléki nyilas pártszervezet titkára, aki egy Erdélyből származó dezertált magyar katonát halálra ítelt, s a csendőrökkel karöltve 1945 elején agyonlőtt. Őt 16 évi börtönre ítelték. Le is töltötte, de szabadulása után kb. 2 héttel – súlyos betegségben térvén haza – elhunyt.

Néhány szót még a földesurakról. A Bogyay-család leszármazottjai, illetve örökösei is elvesztették itteni birtokaikat. A Tersánszky-család nem is élt itt, hanem zalacsányi kastélyában. Dr. Ajtai Kovács Barna, Bogyay Lenke férje, továbbra is háborítatlanul élt itt családjával a régi Bogyay-kúriában, kb. 1955-ig, amikor is Badacsonyba költöztek. Kúriájuk a község birtokába került, s azóta óvodaként működik. Sajnálatos tény, hogy a helyi tanácsi vezetés – könnyelműen – engedélyt adott a kúria kb. 6 katolikus holdnyi parkjának letarolására. Csak egy-két fa maradt meg mutatóban, jelezve ma is a kúriától kivezető egyik utat. Egy vendégségben itt járt bécsi biológustól tudtuk meg, hogy a megmaradt fák között egy ritkaságnak számító tiszafa is található (az úgynevezett pártház déli végében). Dr. Órffy Imre nem tartózkodott Sármelléken 1945 tavaszán. Feleségét és leányát – hírek szerint – az oroszok megerőszakolták, s akkor ő főbe lőtte magát. László nevű fia agráregyetemet végzett és kukoricaneemesítőként dolgozott a Keszthelyi Agrártudományi Egyetemen, illetve annak kísérleti telepén. Tudós, szerény, igazán értékes ember volt.

A közbiztonságra a régi csendőrség már nem ügyelhetett. Szervezete megszűnt. A helyi csendőrőrs is üresen tátongott. A testület tagjai zömmel elmenekültek a faluból, s csak olyan tagjai maradtak itt, akiket semmivel sem lehetett megvádolni vagy itteni lányokat vettek feleségül, esetleg már házat is építettek a faluban. Ilyen volt például Szalay Lajos. Viszonylag elég gyorsan létrehozta egy önkéntesekből álló polgárőrséget. Még fegyvert is adtak a kezükbe, s ezek járőröztek a faluban. Rendbontás, tolvajlás, személy elleni bűncselekmény nem fordult elő az első (1945–48-as) években.

Igen nagy gondot okozott az iparcikkek hiánya: a cukor, a só, a gyufa, a petróleum, stb... A nagyon gyorsan felhíguló (inflálódó) pengőért semmit sem lehetett kapni. Aki például Budapestre akart utazni 1945-ben vagy 1946 első felében, az jobban tette, ha pénz helyett néhány tojást vitt magával, s aztán akár 1 tojás árán is visszautazhatott Budapestről.

De volt az inflációnak „jótékony” hatása is. A banki kölcsönöktől gyorsan meg tudtak szabadulni a szegény emberek. Nagyanyám az apai dédszüleitől örökölt 445 pengő adósságot egy tyúk árából fizette vissza 1945-ben.

Aztán 1946. augusztus 1-jén jött az új pénz: a forint. Nagyon érdekelte édesapámat a dolog: az új pénz forgalomba lépése. Bement hát a keszthelyi piacra, hogy szemtanúja legyen az új élet beindulásának. A posta előtt hatalmas tömeg várta a hivatal kinyitását. Ígéretet kaptak ugyanis a bérből-fizetésből élők, az úgynevezett közalkalmazottak, hogy nyitás után megkapják egyhavi fizetésüket. Ez meg is történt, s azután az árutól roskadozó piacra vagy az üzletekbe mentek vásárolni. Izgalmas nap volt ez. Édesapám ugyan üres zsebbel lődörgött a piacon és a városban, de óriási élményben volt része, s gondolom, másoknak is, amikor 3 forintért tudtak venni pl. egy inget vagy egy alsónadrágot.

A következő napokban – természetesen – formálódtak az árak, de az első napon az új pénzhez jutás érdekében hihetetlenül alacsonyok voltak. De még 1953-ban is lehetett kapni 100-110 forintért egy jó inget, 220-250 forintért pedig egy akkor kiváló minőségűnek számító gojzerverrott férfi félcipőt. Egy télikabát 1951-ben 1.000-1.200 forintba került. A havi ösztöndíja 490 forint volt. A kollégiumért havi 90 forintot kértek, a havi étkezési díj fejében pedig 225 forintot. A városban (Egerről van szó!) 120 forintért lehetett egy szobát bérelni. Ha ketten bérelték, csak 60 forintba került. Igaz, hogy a fűtésről maguknak kellett gondoskodni, de ez sem került túlságosan sokba, mert nem nagyon fűtöttek. Szinte az egész napot a főiskolán töltötték, este pedig gyorsan ágyba bújtak. Nem töltötték fűtéssel az időt. A hazulról hozott dunyha alatt nem fáztak. A kenyér ára sokáig 3 Ft/kg volt. Ma már közel a százszorosát kéri el érte. Az igazság kedvéért meg kell jegyeznünk azt is, hogy 1953-ban 808 forintos fizetéssel kezdett édesapám tanítani. Ebből még levontak 90 forintot békekölcsönre és gyerektelenségi adóra, tehát 718 forintot kapott kézhez. Ebből kellett fizetnie az albérleti szobáját és az étkezést. Így aztán kb. 150 forintja maradt meg havonta a fizetéséből.

De ne szaladjunk ennyire előre! Át kellett vészelnünk valahogyan a még hátra lévő gimnáziumi éveket. Az inflációs időben tanáraik is nagyon nehéz helyzetben voltak. A falusi gyerekektől természetbeni juttatásokat kértek a tandíj fejében. Ő például 1946 tavaszán egy malacot vitt be. A Szabó pékék egyik alkalmazottja egy alkalommal egy zsák lisztet tolt talicskán a rendház felé. A járókelők kérdésére (mit tolsz Pista?) azt válaszolta: tolom a jelest. Ebből aztán szállóige lett Keszthelyen.

De 1948-tól jöttek egyéb gondok is. Az egyházi iskolákat államosították. A Festetics - kastélyban egy úgynevezett Népi Kollégium kapott helyet. Itt sok „beépített” tanuló volt. Csak egy-két nevet had említsek: Szilvási Lajos (egy volt türjei nyilas fia), a későbbi divatos író, aki aztán 1956-ban szintén valami nagyot akart alkotni köpönyege megfordításával, így kegyvesztetté vált, és ma már senki sem beszél róla. De említhetném Mikus Lászlót, a köztisztviselő Mikus Gyula festőművész fiát, aki ellentétben családjával, erősen baloldali lett, vitte a híreket a kommunista pártba, aztán a Szovjetunióban végzett egyetemet. Utána az Egri Pedagógiai Főiskolán tanított, és 1956-ban szintén nagy magyar hazafinak mutatkozott – és szintén vesztére. Csak annyit ezekhez: a jellem az ember sorsa, avagy: a hazug embert előbb utoléri, mint a sánta kutyát. Aki másnak vermet ás, maga esik bele, stb...! De térjünk vissza Sármellékre, hiszen feladatunk ide köt bennünket!

II.

A SÁRMELLÉKI PARASZTI TÁRSADALOM ÁTALAKULÁSA (25 ÉV TÖRTÉNETE)

A felszabadulás előtti évtizedekben erősen differenciált volt Sármellék parasztsága. Megtalálható volt az úgynevezett módos gazda, akinek életmódja nem különbözött olyan élesen a szegényparasztétól, mint az Alföldön, a középparaszt, a gazdaságából már megélni nem tudó szegényparaszt és az uradalmak gazdasági cselédje. Utóbbi néha hol a szegényparaszti sorsot, hol a cselédsorsot választotta.

1938-ban Sármelléken összesen 667 gazdaság volt, 6248 katolikus hold területtel. A 667 gazdaságból azonban 131 „gazdaság” 1 katasztrális holdnál kisebb területtel rendelkezett. A 131 „gazdaság” (család) közül 23-nak egyáltalán nem volt szántóterülete, 75-nek szántója pedig nem érte el az 1 katasztrális holdat.

Az 1-5 katasztrális holdas gazdaságok száma is nagy volt: 285. A hozzájuk tartozó birtokok 705 katasztrális holdat tettek ki, s így ezeknek a gazdaságoknak átlagos nagysága csupán 2,47 katasztrális hold volt. 5-10 katasztrális holdas gazdaság 128 volt Sármelléken; birtokállományuk 945 katasztrális holdat tett ki, s az egy-egy gazdaságra jutó terület átlagosan nem egészen 7,5 hold volt. Ekkora birtok általában már elég volt egy közepes nagyságú (3-4 tagú) család eltartásához, természetesen abban az esetben, ha a területnek legalább az 50-60%-a szántó volt. Nálunk azonban a terület zöme legelő és rét volt, ezért egy-egy család tisztességes megélhetését csak az említettnél nagyobb birtok biztosította.

A 10-20 katasztrális holddal rendelkező gazdaságok száma 63 volt, birtokállományuk pedig 857 katasztrális hold; e birtokok átlagos nagysága (13,6 katasztrális hold) is alacsony volt, éppen úgy, mint a kilenc 20-50 katasztrális holdas módos paraszti gazdaságé, amelynek összesen 222 katasztrális hold területéből átlagosan 24,66 katasztrális hold jutott egy gazdaságra. Ezek a gazdaságok nem is voltak kulákbirtokok, hanem olyanok, amelyeket nagyrészt a családtagok műveltek meg, és csak kismérvet a falu szegényparasztszjai, főleg mint aratók, kaszások és kapások.

11 nagyobb birtok így osztozott a község határának nagyobb részén:

Gazdaságnagyság katasztrális hold	Száma	Gazdaságok területe katasztrális hold
50-100	2	147
100-200	1	150
200-500	6	1775
500-1000	2	1348

A földesúri birtokok gyűréjében nehéz volt a parasztság helyzete. A község egész határára szüksége lett volna, mivel a földművelési ágak szerinti megosztása nem kedvezett az intenzív gazdálkodásnak. A község 6248 katasztrális holdas határából 2141 katasztrális hold volt a szántóföld, 8 katasztrális hold volt a kert; jelentős volt a rét: 1344 katasztrális

hold, ám ebből csupán 392 katasztrális hold adott jó szénát, míg nagyobb részén csak savanyú széna termett. A határ hátralévő részéből 2036 katasztrális hold volt a legelő, 258 katasztrális hold az erdő, 120 katasztrális hold a nádas, 305 katasztrális hold a földadó alá nem eső terület.

(Sármellék község területe 6300 katolikus hold volt, melyből a szántó 2100 hold, rét 2200 hold, legelő 850 hold, szőlő 80 hold és egyéb terület 1070 hold.) Dr. Órffy Imre tulajdonában volt 800 hold ingatlan, mely főleg szántó területből állt. Állandó cselédei száma 50 volt és ezen kívül 40 fő 6 hónapos napszámot tartott, valamint 40 fő arató munkást.

Dr. Ajtai Kovács Barna tulajdonában 202 katasztrális hold ingatlant bírt, melynek nagyobb része szintén szántó terület volt. Állandó cselédei száma: 15 fő volt és emellett 10 fő arató munkást tartott. Terstyánszky Géza földbirtokosnak a község határában 350 hold ingatlana volt, azonban a gazdaság székhelye nem Sármellék község volt, 5-6 cselédet tartott a Lajosházi majorban. A plébánia tulajdonában és kezelésében 30 hold ingatlan volt. Nagybirtokosok kezében volt a község területének 22%-a és hozzá 2-3 család tulajdonában. 25 holdon felüli birtokos 3 volt.

A kis és középparaszt családok száma kb. 500 volt, tehát az átlagos birtok terület 9 hold.

A községben a gazdasági cselédeken kívül kb. 80 család volt, akinek 1 holdon aluli birtoka volt. A földbirtokosoknak dolgozó cselédeknek évi keresete általában a következő volt: 16 q gabona – 1200 öl kukorica és 300 öl burgonya föld – 1 tehén tartás és 2 m³ tűzifa járandóság.

Minden családnak egy szobája volt, tekintet nélkül a család nagyságára és 4 családnak volt egy közös konyhája. A napszámkereset általában 1-2 pengő között volt és csak az 1940-es években emelkedett az arató és kaszálási napszám 3 pengőre. A nők napszáma azonban csak 80 fillértől 1,50 pengőig emelkedett és csak az 1940-es években.

A kulák és nagyobb parasztok igazsorszája nagy volt, mert egy napi fogatos munkáért általában 8-10 napi napszámot kellett dolgozni, sőt általában sohasem tudták a fogatos munkát leszolgálni, mert pontosan előre nem szabták meg, hanem utólag annyiszor kellett menni, ahányszor hívták, mert ellenkező esetben máskor nem kapott fogatot.

A napszámos keresetéből évenként mást egyáltalán nem tudott vásárolni, mint a legjobb esetben 2 rend alsó ruhát, hogy egyik a testen, másik a kerítésen lehessen. Ezen kívül sem rendes ruházkodásra, sem bútorra egyáltalán nem jutott.

A parasztság adózási mértéke általában a következő volt: 10-15 holdas dolgozó paraszt 150-200 pengő volt, de az 5-10 holdas aránylag magasabb adót fizetett, mert 100-150 pengő adót fizetett, akkor viszont a 25-30 holdas csak 3-400 pengőt.

A búza ára általában 10-15 pengő volt, ami évenként változott, mert volt 5 Pengő is, így általában egy 10 holdas parasztnak legalább 20 q búzát kellett eladni, hogy adóját rendezze.

Adóárverés minden évben volt, mert az adó rendezésére általában bankkölcstől vettek fel és később a bank árvereztette el az ingatlant. Minden évben legalább 2-3 gazda került árverésre, így pl. id. Dávid Sándornak ingatlanát és házát is elárverezték és utána bérelt házban laktak.

A birtokviszonyokban változást csak a felszabadulás hozott. 1945 április első napjaiban Sármelléken a szegényparasztokból és gazdasági cselédekből alakult földigénylő bizottság első feladatának az igények számbavételét tekintette, majd hamarosan felosztotta a földet a jogos igénylők között.

A falukép ezidőtájt a következők szerint alakult, valamikor sármelléki falurész az nagyjából a mostani pékségig tartott. Onnétől volt a Bogay-birtok tehát nagyjából

az úgynevezett ajtai csapásig tartott, (az ajtai csapás a Dózsa Gy. utca 91., a buszmegálló környékén ment le). Égenföld pedig a mostani vasútállomásig tartott. A 30-as évek második felében kezdett el épülni a 76-os főút, onnét költöztettek el embereket, házhelyeket kezdtek el kiépíteni és árulni. Sármelléken az 50-es évektől tömésházak, előtte pedig vályogházak voltak. A valamikori homokosból bányászták hozzá az agyagot, a Sármelléken a hegyen lévő mélyút is abból alakult ki. Az elbeszélések alapján onnét hordták az anyagot a házakhoz. A tömésházak az 50-es évektől terjedtek el, előtte a vályogházat építették. A tömésháznak az az előnye, hogy nagyon gyorsan szinte 1 nap alatt meglehet építeni. 1945-ben a földosztás után a Kossuth és a Petőfi utcák alakították ki. A Kossuth utcában és a Petőfi utcában is a cselédek és a szegények kaptak házhelyi lehetőségeket és aki elfogadta, ők kaptak telkeket, ők építkeztek.

A volt uradalmi cselédek a reform végrehajtásával előnyösebb helyzetbe kerültek, mint a falusi szegényparasztok, mivel minden gazdasági cseléd 7 katasztrális hold szántóföldet és 4 katasztrális hold jó rétet kaphatott, részesültek az uradalom megmaradt állatállományából, míg az 1-2 holdas szegényparasztok 3-4 katasztrális holdnál több földet általában nem kaptak, az uradalom állatállományából nem részesültek. Így az uradalmi cselédek általában kétszer annyi vagyonhoz jutottak, mint a szegényparasztok, s a későbbi évek során is jóval kevesebb állami teher nehezedett rájuk, mint a falusi szegényparasztokra. A gazdasági cselédek előnyben részesítése miatt a földosztás községünkben nem történt közmegelegedésre. Ezért még 1947-ben is vitatták az elosztás rendjét, s juttattak néhány olyan szegényparasztnak is földet, aki 1945-ben igaerő hiányában nem mert földet igényelni vagy hadifogságban lévén nem tudott igényelni.

1947 szeptemberében alakult meg községünkben a földműves szövetkezet. Fő feladatának tekintette a parasztság, elsősorban az újgazdák gazdasági-politikai támogatását. Jellemző, hogy az első években a földműves szövetkezet tagjai és vezetősége is az újgazdák soraiból került ki, olyanokból, akik érezték az összefogás szükségességét. Tudták, hogy termelőeszközeik fejletlenek, korszerűtlenek, igaereje sem volt mindegyiknek; számukra fontos volt olyan társulás létrehozása, amely konkrét segítséget nyújt az újgazdáknak, illetve a földhözjuttatott kis- és szegényparasztoknak. A szövetkezetnek megalakulásakor 50 tagja volt. A tagok 10 Ft-os részjegyeket váltottak, később ezt az összeget 50, majd 100 Ft-ra emelték fel. Az induláskor tehát 500 Ft-nyi részjeggyel rendelkeztek; irodájukat egy volt urasági kastélyban helyezték el.

A földműves szövetkezet legelső és legsürgetőbb feladatának tekintette azoknak az uradalmi gépeknek az összegyűjtését, kijavítását és munkába állítását, amelyek gazdátlanul álltak valamelyik major udvarán vagy esetleg valamelyik uradalmi kovács vagy gépész kezelésében voltak. Így jutott a földműves szövetkezet birtokába 2 Hoffer és 1 Rába típusú traktor, amelyek kisebb-nagyobb javítások után rendkívül nagy segítséget nyújtottak az igaerővel nem rendelkező gazdáknak. Elsősorban újgazdáknak dolgoztak a traktorok, régi gazdáknak csak abban az esetben végeztek munkát, ha a földhözjuttatottak nem igényelték. A 3 traktoron kívül sikerült munkába állítani 3 cséplőgépet is, amelyek komoly versenyt jelentettek a magánkézen lévő cséplőgépek számára. 8 vetőgép, köztük műtrágyavetők is kerültek a földműves szövetkezet birtokába. Ezek munkába állítása lehetővé tette, hogy az újgazdák ugyanolyan termelőeszközöket alkalmazzassanak, mint a módosabb középparasztok vagy a kulákok. Földművelő szövetkezeteken kívül Frányó Sándornak és Péterfai Istvánnak volt cséplőgépe itt a faluban. A földreformot a paraszti gazdaságok megerősödését hozó 1948-49-es évek követték. Parasztságunk örömmel vette tudomásul a földosztással történt történelmi igazságszolgáltatást, s zömében mindenféle reakciós propaganda ellenére bizalommal tekintett az alakuló új

rendszerre. Különösen a parasztság alsóbb rétegei voltak fogékonyak az új eszmékre, egyelőre azonban még nem sok érdeklődést mutattak a közös gazdálkodás iránt.

Sajnálatos módon itt is előfordultak túlkapások a változtatni akarás tekintetében, ahogy az ország több más pontján is. Ekkor az úgynevezett kulák verési akcióra gondolok: 1948-ban a március 15-i ünnepségek után (ahogy az előző könyvben is szerepel és leírták, hogy történt) sok kulákot és nem kulákot is összeszedtek a rendőrök és a csendőrök (a mostani polgármesteri hivatal) pincéjében, több napig vízbe állították az embereket, többeket jól meg is vertek. Állítólag idősebb Szabadics Sanyi bácsi a veséjét itt veszítette el.

Az 1950-53-as évek gazdaságpolitikája nagyon súlyos terheket rótt a parasztságra minden rétegre, emellett gyakran volt kitéve zaklatásoknak, s nem egyszer törvénytelen büntetést fizettek vele különböző címen. Ilyen körülmények között lehetetlen volt meggyőzni a sármelléki parasztságot arról, hogy a termelészövetkezetbe való belépésükkel felemelkedésüket szolgálják.

Csak 1955-ben jött létre községünkben az első társulás, de ez a tszcs nem állta ki az 1956-os ellenforradalom tüzét. Főleg volt cselédekből szerveződött, s a kedvezőtlen körülmények sietteték felbomlását.

Pártunknak és kormányunknak a személyi kultusz és káros következményei elleni szilárd és következetes harca, a demokratizmus kiszélesítése és a törvényesség megszilárdítása azonban helyreállította parasztságunk bizalmát a vezetők iránt. Gazdaságilag és politikailag megerősödve érkeztünk el 1959 tavaszához, községünk szocialista átszervezéséhez.

1959. március 11-én az átszervezés befejeződött. A kezdet azonban nem volt könnyű. Az első évben óriási feladatokat kellett megoldani. De úrrá lettek a nehézségeken, s a termelészövetkezet évről évre gyarapodott. A tagság életszínvonala emelkedik. A jó vezetést, az állami támogatást, s a lakosság szorgalmas munkája meghozta gyümölcsét. A termésátlagok évről évre emelkedtek, s ez biztosította a beruházások fokozásának lehetőségét is és a tagság jövedelmének emelkedését is.

A főbb termények termésátlaga katasztrális holdanként a következőképpen alakult:

	1959	1963	1968
búza	10,6 q	12,4 q	17,5 q
őszi árpa	15,4 q	12,0 q	–
zab	5,7 q	14,0 q	9,4 q
cukorrépa	183,0 q	206,0 q	193,1 q
kukorica (m.m)	19,5 q	18,0 q	26,6 q

A község fejlődése azonban nemcsak a termelészövetkezet fejlődésén, gazdasági eredményein mérhető le, hanem a község kommunális létesítményein, egyre szépülő lakóházain és utcáin is.

A községi tanács csupán 1960–63-ban 330.000 Ft-ot költött az iskolákra, 1960-ban 200.000 Ft-ot költött gyógyszerhárra, 1959-ben 256.000 Ft-ot a párházra, 1961-ben posta épült 570.000 Ft értékben, tanácsház tatarozására 1969-ben 60.000 Ft-ba került, a November 7. út építése 1960-ban 1.000.000 Ft-ba. A járdákra eddig, illetve 1964-ig 480.000 Ft-ot költöttek, a péküzemhez pedig 40.000 Ft-tal járultak hozzá.

Szívós agitációs munka után 656-an iratkoztak be a mezőgazdasági termelőszövetkezetbe, s csupán 36 család nem fogadta el akkor a szocialista mezőgazdasági nagyüzem létesítésének szükségességét. Azóta sokan beléptek, főleg olyanok, akik vidéken dolgoztak az iparban és jobbnak látták hazajönni, de sokan olyanok is, akiknek először csak a felesége lépett be, később azonban a jó kereseti lehetőség láttán a férj is meggondolta magát. Akadtak olyanok is, akik felcserélték feleségük tagságát a magukéval.

1959. március 11-e óta 70 új tag lépett be és 30-an cserélték fel feleségük tagságát a magukéval. Ezek a tények is a szocialista nagyüzem életképességét bizonyítják.

Igaz, a tagok száma ennek ellenére 12-vel kevesebb lett, 1964. január 1-én, mint 1959. március 11-én volt, de nem hanyatlásról van szó. A létszámcsökkenés okát abban kell keresni, hogy 1959. március 11-én nagyon sok öreg lépett be, s azóta sokan haltak meg közülük. Az új tagok viszont a munkaképes tagság számát gyarapították.

A kezdet nem volt könnyű. Az első évben óriási feladatokat kellett megoldani. A termelőszövetkezet összterülete 5026 katasztrális holdat tett és tesz ki. Ebből a közösen művelt terület 4582 katasztrális hold, a szántóterület 1716, a rét 1725, a legelő (a háztáji legelőt is ideértve) 931, a közösen művelt szőlő 39, az erdő pedig 142 katasztrális hold. A többi a művelés alá nem eső terület: árkok, utak, nádasok, majorok, stb. A háztáji szőlők területe 75 katolikus hold. Ekkora terület egybefogása és szocialista nagyüzemmé való átalakítása komoly feladat elé állította a vezetőséget. Az első évben még kisparcellákon kellett dolgozniuk, s mivel saját gépekkel nem nagyon rendelkeztek, a gépi munkát a keszthelyi gépállomás látta el. Ez a tény is kedvezőtlenül befolyásolta az évi jövedelem alakulását, annak ellenére, hogy a gépállomás gépei kedvezményes órabérrel dolgoztak abban az évben.

Az induláskor 38 pár beadott ló állt a termelőszövetkezet rendelkezésére és egy régi majoristálló. Ezért a lovak nagy részét a falu nagyobb istállóiban hozták össze, vagy a kocsisok háztáji istállóiban helyezték el. Nagy megterhelést jelentett az új istállók, a legnélkülözhetetlenebb gazdasági épületek létesítése.

De szinte bámulatos gyorsasággal épült fel egyik istálló a másik után. Ha nem volt anyag, azonnal teremtettek, ha nem volt iparos, 10 paraszt is jelentkezett, hogy kőműves- vagy ácsmunkát végezzen 1-2 szakember irányításával. Most akadt csak igazán sok dolga a helyi pártszervezetnek is. Mindenütt ott voltak a párttagok, ahol a legsürgősebb volt a munka. Az első esztendőben 3.897.000 Ft-ot ruháztak be csupán épületekre. Ugyanebben az évben különböző gazdasági felszerelésekért: kocsikért, lószerszámokért, darálóért, ponyvákért, mérlegekért, stb. 417.000 Ft-ot fizettek ki. Igás- és tenyészállatokért 1.201.000 Ft-ot fizettek ki az első évben, a növendékállatokért pedig 505.000 Ft-ot.

Kezdetben az állatállomány nem volt jó minőségű, hiszen a legtöbb gazda az érték-telenebb állatát adta be a közösbe. Az első év végén a termelőszövetkezet a következő állatállománnyal rendelkezett: 227 tehén, 87 ló, 283 juh, 38 anyakoca, 394 hízósertés, illetve süldő, 334 hízó-, illetve növendékmarha.

A tagok és családtagjaik lelkiismeretesen dolgoztak, s a vezetőség is mindent elkövetett a kezdeti nehézségek leküzdésére.

Az induláskor kissé magasra tervezték a munkaegység értékét, amelyet a lelkiismeretesen végzett munka ellenére sem tudták elérni. A felsőbb hatóságok azonban méltányolták községünk parasztságának igyekezetét, s azt a körülményt, hogy a végzett munka egy része a termelést nem szolgálta közvetlenül, hanem olyan beruházásokra fordították, mint istállók és egyéb gazdasági épületek létesítése, teljesítette a vezetőség

kérését: 1 millió forint hitelt adtak a tagság jövedelmének növelésére. Így már az első év végén a termelőszövetkezet 41 Ft-ot tudott fizetni egy-egy munkaegységre. Ennek rendkívül kedvező hatása volt a munkafegyelem megszilárdítására, a vezetőség és a tagság közötti jó viszony kialakítására. 1959. év végén 3.467.000 forint készpénzt és 586.000 forint értékű terményt osztottak ki.

A végzett munka után egy tagnak kifizetett 6450 forint átlagjövedelem ma már kicsinek tűnik. De a lakoságnak kifizetett összeg jóval nagyobb volt, mivel ebben az évben kapta meg a tagság beadott állatainak értékét és ebben az évben kapta a legnagyobb földjáraadékat. A földjáraadék értéke 1959-ben 7 kg kenyérgabona volt aranykoronánként, s ez összesen 468.000 forintnak felelt meg. Emellett a háztáji gazdaságok jövedelme, a lecsapolási munkálatokért az erdészethnél fizetett bérek gyarapították a tagság jövedelmét. A későbbi évek során a földjáraadék összegét ugyan aranykoronánként 5 kg kenyérgabonára csökkentették, s így azóta évenként 305.000 forintot fizetnek ki a tagságnak ilyen címen. A tagság életszínvonala ennek ellenére állandóan növekvőben van. A földjáraadék csökkentése is azt a célt szolgálta, hogy a parasztság jövedelme, főleg a termelőszövetkezetben végzett munkájának arányában növekedjék, s a földtulajdon alapján ne legyen nagy jövedelmi különbség a régebben több földdel rendelkező parasztok és a kisebb birtokosok között. A jó munkafegyelem, a szakszerű vezetés, az állami támogatás, a termelési viszonyok egyre nagyobb jövedelmet biztosítottak a tagságnak, annak ellenére, hogy a gépesítés és a gazdasági épületek felépítésére nagy összegeket ruháztak be. A jó alapok lerakásával megteremtettük további előrehaladásunk feltételeit, parasztságunk anyagi és kulturális életének állandó emelkedését.

A munkaegységre kifizetett átlagjövedelem 1960-ban már 8885 forint volt, ez az összeg 1961-ben 9884 forintra, 1962-ben 14.767 forintra, 1963-ban pedig 20.530 forintra emelkedett. A fejlődés üteme tehát igen gyors volt: öt év alatt több mint háromszorosára növekedett a tagság munkaegységre kifizetett átlagjövedelme. Természetesen ez nem azt jelenti, hogy minden tag egyformán ennyi pénzt kapott évenként; sokan ennél jóval magasabb összegeket is kaptak, mások viszont kevesebbet, végzett munkájuk arányában.

A munkaegységre kifizetett összeg így emelkedett évenként: 1959-ben 3.586.467 forint; 1960-ban 3.959.000; 1961-ben 4.471.000; 1962-ben 5.478.000; 1963-ban 8.430.000 forint.

De felvetődik az a jogos kérdés, milyen jövedelemmel rendelkeznek azok, akik már nem tudnak részt venni a termelésben, vagyis az öregek és a munkaképtelenek. Nyugodtan válaszolhatunk rá, mert soha nem gondoskodtak így az öregekről és a munkaképtelenekről, mint ma. Pedig nem kevesen vannak. 1964. január 1-jén a 664 tag közül 174 kapott járadékot, tehát a ténylegesen dolgozó tagok száma 470 volt, nem számítva ide a családtagokat, akik általában szintén részt vesznek a termelésben. 1969-ben ugyan nem kaptak még járadékot az öregek és keresésképtelenek, de megkapták a háztáji területet (1 személyre 800 négyszöglet, 2 személyre 1200 négyszöglet), azon kívül kaptak 1+1 q gabonát, bevitt földjeik után a földjáraadékot, a rászorulóknak fél liter tejet és jutányos áron tüzelőt. A termelőszövetkezet vezetősége tehát be sem várva a központi intézkedést, maga gondoskodott öreg tagjairól. 1960-ban az előző évihez hasonlóan gondoskodtak az öregekről. 1961-ben azonban már változott az öregek helyzete annyiban, hogy a fentiekhez megkapták még a havi 260 forintos öregségi járadékot, és a termelőszövetkezettől esetenként kaptak 300–600 forintos juttatásokat szociális segélyként. 1962-től pedig a művelődési otthonban minden évben megrendezik az úgynevezett öregek napját, ahol vacsorát és kultúrműsort adnak tiszteletükre, s 500 forintot kapnak fejenként. Így gondoskodik termelőszövetkezetünk azokról, akik még megérhették a szocialista társadalmi rendszer építését, de építői már nem lehetnek koruknál vagy egészségi állapotuknál fogva.

De hogyan jutott el szövetkezetünk a fejlődés olyan fokára, hogy az aszályos évek ellenére is átlagosan 20.530 forintot tudott 1963-ban egy-egy tag javára elszámolni? Ezt az eredményt modern gazdasági épületek megépítésével, korszerű termelőeszközök beszerzésével, az állatállomány mennyiségi és minőségi fejlesztésével, nem utolsó sorban fokozódó kemizálással értük el. Az eredményes gazdálkodás előfeltétele természetesen a szakszerű vezetés és a tagság munkafegyelme, anélkül semmilyen haladást nem lehet elérni.

A beruházások nagyságáról az alábbi számok adnak képet:

Az épület és gépállomány növekedése:

Év (vége)	Épületek	Gépek és felszerelések
	értéke 1000 Ft	
1959	3.897	417
1960	6.469	1.140
1961	7.475	2.220
1962	9.161	2.711
1963	11.634	4.635

Az állatállomány növelésére fordított évi összeg 1000 Ft-ban

Év	Tagság- és tenyészállatokra	Hízó- és növendékállatokra
1959	1.201	505
1960	1.167	407
1961	2.153	1.747
1962	2.711	1.105
1963	3.229	897

Láthatjuk, hogy a termelőszövetkezet milyen nagy gondot fordított a megfelelő épületek emelésére, a gépesítésre és az állatállomány fejlesztésére. Az épületek 1964. január 1-jei értéke eléri a 11.634.000 forintot, a gépeké és egyéb gazdasági felszereléseké pedig a 4.635.000 forintot. Ezeknek a beruházásoknak köszönheti a termelőszövetkezet, hogy ma már nincsenek épületgondjai, s nincs szüksége a gépállomás gépjeire, mivel ilyen gépparkkal természetesen el tudja végezni az összes talaj- és betakarítási munkákat, hacsak rendkívüli időjárás nem akadályozza abban. Fejlett gépparkjának köszönhető, hogy a vezetőség már 1962-ben elhatározta az összes háztáji terület őszi mélyszántásának elvégzését. A rendkívül korán beköszöntő tél miatt ezt a célt ugyan csak részben sikerült elérni, 1963 őszén azonban már teljes egészében megvalósította.

A gépek kihasználtságát elősegíti, hogy a termelőszövetkezet saját szerelóműhelyt hozott létre, ahol pótalkatrészeket tart raktáron, és azonnal kijavítják a gépeket és munkaeszközöket. Vontatói és gépkocsijai segítségével gyors anyagmozgatásra képes. Így például kertészetéből naponta friss árut szállít a keszthelyi termelőszövetkezeti mintaboltba, amely Keszthely legkedveltebb és legforgalmasabb üzletévé nőtte ki magát.

A termelőszövetkezet gépei nemcsak a közös gazdaság munkáját végzik el, hanem a gazdák, illetve tagok részére is végeznek fuvarozást. Személygépkocsija nemcsak a vezetőségnek áll rendelkezésére, hanem bármilyen tagnak, ha pl. sürgős betegszállításról van szó.

A termelőszövetkezet vezetősége kezdettől fogva nagy gondot fordított a trágya kezelésére, a talajerő fenntartására és fokozására. 1960-tól kezdve egy-két év alatt megtrágyázták a termelőszövetkezet művelés alatt álló földjeit. Állandóan fokozódik a műtrágya felhasználása is. 1960-ban 190 kg műtrágyát használtak fel katasztrális holdanként, 1961-ben 198 kg-ot, 1962-ben 194 kg-ot, 1963-ban pedig 220 kg-ot.

1964-ig a kémiai ipar termékeit főleg műtrágya formájában használták. Ettől kezdve azonban a vegyszerek a gyomtalanításban is egyre nagyobb szerepet kapnak. A vegyszerek alkalmazása munkaerőt szabadít fel, s lehetővé teszi a belterjesebb művelési ágak kiterjesztését a termelőszövetkezetben. 1964-ben megkezdték a 20 katasztrális holdas kertészet 100 katasztrális holdra bővítését, s létrehoztak egy oltványiskolát is, ahol évente 30–40 millió szőlőoltványt nevelnek eladás céljából.

Adottságainál fogva a termelőszövetkezet elsősorban az állattenyésztést, ezen belül is a szarvasmarha tenyésztését és hizlalását tekinti fő feladatának, s a különféle takarmánynövények mellett – a kenyérgabonáról nem szólva – főként a kender és a cukorrépat termesztik. Ennek megfelelően a főbb növények területe átlagosan évenként a következő: kenyérgabona 650, pillangósok 250, cukorrépa 140, kender 50, burgonya 80, kukorica 250, silókukorica 150 katasztrális hold. A nagyméretű takarmánytermesztés mellett a termelőszövetkezet állattenyésztését szolgálja nagykiterjedésű rétjeinek általában bő termése is.

A holdankénti átlagtermés is általában növekszik. Még az aszályos esztendőekben is a termelőszövetkezetben a legtöbb növény termésátlaga nagyobb lett, mint az egyénileg gazdálkodás korábban. Így most már teljesen elvitathatatlan a nagyüzemi gazdálkodás fölénye még azok számára is, akik kezdetben kételkedtek benne.

A főbb termények termésátlaga katasztrális holdanként a következőképpen alakult:

	1959	1963	1968
búza	10,6 q	12,4 q	17,5 q
árpa	15,4 q	12,0 q	–
zab	5,7 q	14,0 q	9,4 q
cukorrépa	183,0 q	206,0 q	193,1 q
kukorica (m.m)	19,5 q	18,0 q	16,6 q
burgonya	50,0 q	49,0 q	42,9 q
kender	34,0 q	23,0 q	–
lucerna	28,0 q	62,0 q	31,0 q
lóhere	22,0 q	53,0 q	–

A termelőszövetkezet állatállománya az 1963 tavaszi állatösszeírásakor a következő képet mutatta:

	1963	1966		1963	1966
választott borjú	38 db		szopómalac	190 db	
bikaborjú 1 évesig	90 db		2-6 hónapos süldő	161 db	
bikaborjú 1 év felett	35 db		anyakoca	65 db	48 db
üszőborjú 1 évesig	120 db		tenyészkán	2 db	
üszőborjú 1-2 évesig	232 db		hízósertés	113 db	
előhasi üsző	40 db				
vemhes tehén	145 db				
nem vemhes tehén	55 db				
hízómarha	115 db				
Összesen	870 db		Összesen	581 db	

	1963	1966
tyúk és kakas az évi keltetés nélkül	1155 db	1478 db
az évi keltetés	4669 db	
tyúkfélék összesen	5824 db	
ebből a tojók száma	1066 db	

A szarvasmarha állomány fejlesztése nemcsak a saját állomány elletése útján történik, hanem a termelőszövetkezet borjút is vásárol a tagoktól, sőt még a szomszédos községek lakóitól is. 1963 júniusában itatásos borjúnevelőt rendeztek be, ahol állandóan 115 borjút itatnak a leválasztásig önitatók segítségével.

Ilyen gazdálkodással a termelőszövetkezet elérte, hogy a munkaegység értéke minden esztendőben a tagok megelégedésére alakult: 1960-ban 31.60, 1961-ben 33,25, 1962-ben 40.00, 1963-ban 41.00 forint volt.

A termelőszövetkezet évről évre több árut ad a népgazdaságnak, s ennek megfelelően a termelőszövetkezet áruért kapott pénzbevétele is évről évre növekedett.

Az árubevétel 1960-ban 8.019.000 forint, 1961-ben 8.275.000 forint, 1962-ben 13.405.000 forint, 1963-ban 16.420.000 forint volt.

A termelőszövetkezeti tagok jövedelmének forrását természetesen nemcsak a közös vagyonban kell keresni, hanem a háztáji gazdaságban is, amelynek területe tagonként 800–1600 négyszögöl között ingadozik, attól függően, hogy ki milyen mértékben vesz részt a közös munkában, illetve mennyi munkaegységet szerez évente. De a jövedelmi források közé számíthatjuk a rétekről jutó szénát is; a háztáji gazdaság és a jó réti takarmány módot ad a tagságnak állatok tartására, jövedelmének fokozására.

Ha van is még néhány egyénileg dolgozó parasztcsalád községünkben, s ha a termelőszövetkezeti tagok életszínvonala különböző is, a sármelléki parasztlét- és munkafeltételei ma már egyezők, s lényegében egységes parasztsztyá alakult ki. Megszűnt a szegényebb parasztlét kizsákmányolása, mindenkinek egyforma lehetősége nyílik keresetre, mindenki a végzett munka arányában részesedik a közös jövedelemből,

és háztáji területének nagyságát is a közösben végzett munka mennyisége határozza meg, kivéve az öregeket és a munkaképteleneket.

A termelőszövetkezeti tagok életszínvonala emelkedik. Az említett tényeken kívül az is amellett tanúskodik, hogy a földműves szövetkezet állandóan kénytelen bővíteni üzlethálózatát és árukészletét. Az 1962-es és 63-as években a sármelléki üzletek forgalma a következőképpen alakult: 1962-ben 10.106.000 forint, 1963-ban 11.970.000 forint. Ezek a számok természetesen nem tüntetik fel azokat a vásárlásokat, melyeket más helységeken, főleg Keszthelyen bonyolítanak le. A vásárlás évi összegének gyors növekedése azonban kellően érzékelteti a sármelléki parasztok életmódjának átalakulását. Az anyagi jólétük bizonyítéka a postán vagy a takarékszövetkezetben elhelyezett pénzösszeg is. A postán váltott betétkönyvek száma 1964. január 1-jén 118 db volt, a bennük elhelyezett összeg pedig 800.862 forintot tett ki. Ugyanebben az időben a takarékszövetkezetnek 150 tagja volt, a betétállománya pedig 1.200.000 forintot tett ki.

De a fejlődést még mutatják az alábbi számok és adatok is, amelyek a község másfél évtizedes eredményeit tükrözik, hogy mit fordítottak különféle intézményekre és építmények fejlesztésére.

iskolák	1960–1963	330.000 forint	
gyógyszertár	1960	200.000 forint	
pártház	1959	256.000 forint	
posta	1961	570.000 forint	
tanácsháza renoválása	1969	60.000 forint	
november 7 út	1960	1.000.000 forint	
járda	1957–1964	480.000 forint	6 km
péküzem	1959	40.000 forint	

Ha a sármelléki parasztok nehéz küzdelmet vívtak önmagukkal egyéni gazdaságaik feladásakor, ma már világosan bontakozik ki előttünk, hogy évről évre egyre könnyebbé válik a paraszti munka a gépesített és kemizált szocialista nagyüzemben, emelkedik a termelőszövetkezeti tagság jövedelme, s vele párhuzamosan életszínvonala és kultúrája.

A termelőszövetkezet fejlődésének kapcsán megemlítendő Vaskuti László főagronómus neve, aki az Eszterházy-birtokról jött. Gazdatiszt volt és igazán neki köszönhető a termelőszövetkezet felvirágztatása és a kertészet kialakítása.

A SÁRMELLÉKI TERMELŐSZÖVETKEZET

ELNÖKEI	NEVEI
1959. március 11-től 1962. március 14-ig KEMENDY GÉZA	„BIZTOS JÖVŐ” MEZŐGAZDASÁGI TERMELŐSZÖVETKEZET, SÁRMELLÉK
1962. március 15-től 1965. április 30-ig LUKÁCS BÉLA	„BIZTOS JÖVŐ” MEZŐGAZDASÁGI TERMELŐSZÖVETKEZET, SÁRMELLÉK
1965. május 1-jétől 1968. november 5-ig KISS KÁLMÁN	„BIZTOS JÖVŐ” MEZŐGAZDASÁGI TERMELŐSZÖVETKEZET, SÁRMELLÉK
1968. november 15-től 1970. február 28-ig SENCZ ALADÁR	„BIZTOS JÖVŐ” MEZŐGAZDASÁGI TERMELŐSZÖVETKEZET, SÁRMELLÉK
1970. március 1-jétől 1974. december 31-ig MATYI GÁBOR	„BIZTOS JÖVŐ” MEZŐGAZDASÁGI TERMELŐSZÖVETKEZET, SÁRMELLÉK

EGYESÜLÉS ZALAVÁRRAL: LXXX 1975. január 1.

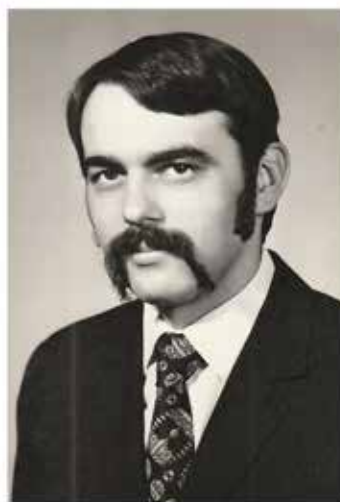
1975. január 1-jétől 1989. január 26-ig VÖRÖS JÓZSEF	SÁRMELLÉK – ZALAVÁR „ÚJ IDŐK” MEZŐGAZDASÁGI TERMELŐSZÖVETKEZET, SÁRMELLÉK
--	---

KÖZBEN NÉVVÁLTOZÁS

1977-ig 1978-tól 1989. január 27-től 1992. december 21-ig PÉTER FERDINÁND	„ÚJ IDŐK” „ZALAVÁRI” MEZŐGAZDASÁGI TERMELŐSZÖVETKEZET „ZALAVÁRI” MEZŐGAZDASÁGI TERMELŐSZÖVETKEZET, SÁRMELLÉK
---	---

NÉVVÁLTOZÁS

1992. december 22-től BERECZKY SZILÁRD megbízott elnök 1993. május 26-tól BERECZKY SZILÁRD elnök 2007. augusztus 29-től BERECZKY SZILÁRD ügyvezető	„ZALAVÁR” MEZŐGAZDASÁGI SZÖVETKEZET SÁRMELLÉK ÉGENFÖLD-TÜSKEVÁR KFT., SÁRMELLÉK
--	---

Bereczky Szilárd

III.

HŐSÖK ÉGEN FÖLDÖN

Knoll Gyula, a ma már nyugállományban lévő repülőezrede, aki 1956-ban, Sármelléken is teljesített szolgálatot az I. sz. parancsnokaként ezt a címet adta könyvének. Szeretnék foglalkozni természetesen a teljesség igénye nélkül a sármelléki repülőtérről történetével, emléket állítva a legmélyebb főhajtással azoknak a pilótáknak akik valóban bátrak, sőt hősök voltak, de nemcsak az égen, hanem a földön is.

Sármellék életében új színfoltot, de egyben fejlődést is jelentett az 1952-ben üzembe helyezett katonai repülőtérről. A főparancsnoki Taszáron volt, ahol két (2) ezred működött. A sármelléki a 24. honi repülőezred nevet viselte, s ez a taszáriak 3. ezredének számított.

Barócsi Tibor századost 1952. januárjában, 24 évesen nevezték ki a 24. ezred (4715) parancsnokának. A civil életben is kitért a repülés terén, és az OMRE kötelékéből 1948. szeptember 3-án vonult be Szolnokra. 1949. szeptember 25-én avatták hadnaggyá. Az iskolán repülőraj-parancsnok, majd századparancsnok. 1951. júliusától az iskolaezred parancsnoka volt. Később, 1952. januárjától 1954. júliusáig Kecskeméten, Taszáron és végül Sármelléken a 24. ezred parancsnoki teendőit látta el.

1954. júliusban Sármelléken Barócsi Tibor századostól a 24-es (4715) ezredet átvette Gál Ferenc százados, aki az ezred felszámolásáig volt az alakulat parancsnoka.

Nagy András gyűjteményéből

A sármelléki pilóták száma kb. 70-80 fő lehetett. Polgári alkalmazottakat is tartottak, törekedvén az okos, ésszerű gazdálkodásra. Nagyon szép volt a kertészetük, benne virágkertészettel és kiváló sertéshizlaldát is tartottak fenn. Különböző szolgáltatások elvégzésére is polgári alkalmazottakat vettek igénybe. Így pl.: villanszerelő, asztalos, cipész, stb... A repülőgépek száma 60 körül mozgott és eleinte a MIG-15-ösök tették ki az állományt. Ezeket a 919-es számmal jelezték, ahogyan a fényképen is látható.

Ugyanilyen gépeket használtak, 195-ös számmal jelezve, az oktatásra, MIG-15-ös UTI-nak nevezve. Ezekben csak két ülés volt: egy az oktató és egy a tanuló (gyakorló) számára.

1953-tól a még korszerűbb MIG 15 BIS került használatba 919-es számmal.

(együléses)

Műszaki hiba vagy hibás kezelés miatt – természetesen – balesetek is előfordultak. 1961-ig 9 halálos áldozatot követelt meg a sármelléki repülés.

A SÁRMELLÉKI 24. VADÁSZREPÜLŐ EZRED ÁLDOZATAI

Bodor Béla hadnagy	1951. május 23. ZLIN-381
Varga Zoltán hadnagy	1951. május 23. ZLIN-381
Boros István alhadnagy	1951. szeptember 16. Aradó-96
Balázs András hadnagy	1953. augusztus 6. MIG-15
Szlavenka Miklós hadnagy	1953. augusztus 19. MIG-15
Szomor László főhadnagy	1955. június 24. MIG-15 BIS
Magyar Sándor főhadnagy	1956. január 21. MIG-15
Maruzsa Péter hadnagy	1956. június 7. MIG-15
Eőry Gyula hadnagy	1959. szeptember 18. MIG-15 BIS

Ezek közül külön ki kell emelni Magyar Sándor esetét, aki a Fertő-tónál 1956. január 21-én tűzharcba keveredett egy pápai orosz pilótával, félreértés miatt. A magyar pilóta életét vesztette, de az oroszoknak sikerült katapultálnia. Magyar Sándor ekkor Romsics Lászlóval volt géppárban. Magyar Sándort 1956. február 11-én temették el Hévízen katonai tiszteletadással felesége hévízi lány volt.

Knoll Gyula BÁTRAK AZ ÉGEN c. könyvének 275-276. oldalán így írja le Magyar Sándor főhadnagy tragédiáját:

„1956. január 21-én délután riasztották Sármelléken a készültséget; egy géppárt emeltek a levegőbe. A géppár parancsnoka, Magyar Sándor főhadnagy, a kísérőjével, Romsics László főhadnaggal repül, először 3000 méteren Nagykanizsa irányában; ott egy nagygépet kell elfogni. Az ég tiszta, felhő egy szál se, a látás kitűnő. Azonban a cél észak felé repült, és ők is helyesbítéseket kaptak, először Zalaegerszeg, majd Szombathely és végül Sopron fölé küldték őket. Keressék a célt 500 métertől 3000 méter magasságig, a cél ott van, kutassák! – hangzott a HÁP parancsa.

A kísérő jelenti: „Látom a célt!”, amely Győr felől közeledett, egy géppár zárt kötelékben.

A célgéppár jobb fordulót hajtott végre, a készültségi gépből a kísérő kilőtte az igazoltatásra szolgáló zöld rakétát. A cél nem válaszolt. A zöld rakéta-kilövést megismételték, sőt kilőtték a pirosat is, ezzel figyelmeztetve, hogy szabály-sértők. Erre sem reagáltak. Egy emelkedő fordulóval inkább felvették a támadási helyzetet, a készültségi géppár is emelkedésbe ment át. A célgépek megjelentek a nap felől, szemben a készültségi géppárral. Mivel az ismeretlenek az igazoltatásra nem reagáltak, a készültségi gépek ledobták a póttartályokat, és a fegyverekre ismételték, lövésre készültek. Romsics ráfordult az előtte lévő gépre, és célba vette, majd megsorozta. Ekkor a lőtávolságból úgy tűnt neki, hogy azonos típusra lőtt, ugyanakkor látta, hogy előtte füstölög egy gép. Majd jobbra Magyar Sándor gépe pörög a föld felé; hirtelen rádióan keresztül utasította a katapultálásra. A harc hevében egy ejtőernyővel ereszkedőt pillantott meg, hogy ki-kicsoda, azt most nem lehet tudni. Egy gép Bécs irányába repült, azt követte idegesen Romsics, és rádióan kért segítséget a HÁP-tól, amelyet nem vettek. Romsicsnak kevés üzemanyaggal sikerült leszállnia Sármelléken, ahol már várták, meghallgatásra. Magyarról, a társáról nem tudott semmit sem. Írásos jelentést kértek tőle, majd elvették a fegyverét, és átrepültek vele egy JAK-11-gyel Pápára, a szovjetekhez. Ott a parancsnok fogadta őket a légi ellenfél jelenlétében. Majd aprólékosan, közösen elemezték a szomorú eseményt, a szovjet pilóta a fontosabb részletekre nem akart emlékezni.

Hirtelen-hamarjában a politika és a bizottság olyan döntést hozott, hogy a gépek a levegőben összeütköztek, lövöldözés nem volt. Ezt az okmányt Romsics a légierő-parancsnokkal, Nádor Ferencsel egyetértve, nem írta alá. Az ügy azért lezárult, Romsics főhadnagy tovább repülhetett a maga őszinte véleményével, ez senkit nem zavart. Közben hazahozták Magyar Sándor hősi halott főhadnagyot Ausztriából, és 1956. február 11-én katonai tiszteletadással végső búcsút vettek tőle a hozzátartozói, a barátai Hévízen.

1954. júliusában Sármelléken Barócsi Tibor századostól a 24-es (4715) ezredet átvette Gál Ferenc százados, aki az ezred felszámolásáig volt az alakulat parancsnoka.

Gál Ferenc 1929. március 12-én született Baján. Szülei elváltak, így 10 éves korában állami gondozásba került. Több nevelőszülőnél is megfordult, majd visszatért Bajára bútorasztalos tanulónak. Végül is Vaskúton szabadult fel 1946-ban. Édesapja magához veszi 1947-ben Budapesten. Ekkor az Óbudai Hajógyárban kap munkát. De a „mostoha mama” nem nagyon szerette. Így aztán visszament Bajára. 1948-ban jelentkezik a légierőkhöz. Szolnokon példamutatóan végzett 1949-ben, így a szolnoki iskola oktatója lett.

Amikor a hadseregben vadászpilótákat toboroztak, jelentkezett, és részt vett a szovjet tiszték által működtetett átképzésen. Itt is kiválóan – elsőként – végzett. Innen Taszárra került hadosztály megfigyelő beosztásba. Innen 1954-ben áthelyezik Sármellékre reptérparancsnoknak. 1957 májusában megfosztják párttagságától, századosi rendfokozatától és leszerelik. Bajára költözik családjával, ahol megválasztják termelőszövetkezet elnöknek. De sokat piszkálják 56-os dolgaiért (Persona non grata = nem kívánatos személy irigyei szemében!). Ezért átmegy a Bajai Állami Gazdasághoz üzemegység műszaki vezetőnek. Itt is keserves 6 év következett. 1963-ban a Repülőgépes Növényvédő Állomásra került, ahol 1965-1968-ig főpilóta. Ekkor a nyíregyházi repülőiskola megszervezésével bízzák meg. Két év múlva visszakerül a növényvédőkhöz. Helikopter-kiképzésre a Szovjetunióba küldik. Onnan visszatérve, 1979-ben bekövetkezett nyugállományba vonulásáig, a növényvédelemben dolgozott. Szinte csodálatosnak mondható az a tény, hogy az egykori sármelléki repülőter parancsnoka – 20 évvel az 1956-os események után – a sármelléki-zalavári termelőszövetkezet pogányvári szőlőjét védi helikopterről a szőlő ellensége (lisztharmat és peronoszpóra) ellen.

1954. szeptember 28-án éjjel egy jugoszláv katonai C-47 típusú szállító repülőgépet szállítottak le Sármelléken hajnali 4 óra 8 perckor Kékes Endre főhadnagy és Fróna András hadnagyok. Kékes Endre ezért megkapta a legmagasabb katonai kitüntetést, a VÖRÖS CSILLAG ÉRDEMLENDÉT.

A Hruscsov-sztorit Knoll Gyula így írja le könyve 261. oldalán, azt hiszem, hogy nem a valóságnak megfelelően, hanem az akkori „hivatalos” porhintésnek megfelelően, így:

„Később Sármellékre (ez 1955-öt jelent!) – saját megjegyzés – ugyancsak leszállítottak egy szállítógépet, de ez Jugoszláviából érkező, előre nem jelzett szovjet kormánygép volt, a külügy munkatársai utaztak rajta. Ők is kénytelenek voltak a nappali készültségben lévő pilótáknak engedelmességni. Az egész készültségi rajt riasztották erre a gépre, először a Riczu József vezette géppárt, Fehér József kíséreléssel, később a Horváth János – Romsics László géppárt is felszállították. A szovjet kormánygép a rajtnak már mindenképpen engedelmességni, így sikerült lekényszeríteni. Kiderült, hogy ez a gépből ki nem szállt, csak a diplomáciai kar tagjai. Magyarországon keresztül repültek az NDK-ba éppen az államfői találkozót előkészíteni, közölték felháborodottan. Egy kis kellemetlen

meglepetést okoztunk nekik az út megszakításával, de a rendet a magyar légtérben mindenkinek szigorúan be kell tartania, kapták a szerény, de határozott választ”.

A rettenthetetlen magyar pilóták Hruscsov–sztorijának két változata is él a köztudatban, de a lényegyet tekintve nincs ellentmondás az elbeszélésekben. Az egyik változat szerint Hruscsov 1955-ben Titoval tárgyalt Brioni szigetén, több tábornoka és diplomata kíséretében, és onnan visszatérőben repültek volna át Magyarország felett. Útvonalnak a Balaton–Budapest tengelyt képzelték el, de nem jelentkeztek be, nem kértek engedélyt a magyar légtérbe való berepülésre.

A másik verzió szerint az NDK-ba készültek Magyarország érintésével. Ez Knoll Gyula verziója. A lényegyet tekintve – ismétlem – teljesen mindegy. Bármelyik legyen is az igaz, az semmit sem von le a magyar pilóták hősiességéből. Riczu József főhadnagy és géppárjai: Fehér József, Horváth János és Romsics László voltak.

A 4 gép körbe fogta a szovjet gépet, és a sármelléki repülőtéren leszállásra kényszerítette. Az egyik verzió szerint 6 tábornok szállt ki a gépből Hruscsov előtt, a másik szerint diplomaták.

Hruscsov csak ennyit mondott Riczu József főhadnagynak:

„Gratulálok főhadnagy elvtárs!
Így kell ezt csinálni!”

Aztán – természetesen – újtára engedték Hruscsovot, és a tisztesség kedvéért el kell mondanunk, hogy Riczu főhadnagyot ezért nem marasztalták el.

AZ 1956-OS ESEMÉNYEK

A taszári repülőezredek, és így a sármelléki repülőezred parancsnoka is Vörösmarty Béla őrnagy volt. A TOP GUN 1991. X. szerint Taszárt Vörösmarty Béla már október 31-én átadta az oroszoknak, ami annyit jelentett a gyakorlatban, hogy az oroszok a magyar repülőket üzemképtelenné tették a légcसारok levételével és az indítórendszer megszakításával.

Nálunk Sármelléken Gaál Ferenc százados nem engedte be a november 4-én ide érkező oroszokat a reptérre, nem adta azt át, ezért a repteret kb. 15 tank fogta körbe, egy pedig a reptér végénél helyezkedett el, és még megerősítették ezeket egy-egy légvédelmi ágyúval a reptér északi és déli végeinél.

A TOP GUN 1997/7. számának 24. oldalán írja:

„1956 november 4-el a szovjet páncélos és gépesített lövészegységek megszálltak minden magyar repülőteret – Sármellék kivételével –, az állományt megalázó módon lefegyverezték, ám ennek ellenére, összetűzésre sehol nem került sor...”

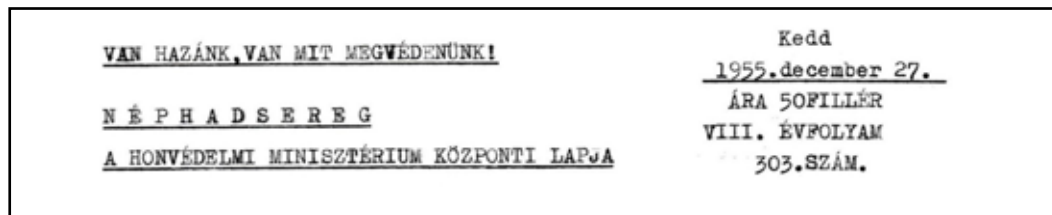
A Tökölről érkezett szovjet repülőműszaki csoportok valamennyi vadászrepülőgépből kiserelték az indító berendezést (PSZ–tablót), illetve a motoros gépekből levették a légcसारokat, hogy megakadályozzák azok bármilyen célú felhasználását.” Nos, Gaál Ferenc nagy érdeme, hogy nem adta át a sármelléki repülőteret az oroszoknak, a repülőgépek megbénítását viszont már nem tudta megakadályozni. Vörösmarty Béla nyugalmazott ezredes elmondja a TOP GUN 1998/9. számának 53. oldalán, hogy „1956 novemberében már világosan kirajzolódott, hogy a légierő csak töredéke lesz

a forradalom előttinek. Ez a felismerés rádöbbenette az aspiránsokat arra, hogy kevesebb lesz a parancsnoki beosztás, és ezért a kevésért időben megindult a harc, talán nemtelen eszközökkel is...”

Ekkoriban elég volt egy beadványt megfogalmazni, amellyel megkérdőjelezték az érintett személyt. Ha megnézzük az eltávolított ezredparancsnokokat, például Gaál Ferit, a sármelléki ezred parancsnokát, hogy miért kellett neki távozni, aki különben kiváló parancsnok volt.

Ezredével évről évre ragyogó eredményeket tudott felmutatni. A forradalom alatt is együtt tartotta az ezredet, mégis kikezdték. Meglovagolták azt, hogy Budapestről hazajöve – ahová az én engedéllyemmel távozott – beszámolt a tapasztaltokról.

Ezt kifogásolva felmentették Gaál Ferencet 1957-ben Paár Ferenc őrnagy váltotta fel Sármelléken. Pedig 1955. december 27-én még így írnak róla:

A parancsnok példamutatása című cikkben hosszasan taglalják, hogy milyen alapvetően fontos a parancsnokok példamutatása mindenütt és mindenben: a szolgálatban, a tanulásban, magánéletben, stb...

A negyedik bekezdésben aztán konkrétan utalnak „hősünkre”. Így:

„Ilyen parancsnok például Gaál Ferenc tiszt. A repülőegység legkiválóbb repülőgép-vezetője. Légi harcban még soha senki nem győzte le. Szorgalmasan tanul, képzi önmagát, s állandóan a légi harc újabb, még eredményesebb manővereinek kidolgozásán fáradozik. Beosztottjai kivétel nélkül szeretik és tisztelik nagy tudásáért, a legnehezebb pillanatokban is bátor helyállásáért, igazságosságáért, példamutató magánéletéért. De szeretik azért is, mert tudását megosztja minden tisztársával, minden beosztottjával. Ezekért a tulajdonságaiért választotta példaképül az egység minden repülőgép vezetője.” (Néhány olvashatatlan szó!) Aztán így folytatja: „Állandóan képezik magukat, gyarapítják tudásukat, ahogyan azt Gaál elvtárs teszi. Hatalmas léptekkel viszi ez előre az egész repülőegységet a kiképzés és a nevelés minden területén.

A parancsnok példamutatása abban is megmutatkozik, hogy sohasem bízza el magát az elért eredmények láttán, hanem állandóan előre tör, új sikerek felé. A parancsnoknak kötelessége, hogy gyakorlati munkájában mindig támogassa az újat, a haladót, gyűjtse össze és népszerűsítse a legjobbak tapasztalatait és bátran alkalmazza azokat a gyakorlati kiképzésben és nevelésben. Ugyanakkor mindig önkritikával és tárgyilagosan bírálja saját munkáját és tegyen határozott lépéseket a tapasztalt hiányosságok megszüntetésére.”

Gaál Ferenc százados: A VADÁSZREPÜLŐK NEVELÉSÉNEK NÉHÁNY KÉRDÉSE

A vadászrepülőök megtisztelő és felelősségteljes feladata, hogy éberem őrködve dolgozó népünk alkotó munkáján, védelmezzék hazánk légterét. A légi harc sajátosságai, a korszerű repülőtechnika bonyolultsága a vadászrepülőgép vezetőitől megköveteli, hogy bátor, határozott, gyors legyen a harcban, edzettség, leleményesség, támadókészség, feltétlen győzni akarás jellemezze és a gép minden lehetőségét ki tudja használni.

A vadászrepülővel szemben saját gépének tökéletes ismerete az egyik legfontosabb követelmény. A légi harc győzelmes megvívására csak az a vadászrepülő képes, aki kifogástalanul ismeri gépe üzemeltetésének technikája, pontosan fel tudja mérni teljesítőképességét, sajátos tulajdonságait.

Egy alkalommal Dobos és Raffai elvtárs indult egymás elleni szabad légi harcra. Dobos Gézát kiváló légi harcosnak ismerte mindenki. Az egység legjobb sportolója volt. Raffai elvtárs fiatalabb és gyakorlatlanabb volt nála a légi harc megvívásában, így érthető, ha mindenki Dobos elvtárs győzelmét várta. Energikus manőverekkel kezdődött a légi harc. Mindjárt az elején Dobos Géza vette át a kezdeményezést.

Bátran, határozottan támadott. Raffai, hogy megszabaduljon ellenfelétől, sebességet gyűjtött, majd hirtelen meredeken tört az ég felé. Dobos, hasonlóképpen, függőleges manőverrel válaszolt. Vajon melyikük bírja tovább? A földön maradt repülőgépvezetők közül majd mindenki Dobos Gézára szavazott. Mégis másképp történt a dolog.

Dobos gépe hirtelen vízszintes repülésbe fordult, Raffai tehát megmenekült üldözőjétől. A fiatal repülőgépvezető nyomban észrevette előnyös helyzetét, s kihasználva a magassági fölényét, sikeres támadást intézett Dobos gépe ellen.

Hogyan vált lehetségessé, hogy a fiatalabb, a légi harc megvívásában kevesebb gyakorlati tapasztalattal rendelkező repülőgépvezető legyőzte Dobos Gézát?

Az erős fizikumú, gyakorlott légi harcos nem ismerte tökéletesen gépe tulajdonságait. Nem tudta, hol van gépe teljesítőképességének határa, ameddig minden kockázat nélkül manőverezhet vele.

Nem tudta, mi lesz a következménye, ha továbbra is függőlegesen repül. Az üldözés hevében csak a másik gépet nézte, és nem törekedett arra, hogy minden helyzetben pontosan tájékozódjon. Így elvesztette térbeli helyzetének biztos érzését. Mindezek következtében attól tartott, hogy olyan bonyolult helyzetbe kerül, melyben elvesztheti uralmát a gép felett. Ezért hagyott fel a további üldözéssel és lefordította gépét a horizontra. Így azonban könnyű zsákmánya lett a magassági fölényrel rendelkező fiatal repülőgép vezetőnek.

A hiba gyökere az, hogy Dobos Géza hosszú időn át elhanyagolta önképzését, a gyakorlathoz történő egyéni, elméleti felkészülését – elbizakodott lett, s ez megbosszulta magát.

A harc tervét, az alkalmazandó manővereket pillanatok alatt eldönteni csak az a vadászrepülő képes, aki tökéletesen ismeri gépe tulajdonságait, teljesítőképességét,

ugyanakkor állandóan képezi magát; még a földi foglalkozásokon jól felkészül a légi harc mindenegyres mozzanatának végrehajtására és jól ismeri a légi tevékenység összes változatát.

A légi harc győzelmes megvívásának a repülőgép vezetői fizikai edzettsége a másik fontos feltétele. Az energikus vízszintes és függőleges manőverezés nagymértékben próbára teszi a repülőgép vezetői fizikai erejét, ezért csak az alkalmazhatja bátran ezeket, aki megedzi testét minden nehézség leküzdésére.

A fizikai edzettség hiánya mutatkozott meg egy ideig Knoll Gyula elvtárs repüléseivel és légi harcainál. Amikor első alkalommal szabad légi harcra indultam vele, néhány energikusabb manőverrel kezdtem a gyakorlatot, hogy meggyőződjek felkészültségéről, helytállásáról és fizikai edzettségéről. A harc tüzetől felhevült fiatal repülőgép-vezető követett, s megpróbált ellemánőverekkel válaszolni gépem gyors és gyakori helyzet változtatására. Mindez azonban csak rövid ideig tartott. Néhány perc elteltével rádión jelentette, hogy rosszul érzi magát. Nyomban gépe mellé álltam, s megkezdtük a leszállást.

Földet érve keményen megdorgáltam, majd megmagyaráztam neki, hogy íme, ide vezet a rendszertelen életmód. Megparancsoltam neki, hogy a legközelebbi légi harc alkalmával ilyen eset ne forduljon elő. Két hét telt el a történet után, amikor újra légi harcra startoltak gépeink. Knoll Gyula ez alkalommal már nehezebb ellenfélnek bizonyult. A gyakorlat befejezése után együtt értékeltük a végrehajtott feladatot, de közöltem vele azt is, hogy még egy alkalommal próbára teszem. Eltelt néhány hét. Közben állandó figyelemmel kísértem minden cselekedetét.

Örömmel tapasztaltam, hogy a fiatal repülőgép-vezető változtatott eddigi lazább életmódján. Gondosan felkészült minden egyes foglalkozásra, rendszeresen részt vett a testedzéseken és szabad idejében szorgalmasan készült a harmadik légi harcra.

Elérkezett a nap. Először Knoll Gyula gépe indult, aztán az enyém. A megadott magasságban Knoll jobbra húzott, én balra. Vízszintesen repültem még egy ideig. Aztán az óra nagymutatója a megadott számra ugrott. Tudtam, Knoll ebben a pillanatban fordul meg gépével, s indul üldözésemre. No csak, rajta!

Azzal a szilárd elhatározással hagytam el a földet, hogy alaposan próbára teszem a fiatal erejét... csökkentettem a gép sebességét, hadd érjen utol. Időnként hátra fordultam, s láttam hogy közeledik. Kezdődik hát a harc!

Enyhén szűkített fordulóban kezdtem. A fiatal repülőgép-vezető gépe pontosan követett. Lássuk hát, mi rejlik benne! Tovább szűkítettem a fordulókat. Mögöttem Knoll Gyula hasonlóképpen cselekedett. Rendben van, gondoltam, ezt ügyesen csinálod. A kérdés csupán az, hogy meddig bírja a szűkítést.

A szűkítésnél fellépő hatalmas erő engem is szinte odalapított a gép üléséhez. Knoll Gyula azonban szintén jól bírta a túlterhelésnél fellépő erőket. Szó, ami szó, ez alkalommal, bárhog is szűkítettem a gép fordulóit, cselvetés nélkül nem sikerült „lerázni” a fiatal repülőgép-vezetőt.

Azonban, hogy ne bízza el magát, csellel és néhány váratlan manőverrel mögéje kerültem. Ennek a napnak az öröme mégis teljes volt számomra. A szemem láttára, szinte hihetetlenül rövid idő alatt, hatalmasat fejlődött Knoll Gyula. Megedződött, megerősödött és ezért a legnehezebb manőverek alkalmával is ura maradt gépének. Leszállás után melegen megszorítottam kezét, s megöleltem ezt a fiatal repülőgép-vezetőt... Helytállt a levegőben, s ez a legnagyobb öröm, ami a parancsnokot érheti.

Gyakori hiba, hogy vadászrepülőink egy része megalégszik a már megtanult manőverekkel és nem keresi a támadás új, eredményesebb fogásait. Ez abból ered, hogy lebecsülik a szabad légi harc jelentőségét. Egyes vadászrepülőök azt állítják, hogy mivel a nagysebességű repülőgépek kereső lokátorral és lokátoros célzókészülékkel vannak berendezve, érvényét veszítette a légi harcnak az a törvénye: időben figyelj fel az ellenségre, s úgy helyezkedj mögötte, hogy csak támadásod utolsó szakaszában vehessen észre, amikor már bizton tüzet nyithatsz rá.

Való igaz, hogy a legkorszerűbb nagysebességű repülőgépeket kiváló műszerekkel látják el. Ezek azonban elsősorban az éjszaka és bonyolult időjárási viszonyok között történő tájékozódást és manőverezést könnyítik meg. Nappal és jó időjárási viszonyok között továbbra is jelentős szerepet játszik a repülőgép-vezetők vizuális tájékozódása, helyzetfelismerése. Elengedhetetlen feltétel a jó látás, a műszerek nélküli gyors tájékozódás, s a gép rávezetése a célra.

A szabad légi harcgyakorlatok lebecsülésének másik indító oka az, hogy az egységen belül vívott párharok sablonossá, megszokottá válnak. Az egymás ellen harcoló repülőgép-vezetők jól ismerik egymás hibáit és erényeit, s a légi harc során alkalmazott manővereket. Felületesen készülnek fel a légi harc megvívására, manővereik erőtlenek lesznek, továbbfejlődésük megakad.

Helyes módszer lenne, ha a gyakorló légi harcokat nem korlátoznák csak az egyes repülőgépegységekre. Tágabb teret, nagyobb lehetőségeket kell nyújtani vadászrepülőinknek ahhoz, hogy a légi harc igaz mestereivé fejlődjenek. Ezt a folyamatot minden biztonnal jelentős mértékben elősegítené, ha más-más repülőegységbe, később magasabb egységbe tartozó repülőgépvezetők indulnának szabad légi harcra. Ez a módszer hatalmas lendítőerőt jelentene ahhoz is, hogy vadászrepülőink állandóan keressék a légi harc eredményes megvívásának újabb és újabb fogásait, manővereit. Ebben az esetben nem csupán arról lenne szó, hogy győz-e vagy veszít a repülőgép-vezető, hanem meg kell védenie egysége hírnevét is. Az ilyen gyakorlatok ugyanakkor fejlesztenék a vadászrepülőök harcászati látókörét, s meggyőznék őket annak szükségességéről, hogy a feladat sikeres végrehajtásáért nemcsak szakszerűen, hanem határozott manőverekkel kell harcolni. Lehetőségeket nyújtana továbbá ez a módszer arra, hogy repülőegységeink vagy magasabb egységeink kicserélhessék egymás között a gyakorló légi harcok során szerzett ilyen tapasztalatokat.

Az ilyen új módszer bevezetésének ellenzői azzal érvelnek, hogy a mi légierőnk még túlságosan fiatal az ilyen nagy feladatok megoldásához, s a fiatal repülőgép-vezetők a harc hevében elragadtatnák magukat, nem ügyelnének eléggé a repülés biztonságára. Ilyen aggodalomra azonban csak akkor lehet ok, ha repülőparancsnokaink nem kellő gonddal válogatják ki, nem eléggé elmélyülten készítik elő az ilyen légi harc megvívására a repülőgép-vezetőket.

A vadászrepülők ilyen módon történő nevelése minden bizonnyal eredményesen segíthetné elő légierőnk fejlődését.

Gaál Ferenc százados

Péntek, 1955. december 30. Néphadsereg

3.

Ezt kifogásolva felmentették. „Gaál Ferencet 1957-ben Paár Ferenc őrnagy váltotta fel Sármelléken. Pedig 1955. december 27-én még így írnak róla:

„A repülésre 1957 májusától csak minimális lehetőségünk volt. Nem volt üzemanyag. A készletek a kiürített repülőtereken maradtak. Készültségi szolgálatot nem adtunk, a harcálláspontjaink nem működtek.

Ez a szakasz 1958 őszén a három vadászrepülő ezred – a kecskeméti 59., a taszári 31. és a sármelléki 47. felállításával fejeződött be.” – mondja Vörösmarty Béla a TOP GUN 1998/9. számában az 53. oldalon.

1957 nyarán Sármelléken nem volt repülés. A kifutópályán a civilek is közlekedhettek. Magam is azon jártam át motorkerékpárral dolgozni Zalavárra. 1957. április 15-től Taszáron gyakorolhattak a sármelléki pilóták – a 2. századba beosztva – egészen október 15-ig.

ÚJRA REPÜLÜNK: 1957. október 15-től 1961. június 1-jéig, illetve szeptember 27-ig. 1961. június 1–szeptember 27-ig kellett lebonyolítani a Pápára való átköltözést, illetve a pápai orosz repülőkkel lebonyolítani a cserét. Az oroszok és a magyarok is egyre korszerűbb gépeket használtak. A MIG 15-ösöket a MIG 21-esek követték, majd a MIG 23-asok és végül 1985-86-ban a MIG 29-esek.

A lakossággal az oroszok is jó kapcsolatot építettek ki és tartottak fenn. Ez különösen Sármellékre vonatkozik, hiszen a tiszt lakások itt, a falu közepén épültek fel. Az oroszoktól áron alul lehetett vásárolni: ágyneműt, szőnyeget, zongorát, szerszámkészletet, fényképezőgépeket, zsilettpengét, kölnvizet, benzint, pufajkát, stb..., elsősorban forintért, de néha élelmiszerért és szeszitalért is. A lakótelepen valóságos piaci árusítás alakult ki: gyümölcs, tojás, baromfi, stb...

A nemzetközi nőnap ünnepségeket (március 8.) a nőklubjuk és a falu lakossága közösen ünnepelte meg a sármelléki művelődési házban, illetve a reptér úgynevezett kultúr csarnokában.

Szövődött egy-két szerelem is orosz tiszték és magyar nők között. De előfordult megerőszakolás is a kukoricásban. A magyar nő feljelentést tett a parancsnokságon, mire glédába állították a legényeket, s megkérték a „mártírt”, hogy mutasson rá az elkövetőre. A nő meg is jelölt egy katonát. Őt aztán kiemelték a sorból, s azt híresztelték róla, hogy 15 évi szibériai raboskodásra ítélték. Erre a magyar nő siratni kezdte bántalmazóját, mondván, hogy csak ne is jelentette volna fel, hiszen nem is volt olyan rossz az a „megerőszakolás.”

Végleges távozásukra 1990. szeptember 9-én, illetve október 4-én került sor. Tény, hogy sok-sok szennyet hagytak maguk után. A közeli (égenföldi) kutak kerazintól szennyezettek, mivel a talaj is telített. A szennyezés – egy magyar pilóta szerint – már a magyarok idejében elkezdődött, az oroszok aztán még kiméletlenebbül folytatták.

1956. november 4-ével a szovjet páncélos és gépesített lövészségek megszállták minden magyar repülőteret – Sármelett kivételével –, az állományt megalázó módon letegyverezték, ám ennek ellenére, összetűzésre sehol nem került sor. Előjáró parancsok, utasítások hiányában az egyes alakulatoknál a helyzet bizonytalanság válsága következtében úgy a sor-, mint a hivatásos állomány zöme átmenetileg elhagyta a lakóhelyét, és bizony, néhány helyen „anyagmentés” címszóval a rakományt felöltötték, melynek következtében jelentős mennyiségű élelmiszer, ruházat, műszaki anyag tűnt el. (A későbbi felmérések alapján a légierő összesen kára 35 171 040 forintot tett ki, amelyből a legnagyobb tétel – 15 112 926 forintot – a különleges repülő ruházati anyag hiánya képezte). A helyén maradt parancsnoki és beosztott állomány pár nap elteltével – helyenként a szovjetekkel közösen –, megszervezte az őrséget, és biztosította az objektumok belső rendjét.

A Tökélről érkezett szovjet repülőműszaki csoportok valamennyi vadászrepülőgépből kiszereztek az indítóberendezést (PSZ-táblát), illetve a motoros gépekről levették a légszűrőket, hogy megakadályozzák azok bármilyen célú felhasználását.

A forradalmi események során aktív szerepet vállaló személyek lefolytatása szinte azonnal megkezdődött. Nádor Ferenc ezredes, légierő-parancsnokot már november 4-én őrizetbe vették, majd másnap, illetve 6-án, az elhárított visszatéréssel a Forradalmi Katonatanács tagjait is letartóztatták. (Például Sankó István őrnagyot, a 25. Vadászrepülő Hadosztály parancsnokhelyettesét, vagy a 62. Vadászrepülő Ezrednél több más katonaszeméllyel egyetemben Rácz Gyula és Vázsonyi Miklós századosokat.)

November 7-én, miniszteri parancsral (a fegyveres erők minisztere dr. Münnich Ferenc lett) hivatalosan is feloszlatták a katonatanácsokat, majd 9-én határozatot született a karhatalmi alakulatok felállítására, illetve a november 11-én kihirdetett, úgynevezett „Tiszti nyilatkozat” kötelező aláírására. Ez időre már a hivatásos állomány nagy része visszatért a szolgálati helyére, és természetesen

WINCAP

sen jó néhányan voltak, akik nem értették egyet a nyilatkozat tartalmával. Különösen irritáló hatású volt a következő szövegrész: „Ünnepélyesen kijelentem, hogy a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány intézkedéseit magamra nézve feltétlenül kötelezően elismerem, és a katonai eskünek híven, a katonai parancsoknak öntudatosan alávetem magam...” Emiatt sokan elutasították az okmány aláírását, s őket igen gyorsan – néhány napon belül – leszerelték. Ilyen sorsra jutott Török Béla alezredes, a 66. Vadászrepülő Hadosztály parancsnoka, Kiss Ernő százados, a 24. Vadászrepülő Ezred parancsnokhelyettese és még sokan mások.

Tovább bővítették az eltávolítottak körét, az alakulatoknál az elhárító szervek által lefolytatott kihallgatások, majd az OLP-ről kiszálló bizottság kivizsgáló tevékenysége során „bűnösnek” nyilvánították – többek között Koplányi István alezredes Kablay Lajos alezredes, Gál Ferenc százados, Kiss Gyula százados, Hágymási Jenő százados, Zsombok Tímár György főhadnagyot és a forradalmi események hatására Moszovából hazatért Eödi Elek őrnagyot, Szilj Róbert őrnagyot, Barócsi Tibor őrnagyot. Ugyancsak letartóztatták Horváth Barnát és Dinka Tibort is, de nem került el a sorsát maga Madarász Ferenc vezérőrnagy sem, akit 1957. január 31-ével őrnaggyá léfokozva leszerelték.

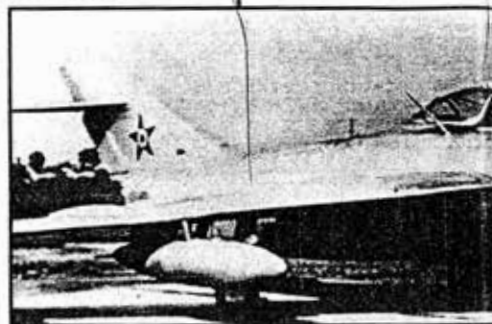
Nyilvánvaló volt az is, hogy az ország megingott gazdasági helyzete, valamint a forradalom előtti már folyamatosan lévő létszám- és eszközcsökkenés, de talán a légvédelmi csapatok (ezen belül a légierő) forradalmi tevékenységének negatív megítélése miatt is jelentős átszervezéseket hajtanak végre a repülőcsapatok körében. Az új helyzetnek megfelelő struktúra kialakításának első lépéseként, 1957 februárjában a katonai felső vezetés magasabb parancsnoki értekezletet tartott, ahol a beosztásában maradt (!) Gálgóczi Károly ezredes ismertette a repülőcsapatokra vonatkozó szervezési elképzeléseket. A terv szerint Kecskemét és Szolnok helyőrsé-

gekben (ez utóbbi helyett Taszáron) megalakításra kerül a Repülő kiképző Központ (RKK) három repülő kiképző századdal.

Az 1957. január 25-én jóváhagyott HM-állománytáblának megfelelően az OLP, az MN Vezérkari

kü gyakorlati kiegészítéssel fenyegetett, a Légvédelmi Csoportfőnökség repülőosztálya kérte az illetékes szovjet parancsnokságtól a karbantartó repülések engedélyezését, amelyek aztán március 25-én Kecskeméten meg is kezdődtek.

Április 10-éig, a kijelölt repülőgépezetű állomány Sármelettől

Főnöksége egyik szerveként Légvédelmi Csoportfőnökséggé alakult át, Gálgóczi Károly ezredes, VK légvédelmi csoportfőnök-helyettes vezetésével. (A csoportfőnök nem került kinevezésre). Ennek a szervezetnek volt egyik része a repülőosztály, melynek vezetőjévé később Hinek Emil őrnagyot nevezték ki.

Az új koncepciónak megfelelően, február elején megkezdődött a „feleslegessé vált” alakulatok bizottsági felszámolása, melynek során megszüntek a kiskunlacházi és a kalocsai vadászrepülő ezredek, a csatarepülő hadosztály, a Kilán- és a Vasváriszoklak, a vegyes repülőezred, az önálló felterítő és célvontató század, az ÖREMÜZ-ök, a különböző raktárak, műhelyek és más intézmények. Természetesen ezen változások során több mint 2000 fő vált létszám felteitvé (köztük 397 fő hajózó beosztású), akiknek egy jelentős része leszerelt, mások pedig a hadsereg egyéb alakulatainál vállaltak beosztást.

Mivel a november óta álló repülő kiképzés egyre fokozottabb mérté-

Taszárra, illetve Kalocsáról, Kiskunlacházáról, Szolnokról, Kunszabadszól és Budaörsről Kecskemétre repülte át a MiG-15, Jak-11, Jak-18, Li-2 típusú repülőgépeket, valamint a 2 darab Mi-4-es helikoptert (a 3 darab Il-28 típusú közepes bombázó egyideig Kiskunlacházán maradt lekonverzálva). Az új állománytábla kialakítása során a szovjet légierőnek vissza kellett adnia 20 darab Mig-17F és 12 darab Mig-17PF elfogó vadászrepülőgépet, továbbá 93 darab Mig-15 „Sas”, (RD-45 hajtóműves), 11 darab Mig-15 BISZ, 21 darab UTI Mig-15-ös vadászrepülőgépet, valamint 46 darab Jak-11 és 38 darab Jak-18 típusú gyakorló repülőgépet. A MALEV 14 darab Li-2-es szállítórepülő, a sportrepülés pedig 1 darab M-1C „Sokol”, 1 darab Aero-45 és 23 darab Po-2 típusú repülőgépet kapott. A Jak-12-esek közül 3 darab, később még további 2 darab Aero-45-ös a mantőrepülő szolgálathoz került. Ezzel egy időben a kormány – az egyéb megrendelt harceszközök között – lemondta a Szovjetunióból és Csehszlovákiából behozatalra tervezett Mig-19, UTI Mig-15 és

Az MN Repülő kiképző Központ

24 TOP GUN

HELIKOPTERRŐL PERMETEZIK A SZŐLŐT

A Sármellék–zalavári Új Idők Termelőszövetkezet területének legdélibb csücskében szép szőlő terület el 37 hektáron. Megérdemelten jó a híre az itt termelt oportónak, olasz rizlingnek, leánykának, kövidinkának. Rejkort József, a pogányvári szőlészet vezetője a megmondhatója, mennyi időt, mennyi verejtéket követelt – még nem is olyan régen –, hogy földi gépekkel védték a szőlőt a kártevőktől. Szorgalmas brigád kilenc napi munkája kellett ahhoz, hogy az utolsó tőkére is eljusson az utolsó csepp permetlé... Gaál Ferenc a MÉM Repülőgépes Szolgálat pilótája a Ka-26-os helikopterrel negyven perc alatt elvégzi halaszthatatlan feladatát: a megelőző védekezést szőlőlisztharmat és peronoszpóra ellen.

A repülőgép gyors, pontos kiszolgálása a mi feladatunk – mondotta Teleky Amália, a szövetkezet növényvédő agronómusa.

A korszerű növényvédő szereket közvetlenül a felhasználás előtt állítjuk össze. Különös gondot fordítunk az egészségügyi, munkavédelmi előírások lelkiismeretes megtartására is. Noha, csaknem fél évtizedes tapasztalataink vannak már a repülőgépes növényvédelemmel kapcsolatban, arra törekszünk, hogy munkatársaink állandóan gyarapítsák szakmai ismereteiket. 1973-ban azt mondtuk, hogy a repülőgépes növényvédelemé a jövő. Ez a jövő már hasznos jelen nálunk.

Jövő a jelenben

Helikopterről permetezik a szőlőt

A szőlőművelés-szakemberek a területükön legelőször a szőlőt 37 méter magasról permetezték. A szőlőt a helikopterrel a szőlőművelés-szakemberek a területükön legelőször a szőlőt 37 méter magasról permetezték. A szőlőt a helikopterrel a szőlőművelés-szakemberek a területükön legelőször a szőlőt 37 méter magasról permetezték.

A repülőgépek szőlőpermetésére való felkészülését a Magyar Repülőgépek Szolgálatának pilótái a Hévíz környékén végezték. A repülőgépek szőlőpermetésére való felkészülését a Magyar Repülőgépek Szolgálatának pilótái a Hévíz környékén végezték.

A Honda motor hajtott szivattyúval percek alatt töltik meg a helikopter permetlé-tartályát.

Hatalmas légörönyt kavart a helikopter rotorja, ezért jut bőven a permetléből a levelek fonákjára is. Veszélyes – vezetőkek szabdalta – területen is nagy biztonsággal dolgozik a MÉM Repülőgépek Szolgálat pilótája.

Szöveg: Borvári Zoltán
Fény: Andrónyi András

NAPLO 1976. június 12. szombat

Szöveg: Borvári Zoltán, kép: Andrónyi András, NAPLO – 1976. június 12. szombat

Egyéb megjegyzések:

A bal alsó sarokban lévő kép alatti szöveg: „...bevetés előtt” megbeszéli Gaál Ferenc pilótával a feladatokat.

A jobb alsó sarokban lévő felső kép alatti szöveg: A Honda motor hajtott szivattyúval percek alatt töltik meg a helikopter permetlé-tartályát.

Az alsó kép alatti szöveg: Hatalmas légörönyt kavart a helikopter rotorja, ezért jut bőven a permetléből a levelek fonákjára is. Veszélyes – vezetőkek szabdalta – területen is nagy biztonsággal dolgozik a MÉM Repülőgépek Szolgálat pilótája.

Jobbról Rác István

Sármellékről elrepültek a szovjet gépek

Csütörtökön délszánt kő-
del viaskodott a kora reggel
levegőbe emelkedő földentő
repülőgép, majd hazatért
szabad utat jelzett a szovjet
D88 hadsergecsoport még
Sármelléken állomásozó
repülőgép-eszredébe! Hátra-
maradt 17 MIG 29-es harci
vadászrepülőgép.

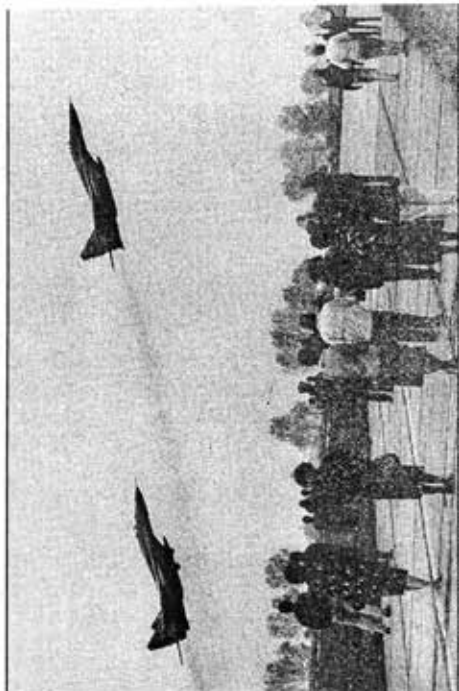
Mindenki előtt nyitva állt a
máskor jól őrzött laktanyakapu:
jötték biciklivel és autóbusszal az
eredőkötők, Fehessék és Budapes-
ten akkreditáltak kollégáik leköny-
tatásuk-számlák újlapok, fotók
és tévé-rádióforgóterek társaság-
ban a betongyalván és a fűves föld-
del borított, páncéljával védett
hangarok mellett. Egy helyre nem
engedték csak a csúcsokat, nevez-
tesen az utolsó magyarországi

létesítményre, majd Sátorka ezretpa-
rancsnak szót a társakhoz, s a
míg maradtokhoz. Befejtésél
hangorlatos, a legmélyebb érzés-
[Pólytatás a 2. oldalon.]

jelentkező rá, így a zúzákat főgő-
investst nevű társulata, de amíg
valóban bekopcsolható lesz majd
ez a volt katonai repülő térítés-
sen a polgári legfőigalomban, sok
váz kerül a Budapestba — említtette
Karácsony Imre mérnök-czeredés,
a tárgyalóbizottság egyik magyar
szakértője.

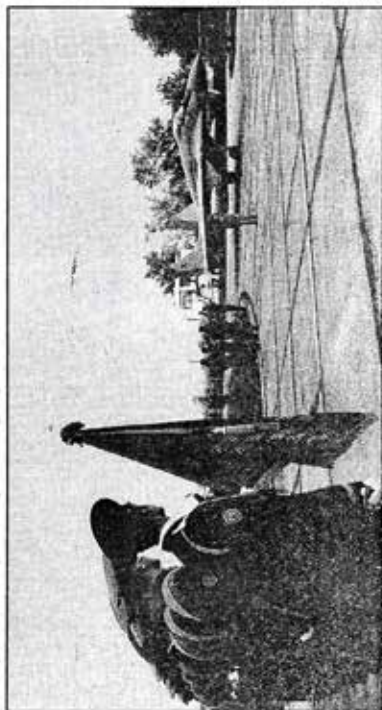
Jókorokban persze sűrűsödtek
a történések. Felsorakozott a
disznaházzenekar, megérkezett az
eszredésköz is egy szakasznyi
délceg katonai kíséretében, a be-
fejnye az előkészítéskor, feho-
rakozott a repülőgép utasok és földi
személyzet is. Előként Petrov

szamos, majd Sátorka ezretpa-
rancsnak szót a társakhoz, s a
míg maradtokhoz. Befejtésél
hangorlatos, a legmélyebb érzés-
[Pólytatás a 2. oldalon.]

Párossal emelkedtek a levegőbe a MIG 29-es gépek, hogy másfél óra múlva hazájukban landolhassanak. A képen a gépvezetők a földön várakozó magyarországi küldetésüket.

081a Ferenc István

Az erdő mögött a repülőgép-állomás előtt a földön várakozó magyarországi küldetésüket.

Kohl: Nem szabad elfelejteni milyen bűnöket követtek el németek

Az egységes német Bundestag ülése a Reichstagban

Berlin (MTI). Az össznémet kormány politikáját alapvetően meghatározza, az eredményes van a német történelemből adódó felelősségek. Az újraegyesült ország a történelem azon áramlatának hagyományához kötődik, amelyek túlélték a háborúkat és az erőszakon alapuló hatalomgyakorlást — jelentette ki az egységes német szövetségi gyűlés (Bundestag) első ülésén a berlini Reichstagban Helmut Kohl kancellár.

A 70 perces kormányfői nyilatkozat politikai részében Kohl kiemelte: soha nem szabad elfelejteni, milyen bűnöket követtek el német kezek ebben a században, mennyi szenvedést okoztak embereknek, népeknek. „Közösen hordozva ezt a terhet, méltónak bizonyulunk a közös szabadságra” — hangsúlyozta a kancellár.

Kohl az előkövetkező évek feladatai közé sorolta egy európai unió létrehozását és az össz-európai békerend megteremtését. Ebből a szempontból a német egység helyreállítása előmozdító erőnek bizonyulhat. A Szövetségi Köztársaság változatlanul eréjéhez mérten, tá-

mogatja a helysínki-folyamat elvégzését, ideértve állandó intézmények létrehozását is.

A 144 keletnémet képviselő csatlakozásával 663 főre duzzadt a Szövetségi Gyűlés csütörtöki ülésén került sor a kormányba kiegészítendő keleti politikusok eskütelére. Sabine Bergmann-Pohl

(CDU), Lothar de Maiziere (CDU), Günter Krause (CDU), Rainer Ortleb (FDP) és Hansjoachim Walther (DSU) a Bundestag elnöke, Rita Süssmuth asszony elnök tette le a hivatali esküt. Tárcajuk nincs, hivatalos megjelölésük „különleges feladatkörrel megbízott szövetségi miniszter”.

Hatpárti megállapodás

(Folytatás az 1. oldalról.) hívja a választásokon részt vevő többi pártot, politikai szervezetet, hogy csatlakozzanak a közös nyilatkozathoz.

Végül a pártok megbízottjai egyetértéssel kifejezve ratifikálták az okmányt, s megállapodtak abban, hogy azt a pártelnökök írják majd alá.

A hatpárti egyeztető tárgyalás eredményeként megszületett az a közös nyilatkozat, amelyet első menetben csak ratifikáltak a pártok képviselői, majd — a Minisz-

tertanács sajtótájékoztatójának közlése szerint — csütörtökön a késő délutáni órákban a parlamenti pártok vezetői láttak el kézfegyükkel. (MTI)

Új törvény készül a földtulajdonosok jogos igényének kielégítésére

(Folytatás az 1. oldalról.) után is folyósítható, amennyiben a fiatal keresete nem haladja meg az öregségi nyugdíj legkisebb összegét (4600 forint).

A törvényjavaslat elfogadása esetén a nevelésülőknel elhelyezett gyermek után a nevelésülős jogosult családi pótlékra, az ideiglenesen beutalt vagy állami nevelőintézetben tartott gyermek után a gyermek- és ifjúságvédelmi intézet vezetője jogosult a pótlék felvételére, a javítóintézetben lévő gyermek után a javítóintézet vezetője kapja meg a pótlékok, amelyet köteles gyámhatóság, fenntartásos betétként elhelyezni. Az egészségügyi gyermekotthonban, sza-

kosított szociális otthonban, vagy szociális foglalkoztató intézetben elhelyezett személy után — a szülő vagy a gondviselő hozzájárulásával — az intézményvezető veheti fel a családi pótlékok.

A kormány javasolja az Országgyűlésnek, hogy a nyugdíjasok a tél beköszönése előtt egységesen 2400 forint egyszeri nyugdíjkiegészítésben részesüljenek. A jogosultak köre a legalacsonyabb összegű (4600 forint) nyugdíjtalannak háromszorosaig terjed (13.800 forint).

A kormány törvényben javasolja megerősíteni a rádió- és televízióállapítás tilalmát, a frekvencia-moratóriumot. (MTI)

Sármellékről elrepültek a szovjet gépek

(Folytatás az 1. oldalról.) szel búcsúznak a magyar néptől, a magyar földtől. Az ezredparancsnok sapkáját levéve, feltérdepreszkedve csókoló búcsúzott az ezredszászlótól. Meghatott pillanatok voltak, hiszen a sármelléki repülőzred a második világháborúban már harcoló alakulat volt, s tagjai közül 22-en kapták meg a Szovjetunió Hőse kiténtető címet. Guszev vezérezered emléklappal

kedveskedett, majd a parancsnoki géppel 9 órakor szárnyalaggettve kószolt el a sármellékiektől. Kis színelvétel sorban következett bajtársai. Tíz órakor megszűnt a harci gépek zaja, furcsa csend ült meg a repülőteret. A falubeliek és a környékbeliek régóta vártak erre a repülésmentes korszakra, amely átalakulában lévő életünket egyszerűen kifejezi.

Urban János ezredes, a Magyar Honvédség repülőőrnöke vitézül állta az újabb kérdészöszönt. Volt ezek között olyan is, hogy a magyar tisztikar miként élt meg a szovjetek kivonulását; mi lesz most, hogy elvitték a korszerű légerőt és hasonlókat.

— Nekünk most az a feladatunk, hogy felkészüljünk az ország védelmére, s ehhez a rendelkezésre álló technikát alaposan meg kell ismerni, kezelést pedig jól be kell gyakorolni. Át kell értékelni katonapolitikánkat, s ha cunek szemlemben dolgozunk, akkor megfelelőnk hivatásunknak — mondta az ezredes.

— takács —

HIRDETÉS, HIRDETÉS

Szantner János a keszthelyi 8. sz. választókerület jelöltje tisztelettel megköszöni a választók bizalmát és kéri, hogy a második fordulóban is támogassák szavazataikkal személyét és a Választók Pártját.

16695/1

Mától miénk a világ?

(Folytatás az 1. oldalról.) a 92-es szám esetében nem kell társasítani a 06-tal, sem a 92-es számot, csak magát az előzetes állomás számát.

Örvendetes hírt is közöltek a sajtótájékoztatóon, nevezetesen hogy három éven belül Zala megye többi településén is kiépítik a digitális távbeszélő rendszert. Addig is, amíg erre előteremtik a

szükséges anyagokat, egy-két kanizsai, keszthelyi és hévízi előfizető ránkötne a zalaegerszegi központra, megteremtve ezzel a normálisabb nemzetközi-színvonalú beszélgetés lehetőségét.

(További részletes információt szolgáltató képes riportunkat lapunk szombati (október 6.) számában közöljük.)

Nyikita Szergejevics Hruscsov (1894–1971)

Szovjet kommunista politikus, Sztálin halála után a Szovjetunió elsőszámú vezetője.⁽¹⁾

1894. április 17-én született egy Kalinkova nevű faluban, a cári Oroszország részét képező Ukrajnában. Apja Szergej Nikanorovics Hruscsov földműves, anyja Aksinia Ivanovna Hruscsov. Csak egy testvére volt, húga, Irana. Mindössze két évig járt iskolába.⁽³⁾

Először különféle gyárakban, bányákban dolgozott, majd amikor kitört az első világháború, szakszervezeti botrányokba keveredett. 1917-től a vörös hadseregben harcolt.⁽³⁾

1918-ban lépett be a kommunista pártba, majd 1918-tól 1921-ig az orosz polgárháborúban vett részt, később pedig a harcok elültével műszaki főiskolára iratkozott be a doni medencében, de tanulmányait nem fejezte be.⁽¹⁾⁽²⁾

1924-től pártmunkás lett Ukrajnában. 1931-ben Moszkvába ment, és 1934-től 1938-ig a moszkvai városi, majd a területi pártbizottság első titkára lett. 1938 és 1949 között az Ukrajnai Kommunista Párt Központi Bizottságának vezető titkáráként dolgozott.⁽²⁾⁽³⁾

1941-ben Hruscsov igyekezett megszervezni Ukrajna védelmét az előrenyomuló német hadsereggel szemben, de sikertelenek voltak erőfeszítései, ezért visszahívták Kijevből. A sztálingrádi csata idején mint politikai népbiztos működött (1942-1943), majd 1944 és 1947 között az ukrán kormány elnöke lett.⁽³⁾

1934-től 1966-ig az SZKP Központi Bizottságának, 1939-től a Politbüro tagja, 1939-től 1964-ig pedig az elnökség tagja volt. Sztálin halála után, 1953-tól 1964-ig az SZKP KB (Szovjetunió Kommunista Pártja Központi Bizottság) első titkári pozícióját töltötte be.⁽²⁾⁽³⁾

1953-ra Hruscsov lelkes sztálinistává vált, vakul betartva Sztálin minden előírását. Ennek ellenére a Sztálin által utódnak jelölt Nyikita Hruscsov a Szovjet Kommunista Párt XX. kongresszusán elítélte Sztálin bűneit, majd meghirdette a békés együttélés politikáját, amely részeként engedélyezte, hogy egyes államok ne legyenek kommunisták. Ennek keretében rendezte a Szovjetunió viszonyát a szintén kommunista, de Moszkva elsőségét el nem ismerő titói Jugoszláviával, valamint látogatást tett 1959-ben az Egyesült Államokban is.⁽³⁾⁽⁵⁾

Hruscsov és Kennedy 1961 júniusi bécsi találkozója után a szovjet vezető azzal a meggyőződéssel távozott, hogy Kennedy gyenge elnök. Részben ennek az eredménye, hogy 1961. augusztusában utasítást adott a berlini fal felhúzására és nukleáris fegyverek telepítésére Kubában.⁽⁴⁾

1961 októberében az amerikaiak által készített légi felvételeken láthatóak voltak a már telepített és úton lévő szovjet rakéták is, melyekkel lehetséges lett volna lecsapni a fontosabb amerikai városokra.⁽⁴⁾

Kennedy erélyesen, de visszafogottan reagált. Mivel az összes szóban forgó rakéta megsemmisítését a katonai vezetés nem tudta biztosítani, az elnök elutasította a Kuba elleni légitámadásra irányuló követeléseket, s helyette a tengeri blokádnál döntött.⁽⁴⁾

A szuperhatalmak két héten át néztek farkasszemet egymással. Végül Hruscsov kénytelen volt utasítást adni a leszerelésre, de cserébe megígértette az amerikaiakkal, hogy ők is kivonják csapataikat Törökországból (ami később nem valósult meg), s nem szállják meg a szigetországot. Ezzel véget ért a világot kis híján atomháborúba sodró Kubai-rakétaválság.⁽⁴⁾

Hruscsov 1959-ben hazatérve az Egyesült Államokban tett látogatásáról azt ígérte, hogy a kommunizmus 1981-re az anyagi javak ugyanolyan bőségét fogja majd nyújtani, mint a kapitalizmus.⁽⁴⁾

Forrás:

⁽¹⁾ http://hu.wikipedia.org/wiki/Nyikita_Szergejevics_Hruscsov

⁽²⁾ <http://mek.oszk.hu/01900/01937/html/szerviz/kislex/biograf/hruscsov.htm>

⁽³⁾ http://en.wikipedia.org/wiki/Nikita_Khrushchev

⁽⁴⁾ *Reader's Digest Válogatás: Mikor, hol, miért és hogyan történt c. könyv*

⁽⁵⁾ <http://hu.wikipedia.org/wiki/Hidegh%C3%A1bor%C3%BA>

IV.

1956

Mielőtt rátérnék az 1956-os sármelléki és környékének eseményeire, szeretném vázolni röviden azt a folyamatot, mely fokozatosan, úrrá lett egész Magyarországon, s csaknem valamennyi településünket érintette. A belső gazdasági, társadalmi és politikai nehézségekhez járultak még a külső, nemzetközi problémák is. A hidegháború kihatott a gazdaságra is. A nemzeti jövedelem egyre nagyobb hányadát kellett védelmi, tehát in produktív kiadásokra fordítani. 1951–53 folyamán a gazdasági életben a hadigazdálkodás jegyei bontakoztak ki. 1950-től zavarok keletkeztek a közellátásban. A lakosság életszínvonalának növekedése 1950-ben megállt, 1952-ben pedig 20%-kal alacsonyabb volt, mint 1949-ben. A mezőgazdaság a földosztás után kialakult birtokszerkezettel nem volt alkalmas arra, hogy kielégítse az iparosítás következtében felduzzadt városi lakosság élelmiszer-szükségletét és az ipar nyersanyagigényét. Ezt megfelelő szinten csak a korszerű, modern technikával és jelentős gazdasági erővel rendelkező nagyüzemi mezőgazdaság láthatta el. Ezért vált szükségessé már néhány évvel a nagybirtokrendszer felszámolása után a termelőszövetkezetek megszervezése. A végrehajtást azonban olyan mértékben meggyorsították, és ennek érdekében a szövetkezetekbe való belépést erőszakolták is, hogy az már végső soron kedvezőtlenül hatott a mezőgazdasági termelésre, a lakosság élelmiszerellátására és a politikai közhangulatra. A korszerű mezőgazdaság kialakulásának ugyanis csak részben voltak meg az előfeltételei. A tsz-tagságot elsősorban kitevő volt nincstelenek tapasztalatok híján nem értettek kellően a gazdálkodáshoz, nem volt kielégítő az anyagi-technikai háttér, és súlyosan nehezedett rájuk az államilag kirótt számos teher és megkötöttség. Mindezeknek következtében a szövetkezesítés 1951–53 folyamán megtorpant. A városi lakosság megnövekedett élelmiszerszükségletével nem tartott lépést a mezőgazdaság termelése.

Az állam az előállt gondokon a beszolgáltatás fokozásával igyekezett enyhíteni. Ennek mértéke azonban az 1952-es rossz termésű esztendőben már a teljes paraszti termékfelesleget kimerítette. Mindez a paraszti életszínvonal csökkenéséhez vezetett. A parasztok újra megismerték a nélkülözést.

A gazdaságfejlesztés koncepciójának súlyos hibái és az ennek nyomán felszínre törő zavarok ellenére a magyar gazdaság az 50-es évek első felében így is nagy lépést tett a történelmi elmaradottság felszámolása útján. Az ipar termelése 1950 és 1954 között megkétszereződött, megnövekedett az iparnak a népgazdaságon belüli súlya, Magyarország ipari-agrár ország lett.

1950-ben indult az első ötéves népgazdasági terv. A terv fő célkitűzése az ország iparosítása volt, s az I. szovjet ötéves tervet követve a nehézipar elsődleges fejlesztését irányozta elő. A feszített iparosítási program és az egyoldalú nehézipar központúság miatt azonban elhanyagolták a mezőgazdaságot, de még a könnyűipari ágazatok fejlesztését is.

Az iparosításhoz szükséges anyagi eszközöket úgy biztosították, hogy a megtermelt nemzeti jövedelemnek csak kis hányada jutott fogyasztásra, és a mezőgazdaságban előállított jövedelmek jelentős részét is az ipar fejlesztésére fordították. Mégis, a bevezetett tervprogram, ha feszített volt is, még teljesíthető volt, s alapját képezhette volna az ország ipari bázisa kiszélesítésének. Az MDP II. kongresszusa azonban a tervet teljesíthetetlenül megemelte, és az emelést nem is a technika fejlődésére, hanem az élőmunka határtalan

kiaknázására, a munkaintenzitás korlátlan fokozására építette. Az ötéves terv leg-súlyosabb ellentmondása abból származott, hogy a mind magasabb teljesítményért folyó harcot nem követte az életkörülmények javulása.

Bár próbáltak kísérletet tenni a hibák kijavítására mégis változások következtek be a politikai irányvonalak tekintetében és kiéleződtek a társadalmi ellentétek. Az őszinte lelkesedést és bizakodást, amellyel a tömegek a szocialista építéshez hozzáfogtak, 1953-ra egyre inkább az aggodalom és a csalódás érzése váltotta fel. Ha nem is olyan mértékű, de a magyarországiéhoz hasonló válságtünetek más népi demokratikus országokban is jelentkeztek, ezért feltétlenül szükségessé vált, hogy a szocialista országok vezetői kiküszöböljék a torzulásokat. Sztálin halála után (1953. március) a Szovjetunióban hozzá is kezdtek ehhez, s ezt javasolták a többi szocialista ország vezető kommunista pártjainak is.

1953. június 28-án az MDP Központi Vezetősége határozatot hozott, amelyben feltárta a hibákat, és megjelölte kijavításuknak útját. Ennek lényege az volt, hogy a lakosság életszínvonalának emelése érdekében meg kell változtatni a hibásnak bizonyult gazdaságpolitikát, helyre kell állítani a szocialista törvényességet, és véget kell vetni a személyi kultusz gyakorlásának.

A határozat fő vonásokban helyesen jelölte meg a feladatokat, de miután nem előzte meg mélyreható elméleti és közgazdasági elemzés, később lehetővé tett többfajta (álbaloldali és revizionista) értelmezést is. Maga a pártvezetőség sem volt egységes a júniusi határozatok megítélésében. A két ellentétes nézetet a miniszterelnökké kinevezett Nagy Imre, illetve Rákosi Mátyás, a párt első titkára képviselte.

A gazdaság irányítását illetően Rákosi Mátyás továbbra sem mondott le az egyoldali nehézipar fejlesztéséről, Nagy Imre pedig csak a mezőgazdaság és a könnyűipar fejlesztésére és a kisárutermelés támogatására vonatkozó megállapításokat emelte ki.

1954-ben, az MDP III. kongresszusán úgy tűnt, hogy bár az alapvető nézeteltérések tisztázása nélkül a két csoport kompromisszumot kötött, és együttműködtek. A pártban uralkodó bizonytalanság és politikai bomlás azonban nem szűnt meg. A gazdasági és politikai nehézségek miatt 1954 őszén tovább mélyültek az ellentétek az MDP vezetésében. A pillanatnyilag enyhülő nemzetközi légkör a revizionista csoportoknak kedvezett, ezért átmenetileg Nagy Imre köre erősödött meg, s ez felbátorította a politikai életből eddig kiszorított jobboldalt, majd ismét a Rákosi-csoport tört előre, ezért az országgyűlés 1955 elején felmentette Nagy Imrét miniszterelnöki tisztségéből, s az év végén a pártból is kizárták. Rákosiék azonban nem tanultak a tapasztalatokból, és megismételték korábbi hibáikat.

Az SZKP XX. kongresszusa Magyarországon is rendkívül mély hatást keltett. Az MDP tagsága azt várta, hogy a pártvezetőség végre levonja a szükséges következtetéseket, és kijavítja a hibákat. A Rákosi-csoport azonban nem változtatott addigi politikáján. Ez elmélyítette a párt válságát, a párton belüli revizionista és a párton kívül a jobboldali erők megerősödéséhez vezetett.

A tömegek növekvő elégedetlenségét kihasználva egyre aktívabbá váltak a volt koalíciós pártok jobboldali irányzatai, valamint a horthysta, monarchista és nyilas pártok maradványából formálódott nyíltan forradalmi csoportosulások. Ezek támogatásra, irányításra találtak bizonyos külföldi körökben, amelyek a szocialista tábor fellazítását és szétbomlasztását most Magyarországon vélték megvalósíthatónak.

1956 júniusában a lengyelországi Poznańban lezajlott megmozdulások után a lengyel kormány intézkedéseket hozott a munkások jogos követeléseinek teljesítésére. Poznań a magyar pártvezetés számára is intő jel volt arra, hogy a párt válságát minél előbb meg kell oldani, s vissza kell szerezni a dolgozó tömegek bizalmát a párt iránt.

A Központi vezetőség ezért 1956 júliusi ülésén felmentette tisztségéből Rákosi Mátyást, Farkas Mihályt pedig kizárta a pártból, majd bíróság elé állította. Az új központi vezetőségbe több, a koncepciók perekben elítélt régi munkásmozgalmi politikust is beválasztottak (Kádár, Marosán, Kállai, Mező Imre), de elveinek felülvizsgálata nélkül visszavették Nagy Imrét is. A júliusi ülés határozatai némileg enyhítették a belpolitikai feszültséget. A vezető szervek azonban továbbra sem voltak egységesek a múlt megítélésében, ezért a gyors és határozott cselekvés elmaradt. Így július közepétől októberig alig történt olyan intézkedés, amely kézzelfoghatóan bizonyította volna a politika megváltozását.

Ezen előtörténetek nyomán szeretnék a tisztelt olvasóval még néhány mélyreható tényt közölni itt az 1953. június 28-i Munkáspárti határozatot illetően, melyet csak később 1986-ban jelentettek meg nyilvánosan. Ezt áttanulmányozva, úgy vélem, még a laikus számára is abszolút érthetővé válik a forradalmi változás szükségszerűsége Sármelléken és más helységeken is.

Az 1/I. pontban a legfontosabb hibákat részletezik: pl. túlzott iparosítás (a nyersanyagtermelést 3-szorosára kellett volna emelni) – felemelt öt éves terv – „keveset investáltak a mezőgazdaságba”, sőt még az is csökkent. Szembetűnő az autarkiaira való törekvés az egész gazdaság területén.

A II. pontban kritizálja a mezőgazdaság gyors kollektivizálását. Jellemző, hogy a gépi munka elhanyagolt volt az egyéni gazdaságokban. Veres Péter könyvet jelentetett meg a lassított kollektivizálásról. A parasztság körében teljes volt a bizonytalanság, elhanyagolták saját gazdaságukat, lemondtak a földjeikről, s befogadta őket az ipar. Fontos problémát jelentett ugyanakkor az ún. „kulákság” helyzete.

A III. pontban kijelentik, hogy csökkent a lakosság életszínvonala az előző pontokban említettek miatt, (amely amúgy is alacsony volt). Ezen felül visszaszorították a magán- és kiskereskedelmet. Csökkent az új lakások száma. Ámde keveset foglalkoztak a lakóházak karbantartásával, felújításával is.

A IV. pontban főleg a jogtalan önkényeskedéseket említik meg. 850 ezer esetben szabtak ki kihágásért büntetést (pénzbírságot is). Törvénytelen kártérítéseket vetettek ki a termelősövetkezetekre.

Az I. pontban a hibák okait részletezik – a kollektív vezetés hiányára helyezik a fő hangsúlyt. A személyi kultuszt Rákosi Mátyás nevével fémjelezték, őt tartották az első számú felelősnek és ez érvényes volt, nem csak a pártvezetésre, hanem a hadseregre is. Jellemző tünet volt a tömegektől való elszakadás. Ezért első sorban Gerő Ernőt vonják felelősségre, mégpedig a gazdasági életben létrejött hibák miatt. Fokozták az adminisztratív eszközök bevetését. A II. pontban említik a párt ideológiai elmaradását. Ezért Révai Józsefet tették felelőssé. A III. pontban az állami vezetés leszűkítése játszotta a fő szerepet, a Minisztertanácsnak nem volt önálló szerepe. Rákosi Mátyás vezette közvetlenül az ÁVH-t.

A következő pontokban azt részletezik, fejtegetik, hogy milyen javításokat javasol a hatalom:

I. Meg kell változtatni a nehéz- és könnyűipar arányát.

II. Felül kell vizsgálni a beruházások szükségszerűségét.

III. Figyelembe kell venni Magyarország természeti viszonyait a gazdaság tekintetében.

IV. Növelni kell a mezőgazdaság hozamát és támogatni kell az egyéni szektorokat.

Célul tűzték ki azt, hogy igénybe vehessék a gépállomás gépeit a termelésben.

V. Mindemellett leszögezik, hogy aki akar, az a gazdasági év végén kiléphet a termelősövetkezetből.

VI. Egyebek között meg kell szüntetni a kulákok zaklatását.

VII. El kell törölni a munkások elleni pénzbüntetést (pl. ha késett valaki a munkahelyéről stb.).

Ezen pont utal a lakossággal kiépitendő helyes viszonyra:

I. Törvényjavaslatot terjesztenek elő az amnesztiáról.

A Politikai Bizottságnak alárendelten létre kell hozni a központi titkárságot.

II. Ügyelni kell arra, hogy a titkárság ne vállaljon a párt fölrendeltjévé.

III. Be kell vezetni a bírálatot és önbírálatot.

IV. Nagyon fontos szerepet kapott a káderek kiválasztása.

A Rajk-perben 97 személyt ítélték el, ebből 15 eset kivégzéssel ért véget. (Civil perek.)

Ilyen volt Pálffy György pere (4 kivégzés), ezek katonai perek voltak, majd következett Sólyom László pere, mely katonai és civil perként volt fémjelezve!

Sármelléken volt egy Ruzski Laci becenevű ember, őt Boncföldi Lászlónak hívták és valamilyen úton-módon belekeveredett a Rajk-perbe és el is ítélték, börtönben is volt.

Mindezen adalékok és információk ismeretében szeretnék rátérni, konkrétan belemerülni a forradalom kirobbanásába, melyet jogosan kezdeményezett a főváros egyetemi ifjúsága 1956. október 23-án, s amely azután lángba borította egész hazánkat. Az események irányítása azonban már kiesett a diákvezetők kezéből. A megmozdulás fegyveres forradalmi lázadásba torkollott.

1956

Sármelléken is jogosan tört ki a forradalmi lelkesedés a lakosságból. Alig akadt ember, aki nem a forradalom mellett tette le a voksot. Az 56-os eseményeket itt is lehetett rádióon hallgatni, mindenki nagy megdöbbenéssel hallgatta Nagy Imre beszédét.

Szépséghibájának kell azonban tekinteni, hogy az események hangadói többségükben alkoholos befolyásoltság alatt álltak, amikor pl. éjszaka beverték a községi tanácselnök lakásának ablakait. Eszükbe sem jutott, hogy a rendeleteket nem Tóth Károly hozta, és – ha lehet mondani – a légynek sem ártott. De az sem jutott eszükbe – és ez már brutalitásnak is nevezhető –, hogy háromhetes a kisbabájuk. Eszüket vette el a „jönnek az angolok, jönnek az amerikaiak!” szállóige. Aztán rá kellett döbenniük, hogy az oroszok jöttek Sármellékre is a repülőtér elfoglalására.

Fejes Lajos alezredes, hadosztályparancsnok mindent megtett Keszthely térségének megvédésére. A keszthelyi alakulatok mellett a tapolcaiak és marcaliak is bekapcsolódtak a védelmi tevékenység megszervezésébe.

A szovjet menetoszlop parancsnoka közölte a magyar harcokoszlop vezetőjével: „Sármellékre akarnak menni, hogy biztosítsák családtagjaik légi úton történő hazaszállítását.” (1956 Keszthelyen és a keszthelyi járásban: 297. oldal)

Aztán 1957-ben jöttek a megtorlások, még el nem követett tettekért is. Én például – hősiesen bevallom – soha nem vezettem egyetlen gyűlésen sem jegyzőkönyvet, mégis ezzel indokolták az ellenem indított fegyelmi eljárást. „Ezért a felettes hatóságok szóbeli feddésben részesítette.”

(1956 Keszthelyen és a keszthelyi járásban: 248. oldal)

SÁRMELLÉK

Október 25.

Az esti órákban tüntetők bevették a községi tanács épületében lakó tanácselnök, valamint Szabó János párttitkár és a vele közös házban lakó Gergely János begyűjtési megbízott lakásának ablakait. A tanácsháza faláról levették a népköztársasági címet, a tanácsháza irodájában összetörték Sztálin szobrát.⁽¹⁷¹⁾

Október 26.

Pethő József és Kárász Lajos a tanács kapujánál nemzetiszínű szalagot osztottak és felszólítottak mindenkit, hogy tűzzék ki a kokárdát.

Keszthelyi akadémisták röplapokat terjesztettek a községben, melyek tartalmát Pethő a sármelléki tanács hangos-híradójába beolvasta. Először egy 12 pontosat, majd egy 24 pontosat. A követelési pontok között a Varsói Szerződés felbontása, a szovjet csapatok azonnali kivonása, a politikai foglyok szabadon bocsátása, az ÁVH azonnali leszerelése, több pártrendszer stb. szerepelt.⁽¹⁷²⁾

Délután Pethő kihirdette a községben, hogy másnap gyászmise lesz a templomban a Budapesten elesettek emlékére.

Október 27.

A falu népe a tanácsháza előtt gyülekezett. A tanács nemzetiszínű zászlójából Czedula János kivágta a népköztársasági címet, majd a kb. 350–400 fős tömeg a templomhoz vonult, ahol a helyi plébános gyászmisét celebrált az elesettek emlékére. A mise után a templom előtti téren Kiss József elszavalta a Nemzeti Dalt, majd Pethő József szólt az egybegyűltekhez. Beszédében figyelmeztette a lakosságot arra, hogy mindenki tartózkodjon a személyes bosszúállástól, majd a Forradalmi Bizottság megalakítására tett javaslatot. A jelenlévők megválasztották az új testület elnökét Pethő Józsefet, titkára Farkas István lett. A bizottság tagjai Kárász József, Köcs Géza, Rákos József, Belovári Jenő, Antal Sándor, ifj. Bankó Ferenc, Bertók Istvánné, Antal János, Bankó Géza, Belovári Gábor és Birkás József lettek. A választást követően nemzetiszínű zászlókkal, népdalokat énekelve az 1848-as emléktáblához vonultak, ahol Heim Lajos lelkesítő beszédet mondott: „A költő szavaival köszöntelek benneteket – Megjött a nép, íme itt van a nép – Megjött, hogy a 48-as hősök szellemében harcolt hős fiainkra emlékezzünk. Vegyük le kalapunkat és némán áldozzunk emlékükre. Koszorúzzuk meg az emléktáblát.” Bízatta a jelenlévő diákokat, fiatalokat, hogy a 48-as ifjúság szellemében vegyék ki részüket a forradalomban, ők is harcoljanak jogaikért. Ezt követően a tömeg széteszlott, a falu népe hazament, a Forradalmi Bizottság tagjai pedig a tanácsházán megtartották első ülésüket. A testület leváltotta Sencz Aladár vb-titkárt, Tóth Károly tanácselnököt pedig lemondásra szólították fel, aki be is nyújtotta lemondását. A lakosság követelésére Hetényi Gyula iskolaigazgató is lemondott, helyette Kemendi Gézát bízták meg az iskola vezetésével.⁽¹⁷³⁾

A Forradalmi Bizottság a rend és nyugalom megtartása érdekében civilekből és katonákból nemzetőrséget szervezett. A testületnek 10 civil és 10 katona tagja volt, a civileknek Matyi József, a katonáknak Pónác József főhadnagy volt a parancsnokuk. Együtt járőröztek a faluban, fegyvert a honvédségtől kaptak. A népbolt, a terményforgalmi raktár, valamint a tanácsháza előtt őrséget álltak, az idegeneket igazoltatták. A nemzetőrség november 4-ig, az orosz csapatok bevonulásáig működött. Az orosz megszállást követően fegyvereiket leadták a karhatalom tagjainak.⁽¹⁷⁴⁾

Az új testület elnöke Kiss Jenőtől és Berzsényi Boldizsár községi párttitkártól bevonta vadászfegyvereiket.

Október 31.

A községben gyűjtést szerveztek a Budapesten harcoló forradalmárok megsegítésére. Nemzetiszínű zászlóval feldíszített kocsival járták a falut. A gyűjtés eredményeként kb. 100–120 db tyúk, csirke, kacska, valamint hagyma, alma, zöldségféle gyűlt össze.⁽¹⁷⁵⁾

⁽¹⁷¹⁾ VeML VMB B 862/1957. Lágler Ferenc és Ágoston József pere.

⁽¹⁷²⁾ VeML Veszprém Megyei Ügyészség iratai 10057/1958. ifj. Pethő József és társai.

⁽¹⁷³⁾ VeML VMB B 670/1958. ifj. Pethő József pere.

⁽¹⁷⁴⁾ VeML VMB B 862/1957. Lágler Ferenc és társa pere.

⁽¹⁷⁵⁾ VeML VMB B 862/1957. Lágler Ferenc és társa pere.

43.

Sármellék, 1956. október 30.

Tóth Károly sármelléki tanácselnök⁽⁷¹⁾ lemondó levele

Nemzeti Bizottságnak
Sármellék

Alulírott kérem a községi Nemzeti Bizottságot, hogy Községi Tanács VB. elnöki tisztségem alól felmenteni szíveskedjék.

Sármellék, 1956. október 30.

Tóth Károly, Sármellék, Dózsa György utca 296. sz.

Forrás: VeML VMB B 670/1958. Pethő József pere.

54.

Sármellék, 1956. október 31.

**Sármellék Község Nemzeti Bizottsága elfogadja
Tóth Károly tanácselnök lemondását⁽⁸²⁾**

Sármellék Község Nemzeti Bizottság
1-72/1956.

Tóth Károlynak
Helyben

Kérelmére értesíti a Nemzeti Bizottság, hogy a vb-elnöki állásából 1956. október 31-i hatállyal felmentette. Illetményeit ezen időpontig esedékessége idején megkapja.

Sármellék, 1956. évi október 31-én

Pethő József
Nemzeti Bizottság elnöke

Forrás: VeML VMB B 670/1958. Pethő József pere.

⁽⁷¹⁾ Tóth Károly 1952. február 1 – 1976. november 30-ig töltötte be Sármelléken a tanácselnöki tisztséget. Fejes Imre 219. p.

⁽⁷²⁾ A gyászmise után megalakult a Forradalmi Bizottság, melynek tagjai közül többen követelték Hetényi leváltását.

⁽⁸²⁾ Lásd még a 43. számú dokumentumot is.

55.

Sármellék, 1956. október 31.

**Sármellék Község Nemzeti Bizottsága elfogadja
Hetényi Gyula iskolaigazgató lemondását⁽⁸³⁾**

Sármellék Község Nemzeti Bizottság
1-73/1956.

Hetényi Gyula Úrnak
Helyben

Beadványára értesítjük, hogy a Nemzeti Bizottság lemondását elfogadja, és egyben értesíti, hogy Kemendi Gézát bízta meg az igazgatói teendők ellátásával, míg Önt ezennel megbízza az igazgatóhelyettesi teendők ellátásával és kérjük, hogy az új igazgatót munkájával segítse.

Sármellék, 1956. október 31-én

Pethő József
Nemzeti Bizottság elnöke

Forrás: VeML VMB B 670/1958. Pethő József pere.

56.

Sármellék, 1956. október 31.

**Sármellék Község Nemzeti Bizottsága Kemendi Gézát bízta meg
az iskolaigazgatói teendőkkel**

Sármellék Község Nemzeti Bizottság
1-74/1956.

Kemendy Géza Úrnak
Helyben

Értesíti a Nemzeti Bizottság, hogy egyhangú határozatával Önt bízta meg az igazgatói teendők ellátásával és kéri, hogy munkáját azonnal kezdje meg.

Sármellék, 1956. október 31-én.

Pethő József
Nemzeti Bizottság elnöke

Forrás: VeML VMB B 670/1958. Pethő József pere.

⁽⁸³⁾ Hetényi lemondásával kapcsolatban lásd a 44. számú dokumentumot is.

November 1.

Az előző napon gyűjtött élelmiszert 3 teherautóval Matyi József, Kiss József és Köcs Géza Budapestre szállította és átadta a Vöröskeresztnek, illetve a Rókus kórháznak.⁽¹⁷⁶⁾ Szovjet harckocsik körülzárták a sármelléki repteret.

November 4.

Lemondott a Forradalmi Bizottság elnöke, és értesítette Tóth Károly korábbi tanácselnököt, hogy hivatalát foglalja el.

Ágoston József 1931. Sármellék. Anyja neve Belovári Mária. Foglalkozása földműves. A forradalom napjaiban részt vett a tanácselnök, a párttitkár és a begyűjtési megbízott lakása ablakainak beverésében. A forradalom leverése után elhagyta az országot. Távollétében a Veszprém Megyei Bíróság 4 év börtönbüntetésre, egyes jogaitól 5 évi eltiltásra, valamint 800 Ft vagyonek Kobzására ítélte. A Legfelsőbb Bíróság az első fokú ítéletet 2 évre leszállította, ugyancsak 2 évre leszállította az egyes jogoktól eltiltás időtartamát, a vagyonek Kobzásra vonatkozó ítéletet helyben hagyta.⁽¹⁷⁸⁾

Heim Lajos 1910. Érd. Anyja neve Kiss Vilma. Foglalkozása nyugdíjas. A forradalom napjaiban részt vett a Forradalmi Bizottság alakuló ülésén, a 48-as hősi emlékműnél beszédet mondott. A forradalom leverése után 1957. március 12-től 1957. június 5-ig közbiztonsági őrizetben volt.⁽¹⁷⁹⁾

Köcs Géza 1926. Sármellék. Anyja neve Lágler Mária. Foglalkozása segédmunkás a MEZŐÉRT-nél. A forradalom napjaiban részt vett a tanácselnök, a párttitkár és a begyűjtési megbízott lakása ablakainak beverésében. A forradalom leverése után a Veszprém Megyei Bíróság 3 év börtönbüntetésre, egyes jogaitól 3 évi eltiltásra és 500 Ft vagyonek Kobzásra ítélte. A Legfelsőbb Bíróság az első fokú ítéletet 1 évre leszállította, a mellékbüntetések kiszabását mellőzte.⁽¹⁸⁰⁾

Pethő József ifj. 1926. Zalaudvarnok. Anyja neve Hegedűs Mária. Foglalkozása gépkocsivezető. A községi Forradalmi Tanács elnöke volt. A forradalom leverése után a Veszprém Megyei Bíróság 1 év börtönre, egyes jogainak 3 évi eltiltására ítélte.

⁽¹⁷⁶⁾ VeML VMB B 670/1958. ifj. Pethő József pere.

⁽¹⁷⁷⁾ HL Győri Katonai Bíróság B 016/1957. Fejes Lajos és társai pere „...az ellenforradalom után a szovjet katonák nagyon keresték a röpcédula szerkesztőt.” Az írógépet beazonosították, a Tikos által használt írógéppel.

⁽¹⁷⁸⁾ VeML VMB B 862/1957. Lágler Ferenc és társa pere.

⁽¹⁷⁹⁾ VeML VMB B 670/1958. ifj. Pethő József pere.

⁽¹⁸⁰⁾ VeML VMB B 862/1957. Lágler Ferenc és társa pere.

111.

Sármellék, 1956. október 23. – november 4.

A sármelléki 24. vadászrepülő ezred összefoglaló jelentése (részlet)

1956. október 23.

A 24. vadász repülőezred teljes személyi állománya és parancsnoki kara, híven katonai esküjéhez, szolgálati helyén maradt. A rábízott katonai és technikai berendezéseket hiánytalanul megőrizte. Politikai helyettesek és párttitkárok beosztási helyükön maradtak. Menedéket kaptak a környék párt és tanácsi szerveinek funkcionáriusai, többek között Keszthely városi pnb. titkára, DISZ-titkára és a pnb. több munkatársai és a környék szabadságon lévő katona személyei, akiket az ellenforradalom idején megfenyegettek és ki akartak végezni.

1956. október 28.

Keszthelyi ellenforradalmi felvonulást és tüntetést repterünkről felszálló gépekkel alacsony támadású repüléssel és rakéták kilövésével szétzavartuk. Ezzel egy időben Keszthely Forradalmi Bizottmány motoros küldönce felszólította alakulatunk parancsnokát, hogy csatlakozzunk „E forradalmi mozgalmukhoz”, és fegyveresen támogassuk azt. Követelték, hogy felszálló repgépeink biztosítsák Szentgotthárd térségét a Nyugatról bejövő fegyveres csapatok részére. Azonnal indítsunk útba futárként 1 repülőgépet Jugoszláviába, és 1 repülőgépet Bécsbe, kérjék ezen államok fegyveres beavatkozását. A raktárainkban lévő fegyvereket és azokhoz való lőszeret osszák szét a tüntetők között. Úgy a parancsnokság, mint az állomány, e felszólítást visszautasította. Táviratban szólította fel a keszthelyi Forradalmi Bizottmányt, hogy „Fegyvert ki nem adunk, aki pedig fegyverszerzési célból helyőrségünk területére lép, fizikailag lesz megsemmisítve.”

Ekkor már erősebb támadás volt várható a keszthelyi ellenforradalmárok részéről helyőrségünk felé, így a parancsnokság megerősítette a laktanya védelmét. A keszthelyi **ho-tól** 5 db harckocsit és egy géppuskás raj erősítést kért, melyet meg is kapott. A személyi állományt, akiknél csak pisztoly volt, addig felszerelte a raktáron lévő nagyobb tűzfegyverrel, géppisztollyal és karabéllyal. A reptér védelmét támaszpontok és körkörös védelmi rendszer kiépítésével rendezte be.

–

Elengedhetetlen utalnom és egyben hivatkoznom az egyéb, a sármelléki eseményeket is nagyban befolyásoló külső és belső tényezőkre, hiszen releváns szempontot képviselt mindvégig a sármelléki 24. vadászrepülő ezred, melynek összefoglaló jelentését szeretném itt közölni a fejlemények tekintetében.

Este 17 órakor érkezett a hír, hogy Balatonszentgyörgy–Keszthely irányába szovjet harckocsioszlop közeledik. Fejes Lajos alezredes, hadosztályparancsnok, elrendelte a helyőrség védelmének megszervezését. A hadosztályparancsnokság Katonai Forradalmi Tanácsának utasítására Tapolcáról 10 harckocsi vonult ki a Zala hídjához, valamint két tüzérosztály a balatonkeresztúri elágazáshoz. Hozzájuk csatlakozott a Marcaliból kirendelt 2 osztály, mely 76 mm-es, illetve 122 mm-es lövegekből állt, hogy megakadályozzák a szovjetek Keszthelyre vonulását. Fejes harckocsizó és tüzér alakulatokkal lezáratta

a városba vezető utakat. Elrendelte a páncél- és légvédelmi elhárításra kiképzettek behívását.

A szovjet menetoszlop parancsnoka közölte a magyar harcokszioszlop vezetőjével: „Sármellékre akarnak menni, hogy biztosítsák családtagjaik légi úton történő hazaszállítását.”⁽⁶⁷⁾

Tikos László és oroszul tudó hallgatói orosz nyelvű röplapokat készítettek, melyben tájékoztatták a szovjet katonákat, hogy hazánkban nem fasiszták és földbirtokosok „ellenforradalma” zajlik, hanem a munkások és a diákok szabadságharca a zsarnokság ellen. A röplapokat a Sármelléket megszálló oroszokhoz vitték.⁽⁶⁸⁾

A hadosztálytól az Akadémiára egy gépkocsi fegyvert szállítottak. Az akadémia épületét fegyveres diákok őrizték.⁽⁶⁹⁾

November 2.

Az előző napon Keszthelyre vezényelt alakulat visszatért Tapolcára.

A letartóztatott ÁVH-s tiszteket a Keszthelyi Járásbíróság börtönébe szállították.⁽⁷⁰⁾

A honvédség folytatta a civilek felfegyverzését. Az Akadémia nemzetőrségének kiadtak 25 db pisztolyt, 70 db karabélyt, valamint 2 db Gorjunov géppuskát, a Nemzeti Bizottság részére kiadtak 3 db pisztolyt és 140 db lőszert, valamint 10 kézigranátot, a 27. sz. AKÖV-nek 50 db géppisztolyt, 7560 db lőszert.⁽⁷¹⁾

A reggeli órákban Venczel Béla százados és Mátyás József őrnagy szabadon bocsátotta a járási börtönben fogva tartott ÁVH-sokat és pártfunkcionáriusokat. Egy részük Sármellékre távozott.⁽⁷⁸⁾

A Városi Forradalmi Tanács ezen a napon is mozgósítást rendelt el, riadóztatták a Nemzetőrséget.

A Keszthelyen lévő harcokcsik egy része 3-án, más része 4-én visszavonult Tapolcára, a békehelyőrségbe.⁽⁷⁹⁾

Délelőtt felkelők egy csoportja a laktanyából nagymennyiségű, kb. 3-400 db fegyvert és lőszert vett magához és a rezi erdőbe vonult.

Nagy Imrének a rádióban elhangzott felhívására⁽⁸¹⁾ a városban működő vállalatok

⁽⁶⁷⁾ HL Tapolcai 27. harcokcsizó ezred jelentése. 1956 kézikönyve 181. p. Lásd a 76. és a 82. számú dokumentumokat.

⁽⁶⁸⁾ Mészáros 246.p.

⁽⁶⁹⁾ VeMLVMB B 978/1957. Csóre József pere.

⁽⁷⁰⁾ VeML VMB B 551/1958. Koller László pere.

⁽⁷¹⁾ HL Győri Katonai Bíróság B 016/1957. Fejes Lajos és társai pere. VeML VMB B 259/1958. Lovász Gábor és társai pere.

⁽⁷⁸⁾ HL Győri Katonai Bíróság B 016/1957. Fejes Lajos és társai pere.

⁽⁷⁹⁾ HL Tapolcai 27. harcokcsizó ezred jelentése.

dolgozóinak mintegy 150 fős csoportja, Varga András főhadnagy vezetésével kb. 300 nemzetőrből álló fegyveres csoport és Tikos László néhány, az Akadémián maradt hallgatóval felfegyverkezve a kivonultak a városból, a közeli rezi erdőbe. Az erdőben gyülekező csapatot a honvédség részéről Szanthoffer József százados és Varga András főhadnagy, a civilek részéről Szigethy Vilmos MÁVAUT forgalmista, Szigethy Attila MÁVAUT főkönyvelő, Talabér István TEFU gépkocsivezető és Kandikó András vezette és szervezte; pl. a hírszolgálatot, az őrséget, az élelmezést és egyéb teendőket. Tikos László és 13 akadémista Reziből a közeli Vállusra ment. A vállalusi erdészlakban nem tudták elszállásolni őket, ezért az erdész javaslatára Tikos telefonon egyeztetett a büdöskúti erdészszel, aki közölte, menjenek, várni fogja a csapatot. A telefonoszlopok nyomán mintegy 2 óra gyaloglás után értek Büdöskútra, az erdészlakhoz, ahol az „Október 23.” jelszó elhangzása után Koller Tibor erdész fogadta őket. Az erdészház melletti munkásszálláson biztosított helyet számukra. A csapat tagjai Tikos László, Csupor László, Győri János, Szurgyi János, Sándor Lajos, Mesterházy Géza, Pintér Gabriella, Kuti István, John János, Hegedüs József, Kovács István, Molnár István és Lovász Gábor voltak. A szovjet csapatok elleni harcra nem került sor.⁽⁸²⁾

⁽⁸⁰⁾ HL Győri Katonai Bíróság B 016/1957. Fejes Lajos és társai pere.

⁽⁸¹⁾ November 4-én Nagy Imre 5 óra 20 perckor a következőket közölte az ország népével: „Ma hajnalban a szovjet csapatok támadást indítottak fővárosunk ellen a nyilvánvaló szándékkal, hogy megdöntsék a törvényes magyar demokratikus kormányt. Csapataink harcban állnak! A kormány a helyén van! Ezt közlöm az ország népével és a világ közleményével.” A forradalom hangja 487.p.

⁽⁸²⁾ VeML VMB B 978/1957. Csőre József pere. Monográfia 259-260 p. Mészáros 247. p.

Ezt követően szeretném megismertetni a mélyen tisztelt olvasóval a „Keszthely, 1956. november 2-i keltezésű jelentést a Keszthelyi Járási Kiegészítő Parancsnokság tevékenységéről (részlet).

82.

Keszthely, 1956. november 2.

Jelentés a Keszthelyi Járási Kiegészítő Parancsnokság tevékenységéről

(részlet)

(...)

1956. november 2-ra lettek idézve a felhívás⁽¹¹⁸⁾ alapján a járás területéről egyes hadkötelesek a helyben állomásozó honvédekhoz felszerelés végett. Ezen időre a hangos hírközlő berendezésen keresztül hivatva lettek azok a személyek is, akik november 1-jén este fegyvert kaptak. A tartalékos hadkötelesek beidézése arra irányult, hogy a helyben állomásozó légvédelmi tüzérségi osztagot legénységi állománnyal feltöltsék, mivel a legénységi állományát a tüzérségi osztagot. az előző napokban Sztálinvárosba vezényelte. A tüzérségi osztag feltöltése nem történt meg, mert a felhívásra mindössze 5-6 fő jelentkezett.

Azokat a személyeket, akik az előző napon fegyvert kaptak és megjelentek, a Fiú Iskolába átvezettem, névjegyzékben rögzítettem, hogy kik ezek a személyek és ezt a névjegyzéket átadtam Barbarics főhadnagynak, aki a helybeli állomásozó honvédségnél teljesített szolgálatot azzal a céllal, hogy juttassa el ezt a névjegyzéket az elhárító szerveknek.

Forrás: HL Veszprém Megyei Kiegészítő Parancsnokság 1956-os gyűjtemény 6/a ő.e. 1491 p.

83.

Keszthely, 1956. november 2.

Fegyverleadás a Sármelléki Nemzeti Bizottságnak

Sármelléki Nemzeti Bizottságtól

1956./0-13/1956.

Sármellék 1956. november 2.

Átvételi elismervény

Kiss Jenő úrnak

Sármellék

A Sármelléki Nemzeti Bizottság elismeri, hogy Öntől a mai napon átvett 1 darab vadász lőfegyvert megőrzés céljából, tekintettel a rendkívüli helyzetre.

⁽¹¹⁸⁾ Lásd a 79. számú dokumentumot.

Az 1956-os események értékelését már számos történész elvégezte, megkísérelte. Egyet azonban minden esetre le kell szögezni, még pedig azt, hogy ez volt az első kísérlet, hogy szakítsunk a szocializmus építésének sztálini gyakorlatával, Magyarországon később engedik Kádárt a hatalomhoz, így nem megy végbe a „desztalinizáció”.

A konszolidáció országsszerte politikai stabilitást és gazdasági helyreállítást jelentett. Ez konkrétan direkt rendteremtéssel, bebörtönzésekkel és perekkel járt. Mindezt azért tették, hogy az oroszok mielőbb eltűnjenek az első vonalból. 1957 tavaszára az MSZP rendet teremtett, pártértekezlet zajlott. Megindult a szocializmus építésének desztalinizált formája. A párt politikai életéről le kell hántani a torzulásokat. Az 1962-es év jelentette a stabilizációs folyamat befejezését, melyet gazdasági sikerek, amnesztiarendeletek fémjeltek. Már nem folytatták az erőltetett iparosítást. Egyfajta nyugalmi állapot volt tapasztalható. Felmerült azonban a kérdés: „Hogyan tovább?” 1968-ban sor került a gazdasági reformra, mely magával hozta a tervutasításos rendszer megszüntetését. Mindemellett figyelembe kell természetesen vennünk a körülöttünk és a világban ezzel párhuzamosan zajló eseményeket is. Az 1968-as évet nyugodtan titulálhatjuk Csehszlovákia, „56”-jának is. Ugyanakkor megfigyelhető a Szovjetunió politikai megkeményedése.

186.

Keszthely, 1957. november 9.

**Sándor János igazgató és Puska Emil művelődési felügyelő jelentése
a pedagógusokról, az oktatás helyzetéről a Keszthelyi Járásban,
a forradalom leverése után**
(részletek)

Kedves Elvtársak!

1. Az októberi ellenforradalmi események, melyek komoly gazdasági, politikai és kulturális károkat okoztak országunknak, az oktatás-nevelés területét sem kímélték.

(...)

A járás és város pedagógusainak bekapcsolódása vizsgálatánál több szempontot kell figyelembe venni. Voltak olyanok, akik aktívan bekapcsolódtak. Ezek helytelen magatartásukkal, esetleges helytelen megnyilvánulásukkal fokozták a tömeg hangulatát. Ilyenek voltak Heim Lajos Sármelléken, Subosits János Reziben, Zalaváron pedig Lantos Hilár és Somogyi Ákos nevelők. Ezeket a kivizsgálás alapján állásukból elbocsátották. Varga Antal hévízi nevelő az úgynevezett Nemzetőrség parancsnokaként működött. Működésében a negatívumok mellett voltak pozitívumok is, melyre a vizsgálat utal, így írásbeli megrovást kapott és állásában meghagyták. Kisvarga Lajos zalavári nevelő jegyzőkönyvet vezetett egy gyűlésen. Ezért a felettes hatóság szóbeli feddésben részesítette.

Forrás: ZML Keszthelyi Járási Tanács iratai 3309/1957

V.

A TANÁCSRENDSZER

Mint hazánkban mindenütt, így Sármelléken is sor került a közigazgatás szerkezetének átalakítására, struktúrájának megváltoztatására. (1950) A községek élére a bírók – jegyzők – előljáróságok helyére a tanácselnökök – tanácsbírók, illetve a tanácsstagok testületei kerültek. Utóbbiak közül válogatták ki az úgynevezett vb-tagokat, vagyis a nagyobb döntési joggal (=hatalommal) felruházott végrehajtó bizottsági tagokat. Ezek testülete gyakrabban is ülésezett.

A tanácselnökök és a tanácsbírók havi béréért, (úgynevezett fix fizetésért) dolgoztak, míg a testületi tagok (vb-tagok, tanácsstagok) társadalmi munkában látták el feladataikat. Nálunk az első tanácselnököt: Kiss Ferencet a volt Örfly-uradalom cselédjei közül választották ki. A „rossz nyelvek szerint”: nevét is alig tudta leírni, de hűséges tagja volt a Kommunisták Magyarországi Pártjának. Melléje egy Tóth Károly nevű „kádert” hoztak vb-titkárnak. Ez nem azonos a későbbi Tóth Károly nevű tanácselnökünkkel. Ezek az első „hadfiak” gyorsan bebizonyították hozzá nem értésüket, s 1952-ben, tehát egy jó esztendő elmúltával, már mások ülnek a vezetői bársonyszékekben. Nehéz időket kellett megélniük, a Rákosi-rendszer beszolgáltatással keményített éveit, az un. kuláküldözést, stb. Majd az 1956-os forradalmi eseményeket és az 1959-ben végrehajtott termelészövetkezeti szervezést, megtetőzve az 1948-as forradalom és szabadságharc 100 éves évfordulójának megünneplésével, illetve a centenáriumi emléktábla (valószínű, hogy provokatív!) ellopásával, illetve az azt követő ávós terror alkalmazásával.

1952-től tehát ismét van egy Tóth Károlyunk, aki Zalazántóról jött, és itt lakott. Gyökeret tudott verni a nehéz körülmények között is. A vb-elnöki teendőit 1976-ig, tehát 24 évig látta el. Nem kevés idő. Higgadtsága nagy-nagy erénynek könyvelhető el. 1976-tól a termelészövetkezet személyzetise egészen nyugdíjazásáig. Erkölcsi élete fedhetetlen volt. Két gyermekét, felesége halála után, egyedül nevelte fel, elismerésre méltó módon. Meghalt 2008. júliusában.

vb-titkár társa 1952–1968-ig Sencz Aladár volt. A hatalom kényszerítette, hogy Sármellékre jöjjön. Aztán megszerette a falut. Sok-sok fejlesztés fűződik nevéhez. A „tisza udvar–rendes ház” mozgalommal széppé, virágossá varázsolta községünket. Nem ragadt le íróasztala mellé hetente végigjárta a falut. Személyesen buzdította az asszonyokat a rend, a tisztaság és a virágosítás fokozására. Az ő idejében elnyert és kiépített „hangos bemondót” nagyon ügyesen használta fel: reggel 8 és délután 4 óra előtt néhány perccel megszólaltak a hangszórók az egész faluban, valami jó zenét sugározva. (1953) Ilyenkor a falu apraja-nagyja kivonult a kapuba, s ott hallgatta végig a „titkár úr” mondandóját. Merthogy nem elvtársnak szólították általában, hanem úrnak. És az is volt a szó legnemesebb értelmében. Sok segítséget adott a Kemendy Géza vezette népi együttesnek, amely sikereit neki is köszönhette.

Nem véletlen, hogy 1968-ban megválasztják a termelészövetkezet elnökének is. Bízta benne. 1968–1976-ig Horváth Zoltán lett a vb-titkár. Őt Kötél János követte 1977–1980-ig. Vele azonos időben került a vb-elnöki beosztásba Szabó Vendel, aki 1977–1990-ig vb-elnökként, 1990-től pedig polgármesterként irányítja a falu életét. Jellemzésére majd később külön ki kell térnem.

Vb-titkár munkatársa – a már említett Kötél János után – 1980–1990-ig Györey László, majd jegyzőként ugyanő 1990–2002-ig. Györey László nyugállományba vonulása után, 2003-tól Nagy Krisztina vette át a jegyzői teendőket. Közben férjhez ment, s így most Hetesi Krisztina névre hallgat. Feltétlenül meg kell még említenünk, hogy 1971-től Szentgyörgyvárral „Községi Közös Tanácsot” alkotunk (Sármellék székhellyel, természetesen), ehhez 1977-től Zalavár is csatlakozik és kitart 1990-ig. Akkor kiválik és a „Sármellék–Szentgyörgyvár Körjegyzőség” alakul ki. Szentgyörgyvárnak – természetesen – saját képviselő-testülete és polgármestere van. Csak „megjegyzésként” kívánom megfogalmazni azon véleményemet, hogy a 3 falu közigazgatásának összevonását a gazdaságok összevonása is elősegítette. Csodálatos, világszínvonalú gazdálkodás alakult ki a kezdeti keserves évek után, ami a kiváló vezetőknek és a rendkívül szorgalmas tagság munkájának volt köszönhető. Nagy kár volt lelkiismeretlen szétzüllesztésük a 90-es évek elején.

Szabó Vendel jellemzésével még adós vagyok. Talán elég lenne a 30 éves vezetői tevékenységére utalni. Nem semmi idő! Főleg, ha még azt is figyelembe vesszük, hogy „senki sem próféta a maga hazájában”. Neki sikerült. Pedig igazán nehéz időket kellett megélnie, s életben tartania a falut. Kenyeret adni sok-sok szegény embernek. Nem is beszélve arról a kitartó munkáról, amely lehetővé tette, hogy a reptéren újból repülünk!!! (2006. március 22.)

De így nagyon leegyszerűsíténénk bemutatását. Folytatta a falu fejlesztését, infrastruktúrájának bővítését, korszerűsítését ott, ahol Sencz Aladár abbahagyta. De mit is kellett folytatnia? Mit tudott Sencz Aladár megvalósítani 1952–1968-ig? A falu villamosítása után (1951) ki lehetett építeni a fentebb már emlegetett „hangos híradót”, s a következő lépés a közutak „portalanítása” volt, azok aszfaltozása következett.

Szintén ő kezdte el a járdaépítést: először betonjárdát építtetett egy-egy szakaszon, igénybe véve a lakosság társadalmi munkáját. Így egy-két kőműves irányításával jóval kevesebbe került a járdaépítés, mintha mindenért fizetni kellett volna. Később az aszfaltot alkalmazták. Sok előnye volt a betonjárdával szemben. Aztán következett az úgynevezett „törpe vízmű” program. Két kutat is fúratott: egyet a régi községháza udvarán (Dózsa Gy. u. 59. sz.), egyet pedig a vasút déli oldalán, Szabó Gáborék háza, ill. gazdasági épületei mögött, Égenföld tövében. (1965–1966)

Kulturális téren feltétlen megemlíteném, hogy Szabó Vendel vezetésével Vágkirályfával (ami akkor Csehszlovákiában lévő település) alakítottak ki úgynevezett testvértelepülési kapcsolatot. 1968-ban a Sármellékiek néptáncegyüttessel Vágkirályfán léptek fel, majd 1969-ben ők jöttek Sármellékre bemutatkozni.

A régi községháza udvarán, közvetlenül a fúrt kút mellé, egy közfürdőt is építtetett. Ez is jó szolgálatot tett a község lakóinak mindaddig, amíg az un. regionális vízmű ki nem épült (1978-ban), s a lakosság egyre gyorsuló ütemben alakította ki házaiban az úgynevezett vizesblokkot, vagyis a fürdőszobát, WC-t, eleinte – természetesen – udvari derítőkkel.

A közművelődés fejlesztéséhez szükséges alapfeltételek megteremtéséhez is nagyban hozzájárult. A hajdani urasági udvarházat (Felszabadulás u. 1.), amit az eredeti tulajdonosok (Festeticsek) sohasem használtak, hanem csak a bérlők (Kemény Sándor, majd Kukorelly Pál 1869–1920-ig, illetve 1929–1939-ig, és 1939–1945-ig az igazi tulajdonos dr. Örfly Imre, ezért a köztudatban Örfly-kastélyként szerepelt, átépítette, úgy hogy mozinak és színházteremnek is feleljen meg. A népi együttes szereplései mellett gyakran szórakoztatta a lakosságot a Déryné nevét viselő faluszínház. Szinte havonta voltak a vendégeink. Aztán következett a regionális vízhálózat kiépítése. Igazi jó karsztvizet kapott a falu (1978-ban), Nyirádról, a Déli-Bakonyból.

Az Általános Művelődési Központról egy kis történet:

Az 1970-es években Sármellék Veszprém megyéhez tartozott (Szabó Vendel tanácselnökként dolgozott) és akkor már 1977–78-ban elkészült a sármelléki iskola terve igaz, hogy akkor még nem tornatermet hanem tornaszobákat akartak kialakítani. Tehát a tervek elkészültek azonban volt egy kis „súgás” hogy Sármellék átkerül Zala megyéhez és nagy valószínűséggel Zala megye nem biztos, hogy támogatja majd a sármelléki általános iskola megépítését. Akkoriban volt egy elfogadott rendelet mely alapján a megkezdett építkezéseket már nem lehet megállítani azokat végig kell vinni. Ezért 1978-ban társadalmi munka keretén belül nekiálltak az Általános Művelődési Központ alapját kiásni és így ez már megkezdett építkezésnek számított. Elkezdődött az általános iskola építése, Sármellék pedig átkerült Zala megyéhez és a Zala Megyei Tanács akkor hozzájárult ahhoz, hogy egy tornatermet is építsenek az iskolához. Így kapott Sármellék tornatermet.

Járdaépítési feladat maradt még bőven Szabó Vendelnek is. Még az utóbbi években is kellett építeni, de az elsőként épített betonjárdákat, mivel mára nagyon megrepedeztek, aszfalttal kellett beburkolni.

Az ő nevéhez fűződik a szennyvízcsatorna hálózatának kiépítése (1991-ben), valamint a nagy szennyvíztároló létrehozása, biológiai kezelésének (technológiájának) megszervezése.

Említésre méltó a közvilágítás hálózatának korszerűsítése gazdaságosabb lámpatestek felszerelése 2002-ben. Ezzel az évi közvilágítási költség a felénél is kevesebbre csökkent. Ma nem éri el a 2 millió forintot.

Nem utolsó dolog volt a földgáz bevezetése sem 1995-ben.

Ugyancsak neki köszönhető a KÁBEL-TV kiépítése 1992-ben.

Megvalósult a telefonhálózat kiépítése is 1994-ben. Megszervezte a szemétszállítást és évente 2 alkalommal (tavasszal és ősszel) a lomtalanítási napokat is 1994 óta. Felépült az új, minden igényt kielégítő gyógyszerár a Dózsa Gy. u. 103. sz. alatt, egy régi Bogyay-kúria helyén 1984-ben. Megépült a régi Művelődési Ház köré az új ÁMK (Általános Művelődési Központ) 1982-ben.

1980-ban az egyik Bogyay-kúria helyén kialakított általános iskola így felszabadult (Dózsa Gy. u. 348.) és ott az úgynvezett EGÉSZSÉGHÁZ-at szervezte meg 1983-84-ben belgyógyász háziorvosi és fogorvosi rendelővel. 2006-ban egy FITNESS-terem kialakítására is sor került. Az itt rendelő háziorvos a falu északi felét és Szentgyörgyvár látja el. A fogorvos mindhárom falunak (Sármellék, Szentgyörgyvár, Zalavár) rendelkezésére áll. A régi orvosi rendelőben a másik háziorvos végzi teendőit (Dózsa Gy. u. 314. sz.): a falu déli fele és Zalavár a körzete. Természetesen ott is lakik az ott rendelő háziorvos, hiszen az a rendelő lakással együtt épült.

A volt pártház is felújították 2005 májusra, s ott az idősek napköziotthonát alakították ki.

Megújult közvilágítás Sármelléken

Hosszas előkészítő munka után elkészült Sármellék utcáinak új közvilágítási hálózata. Az önkormányzat már egy évvel korábban kezdeményezte a rendkívül drágán üzemelő közvilágítás átépítését. Célul tűzte ki azt, hogy pályázati forrásokból szerezzon támogatást a régi lámpatestek cseréjére és helyettük új, energiatakarékos, jobb megvilágítottságot eredményező lámpák beállítására. Sármellék Önkormányzata készítette el a három település, Szentgyörgyvár, Sármellék és Zalavár korszerűsített közvilágításának tanulmánytervét.

Erre alapozva indultak meg a pénzügyi forrást és a legjobb műszaki megoldást kereső tárgyalások. A közös összefogás célja az volt, hogy ha nagyobb beruházást sikerül „összehozni”, akkor az ajánlattevőkkel, kivitelezőkkel kedvezőbb tárgyalási pozíciót tudunk elérni.

Az elképzelést siker koronázta, hisz az ajánlattevők közül a DEDÁSZ adta a legkedvezőbb feltételeket, s így mindhárom településen ő végezte el a beruházást és valósította meg a közvilágítás korszerűsítését. (Természetesen az elszámolást már mindegyik községgel külön rendezte.)

Sikerült olyan megoldást találni, amellyel a DEDÁSZ pénzügyi forrásaiból valósult meg a lámpák cseréje, s a kis fogyasztású, de erős fényű világítótestek révén elért megtakarításból fizetjük négy éven át a beruházás több milliós költségét.

A kivitelező ígérete az volt, hogy hűsvétra teljesen kész lesz az új közvilágítási rendszer, de a rossz időjárás közbeszólt. Sármellék főutcája már sokkal fényesebb, egyenletesebb megvilágítottságú éjszaka. A Dózsa György utca északi és déli részén 36 Wattos fényforrások világítanak minden oszlopon. A 76-os főközlekedési út átkelési szakaszára viszont nagyobb teljesítményű, sárga fényű lámpatesteket kellett felszerelni. A Dózsa György utcában minden oszlopon van fényforrás, a fényerősség jóval erősebb és egyenletesebb mint korábban volt, ennek ellenére az energiafogyasztás ezen a részen a harmadát sem éri el mint korábban, hisz akkor minden második oszlopon 250 Watt volt a teljesítmény, most viszont átlagban ennek egyharmada.

Sajnos nem sikerült a pénzügyi terhet vállaló DEDÁSZ-szal olyan megoldásra jutnunk, hogy a mellékutcákban is minden oszlopra új fényforrás kerüljön, mert ez jelentősebb beruházási költséget eredményezett volna, ezért a mellékutcákban csak a korábbi helyekre szerelték fel az új lámpákat, illetve cserélték le a régieket. Már a jelenlegi helyzet is valamivel jobb megvilágítottságot eredményezett e szakaszokon is, hisz több mellékutcában illetve a Barátság lakótelepen csak a 80 Wattos Hgl lámpák világítottak.

A mellékutcák közvilágításának fejlesztése a lámpahelyek bővítése a képviselő-testület újabb döntésétől függ, mert ezt már az önkormányzat saját pénzügyi forrásából, fejlesztési keretéből kell megoldani.

Az új közvilágítási rendszer műszaki átadás-átvételére meg nem került sor, a hűsvéti ünnepek óta tapasztalható kisebb-nagyobb problémák kijavítása folyamatban van.

Reméljük, hogy az új közvilágítás amellett, hogy jelentős költségmegtakarítást eredményez, (a beruházás költségének törlesztése után a felébe se fog kerülni a korábbiak), növeli a közbiztonságot és közszűnk lakosságának megelőgésére szolgál.

*Szabó Vendel
polgármester*

KÖSZÖNJÜK A SÁRMELLÉK MŰVELŐDÉSÉRT KÖZALAPÍTVÁNYNAK

Az Alapítvány még 2004 tavaszán nyújtotta be pályázatát a SAPARD keretében meghirdetett falumegújító projektre. A sikeres pályázat eredménye, hogy a volt pártház melynek

hasznosítására az önkormányzat már több kísérletet is tett újjászülette. Az épület kívül-belül teljes felújítást kapott, a Dózsa Gy. utca egyik legszebb építménye lett.

Valamivel több mint 28 millió Ft-ba került felújítással kicserélésre került a tetőszerkezet, a hőszigetelés érdekében korszerű nyílászárók kerültek beépítésre és hőszigetelt vakolatot kapott a ház. Belül teljes átalakításra került sor: 25-30 főt befogadó Idősek Otthona lehet társalgóval, étkezővel, melegítő

konyhával és a szükséges kiegészítő helyiségekkel. A külső és belső térben egyaránt biztosított az akadálymentes közlekedés.

(Folytatás a 2. oldalon)

Ugyanebben az évben (2005. augusztus 20.) adták át a faluképet emelő díszkutat a vasútállomás térségében. 2005 augusztusi számában közli a KEREPLO, hogy szeptember 2-án könyvbemutatóra kerül sor az ÁMK-ban.

Ehhez feltétlenül hozzá kell tenni, hogy az önkormányzat 900 Ft támogatást adott minden egyes kötethez, így a vásárlóknak csak a vételár másik felét kellett saját zsebből fizetniük.

Játszótereket alakított ki az égenföldi faluvégen (a vasút és Szabó Gáborék háza között), a vasútállomáson és a Barátság-lakótelep mellett, valamint az Általános Művelődési Közont udvarán. Értékesítette a község birtokába került úgynevezett tisztai házakat, és egy szép lakótelepet alakított ki. Az árakat elérhető magasságban alakították ki, hogy a szegényebb fiatalok is lakáshoz juthassanak. Helybéli 370.000–400.000 Ft-ért, vidéki 700.000 Ft-ért kapott lakást.

Visszatartott egy tömböt önkormányzati tulajdonban, s ezt felújítva szolgálati lakásokat alakított ki benne pedagógusok részére, 1991-ben. A felújított 7 lakásból egyet az egyik körzetis rendőr számára biztosított. Pedagógus lakást építtetett a Szitaközi úton is, párosítva egy rendőr számára biztosított lakással.

Mára szinte az összes önkormányzati épületet felújította, tataroztatta, különös tekintettel az elkorhadt tetőfa és máló tetőcserép teljes kicserélésére. Jelentős támogatásban részesíti a sportot, kiemelten a labdarúgást.

Ugyanott írja Lebeda Géza, a SE elnöke a 2. bekezdésben:

„Az önkormányzat segítségével sikeresen pályáztunk, mely pénzből kicseréltük, illetve felújítottuk a pálya körüli korlátot, labdafogó hálót, kispadot, gyepszőnyeget, pálya körüli padokat. Külső mosdót és fedett beállót építettünk. Így a megye egyik legszebb pályája lett a miénk. Figyeltem az eddig elhanyagolt utánpótlásra. Megalakítottuk az ifjúsági- és serdülő csapatot, nagyrészt sármelléki gyerekekből.”

Aztán a 3. bekezdésben bevallja, hogy „Optimisták voltunk ... Pontot szerezni nem tudtunk ... kiestünk az I. osztályból ... Sokáig tanakodtunk a „hogyan továbbon” ... A polgármester úr is támogatásáról biztosított ... A vezetőség szavazott, ... és elindultunk a megyei II. osztályban.”

A 6. bekezdésben tájékoztat arról, hogy Sármelléken létezik még két csapat: az úgynevezett Öregfiúk csapata és a „Született feleségek” néven befutott női csapat.”

És a 7. bekezdésben: „Hiszem, hogy a játékosok örömeiket lelik a fociban, a győzelemért dolgoznak ... mindent megtesznek azért, hogy rövid időn belül újra a megyei I. osztályban játszassunk.” Én csak annyit bátorkodom megjegyezni, hogy nem látom az utóbbi sorokban kifejtett remények megvalósításának feltételeit. És még azt is szeretném elmondani, hogy az 1940–50-es években, minden bizonnyal kevesebb támogatás nélkül, sokkal rosszabb körülmények között, volt – és kimondom – egy „ARANY CSAPATUNK”, mert valóban a játék öröme, szeretete hajotta őket. Sajnos, minden játékos nevére már nem emlékszem, ezért előre is elnézést kérek azoktól, akik esetleg kimaradnak a névsorból. Akikre emlékszem: Koller Ferenc (kapus), Kiss Kálmán és Beke Gyula hátvédek (bekkek), aztán Szatmári Sándor, Keserű Sándor, Zalavecki Gábor, Smolekker János, Németh József, Tamás Gyula, Beséter József, Kiss István, Kámán József, Tüske Lajos, Kiss József (fifi!), Boncföldi József (1956-ban Angliába disszidált!), Farkas István (később jegyző lett, talán Szentpéterúrban!). Természetesen ezeknél is volt cserebere (mobilitás), utánpótlás, s ezek között említésre méltó még Kalmár Sándor, Jádi József.

Mindig törődni kellett a temetővel frekventáltsága (=látogatottsága) miatt is. A sírok korábbi rendetlen, kusza elhelyezése a nehezen kezelhetőséget alapozta meg. Jó ideig

nagy gondot jelentett az elhervadt virágok és koszorúk elhelyezése. Legtöbbször, szinte minden esetben, a hulladék a temető területén, a széleken került elhelyezésre, rontva a temető képét. A déli oldalon egy tárolót alakított ki, megoldva a fentebb vázolt problémát. A volt égenföldi harang is a temetőben került elhelyezésre, először a régi állványon, majd annak elkorhadása után egy újon szolgálva feladatát.

A Bogay Máté által 1884-ben építtetett kápolna is új tetőfedést igényelt. És 2005-re elkészült az új ravatalozó is a kápolnához csatolva. Kb. 80–100 ember befogadására van lehetőség és a víz bevezetésével a toilette kialakítására, valamint egy mosdó beépítésére is lehetőség nyílt. Tehát korszerű!

A temető déli oldalán az I. és II. világháborúban hősi halált halt katonáinak állíttatott emlékművet, virágos környezetben, szépen parkosítva és állandóan ragyogóan karban is tartva. (1992.) A temetővel kapcsolatban feltétlenül meg kell említenünk – előrelépésként – a vízvezeték lefektetését a kápolnáig és a ráépített kerti csapokat, melyek révén lehetővé vált a virágok rendszeres öntözése, de egyúttal megkönnyítette a sírkövesek esetenkénti munkáját is. (1978.)

Hibaként kell viszont elkönyvelnünk – minden jó szándék ellenére is – a harangláb nem eredeti formájában történt felújítását, ami szinte „kötelező” lett volna. A jelenlegi – enyhén szólva is – ízléstelen, kalodára emlékeztető. És még valami: Jobban meg kellene becsülni a 19-20. század történelmi szereplőit, a haladás úttörőit, még a temetőben is. Semmiképpen nem szabadna megengedni, hogy a 19. századvégi és 20. század eleji óvónőnk síremlékét (25–30 év ide vagy oda!) ledönthessék, s helyére mást temethessenek. Az önkormányzatnak erről rendeletileg kellene gondoskodnia.

Meg merem kockáztatni azt a kijelentést, hogy a sármelléki gyerekek úgy végzik el az általános iskolát, hogy sohasem hallottak arról, miszerint a Bogay-család 3 hadnagya, illetve közülük egy főhadnagyi rangban harcolt a szabadságharcban, közülük Bogay Kálmán pl. Perczel Mór seregében 16 évesen. És azt sem, hogy ezek a Bogay-fiúk még két évig harcoltak Klapka György tábornok seregében, védve a komáromi várat. Még sohasem vitte ki őket március 15-e körüli időben a történelem tanárunk a Sági Tiborék háza előtti kőkereszthez, amelyet 1839-ben állíttattak a Bogayak, és 1849-ben mögéje rejtették el azokat a sármelléki népfelkelők által készített és használt fegyvereket, amelyekkel harcba szálltak Jellasics utánpótlását szállító 200 szekér kísérőivel, s megszerezve az utánpótlást (lőszer-élelmiszer) elősegítették a magyar honvédsereg 1848. szeptember 29-i első győzelmét Pákozdnál. Szóval ebben is megmutatkoznak nevelésünk hiányosságai. Pedig ez is fontos lenne, legalább annyira, mint a $2 \times 2 = 4$ -gyel tudása.

Visszatérve Piliknéhez: Az óvónőre apáink még nagy szeretettel emlékeztek, s az általa vezetett óvodát Pilikné óvodájának nevezték. Ennek az óvodának Bogay Kálmán is nagy jelentőséget tulajdonított, hiszen 20 ezer aranyforintot adományozott a „sármelléki kisdédóv fenntartására”.

Meg kell említenünk az új POSTA épületének kialakítását, lakással egybeépítve és a vezetékes rádió (pletykaláda) kiépítését. Ez csak 1953-tól működött, hiszen túlélte önmagát azzal, hogy a lakosság egyre inkább az úgynevezett „világvevős” rádiókat vásárolta meg és vette igénybe. Kezdetben azonban mégis csak nagy szolgálatot tett a szegénységgel küszködő lakosság körében. Igaz, hogy csak a Kossuth Rádiót lehetett hallgatni a központilag irányított rádióból (a postáról irányították), mégis volt jelentősége a tájékoztatást – tájékozódást és egyéb műsorok meghallgatását illetően is.

Ugyancsak mulasztásnak, elszalasztott lehetőségnek kell betudnunk azt a tényt,

hogy a mai napig nem létesült FALUMŰZEUM, jóllehet ehhez megfelelő (stílusos) épületek égenföldi gőzhengermalom, uradalmi magtárak álltak rendelkezésre. Minden bizonnyal fel lehetett volna használni a hazafias nevelésben, és az ide jövő turistákat is érdekelte volna a kender feldolgozásának folyamata a termelés, a kérébe rakás, az áztatás, tilolás, gerebenezés, a kóc szógafára helyezése, a fonás a kenderfonó rokkán (ugyanis más a gyapjúfonó rokka) és a szövés. De ugyanígy érdekes lett volna a kukorica-csuha felhasználásának bemutatása, vagyis a „cekker”-kötés, valamint a fűzfavesszőből font kosár, kocsikas és borító (a kotlóstyúk és csibéinek helyhez kötésére használták) bemutatása is.

Érdeklődésre tarthatott volna számot – minden bizonnyal – a zsuppszalmából (rozsszalma kézicséppel előállítva!) készített szakajtó, véka, kópic (dió, bab tárolására használták) és a készítésükhöz használt eszközök. De talán fel lehetett volna sorakoztatni a népviselet darabjait, köztük a 8-12 szeles bőgatyákat is vagy a szintén finoman kimunkált és házilag készített fogasokat, gereblyéket, kereplőket, stb. és helye lett volna a szőlőművelés és feldolgozás szépen kimunkált eszközeinek, pl. a ma már keresve is alig megtalálható, múzeumi kincset jelentő préseknek. Be lehetett volna mutatni a cigányaink által fűz – és nyárfából készített mosó – és sütő teknőket, a mosogatásra vagy mosakodásra használt melencéket, a kis gyerekekkel együtt ágy alá dugott kis teknőket a készítésükhöz használt igen finom élű kaparókkal együtt. Sajnos ezek a lehetőségek elvesztek a történelem sodrásában, mivel egyéb teendők „primér” jellege háttérbe szorította őket. Elfelejtettük, hogy a jövő építésének nélkülözhetetlen alapja, fundamentuma a múlt.

Feltétlenül érdemként kell megemlítenünk, hogy értékesítette a túskevári kovácsházat, kanásházat, a volt tisztiklubot, a pékséget, ami még Sencz Aladár idejében (1953-ban) kezdett üzemelni. Nagy gondot fordított új utcák nyitására, azok közművesítésére, az Arany János utcára is néző TŰZÉP-telep felszámolására, illetve házhelyek kialakítására annak helyén. Ugyanazon a területen, de a Felszabadulás utca felőli oldalon, a TŰZÉP-telep irodaházát átalakítva és felújítva, megfelelő helyet alakított ki a RENDŐRSÉG számára. Ezzel a polgármesteri hivatalban új szobák igénybevételének a lehetőségét teremtette meg. (2006.)

Sármelléken nem voltak romák, a betelepült romák a Sármellék határában lévő homokosban éltek és onnan költöztették le őket a Dózsa György utcába. És akkor még nem beszéltünk a cigányok számára kialakított lakótelep (Dózsa Gy. u.) gondjairól, költségeiről és egyáltalán élhetőségük támogatásáról, illetve arról a segítségről, amit a telepről kiválni akarók kaptak. A cigányok számára a korábbi pásztorházban (csordáslakás) alakítottak ki lakásokat, igénybe véve a melléképületeket (pl. pajta) is. Itt 7 szoba-konyhás, 2 komfortos, 1 komfortnélküli és két (2) szükséglakás létesült. Családi házak vásárlásához 8 cigánycsalád kapott támogatást, egy pedig ingyenesen jutott telekhez. (1959.)

Javára kell írni azt a tény is, hogy egy rendkívül korszerű IDŐSEK OTTHONÁNAK építését is sikerült pályázattal megnyernie. A megyében három községben Sármelléken, Szepetneken és Zalabaksán létesül 50-50 férőhelyes idősek otthona. Az egyetlen „zöldmezős” beruházás a sármelléki. Sármellék Község Önkormányzata az 590 millió forintos megyei beruházáshoz a telek ingyenes biztosításával, az út-, víz-, csapadék- és szennyvízhálózat kiépítésével (kb. 20 millió forint) segíti.

Nagy gondot fordított korszerű utak építtetésére is. A szitaközi út a hozzá csatlakozó, Cseri kereszt felé tartó úttal együtt megközelíti a 2 km-t (900 m + 1000 m = 1900 m). A sármelléki szőlőhegyben kiépített utak hossza 4,5 km.

1993-ban a Kis-Zalán tönkrement fahíd helyére új vasbetonhidat építettek.

A Kis-Zalai fahíd sorsa

A Kis-Zala csatorna fahídját az illetékes hatóságok két éve súlykorlátozás alá helyezték. Ez azt jelentette, hogy maximálisan csak egy tonna tömegű jármű haladhatott át rajta. Az állapota életveszélyes volt. Az önkormányzat a hid újépítésére 1998-ban pályázatot adott be, melynek eredményeként egykori NDK-s katonai hitelemeket nyert. Az elemeket Lovasberényből kellett szállítani, és a pályázatban vállalta az önkormányzat, hogy két éven belül beépíti. A határidő 1999. december 31.-én, lejárt és sikerült is

eddig megvalósítani a terveket. A kiviteli terveket és az engedélyeket 360 ezer Ft értékben az önkormányzat fizette, ezek elkészítését az Ütőgazdálkodási és Koordinációs Igazgatóság végezte. A hid teljes felújítási összege 6,5 millió Ft-ot tett ki, melynek felét sikerült pályázati úton megszerezni. A fennmaradó összeget a Zala-megyei Területfejlesztési Tanács és a sármellői Termelőszövetkezet fizette. A kivitelezést a zalaegerszegi székhelyű Kaiser Kft. végezte. A hid elkészült, a hivatalos műszaki átadásra január végén kerül sor.

Forrás: KEREPLO 2000 január 4. (A Kis-Zalai fahíd sorsa)

A szőlőhegyen 1991-től szervezte – Orbán napja körüli vasárnapon – az úgynevezett „hegyi napokat”. Egy 1802-ben felállított kőkeresztet áthelyeztetett Kámán János pincéje elé (ez kb. a szőlőhegy közepét jelenti), mivel az ottani tér nagyobb tömeg befogadására is alkalmas, így a táborigmise megtartására is. (1992) Két év múlva a hegy északi fokán elkészült az ORBÁN-szobor. A táborigmiseről ide vonul a tömeg. Itt kerül sor a pályázatra (bírálatra) benyújtott borok díjazására. Arany, ezüst, vagy bronzérmes fokozatok érhetőek el. Bakonyi Károly szőlőnemesítő és borász professzor úrnak igen nagy érdeme volt rituálé lebonyolításában. Az Orbán-szobor borral való meglocsolása az ünnepélyes rész végét jelenti, aztán következik a vendégeskedés a pincéknél, illetve az úgynevezett „hegyi búcsú” a 76-os út melletti parkolóban.

A zalavölgyi vasutat 1975-ben felszámolták Sármelléktől Zalaszentgrótig. Sármelléig is csak azért maradt meg, hogy a repülőtéri igényeket ki tudják elégíteni teherszállítás vonatkozásában. Így aztán egyre nagyobb szerepe lett az autóbussz-forgalomnak. Sűríteni kellett a járatokat, és ahol lehetett, ahol a terep megengedte, ott várókat kellett kiépíteni. A négy váró közül ma már három rendkívül esztétikus jelenségnek számít.

Hosszú időn át csak az ÁFÉSZ rendelkezett üzletekkel a községben. (Élelmiszerboltok, italtoltok, egy iparcikk-bolt és a TŰZÉP.) Mindezek régi, államosított üzlethelyiségekben kerültek kialakításra, csak 1968-ban építettek egy korszerű üzletházat a vasútállomás közelében, melyben egy ABC-áruház egy úgynevezett Kis Balatonpresszó kapott helyet. Utóbbit mára iparcikk-boltta alakították át. Ebben a térségben aztán még egy ma is működő vendéglő épült magánerebből és melléje egy CBA-üzlet is. Ebben a térségben még egy-két kisebb üzlet is található: egy söröző, egy játékbolt, stb.

1991 a kapcsolatteremtés éve. Nyitunk kelet és nyugat felé. Keleten, Erdély legkeletibb részén lévő Csernátonnal teremtünk kapcsolatot, nyugat felé pedig az ausztriai Nussdorf községgel. E kapcsolatok mind a mai napig élő, meghitt, baráti kapcsolatok. Évente sor kerül egymás meglátogatására, megvendéglésére. Hozzánk elsősorban az úgynevezett „hegyi napokra” vagy egyéb rendezvényekre jönnek el, pl. egy „repülő napra”, s mindig nagyon jól érzik itt magukat. Az idén (2007) a sármelléki 8. osztályosok a pünkösdi ünnepeket magába foglaló hetet Erdélyben töltötték, csernátoni vendégségben. Hozzájuk szülők és néhány 7. és 6. osztályos tanulók is csatlakoztak. Régi vágyuk „megvalósult álom” lett. Eljutottak testvérközségünkbe, s reméljük, hogy majd tovább ápolják a kialakult kapcsolatot. Örömük sugárzik a KEREPLO 2007. augusztusi számában közzétett beszámolójukból is.

Sármellék első testvérközségi szerződése

1990-es évek elején történt kapcsolatfelvétel után a képviselőtestületek kölcsönös látogatásai következtek. A sármellékiek Nusszdorfba, illetve az alsó-ausztriai települések küldöttségei Sármellékre látogattak.

Rövid időn belül, számunkra nagyon gyümölcsöző együttműködés alakult ki.

Az önkormányzati tapasztalatokat hasznosítottuk idehaza, tagjai a korszerű berkezelés technológiájával ismerkedhettek, s civil szervezeteink, egyesületeink is ellátogathattak a Traisen folyó melletti községekbe. Nusszdorf ugyanis nem csak egy település önkormányzatát jelenti, hanem összesen 5 község alkotja a közös önkormányzatot. A falvak csodálatosan szépek, rendezettek. Példát vehettünk a közösségi intézményekről éppúgy mint az egyes portákról, illetve a gazdaságokról.

Ez év november 8-9-én testvérközségi találkozón emlékezünk az osztrák partnertelepüléssel szerződésben is rögzített 10 éves kapcsolatáról.

Vendégeink lesznek: a nusszdorfi képviselőtestület tagjai, a kelet-tiroli Matriei küldöttsége, és Erdélyből Csermáton testvérközség képviselői.

Amikor a 10 éves barátságra emlékezünk felidézzük a nusszdorfiaktól kapott sok-sok támogatást, különösen a hegyközség egyesületnek nyújtott borszűrő berendezést, de mindenképp a sármelléki viharok áldozatainak nyújtott osztrák segítséget.

Nusszdorf önkormányzata a sármelléki viharok hírére azonnal megszervezett egy olyan nagyszabású rendezvényt, melyen egy millió forint gyűlt össze, és ezt a sármelléki károsultaknak ajánlotta fel. Ez a segítség is hozzájárult ahhoz hogy önkormányzatunk a lakóépületek helyreállításához erőn felüli, a tényleges károkat megközelítő nagyságú segítséget tudott nyújtani.

Testvértelepüléseinkkel kapcsolatainkat szeretnénk tovább szélesíteni, s azokat úgy ápolni, hogy falunk minél több lakója vehessen ezeken részt, kölcsönös látogatások révén szövődjének rendszeres baráti kapcsolatok, erősödjének a civil szervezetek barátságai, és hozzon minél több eredményt az önkormányzatok együttműködése.

*Szabó Vendel
Polgármester*

1996. június 22-én – váratlanul – egy tornádó söpört át a falu közepén, a fenéki úttól délre. Olyan iszonyatos erővel tört ránk, hogy pl. a Tüske Tiborék házuk előtt (Dózsa Gy. u. 305.) lévő piros Skodáját a velük szemben lévő ház kerítésének röpítette, átívelve az utcát, és az udvarokból kutyaólat vitt el több száz méterre a berekbe. Kb. 40 ház szenvedett viharokárt, ezek közül 11 nagyon súlyosan megsérült, tető nélkül maradt. Iszonyatos lett a pánik senki sem tudta, hogyan lehet ezt az óriási elemi csapást kiheverni. Polgármesterünk mindent elkövetett a kárt szenvedett családok megsegítésére. A hévízi polgármester (Vértés Árpád) azonnal 1 millió forintot szavaztatott meg önkormányzatával a sármellékiek megsegítésére. (A bajban lehet megismerni, ki az igazi barát!)

De Nussdorf is velünk érzett, s ugyancsak 1 millió forintot juttatott a károsultaknak. Paál László a MOL-tól 3 millió forint segítséget tudott számunkra biztosítani. Mindezekhez jött az ÁLLAMI BIZTOSÍTÓ támogatása azok részére, akiknek volt biztosítása. Ezek az összegek azonban nem fedezték teljes mértékben a károkat. A hiányzó összegeket polgármesterünk önkormányzati támogatásként biztosította. A legkétségbeesett helyzetben azok voltak, akiknek nem volt biztosításuk. Ezeknek az önkormányzat a teljes kárát magára vállalta, s a pusztításnak hamarosan nyoma sem maradt, csak a lelkekben.

2007-ben elkészült az úgynevezett FALUKEMENCE az Általános Művelődési Központ udvarán. Erről a KEREPLEŐ 2007. augusztusi számában olvashatunk.

VI.

MŰVELŐDÉSI IGÉNYEK ÉS LEHETŐSÉGEK NAPJAINKIG

Művelődési lehetősége hosszú évszázadokon át csak a nemesi családok gyermekeinek volt. A jobbágyok némi ismeretekre szüleik révén tehettek szert, valamint a mindenkori plébános tevékenysége útján. Ez – természetesen – a vallásos nevelés szolgálatában állt.

A Bogyay-család egyik tagja, Ignác, az 1700-as évek második felében már apátplébános és győri káptalani nagyprépost. A 19. század közepén, az 1848-49-es szabadságharc idején több Bogyay-sarj is: Bogyay Mihály, Bogyay József és Bogyay Kálmán hadnagyi, illetve főhadnagyi rangot érnek el. Kálmán már 16 évesen a keszthelyi Georgicon hallgatója. Bogyay Lajos pedig, aki Zalalahápon született 1803. január 9-én és ott is halt meg 1875. december 19-én, császári és királyi kamarási rangot ért el, és 1853–1860-ig Zala vármegye főnöke.

Minden kétséget kizárólag mondhatjuk, hogy a nemesek gyermekei, főleg a fiúk, írástudó, művelt emberek, gyakran jogi végzettséggel is büszkélkedhettek. Ugyanebben az időben a jobbágyok, ill. parasztok többsége írástudatlan. Hiába volt már 1776-ban tanítója a falunak, aki egyben kántor és harangozó is, az iskolába járás nem volt jellemző, és még a 19. század közepén is „kezök vonásával” (x) hitelesítik a bírók és előljárók az okleveleket. Még 1940-ben is 197 az analfabéták száma a 2.342 lakosból.

Az iskolába járás nem volt szigorúan kötelező, így a gyerekeket a szülők nem küldték következetesen iskolába, különösen az I. világháború alatti években, hiszen igen nagy szükség volt a 10-12 éves gyerekek munkaerejére is.

Érdekes jelenség, de természetes és hihető, hogy a 6 elemi elvégzett gyerekek is elfelejtettek írni-olvasni felnőtt korukban, mert nem gyakorolták az írás-olvasást. Apai dédnagyapám pl. tudott olvasni az I. világháború kitörésekor, mert imakönyvét használta, de írni elfelejtett. Megkapván a behívóparancsot (volt még néhány napja a bevonulásig), dédöreganyám „kerhóra fogta”, vagyis naponta több órán át íratott vele (ma úgy mondanánk korrepetálta!), hogy tudjon majd levelet írni haza. Sikerült, aztán soha többé nem felejtette el.

Tanító (1-2) mindig volt a faluban, de a velük szemben támasztott igény első sorban a kántori teendők ellátására korlátozódott. Egy 1900-ban elhunyt tanító Vargha János síremléke ma is áll a temetőben. (A 2. vízcsaptól északra a 3. sír. A felirat: VARGHA JÁNOS)

Apró fehér virágok drága halottunk emlékére.

PROSZT IGNÁC

Igazi férfi volt, férfi az Isten szíve szerint, egy második eleven Szent József. Sohasem akart feltűnni, mindig szerényen, alázatosan, igénytelenül járt-kelt mindenütt, inkább az utolsó helyet keresvén, mint az első. Nyílt, eleven, kristálytisza szemével oly nyugodt, oly bizalmat keltő, oly kedves volt. Csengő, tiszta hangja és harmóniumjátéka mindenkinek szívéhez szólt. Minden hangjából érezhető volt, hogy egész lelke Istennel van megtelve. Igazságos, kristálytisza jelleme volt. Nem tűrte a legkisebb hazugságot sem. Minden szava oly megbízható és szilárd. A sok beszédnek nem volt híve, sem a sok ígéretnek. De amit megígért, azt meg is tartotta. Bár szűkszavú, tűzbe jött, ha Isten dicsősége kívánta. A szegényeknek, nyomorultaknak, szomorúaknak igazi apja volt. Nemcsak kezével adott, hanem bájos mosolyával, szívével is. Mindenkinek jóságot és szeretetet öntött szívébe. Kevés ház van olyan, ahonnan a pletyka, a megszólás, a kétértelmű vicc olyan távol állt volna, mint az ő családi körétől.

Mégis megemlítenéd egy kis anekdota egykori tanulójáról, Pöttöm Gabiról, aki nem volt jó tanuló, kapott egy pofont Proszty Ignáctól, az akkori kántor tanítótól. Gabi felpattant, kifutott és eközben azt mondta: „Ignác, engem többet nem látsz!” . Ez egy szóbeszéd a mai napig is, itt Sármelléken.

Drága feleségének valóságos szerető őrangyala volt, aki azonnal ott termett teljes nagyságában, védő karjait felette kitérve, ha őt a legkisebb veszedelem fenyegette. Mit vesztett benne, azt csak ezen szavakkal fejezheti ki: Nagy és mély, mint a tenger, a fájdalom. Szép és igazán ideális házaseletről volt ott szó. De Isten útjai nemcsak ember útjai, és a kis Jézuska egy szerető intéssel hazahívta azt a lelket, aki kezdettől fogva az övé volt. Most csendben pihen a keszthelyi kármelita kriptában, ahol nemrégien szeretett fiát: P. Celesztin kármelita atyát, annak örök fogadalma alkalmával a Mindenhatónak nagy szeretettel és örömmel felajánlotta. Attól a szép naptól kezdve még bensőségesebb, átszellemültebb lett. Egyetlen földi vágya még az volt, hogy másik papi fiának, aki szalézi misszionárius, első szentmiséjét megérje. A jó Isten akarata az volt, hogy az égben imádkozzon érette.

Isten adja, hogy e gyönyörű lélek emléke és példája tovább éljen minden hozzátartozója és minden ismerőse lelkében. Te pedig drága, jó lélek, aki már az Isten ölében pihensz, ahol örök öröm, örök béke, örök világosság van, imádkozzál érettünk, hogy mi is dicsérhessük a jó Istent, veled együtt, legkedvesebb imáddal, amelyet olyan számtalanszor mély áhítattal imádkoztál: Tibi laus, tibi gloria, tibi gratiorum, actio, o beata, et benedicta et gloriosa Trinitas Pater, Filius et Spiritus Sanctus. Amen.

„Ne mondjátok, hogy ez a vég – ez a végtelenség!
Én az időben járó végtelenség vagyok. – Én a térben szorított végtelenség vagyok.”

(Prohászka Conf. 1915.)

(Az első oldalon: a töviskoszorús Krisztus mellképe az alábbi idézettel:
„Megtaláltam, akit az én lelkem kívánt. Megtaláltam őt és el nem bocsátom kezét.”
– Én. én. 3-4.)
(Eredeti példány Kámán Ferenc birtokában!)

Kelemen Alujzia (Bertók Istvánné!) közlései egyébként rendkívül pontatlanok. Egy példa csak: 1940-41-ben volt édesapám 4. osztályos Szőke Gyula összevont 3-4-es osztályában. A két osztály létszáma a fénykép szerint 56 fő és nem 76 fő, miként azt a nevezett tanítónő állította, és főleg nem felel meg a valóságnak, hogy a fél 2. és fél 3. osztály lenne együtt. Ez már igazán indokolatlan, sőt ostoba felosztás lett volna. Összevonas volt, de felezés soha.

1948 szeptemberétől új korszak kezdődik az oktatáspolitikában Magyarországon az iskolák államosításával, így Sármelléken is. Kiepül a 8 osztályos általános iskola, és ettől kezdve sokkal több ösztönzést kapnak a falusi gyerekek és középfokú iskolák, sőt a főiskolák és egyetemek végzésére is. Ehhez az ösztöndíjak és a kollégiumi férőhelyek biztosításai is nagy segítséget nyújtottak. Ezt a tényt a lentebb felsorolásra kerülő főiskolát vagy egyetemet végzettek neve, ill. száma fogja bizonyítani.

A sármelléki általános iskola életével, fejlődésével Balogh Anikó részletesen foglalkozik szakdolgozatában, így én ettől eltekintek. Szeretném viszont megemlíteni, hogy a tanulás és a paraszti sorból való kiemelkedés igénye az 1940-es évek elején elindított egy „magántanulási hullámot” a faluban, főleg a fiúk körében. A Heim család (Heim Lajos és felesége Makk Irén) vállalta a tehetségesebb tanulni vágyó fiúk felkészítését esti foglalkozáson. Elsődleges cél a polgári iskolai végzettség megszerzése volt. Ezek közül 3 fiú is vasúti forgalmista lett, Kámán Lajos (rebus), Szabó Károly, Szabó Pál. Kiss Kálmán pénzügyi vonalon helyezkedett el, de később (a háború után) a számviteli főiskolát is elvégezte. Koller József Csáktornyára ment tanítóképzőbe, de azt már csak a háború után

tudta befejezni Pápán 1949-ben. További életét Nagykanizsán élte le, ahol ugyancsak bizonyította tehetségét. Sokáig dolgozott igazgatóként és a Nagykanizsai Városi Tanács Művelődési Osztályának vezetőjeként is. A rendkívül tehetséges Horváth István – kedvezőtlen családi háttere ellenére is – magántanulóként végzett a keszthelyi gimnáziumban, aztán a Pécsi Orvostudományi Egyetemen. Néhány évig tanársegédként dolgozott az egyetemen, de anyagi okok miatt körzeti orvosi feladatot vállalt Zala megyében.

A középfokú tanulási lehetőségeket a közlekedés fejlesztése is nagy mértékben elősegítette. Itt elsősorban az autóbuszjáratok beindítására és fejlesztésére gondolok. Ennek igénybevétele rendkívül költségkímélő volt a gyerekeiket taníttató szülők számára. A sármelléki általános iskola hosszú ideig tanteremhiánnyal küszködött, s arról eleinte még álmodni sem mertek, hogy egy épületben végezhesék a tanítást. Közben pedig gyarapodott a gyereklétszám, hiszen a repülőtér tisztjei és alkalmazottjai az úgynevezett tisztai lakótelepen jelentős létszámot képviseltek, hozzájárulva a község gyermeklétszámának növekedéséhez. Egy jó hosszú ideig kényszermegoldásokat kellett alkalmazni. A korábban is rendelkezésre álló épületek, illetve tantermek mellett a felső iskolánál: (a templom mellett) 2 tanterem, a régi községháza (iroda) épületében 1 tanterem, az alsó iskolánál (ma orvosi rendelők helye) 5 tanterem, az ősi Bogay-kúriában kialakított óvoda mellett 1 tanterem, a közben felépített „pártházban” 1 tanterem, az inszeminálás bevezetése miatt felszabadult „bikaistálló” átalakított és felújított épületében további 2 tanterem és a fiúk részére gyakorló (politechnikai) műhely állt rendelkezésre.

Az alsó iskolánál az 5 tanterem kialakítására az ottani 2 lakás felszámolásával kerülhetett csak sor. De nagy szükség volt rá, hiszen nélkülözhetetlen volt az úgynevezett „párhuzamos osztályok” kialakítása. A pedagógusok – természetesen – szinte állandóan úton voltak a szünetekben (a tízpercekben) a tantermek között. Ennek ellenére sem volt különösebb gond a fegyellemmel.

Még szeretném megjegyezni, hogy a 60-as évek elejétől a lányok gyakorlati oktatását Ferge Józsefné Lócze Mária látta el: magas színvonalú kertészkedés jellemezte munkájukat. Rossz idő (és tél) esetén a tanteremben foglalkoztak szabás-varrással, hímzéssel, horgolással, stb... A fiúkkal Stefanik Dezső foglalkozott ugyancsak magas színvonalon.

A bikaistálló két tantermében délután a napközisek kaptak helyet, a két terem közti kisebb helyiségben pedig a napközisek ebédeltetését oldották meg. Az ebédet az óvoda konyháján állították elő.

1982. szeptember 1-jén nyitotta meg kapuit az Általános Művelődési Központ. Ennek már 25 éve és nagy-nagy fordulat a sármelléki általános iskolai oktatás és a művelődés történetében. A régi kastélyépületet az új tömbje veszi körül, kényelmes helyet adva a tanteremnek. Az iskolai munka mellett egyéb lehetőségek is adóttak: napközi otthon ebédlővel, színházterem mozinak is használva, könyvtárterem, klubszobák gazdagítják az intézmény szerkezetét.

És most következzen a Sármelléken született, főiskolát vagy egyetemet végzettek névsora.

KESZTHELYI NAGYVÁTHY JÁNOS
MEZŐGAZDASÁGI TECHNIKUM KIHELYEZETT OSZTÁLYA
SÁRMELLÉK
(1960–1964)

1. Bende Piroska	7. Matyi József (szurkos Matyi)
2. Kámán Gábor (Partizán)	8. Bertók József
3. Kárász Ibolya	9. Gyulavics Lajos
4. Kiss Lajos (drótos)	10. Kámán Sándor
5. Dr. Kisvarga Lajosné Gelencsér Magdolna	11. Nádi Jutka
6. Lucz Lujza	

Kiemelkedő egyéniségek a sármelléki elemi-, illetve általános iskola élén:

Vargha János Sármellék községnek 40 éven át volt kántortanítója. 1829–1900 között élt. Ha 1850 körül került ide, mondjuk, 1852-ben, akkor 1892-ben elérhette a 40 éves működési időt, és átvehette helyét Prosztnak Ignác, aki 1932-ben vonult nyugdíjba, vélhetőleg, sőt minden bizonnyal ő is 40 éves munkássága után.

1932-ben a 19 éves, Zalaszántóról származó, Kemendy Gézát választják meg kántortanítónak. Ezt a tisztséget 1948-ig töltötte be, vagyis az államosításig. Csodálatosan szép hangjával és orgonajátékával lenyűgözte hallgatóságát. Tanítónak is kiváló volt. Korrektsége, igazságossága minden elképzelést felülmúlt. Népszerűségének köszönhető, hogy 1959-ben, a termelészövetkezeti megalakulásakor, őt választották meg elnöknek. Innen a Keszthelyi Agrártudományi Egyetemre hívják meg, majd Keszthely Város Tanácsának elnökhelyettese lesz nyugállományba vonulásáig. Sajnos, viszonylag fiatalon halt meg 1979-ben. Örök nyugalomra a Keszthelyi Szent Miklós temetőben helyezték el. Keszthely Város Tanácsa megbízásából és ez nagy megtiszteltetés volt – édesapám mondhatta a búcsúbeszédet. Rajta, a hajdani tanítványon kívül, még nagyon sok sármelléki róttá le tiszteletét temetésén. Emléke örökké legyen áldott!

Külön említésre méltó az a nagyszerű népművelői tevékenysége, melynek sorában kell említenünk a sármelléki „Török is, zuzik is...” népi együttes létrehozását és működését az 1950-es években. Országos sikereket értek el.

Az iskola élére először Szőke Gyula, majd Hetényi Gyula került az államosítást követően. Ő ebben a beosztásban dolgozott egészen 1964-ben bekövetkezett haláláig.

Hetényi Gyula halála után teljesen új korszak kezdődött az iskola életében. Azonnal érvényesült a protekcionizmus, avagy a Járási Tanács és a Járási Pártbizottság szerepe, akarata. Egy évre megbízott igazgatónak Gombor László testnevelő szaktanítót neveztek ki, akit még senki sem ismert a faluban, hiszen néhány héttel érkezett ide Baranyajenőrről Hetényi Gyula halála előtt. Egy év elteltével véglegesítették Szedő Pál elvtárs jóvoltából, aki jó viszonyban volt a Gombor-családdal (kártyapartner, trinkbruder). Mellőzték a korábban már érdemeket szerzett Vass Imrét és Szijártó Endrét, akiket megérdemelten nevezhettek volna ki az igazgatói posztra. Ezen állításomat igazolja az a tény, hogy mindkettőt kinevezték hamarosan igazgatónak másik falukban. Vass Imrét először Vár-völgyre, majd később Hévízre, Szijártó Endrét pedig Gyenesdiásra helyezték igazgatónak.

37. A 15771.sz. Országos Dalosszövetségi Igazolvány

Szóval: megkezdődött a „Gombor-korszak”, melynek fő mozgató rugója a vallás elleni tevékenység volt. Ezt várta el a párt és a karrierépítés, ill. az igazgatói rang megőrzése. A hittan beíratások alkalmával már a kapuban várta a szülőket, s igyekezett lebeszélni őket gyermekük hittanra való beíratásáról. De a kollégák iránti irigység sem volt idegen tőle... Menyhárt Jánosra azért irigykedett, mert Hévízen építkezett, dr. Kisvarga Lajosra pedig a kitűnő középiskolai tanári oklevele és a neve előtt lévő „kis piszok” (dr.) miatt. Utóbbi az ő idejében (1973. február 15.) sohasem kapott soron kívüli előrelépést, feljebb-sorolást, de pedagógusnapi jutalmat sem. És az a csodálatos, hogy sem a községi vezetés, sem a járási nem figyelt fel erre. A zárójelbe tett dátum nem az ő igazgatói tevékenységének a végét jelzi, hanem dr. Kisvarga Lajos távozását a sármelléki iskolától. Akkor valaki rájött a keszthelyi városi vezetésben, hogy talán jó lesz tanulmányi felügyelőnek! Később pedig a Városi Középiskolai Kollégium igazgatója lett 10 éven át. Onnan ment nyugdíjba 1991-ben.

Gombor Lászlónak aztán igazságot szolgáltatott a sors. A rendkívül tehetséges és korrekt Szijártó Endrénét a Keszthelyi Járási Pártbizottság első titkárának nevezték ki 1976-ban. Ő maga mellé vette munkatársnak Sármellékről a szintén nagyon tehetséges és korrekt Ferge Józsefet, s aztán 1982-ben, amikor végleg megelégtették Gombor László alkalmatlanságát, leváltották és Ferge Józsefet nevezték ki a Sármelléki Általános Iskola igazgatójának. Úgy érzem, hogy ezzel az „erkölcsi világrend” helyreállt Sármelléken. Azóta Ferge József vezeti a sármelléki Általános Művelődési Központot jól kiválasztott igazgatójával Sándor Lászlóval karöltve a minden elismerésre méltó nevelőtestület messzemenő támogatását élvezve.

Az Általános Művelődési Központ (2007. szeptember 1.) ünnepelte 25 éves évfordulóját. A 25 évről Ferge József írta meg értékelő beszámolóját.

Talán egy-két mondatot megérdemel a cigányok beiskolázására, a felemelésükre való törekvés megemlézése is. Náluk már az 1950-es években beiskolázták őket, így az 1960-as években már szakmunkástanulók is kikerültek soraikból, pl. Bogdán István péknek tanult, Bogdán László pedig erdészeti szakmunkás lett, stb...

Ki kicsoda Zala megyében? 1996 Sármellék

SÁRMELLÉK

A zalavári földnyelv közepén, a Kis-Balaton és a Zala folyó mocsárvilága szorításában, a földnyelv keleti peremén épült fel a sár (=mocsár) mellett. Középkori okleveleinkben „Saár mellyéke” néven szerepel.

Az államalapítás korában már két helység létezett községünk területén: Kis Devecser és Hugenfelde (Hegenfelde=Égenföld). Mindkét név a Zalavári Apátság 1019-es alapító levelében szerepel.

Sármellék neve első ízben egy 1406-ból származó oklevélben bukkan fel, miszerint a vasvári káptalan előtt Sármelléki Szeles Péter fia Balázs átenged... Gersei János fiainak két „fundus curiae”-t... A feudális időkben – a Festicsek mellett – többnyire kismesek uradják a falut. Számuk 20-30-ra becsülhető.

1560 decemberében Hamza bég felégeti a környéket Sármellékkal egyetemben az adófizetés megtagadása miatt. Az elfogottakat elhurcolja, és csak váltságdíj fejében bocsájta őket szabadon Székesfehérvárról. A kiváltottak között sok az asszony és a gyerek.

A kismesek többsége a Nádasdiak csapodi birtokán talál menedéket, a jobbágyok pedig Szentgyörgyvár védelmében tengetik tovább életüket a szőlőhegyen a község 1731-beni újjászületéséig. Ebben az évben szerződést (contractus) kötnek a jobbágyok földesuraikkal. Ez kedvező feltételeket biztosít számukra, s így gyors gazdasági felemelkedés következik be, elősegítve a népesség gyarapodását is. A XX. századig a nyugati oldalon a Bogyay-kúria, a keletin az un. „Keserű-csapás” zárta le a falu déli végét. Századunkban épült ki az újfalusi rész, mely véglegesen összekötötte Égenföldet Sármellékkal.

A két község 1941-ben véglegesen egyesült, s Sármellék néven folytatja együttélését. Mindkét világháború sok áldozatot követelt a falu lakosságától. Az áldozatok névsorát emléktábla őrzi a temető mellett kialakított kegyeleti park közepén. A háborús megpróbáltatások mellett (a II. világháború már polgári áldozatokat is követelt) az 1945-ös földosztás, az 1959-es termelőszövetkezet-szervezés, a Rákosi-korszak kemény diktatúrája, a mezőgazdasági termelőszövetkezet felvirágoztatásával járó nehézségek, majd a kitűnően működő gazdaság széttűllesztése jelentettek egy-egy korszakot a század második felében. A lakosság létszáma kb. 1000 fővel csökkent az ötvenes évektől kezdődően. Az átalakulást nehéz gazdasági körülmények közepette, műveltebb és igényesebb, de kevésbé tűróképes ifjúsággal, sok megpróbáltatást elszenvedett öregekkel kell megvalósítani. Az 1990-es önkormányzati választásokon korábbi tanácselnökünk Szabó Vendel nyerte el a nép bizalmát a polgármesteri megbízáshoz. Segítőtársai: Tamás János (alpolgármester), Ágoston László, Cser János, Dávid Attila, Ferge József, Horváth Árpád, Nagy Ferenc, Németh Endre, Tüske Tibor lettek. A körjegyzői tisztséget a korábbi vb-titkár: Györei László tölthette be. Az 1994-es önkormányzati választásokon némi módosulással alakult újjá a testület. A lemondott Cser János és Horváth Árpád, valamint Németh Endre helyére Jádi Tibor, dr. Kisvarga Lajos és Sándor László kerültek.

A körjegyzőséghez Szentgyörgyvár község tartozik. Az óvodai nevelés, az általános iskolai képzés, az orvosi ellátás, a gazdálkodás és sok egyéb tényező erősíti azokat a szálakat, melyek egymáshoz fűzik a két községet hosszú évszázadok óta.

SÁRMELLÉKI DIPLOMÁSOK A 18. SZÁZADTÓL NAPJAINKIG

Büszkén fogok e sorok írásához, mert van dicsekvésre okunk. Sok-sok gyerek tett tanúságot szorgalmáról, és növelte azok számát, akikre büszkék lehetünk. Az Istentől kapott tehetséget (talentumot) jól kamatoztatták.

I. PAPOK ÉS SZERZETESEK

1. Nagymádi és Várbogyai Bogyay Ignátz apát, győri káptalani nagyprépost.
1789. március 28-án írt végrendeletében és ennek 1790. május 22-én írt kiegészítésében 100 arany forintot hagyományoz a sármelléki templomnak. Zalahalápon is birtokos lévén, ő építette annak mai templomát 1769-ben, barokk stílusban. Főoltárának freskóját Maulbertsch készítette. *B.B. Mihály János – B.B. István
2. Bogyay Mihály János – Jezsuita pap – Sármelléken – 1729. augusztus 9. † Borocszeg (=Táplánszentkereszt) 1756. február 2.
3. Bogyay István Csabrendeken született 1786. december 25-én. Káplánként működött Sármelléken, de – sajnos – meghalt 1814. május 28-án.
4. Zsiborács János Erik. Született 1903. Utolsó évtizedeit Salzburgban töltötte. Házfőnök volt. Az 1960-as években járt idehaza. (olvashatatlan szöveg) Családja egy pásztor-dinasztia (kiváló csordások) volt.
5. Prosztn Ignác Zoltán. Született 1899. június 7. – Dózsa Gy. u. 393. sz. Először kármelita pater Celesztin néven, később a győri egyházmegye plébánosa BŐNYRÉTALAPON. Koppány (Kóber) Miklós mentora (=támogatója). Annak újmiséjén itt volt Sármelléken, és ő mondta a szentbeszédet 1943. június 27-én.
6. Prosztn János, szaléziánus. Született 1908. május 5. – Dózsa Gy. u. 393. sz.
7. Koppány (Kober) Miklós, a falu jegyzőjének fia. Született: Dózsa Gy. u. 59. sz. alatt. Később a Dózsa Gy. u. 268. sz. alatt laktak. Élt 1920. október 24 – 1980. szeptember 14-ig. Újmiséje 1943. június 27-én volt Sármelléken.
8. Dr. Kisvarga Lajos, bencés szerzetes, illetve novicius 1950-1951-ben. Született 1931. augusztus 3. – Tüskevár u. 35. sz. A Rákosi-féle létszámleépítés miatt kellett távoznia Pannonhalmáról 1951 nyarán. A rendben az Előd (Primus) nevet kapta. Később oblatusként ugyancsak az Előd nevet vehette fel és viseli. (Lásd még a pedagógusok között!)
9. Balogh Árpád. Született 1940-ben a Dózsa Gy. u. 40. sz. alatt. Jelenleg plébános Káptalantótiiban. Pappá szentelték 1963-ban.

6.
1917

TÖRZSKÖNYV

az elemi népiskola hatodik osztályáról.

Vasborács János
 aki *Hosszupalmi* községben *Buda-* vármegyében
 1903 évi *júnus* hó *7.* n született, *rim. kath.*
 vallású, az elemi népiskola hatodik osztályának záróvizsgáját a *Sármellék. r. k.*
 népiskolában *1916-17.* tanévben, mint ^{rendes} ~~rendes~~ ^{magán} ~~magán~~ tanuló sikerrel letette, *jelölt*
 magaviseletet és *je* szorgalmat tanúsított, az egyes tantárgyakból a kö-
 vetkező érdemjegyeket nyerte:

Hit és erkölcstan	<i>jeles</i>
Magyar beszéd	<i>jeles</i>
Magyar írás	<i>jeles</i>
<i>Magyar</i> nyelv	<i>je</i>
Számítás	<i>je</i>
Mértan	<i>je</i>
Földrajz	<i>je</i>
Történet	<i>elégényes</i>
Polgári jogok, kötelességek	<i>elégényes</i>
Természettud.	<i>elégényes</i>
Természettan és vegytan	<i>elégényes</i>
Rajzolás	<i>je</i>
Éneklés	<i>je</i>
Kézimunka (kézügyesség)	<i>je</i>
Gazdaságtan (háztartástan)	<i>je</i>
Testgyakorlás	<i>je</i>

Ennek hitelességét a jelen végvizsgáztatást az 1908: XLVI. t. c. 7. és az 1913:

XXXVII. t. c. 2. §-a rendelkezései alapján kiadtuk és aláírtuk.

Kelt *Sármelléken* 1917 évi *április* hó *22.* n.

Vita János
 iskolafelügyelő képviselőtől

Imre Lángos
 tanár

Udvardi
 iskolaigazgató

Balogh Árpád

DISSZIDENSEK – (A kor szóhasználata szerint)

Az 1956-os események – természetesen – felbolygatták a mi falunk hangulatát is. Nemcsak hálaadó istentiszteletet tartottak, kikényszerítve, hogy Kemendy Géza, korábbi kántortanítónk végezve a misén a kántori teendőket, lelkesítő beszéd is elhangzott Heim Lajos részéről, de a rombolási vágy is teret kapott néhány fiatal részéről. Jogosságát semmiképpen sem akarom vitatni, hiszen a tanácsházán lévő Rákosi- és Sztálin-szobor összetöréséről volt szó.

Novemberben, amikor már látni lehetett a forradalom bukását, a remélt nyugati segítség elmaradását, ügyünk cserbenhagyását, akkor a szobortörő fiatalok megijedtek és disszidálás mellett döntöttek. De motiváló tényező volt a nyugati jobb élet reménye, különösen azoknál, akik Kanadát célozták meg, mivel ott rokonaik is éltek, akiktől segítséget vártak.

USA-ba ment:

Plótár Géza

Varga Ferenc

Varga Ferit a honvágy gyorsan hazahozta.

sármelléki lakcíme:

Tüskevár u. 17.

Dózsa Gy. u. 254. sz.

KANADÁBA mentek:

Antal Ferenc

Frányó Zoltán

Kiss Kálmán

Kőcs Géza

Szabó Lajos

sármelléki lakcíme:

Dózsa Gy. u. 391. sz.

Dózsa Gy. u. 356. sz.

Dózsa Gy. u. 375. sz.

Dózsa Gy. u. 59. sz.

Dózsa Gy. u. 55. sz.

ANGLIÁBA mentek:

Ágoston József + (meghalt)

Bonczföldi József

Deli Ferenc

Deli Lajos + (meghalt)

Lágler József

Molnár László

Dózsa Gy. u. 49. sz.

Dózsa Gy. u. 156. sz.

Dózsa Gy. u. 48. sz.

AUSZTRÁLIÁBA mentek:

Antal Sándor

Antal Viktor + (meghalt)

Belovári Gábor + (meghalt)

Matyi Gyula + (meghalt)

Tüskevár u. 29. sz.

Tüskevár u. 29. sz.

Tüskevár u. 39. sz.

Dózsa Gy. u. 365. sz.

Még néhány – talán érdeklődésre számot tartó – megjegyzés:

Ezek közül – tudomásom szerint – Deli Ferenc egy soproni disszidens magyar család leányát vette feleségül, Belovári Gábor egy miskolciti.

Rendszeresen hazajárnak Deli Feriék és Lágler Józsiék (neki angol nő a felesége), ritkábban járt még itthon egy-kettő, pl. Plótár Géza, Bonczföldi József, stb. de vannak olyanok is, akik még sohasem jártak azóta itthon.

Belovári Gábor utójára transzplantált szívével volt idehaza, de aztán hamarosan meghalt Ausztráliában.

II. ORVOSOK

1. Dr. Horváth István, született: 1924. – Dózsa Gy. u. 44. sz. Végzett Pécssett, kiváló képességei miatt bent tartják tanársegédnek, de anyagi okok miatt kijön körzeti orvosnak Zalaszentgyörgyre.
2. Dr. Tóth Teréz, született Dózsa Gy. u. 198. sz. alatt 1932-ben. Végzett Budapesten Gyermekorvosként dolgozott Budapesten a MÁV-Kórházban.
3. Dr. Sebők Ferdinánd, született Zalasabarban 1934-ben, de itt nevelkedett a Dózsa Gy. u. 270. sz. alatt, 1942–1960-ig. Orvosi tevékenységét mindvégig Keszthelyen végezte. (házi orvos)
4. Dr. Heim Tibor, született Dózsa Gy. u. 348. sz. alatt. Végzett Pécssett. Professzor lett Kanadában (Torontó). **Élt: 193 –**
5. Dr. Heim Zsuzsanna, született Dózsa Gy. u. 348. sz. alatt. Végzett Pécssett **Élt: 193 –**
6. Dr. Menyhárt Ildikó, született 1954-ben Dózsa Gy. u. 59. sz. alatt. Végzett Pécssett
7. Dr. Pusztai Csaba, született 1965-ben a Dózsa Gy. u. 270. sz. alatt. Végzett Pécssett Érettségije előtt országos biológiai versenyen az első díjat nyerte el, így nem kellett felvételi vizsgát tennie az orvosira. Most ott adjunktus.
8. Dr. Kránicz Ágota, született 1966-ban a Dózsa Gy. u. 326. sz. alatt. Végzett: Pécssett
9. Dr. Bonczöldi Krisztina, született 1976-ban a Dózsa Gy. u. 326. sz. alatt.
10. Dr. Tamás Krisztina, született 1978-ban Tüskevár u. 2. sz. alatt. Végzett a Pécsi Orvostudományi Egyetemen. Most ott radiológus.

III. ÁLLATORVOSOK

1. Dr. Szalay József, Dózsa Gy. u. 150., (Az akkori állomásfőnök – „Stáci bácsi” fia volt.) Végzett Budapesten
2. Dr. Horváth Lajos, született Dózsa Gy. u. 11. sz. alatt. Végzett: Budapesten. **Élt: 1935–1984-ig.**
3. Dr. Horváth Tibor, született Dózsa Gy. u. 301. sz. alatt. Végzett Budapesten.
4. Dr. Kemendy Géza, született: Dózsa Gy. u. 393. sz. alatt. 1940. június 10. † 2001. február 25. (Pápa)

IV. AGRÁRMÉRNÖKÖK

	<i>Élt</i>	<i>Születési hely</i>
1. Dr. Órffy László – Rozsnemesítő	1926–1992	Budapest
2. Táplér Péter – Végzett Gödöllőn.	1924–	Dózsa Gy. u. 119.
3. Óhidi János (Szarka Jani)	1925–1986	Dózsa Gy. u. 104.
4. Pusztai Lajos – Végzett: Agrártudományi Egyetem Keszthely. Hosszú időn át főagronómus a sármelléki Termelőszövetkezetben.	1940–	Tüskevár u. 41.
5. Kiss László – Végzett a Kaposvári Állattudományi Főiskolán.	1947–2007	Tüskevár u. 22.
6. Dr. Kiss János	1947–	Dózsa Gy. u. 112.
7. Kárász Béla – Végzett Agrártudományi Egyetem, Keszthely.	1948–	Dózsa Gy. u. 386.
8. Péter Ferdinánd – Végzett Mosonmagyaróvár.	1948–	Dózsa Gy. u. 253.

9. Hetényi Lóránti – Végzett: Agrártudományi Egyetem, Keszthely.	1957–	Dózsa Gy. u. 393
10. Pusztai Pál – Végzett: Agrártudományi Egyetem, Keszthely.	1972–	Dózsa Gy. u. 270.
11. Sándor László – Végzett: Agrártudományi Egyetem, Keszthely. (Számítástechnikus)	1975–	Szitaközi út 1.
12. Szita Zsolt – Végzett Gábor Dénes Informatikai Főiskola, Keszthely,	1975–	Dózsa Gy. u. 133.
13. Németh Csaba – Gazdasági agrármérnök – Végzett: Agrártudományi Egyetem, Keszthely.	1978–	Ifjúság u. 17.
14. Fisli István – kertészmérnök – Végzett: Kertészeti Egyetemen, Budapest.	1944–	Tüskevár u. 2.

V. JOGTUDOMÁNYI EGYETEM

	<i>Élt</i>	<i>Születési hely</i>
1. Koppány Béla (Kóber)	1903. március 12.	Dózsa Gy. u. 59.
2. Koppány János László	1907. március 22.	–
3. Dr. Tóth Imre	–	Dózsa Gy.u. 138.sz.

VI./ MÉRNÖKÖK:

1. Kiss Ferenc, gépészmérnök	–	Dózsa Gy. u. 38.
2. Gergely József, matematikus – Végzett ELTE-en.	–	Dózsa Gy. u. 139.
3. Gergely János, matematikus – Végzett ELTE-en.	–	Dózsa Gy. u. 139.
4. Lágler Ferdinánd, villamosmérnök	–	Dózsa Gy. u. 346.
5. Kámán László, gépészmérnök	1950–	Dózsa Gy. u. 107.
6. Kámán László, kohó- és bányamérnök – Végzett Miskolcon.	–	Dózsa Gy. u. 45.
7. Gombor László, bányamérnök és geológus – Végzett: Miskolcon, Született: Baranyajenőn, de itt nőtt fel.	–	Dózsa Gy. u. 344.
8. Cser János, villamosmérnök – Végzett Győrben.	–	Arany J. u. 2. Ifjúság u. 16.
9. Kránicz Péter, villamosmérnök – Végzett: Pécsen.	–	Arany J. u. 18.
10. Kemendy Csaba, épületgépész – Végzett a Pécsi Épületgépészeti Főiskolán.	–	Dózsa Gy. u. 131.

METEOROLÓGUS

1. Bucsy József; Lásd: mellékelt, nyomtatott anyagát	1914. május 17 – 1980. január 4.
--	----------------------------------

VII. KATONATISZTEK, RENDŐRTISZTEK, TÚZOLTÓTISZTEK

	<i>Élt</i>	<i>Születési hely</i>
1. Tüske János, őrnagy – Végzett Budapesten.	1928–1995	Dózsa Gy. u. 152.
2. Kárász Sándor, határőrtiszt, alezredes, páncélos (harckocsizó) – Végzett: Kossuth Lajos Honvédtiszti Főiskolán.		Dózsa Gy. u. 19.
3. Kertai István, tüzérezredes	1924–2003	Dózsa Gy. u. 225.
4. Tamás Gyula, őrnagyként halt meg – Végzett Rendőrtiszti Főiskola, Budapest. Előtte: Gödöllőn gépészmérnöki diplomát szerzett.		Dózsa Gy. u. 116.
5. Rózsa Sándor, őrnagy (pilóta)		
6. Kránicz Dezső, tűzoltó alezredes – Végzett Rendőrtiszti Főiskola Tűzoltó Szakán.		Dózsa Gy. u. 241.
7. Dr. Tóth László, határőrdandár, határőrségi főtanácsos, gazdasági főigazgató.		Arany J. u. 25.

VIII. VENDÉGLÁTÓIPARI FŐISKOLA

1. Bézsényi Erzsébet, Szabó Vendelné – Végzett Budapest.	Dózsa Gy. u. 149.
2. Magyarósy Rita – Végzett Veszprém.	Tüskevár u. 20.

IX. KÖZGAZDÁSZOK

1. Kárász Ferdinánd – Végzett Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem, Budapest + Külkereskedelmi Főiskola, Budapest.	Dózsa Gy. u. 114.
2. Szita Ibolya – Végzett LVOV, Centro SZOJUZ Főiskola (SZÖVOSZ)	Dózsa Gy. u. 355.
3. Czinege Sándor – Végzett Közgazdasági Egyetem, Pécs.	Dózsa Gy. u. 175.
4. Kukorelly Pál, közgazdász – Végzett Anglia.	Felszabadulás u.1.
5. Kiss Erika, közgazdász – Végzett Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem, Budapest.	Dózsa Gy. u. 33.
6. Tóth Zsuzsanna, közgazdász – Végzett Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem, Budapest.	Kossuth L. u. 20.
7. Gerencsér László, közgazdász – Végzett Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem, Budapest.	Dózsa Gy. u. 158.

X. SZÁMVITELI FŐISKOLA

1. Kiss Kálmán, Budapest.	Dózsa Gy. u. 201.
2. Kránicz Kálmán – Végzett Zalaegerszeg.	Dózsa Gy. u. 252
3. Lágler Márta – Végzett Zalaegerszeg.	Dózsa Gy. u. 346.
4. Tombor László	Dózsa Gy. u. 6.
5. Óhidi Klára	Dózsa Gy. u. 104.
6. Óhidi Olga	Dózsa Gy. u. 104.
7. Vass Éva, fogtechnikus	Dózsa Gy. u. 225.

XI. EGÉSZSÉGÜGYI FŐISKOLA

1. Kárász Mária – Végzett Budapest, Orvostovábbképző Főiskola.	Dózsa Gy. u. 114.
2. Preiner Ildikó – Végzett Pécs.	Dózsa Gy. u. 240.
3. Bonczföldi Tünde, védőnő – Végzett Semmelweis
Orvostudományi Egyetem, Védőnői Főiskola.	Dózsa Gy. u. 364.

XII. KÜLKERESKEDELMI FŐISKOLA

1. Kemendy Nándor – Végzett Budapest.	Dózsa Gy. u. 131.
2. Jádi Mónika – Végzett Siófok.	Tüskevár u. 44.
3. Gáspár Anita – Végzett Budapest.	Felszabadulás u. 5.

XIII. KERESKEDELMI FŐISKOLA

1. Kárász Erzsébet – Végzett Zalaegerszeg.	Dózsa Gy. u. 114.

XIV. GÁBOR DÉNES INFORMATIKAI FŐISKOLA, KESZTHELY

1. Szita Zsolt	Dózsa Gy. u. 133.

XV. NAGYVÁTHY JÁNOS KÖRNYEZETVÉDELMI ÉS HULLADÉKGAZDÁLKODÁSI FŐISKOLA KESZTHELY:

1. Györey András	Barátság Lakótelep 31/3.

XVI. NEMZETKÖZI SZÁLLÍTMÁNYOZÁSI ÉS LOGISZTIKAI MENEDZSERKÉPZŐ FŐISKOLA

1. Kránicz Veronika	Arany János u. 18.

XVII. PEDAGÓGUSOK

<i>Név:</i>	<i>Született:</i>	<i>Végzettség:</i>
1. Köcski Kálmánné Szalay Borbála	Dózsa Gy. u.	Polgári iskolai tanár – Nagykanizsa.
2. Kemendy Gézáné Kóber Borbála	Dózsa Gy. u. 59.	Tanítónő.
3. Koller József	Dózsa Gy. u. 33.	Tanító, Pápa – 1949. orosz szak Pécs – 1953.
4. Dr. Kisvarga Lajos	Tüskevár u. 35.	földrajz-történelem szak, Tanárképző Főiskola, Eger. 1953. – középiskolai tanári: Történelem szak, ELTE, Budapest 1959. Doktorál: 1965-ben.

1973. február 16 – 1976. december 31-ig Keszthely város tanulmányi felügyelője,
1977. januártól – 1980. december 31-ig Keszthely város népfronttitkára

5. Dávid Erzsébet	Tüskevár u. 19.	Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem, Budapest.
Középiskolai tanár lett!
6. Horváth Magdolna	Tüskevár u. 23.	Tanárképző Főiskola, Budapest,
földrajz-történelem szak.
7. Kárász István	Dózsa Gy. u. 386.	ELTE földrajz-biológia szak, Budapest.
8. Szabó Vendel
Született: 1941	Dózsa Gy. u. 46.	Népművelő-könyvtár szak +
magyar nyelv és irodalom szak,
Tanárképző Főiskola, Szombathely.
9. Hetényi Anikó	Dózsa Gy. u. 393.	Matematika-kémia szak.
10. Varga Jenő †	Dózsa Gy. u. 216.	Matematika-fizika szak, ELTE, Budapest.
11. Németh Ferenc	Dózsa Gy. u. 398.	Pedagógia-testnevelés-történelem szak
12. Szabó Jolán	Dózsa Gy. u. 17.	Matematika-kémia szak.
13. Kámán Ida	Dózsa Gy. u. 387	Magyar-testnevelés szak, Pécs
14. Kisvarga Zoltán
Született: 1965	Tüskevár u. 21	Német-történelem szak,
JATE, Szeged.
15. Varga Mária	Dózsa Gy. u. 216.	Tanítónő.
16. Vörös Mária	Dózsa Gy. u. 240.	Orosz-magyar-német szak,
általános iskolai tanár
17. Gergely Annamária	Tüskevár u. 19.	Fuvola szak, zenetanár;
Zeneművészeti Főiskola, Debrecen, 1978.
18. Gergely Cecília	Tüskevár u. 19	Tanítónő – Apáczai Csere János
Tanítóképző Főiskola, Győr.
19. Gergely Gizella	Dózsa Gy. u. 344.	Matematika-kémia szak, ELTE, Budapest.
20. Zsiborás Hajnal	Tüskevár u. 33.	Tanítónő, hitoktató, gyógytornász szak,
Kaposvár, 1993.
21. Fülöp Tamás	Dózsa Gy. u. 299.	Biológia szak, tanár,
Pedagógiai Főiskola, Pécs.
22. Fülöp Ottilia	Dózsa Gy. u. 299.	Földrajz szakos tanár; Jannus Pannonius
Tudományegyetem, Pécs.
23. Kalmár Ibolya	Dózsa Gy. u. 67.	Tanítónő, Kaposvár.
24. Mátés Tímea	Dózsa Gy. u. 179.	Tanítónő, Szombathely.
25. Kelemen Hilda	Barátság ltp. 36/6.	Tanítónő + testnevelés spec. koll.
26. Virág Ágota	Kossuth u. 47.	Képzőművészeti Főiskola.
27. Balogh Anikó	Dózsa Gy. u. 40.	Tanítónő + drámapedagógia, Kaposvár
28. Ferge Rita	Barátság ltp. 9.	Rajz-magyar-mozgáskultúra és média
ismeret, Juhász Gyula Tanárképző
Főiskola, Szeged.
29. Ferge Zsuzsa Réka	Barátság ltp. 9.	Magyar-olasz szak, Juhász Gyula
Tanárképző Főiskola, Szeged,
+ magyar szak (középiskolai tanár),
Jannus Pannonius Tudományegyetem,
Pécs, Dráma-pedagógia szak, Zsámbéki
Katolikus Főiskola.
30. Gombor Emese	Arany J. u. 2.	Rajz.

31. Sándor Katalin	Szitaközi u. 1.	Tanítónő.
32. Kisantal Tibor	Dózsa Gy. u. 146.	Matematika-fizika szak, Tanárképző Főiskola, Pécs
33. Kisantal Tamás	Dózsa Gy. u. 146.	Történelem szak, Jannus Pannonius Tudományegyetem, Pécs,
34. Németh Judit	Dózsa Gy. u. 26.	Népművelő-könyvtáros szak + óvónő, Szombathely.
35. Németh Katalin	Dózsa Gy. u. 26.	Óvónő.
36. Kiss Lívia	Dózsa Gy. u. 378.	Óvónő.
37. Pusztai Lajosné Kócs Gizella		Óvónő, Sopron.
38. Zsiborás Katalin	Tüskevár u. 33.	Óvónő-Sopron
39. Baján Terézia	Dózsa Gy. u. 137.	Népművelő - könyvtáros szak, Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskola.
40. Szita Éva	Dózsa Gy. u. 355.	Óvónő, Sopron.
41. Kántor Klára	Dózsa Gy. u. 334.	Óvónő.
42. Simon Ibolya	Dózsa Gy. u. 53.	Óvónő, Budapest.
43. Óhidi Gizella	Dózsa Gy. u. 104.	Óvónő

XVIII. ZONGORAMŰVÉSZ

1. Kukorelli György	Felszabadulás u. 1. Zongoraművész, Zürich.

**RAGADVÁNY (CSÚF-, VAGY BECE-) NEVEK
SÁRMELLÉKEN
A 20. SZÁZADBAN**

Ávós	Dali	Kacsita	Pacalos	Tani
	Dobó	Katyag	Pampula	Tasunkó
Bagó	Dolláros	Kerca	Parádé	Táttár
Barizs	Dongó	Klára	Partizán	Tejesnémet
Baszuka	Döli	Kisisfán	Pártos	Titó
Báhóber	Drótos	Kígyó	Peti	Tollas
Beka	Duló	Kisjancsi	Pintér	Tusak
Berki	Durung	Kokas	Pipás	Tuta
Bicces		Köteles	Pirkó	
Bihalos	Farkas	Körmöskárász	Porósza	Uszó
Birger	Ferci	Kukorica	Pöttöm	Úszéng
Billencs	Feszcs	Kuku(kk)	Presics	
Bizsu	Fifi	Kuruc	Pudur	Vacsora
Bogár	Finánc	Kutykó	Puszilom	Verebes
Bognár	Fitler		Putyi	Vidapacsa
Bokszos	Füles	Laboda	Pücsök	Vili
Bolla		Lapu	Poszka	Víziszabó
Borbás	Gagarin	Latyos	Pottyancs	Vógyi
Böceg	Germán	Lepi		Vöröskoller
Böki	Gérce	Lisztcs/Lityák	Ramu	
Börzsöny	Guli	Ludas	Rebus	Zájzek
Bucsi		Ludmony	Rigó	
Budacs	Herceg	Lujdák	Rudi	Zsaver
Bulek	Hónák	Luka	Ruszki	Zsidi
Bulgár	Hoppandor		Ruzsi	Zsuppali
Bundi	Hörcsög	Majom		
Bukkencs		Mari	Sala	
Bütyök	Icik	Mazsola	Sepeca	
	Indián	Medeci	Somsics	
Cibor	Istók	Megré	Süketnémet	
Cica		Mike	Stofi	
Cigler	Jankóék	Miklósék	Stupa	
Cucuka	Jettenbari	Mitusz	Szél	
Cójás	Judi	Mózes	Szenyes/Szentes	
Csana		Muffos	Sziva	
Csecsa		Mujmuj	Szepesi	
Cseh			Szerbelek	
Csicskás		Nazarénus	Szerecsen	
Csidi		Náci	Szulákmatyi	
Csirke			Szurkosmatyi	
Csoszi		Özvegy	Szutykosmatyi	
Csőre				
Csucsos				

SÁRMELLÉKI KŐKERESZTEK

1. A pásztorház (csordásház előtti (Dózsa Gy. u. 1.) 1895-ből
2. Kámán (Rebus!) Mariskáék előtti 1800 van ráfestve!
3. A Belovári Sándorék előtti kora ismeretlen. Régebben a másik (Dózsa Gy. u. 26.) oldalon, a Pető féle ház előtt állt.
4. A Szent Vendel-szobor Némethék (Gercéék) előtt állt 2008. év tavaszáig. Dózsa Gy. u. 63. Eladták németeknek!
5. A piros fakereszt Némethék (Labodáék), Dózsa Gy. u. 70. sz. háza előtt. Elpusztult a 20. század közepe táján.
6. A Bogyayak által emelt kőkereszt 1839-ből Ságiék Dózsa Gy. u. 94. sz. háza előtt. Mögötte ásták el az 1848-as népfelkelők fegyvereit 1849-ben.
7. A mai gyógyszertár helyén (Dózsa Gy. u. 103. sz.) lévő Matyi Pálné háza előtti kereszt. Ma a temetőben Hegedűs Ferenc plébános úr sírja felett áll.
8. Égenföldön Felső Matyiék előtt.
9. Keresztes Matyiék előtt.
10. A Szentháromság szobor az iskolával szembeni oldalon volt. Mellette állt a harangláb, amely ma a sármelléki temetőben található. A szobor pedig Alsómándon Plótár János háza előtt.
11. A templom előtti Szentháromság szobor a déli oldalon, északi oldalon pedig az 1921-ben állítottatott Mária-szobor.
12. A Cseri (népiesen Cseli) kereszt a Tüskevár u. és a Hegyút kereszteződésében. Mindkét név elfogadható, mivel a kereszt úgynevezett Cseraljai dűlő déli szélén áll, de ez a terület csalitos volt hosszú ideig, mivel kiirtott erdő helyén volt, és legelőnek használták. Mi gyerekkorunkban (20. század közepe!) cseli keresztnek neveztük.
13. Kiss János kereszt a hegyi út mellett, a 75-ös úttól délre.
14. A Pöntör kereszt szintén a Hegyi út mellett, de a 75-ös úttól északra. Állítottatott 1889-ben.
15. Kőkereszt a lajosházi majornál
16. A Hegyi kereszt Most Kámán János pincéje előtt áll. Korábban délebbre volt, a Tersztyánki (Korábban Bogyay!)-féle szőlő felett. Ez a kereszt 1802-ből való. Talán ez a legrégebb.
17. Az Orbán-szobor. Állította Szabó Vendel polgármester 1994-ben. Alkotója Boa Endre (Letenye, Szív u. 5.)

VII.

SÁRMELLÉKI PLÉBNOSOK, KÁNTORTANÍTÓK

Elengedhetetlenül fontosnak tartom ezen fejezet rögzítését, hiszen történelmi szükség-szerűség is egyben azon elődeink méltatása, akiknek művelődésünk, kultúránk, tudásunk alapköveinek elhelyezését köszönhetjük. Bár jelenlegi feladatomban a falutörténet 1945-től való megírása, mégsem hagyhatók figyelmen kívül azok a gyökerek, szájak, melyek a mai állapothoz segítettek hozzá bennünket. Mivel a korai középkortól fogva az egyház képviselte Magyarországon is az írásbeliséget és a művelődést, melynek középpontjában a templomok és a kolostorok álltak, így, ha megengedi a tisztelt olvasó, szeretném én is a gyökerektől kezdeni e fejezetet, hogy eljuthassak a fa lombkoronájának teljes „kulturális” virágba borulásához.

PLÉBÁNOSAINK 1752-TŐL

Az 1731-ben újra életre támadt Sármellék mai templomot – Németh János plébános szerint 1842–46-ban építették a falu lakosai. A Veszprémi Főegyházmegye Névtára 2000. (203. oldal) szerint a XIV. században már van plébániája. (Ez minden bizonnyal elpusztul a faluval együtt 1560-ban, amikor Hamza bég felégeti a környék falvaival együtt. (Saját megjegyzés) „1745-ben a falu lakói saját szorgalmukkal fából és téglából takaros templomocskát építettek Szent Sebestyén tiszteletére.” 1778-ban már az egész templom szilárd anyagú. Mai klasszicista formáját 1839-ben nyerte el. Méretei 29x11 méter. Plébániáját 1752-ben szervezték újjá. Előtte Keszthely látta el. A temetőben Nepomuki Szent János kápolnáját Bogyay Máté építette 1884-ben. A Máté név helyett Mátyás szerepel, az 1884. év helyett pedig 1885. év – tévesen. A kápolna északi falán lévő vörös márvány-táblán az általam kijavított név és évszám szerepel.

Plébánosaink 1752-től:

1. Clementis Jakab	1752–1757 (Felsőpáhokról jött le!)
2. Balogh István	1757–1758
3. Horváth Miklós	1758–1759
4. Álló Imre	1760–1795
5. Baravits Azárius	1796–1798
6. Ferber Gábor	1798–1802
7. Böröndi Pál	1802–1827
8. Papp József	1827–1830
9. Tapolczai István	1831–1832
10. Czuppon Ferenc	1832–1853
11. Mild Mihály	1853–1885
12. Goldon Károly	1885–1902
13. Vida János	1903–1919. március 30-án

Őt lőtte agyon Tápler Lőrinc, egy közönséges birkatolvaj, 1919 tavaszán, a Tanácsköztársaság alatti időben. Vida Jánosra már nagyszüleink is emlékeztek, s végtelenül sajnálták, hogy ilyen tragikus körülmények között kellett meghalnia.

Az őt követő Bartha István (1919–1920) több oldalon is foglalkozik ezen szomorú eseménnyel a HISTORIA DOMUS-ban. Az én eddigi ismereteimmel ellentmondva fogalmazza meg a minden bizonnyal pletykákból és elfogultságból táplálkozó mondatait. Az 1919. március 30-án elkövetett gatzettet politikai köntösbe öltözteti, mivel 1919. március 21-én kiállították ki a Tanácsköztársaságot, s így a kommunista diktatúra „tombol” éppen az országban. Túlzó megállapításnak tartom, hogy sokan örültek Vida János halálának Sármelléken. Esetleg egy-két személy jöhetett volna szóba, a „sokan” kizárt dolog.

Tápler Lőrinc nem volt más mint egy közönséges birkatolvaj, gonoszsággal bőven kibéelve. Bartha István – nyilván valami ellenőrizetlen pletykára alapozva – még azt is állítja a HISTORIA DOMUS-ban, hogy Tápler Lőrinc Effinger Károly tanítónak tiszti szolgálja volt az I. világháborúban, tehát jó kapcsolat volt közöttük, s mivel Vida esperes úr nem engedte Effingerhez feleségül unokahúgát, Vida Terézt, Effinger bérelte fel Tápler Lőrincet a gyilkosságra. Ez az állítás teljesen ellentmondásban van a tényekkel, hiszen Vida Teréz a gyilkosság időpontjában már Effinger Károly felesége. Ez a gyászjelentésből teljesen világosan kitűnik. Az aláírók között az ő nevük is szerepel. A gyilkos egyébként három lövést adott le a kutyaugatásra udvarra menő plébánosra, akit a mögötte lévő konyhai világítás jó célponttá tett. A második lövés halántékon találta, átfúródott a fején, és ott a helyszínen azonnal meghalt. A HISTORIA DOMUS szerint Tápler Lőrincet még a Tanácsköztársaság alatt bebörtönözték, de a sármelléki kommunisták elmentek Keszthelyre és kiszabadították. Merő képtelenség! Hiszen 1920 júniusának végéig senki nem is sejtette, hogy ki volt Vida János gyilkosa. Ha tudták volna, akkor nem várnak 1920 júniusának végéig, a sármelléki búcsú napjáig. A kommunizmusnak már 1919. augusztus 1-jére vége lett. Tápler Lőrincre pedig 1920 júniusának végén, a sármelléki búcsú bálban kattintották rá a bilincset a kakastollasok, miközben vidáman ropta a táncot. Egyébként ez a tény is gátlástalansága mellett tanúskodik.

Tápler Lőrinc – a HISTORIA DOMUS szerint – Kaposvárott raboskodott, ott követett el öngyilkosságot. De ez már teljesen mellékes ellentmondás az én ismereteimmel.

Még valamit: Tápler Lőrinc nem volt férje Gécseg Máriának, csak élettársa. Akkor úgy mondták vadházasságban éltek. Gécseg Mária utódai nem utódai Tápler Lőrincnek vér szerint. Gécseg Máriával élt élettársi viszonyban egy régi zsuppfedeles házban, amit később Lennerék vásároltak meg és bontottak le. Ha állna még, akkor a Tüskevár u. 6. sz. lenne.

1920-ban kiderült tette. Életfogytiglanra ítélték. A szegedi Csillagban raboskodott. Jó magaviseletet tanúsítván, kiengedték a városba dolgozni. Ott viszonya lett egy nővel, így aztán „elfelejtett” este visszamenni a börtönbe. A foglárok keresni kezdték. Ezt megtudva, megijedt és felakasztotta magát.

14. Bartha István	1919–1920
15. Rák Endre	1920–1922
16. Hegedűs Ferenc	1922–1936
(Ő nagyon szerette a sármellékieket, ezért itt temettette el magát!)	
17. Németh János	1937–1961
18. Deli Béla	1961-ben
(volt ferences szerzetes, teológiai tanár, akit Németh János rajongói üldöztek el. Zalacsányba helyezték, de ott egészen más viszonyokat (rosszabbakat) talált, és elkeseredésében felakasztotta magát. Kár volt érte!)	
19. Gerencsér András	1961–1983
20. Török Pál Vendel	1983–1991
21. Kovács János	1991–2006. július 31-ig
(Többnyire Alsópáhokról látja el Sármelléket, kivéve azt az időszakot, amikor építik az új plébániát Alsópáhokon. Ő már nagyon sok falut lát el (6 falut), így aztán mindig nagyon szietnie kellett egyik faluból a másikba, főleg vasárnapokon. Az autóból kiugorva, futva igyekezett mindig a templomba. Ezért kapta nálunk a „futva jöttem elibéd” plébános úr nevet. De félre téve a tréfát, rengeteget dolgozott! Nagy gondot fordított minden faluban a templomok és a plébániák állagának megőrzésére, illetve felújítására.	
22. Bóka Tibor	2006. augusztus 1-jétől

Még néhány megjegyzést szeretnék fűzni a felsorolt plébánosok némelyikéhez. Mild Mihály bizonyára népszerű lehetett, mert dédszüleink a 20. század 30-as éveiben is még nagy-nagy szeretettel emlegették.

Hegedűs Ferencet már azért is megszerették, mert az életüket féltő és gyorsan távozó (lelépő) Bartha István és Rák Endre után végleges helyének tekintette Sármelléket. Az 1929-ben kezdődő nagy gazdasági világválság idején még több lett a nyomorgó ember a faluban. Az akkor „párbérnek” nevezett egyházi adó behajtására nem törekedett minden eszközzel. Megértette híveinek szegénységét, s türelemmel viseltetett velük szemben. Évekig tartó cukorbetegsége idején kapott káplánokat a püspökségtől, s amikor azok némelyike kemény szavakat használt a szószéken, megfedte őket ezekkel a szavakkal: „Tisztelendő úr! Ne tessék az én híveimet ostromozni, ők nagyon jó emberek.”

Nem hallgathatom el Németh János érdekes jellemvonásait sem, Őt már közvetlen közletről ismerte édesapám. Nézzük először talán a serpenyő pozitívumait. Rendkívül pontos, fegyelmezett, askétikus tulajdonságokkal rendelkező ember volt. A cölibátus megtartásában is fedhetetlen. Kitűnő hitoktató és szónok is. Az ő idejében mind a kismisé, mind a nagymisé zsúfolásig megtelt a templom. Az un. kismise tulajdonképpen diákmise volt, de természetesen felnőttek is részt vehettek rajta. Főleg a dédszülők éltek ezzel a lehetőséggel, hiszen a házkörűli munkákat a fiatalabbak végezték el, akik számára a nagymise volt a kedvezőbb. Vasár- és ünnepnapokon délután még a litánia is kötelező volt az elemisták számára, de felnőttek (főleg asszonyok) is szívesen jöttek el. Húsvéti és karácsonyi időben általában missziós (idegen) papokat is igénybe vett néhány napos lelkigyakorlat tartására és – természetesen – gyóntatásra. Erre annál inkább is szükség volt, és ezt bizonyára maga is felismerte mert a fiatalasszonyok nem szívesen gyóntak nála. Sok esetben addig nem oldozta fel őket, amíg meg nem ígérték, hogy egy éven belül szülni fognak.

Nem akarok én ebben a kérdésben ítélni, állást foglalni, de elgondolkodtató, hogy jogos volt-e ilyen lelki terrort alkalmazni az iszonyatos szegénységben élő emberekkel szemben. Neki nem voltak anyagi gondjai. A 24 hold szántóföldjét cselédje és a szolgálégy megművelték, állatállományát kiválóan rendben tartották, s ezen felül még sok más jövedelmi forrása is volt. Anyagiasságát feltétlenül negatív vonásként kell elkönyvelnünk. Egy alkalommal cselédje (Kövi Lajos) 2 pengőt kért tőle előlegként a később esedékes pénzbeli fizetéséből, mivel a banki hitele kamatainak befizetéséhez erre az összegre még szüksége lett volna. A plébános úr erre kilépett az íróasztala mögül, reverendájának mindkét zsebét kihúzta, s aztán feltette a kérdést: Kövi, lát itt maga egy fillért is? Szegény Kövi bácsi – természetesen – csak nemmel tudott válaszolni, s aztán lelombozódva szédelt ki az irodából. Másnap a plébános úr egy vadonatúj traktort és cséplőgépet vásárolt vörsei rokonainak. Néha azonban a jobbik éne is felülkerekedett benne. Adakozó is tudott lenni. Egy alkalommal három nagycsaládos asszony elhatározta, hogy bemennek a plébános úrhoz. Elpanaszolják szegénységüket, s elmondják, hogy ők bizony nem tudják megfizetni a párbért, vagyis az egyházi adót. Tervüket tett követte. Még azzal is megtoldották siralmaikat, hogy holnap már kenyeret sem tudnak adni gyerekeiknek. A vasút keveset fizet a pályamunkásoknak, így aztán nagyon sokat nélkülöznek. (Ez igaz is volt!)

A plébános úr nagyon megsajnálta őket. Elengedte többévi tartozásukat, sőt még fejenként 2-2 pengőt is adott nekik. Az asszonyok hálálkodva és jó hangosan dicsérve a Jézus Krisztust, elindultak hazafelé. Félúton már eldöntötték, hogy nem annyira rohannak haza.

Férjeik éppen lelépnek a munkából, így hát meghívják őket a Flóri bácsi kocsmájába, ami éppen a vasútállomással szemben várta vendégeit. A 2-2 pengők így a Flóri bácsi zsebébe vándoroltak.

Említettem, hogy a gyakori szülést szorgalmazta. Hozzá kell tennem, hogy az „egykéket” nem szerette, s ezt nem is tudta véka alá rejteni. Édesapám hatodik osztályos év végéje következett. Az utolsó napon, az un. „vizsgára” a szülők is bejöttek. Nagyanyám is eljött, s a katedra vonalában lévő ablaknál állt meg más szülők társaságában. Kemendy Géza volt a tanítója, de a jutalmakat (a szentképeket) a plébános úr osztotta ki a gyerekeknek, pl. szorgalmáért vagy egyéb címen. Talán nem leszek szerénytelen, ha azt állítom, hogy édesapám volt az osztály egyik legjobb tanulója. Már kb. fél tucat társát kiszólitott a plébános úr, amikor tanítója odaszólt neki, mondván: Plébános úr! Kisvarga Lajosnak is, szorgalmáért! Mintha nem is hallotta volna. Tanítója még kétszer megismételte fenti mondatát, s aztán, hogy süket fülekre talált, hangosan oda szólt neki: Kisvarga Lajos is jöjjön ki! Ő is fog kapni szentképet szorgalmáért!

Ő – természetesen – azonnal felugrott a helyéről, s kiszaladt. A plébános úr nem tudott mit tenni, neki is a markába nyomott egy szentképet. Szent Gellértet és Szent Imrét ábrázolja a kép.

Egyébként a kép minősége is fukar emberre vall. De eszembe jutott még néhány pozitívuma. Nem szeretném, ha a feledés homályában maradna. Ilyenek: új főoltár építtetése (beszerzése), új keresztelő kút, új és szerencsésebb elhelyezésű szószék és egy nagyon korszerű új orgona beszerzése a pécsi jó hírű Angster cégtől. Azt gondolom, hogy nagy érdeme a régi, nagyon lerobbant kántori lakás és a hozzátartozó iskolaépület újjakkal való kicserélése 1939-ben.

És még valamit: Ha valahol baj volt, lett légyen nappal vagy éjszaka, rakétasebbséggel termett ott, hogy a beteget elláthassa. Feltétlenül meg kell azonban kérdőjeleznem a családtervezésbe való rendkívül erőszakos, talán otrombának is nevezhető beleszólását, a gyónó asszonyok terrorizálását. Az én nagyanyám, aki egy 11 gyermekes családból származott és egy 7 gyermekes családból származóhoz ment feleségül, szinte természetes, hogy nem akarta szülei és anyósa-apósa példáját követni. Ezzel nagyapám is egyetértett, és elhatározták, hogy nekik csak egy gyerekük lesz.

1937-ben, talán húsvétkor, a nagymamám is elment gyónni. Miután meggyónt annak rendje-módja szerint, a következő párbeszédet kellett lefolytatnia a plébános úrral:

- Plébános: És a gyerekek?
(Nagyanyám értetlenül néz és hallgat. Nem tudja, hogy mire vonatkozik a kérdés.)
- Plébános: Azt kérdeztem, hány gyerekük van! (Mindez persze emelt hangon.)
- Nagyanyám: Egy.
- Plébános: Hogy-hogy egy?
- Nagyanyám: Többet nem adott az Isten.
- Plébános: Hogy-hogy nem adott?! Most is úgy csinálják, mint amikor azt az egyet csinálták?!
- Nagyanyám: Úgy! (Természetesen nagyon idegesen válaszolt, aztán felugrott, és soha többé nem ment el hozzá gyónni.)

És még valami, amit majdnem elfelejtettem. 1961-ben nősült édesapám, akkoriban nagy gondot jelentett az egyházi szertartások igénybe vétele a pedagógusoknak. Úgy tervezték, hogy az egyházi esküvőjüket Zalaerdődön fogják megtartani dr. Szakos Gyula ottani plébános úrnál, aki akkoriban Szombathelyen volt kanonok, a házvezetőnője pedig a leendő anyai nagyanyámmal egy faluból, Lendva mellől származott. Katica néni (=Cecília nővér) révén jutottak el Zalaerdődre dr. Szakos Gyula kanonok úrhoz, s kérték segítségét.

Készségesen állt rendelkezésükre. Leendő nagyanyámék egy üzenetet úgy húsvét előtti időben félreértették, úgy értelmezték, hogy Gyula bácsi vár bennünket x napon az esküvő lebonyolítására. A jegyespár és a két édesanya utazott el csupán, nagy feltűnőséget nem akartak kelteni, s aztán ott kiderült, hogy az üzenetet félretértették. De, ha már itt voltak „díszen-glóriában”, hát legyen meg az esküvő! Gyula bácsi futárt menesztett a szomszédos falvakba, s kérte az ottani kántori teendőkkel foglalkozó volt szerzeteseket, hogy siessenek Zalaerdődre, ahol egy házasságkötéshez kellene tanúnak. Ők – természetesen – eleget tettek a kérésnek, így aztán még aznap túl voltak az egyházi esküvőjükön.

Ezek után – a hivatalos rend szerint – dr. Szakos Gyula kanonok úrnak értesítenie kellett az összeházasodók illetékes plébánosait az eseményről. Németh János sármelléki plébános azonnal értesítette, ha tetszik: feljelentést tett, a Veszprémi Püspökségen az esetről. Lehet, hogy az előírásoknak megfelelően járt el, de akkor miért nem járt el ugyanígy az alsópáhoki plébános úr is?

Dr. Szakos Gyula kanonok úr – természetesen – ebbe nem halt bele, nem marasztalták el érte, hiszen egy nagyon értékes ember volt. Többször megfordult Rómában. Részt vett a magyar nyelvű liturgia kialakításában. Később székesfehérvári segédpüspök, a Prohászka templom plébánosa, majd székesfehérvári püspök lett. Emléke örökké legyen áldott.

Visszatérve még Németh János plébános úrhoz: később megbékélt édesapámmal, talán szíve mélyén is. Készségesen állt rendelkezésére, amikor a plébániai levéltár anyagában kutatott. Keszthelyen is sokszor találkozott vele nyugdíjas korában, sőt meg is látogatta néhányszor ottani lakásán. Mindig szívélyesen elbeszélgetett vele. Vele kapcsolatban is csak a szépre és jóra szeretnék elsősorban visszaemlékezni. A jó Isten jutalmazza meg a földön végzett önfeláldozó munkásságáért. Hibáinak elkövetésében is a jó szándék vezérelte.

A szomszédságában lakó, rendkívül tehetséges, korrekt és népszerű kántorát sem szerette igazán. Ha tehetné volna, Heim Lajost tette volna meg kántornak, pedig az jóval tehetségtelebbe volt még az átlagos kántoroknál is. Rokonszenvét Heim Lajos azzal nyerte el, hogy négy gyermeket nemzett, s feleségének – talán Balatonbogláron – egy pap nagybátyja volt.

Szóval Kemendy tanító úr nem volt neki rokonszenves. Egy alkalommal a tanító úr cselédlánya (Varga Nani néni) a kukoricát nem a vályúba öntötte, hanem a mangalicák göndörszűrű hátára. Az egy alkalommal kifejezést használtam, de valószínű, hogy ez már a sokadik alkalom volt, hiszen Nani néni gyengénlátó ember volt, sok-sok dioptriás szemüveggel. Mindennek ellenére megtartották, mert nagyon becsületes ember volt. Nos, a tanító úr – igaz, ami igaz – elkáromkodta magát, látván a jelenetet. A jó Isten talán nem is jegyezte fel ezt a hirtelen felindulást, hiszen nem tudva és akarva bántotta meg Őt, de a plébános úr, aki hallotta az illetlen szavakat, szívébe és agyába is véste, aztán a következő vasárnapon a szószékről eldörögte, hogy: „Mit várhat az ember az egyszerű híveitől, amikor művelt emberek sem áttallanak káromkodni, ha a cselédlányuk a kukoricát nem vályúba önti, hanem a mangalicák hátára?!“

Nyilvánvaló, hogy az egész falu tudta, kiről van szó. Azt gondolom, jobban tette volna, ha nem mennydörög erről az ügyről.

„A nemes valuta” Varga Nanival.

Gerencsér András esperes úr: a megtestesült, kőbevésett nyugalom volt. Soha senkivel nem volt nézeteltérése az itt töltött 22 év alatt. Végezte a dolgát, ahogy a körülmények engedték.

Török Pál Vendel idejében a kántori állás betöltése körül lángoltak fel az indulatok. Befolyásolható ember lévén engedett a templomatyai tisztséget betöltő Tombor Károlynak és az őt támogató Kemendy Lászlónak, akik Kuti Lajos leváltását szorgalmazták, hogy Tombor Károly vőjének (Varga Istvánnak) adhassák a kántori állást. A 16 éves korától kántorizáló, rendkívül tehetséges Kuti Lajost végül is „megfúrták”, s helyébe léphetett a templomatyja vője, aki 1988. januártól látta el a kántori teendőket 1993-ig.

Kovács János esperes úr, aki 1991–2006. július 31-ig Sármelléket is ellátja, sőt egy időben az alsópáhoki plébánia építésének idején – itt is lakik, – egy idő múlva (1993-ban) lecseréli Varga Istvánt, és Kelemen Lászlót hozza mindig magával, jobban mondva: Kelemen László hozza-viszi őt faluról-falura, vagyis az autóvezetési teendőket is ellátja Kovács János itteni működéseiig 2006. július 31-ig.

Jó emberi tulajdonság, hogy mindig keresi a kákán a csomót, ha már más hibát nem nagyon talál. Fáradhatatlan tevékenysége mellett valahogyan elfelejtkezett a plébániai irattár szabályos átvételéről (Pl.: Historia domus, Canonica visitatio...), s aztán az a szóbeszéd alakult ki, hogy Török Pál Vendel rokonai vitték el az iratokat, amikor elköltöztették. Kérdésem: miért nem volt rá elég az a néhány év, hogy az iratokat visszaszerezzék, ami még hátra volt Török Pál Vendel életéből, ha valóban az ő rokonai vitték el?

Kemendy László nagy befolyással tudott lenni Török Pál Vendelre. 1990-ben az én édesapám ösztönzésére jött létre a Keresztény Demokrata Néppárt, aztán a legfőbb törekvésük az volt, hogy őt mellőzzék. Így aztán – természetesen – ő ott hagyta őket. Sok papnak – tapasztalata szerint – fogalma sincs arról, hogy mi a demokrácia. Csak „ex katedra” szeretnek megszólalni. Jó lenne, ha ismerkednének a bencés lelkeséggel, és elolvasnák pl. Korzenszky Richárd: Szünet nélkül egyházzól, iskoláról című könyvét.

Senki sem szereti, ha a plébánosa „kiprédikálja”. Ő sem. Nyolc-tíz férfi szokott mise előtt álldogálni és beszélgetni a templomdombi kis gesztenyefa árnyékában nyaranta. Egyszer csak mondja valamelyik, hogy az esperes úr ki akarja vágatni a gesztenyefát, mert az ágai benyúlnak a telefondrótok közé. Aztán amikor megérkeztek, odasietett édesapám az autóhoz, kérve egy percnyi türelmét, s aztán előadta kérését: ne vágassa ki a gesztenyefát! Rá nézett és beszaladt a sekrestyébe, merthogy ő a „futva jöttem elibéd...” plébános úr. Aztán a misén kiprédikálta, hogy mindenbe belebeszélnek egyes emberek. Aztán mégis maradt a gesztenyefa, hála Istennek, maradtak a telefonvonal drótjai is, és a kőbástya is áll a helyén.

Bóka Tibor plébános úr, édesapámnak születésnap ajándék, mivel 2006. augusztus 1-jétől működik községünkben és Szentgyörgyvárt is ő látja el, az ő születésnapja pedig augusztus 3-án van. Nehéz időkben kezdte meg tevékenységét és fiatalon (27 évesen), de keresi az Istenhez vezető utakat.

Sajnos, 2007. november 15-vel változott a helyzet. Szentgyörgyvártól meg kellett válnia. Helyette Zalaapátit kapta meg a hozzá tartozó Bókaházával, Esztergályhorvátival és Nagyhorvátival.

SÁRMELLÉKI DIPLOMÁSOK A 18. SZÁZADTÓL NAPJAINKIG

I. PAPOK és SZERZETESEK

1. Nagymadi és Várbogyai Bogay Ignácz: apát, győri káptalani nagyrépost. Született Sármelléken 1732. november 6. – Meghalt Győrött 1789. március 28-án írt végrendeletében és ennek 1790. május 22-én írt kiegészítésében 100 arany forintot hagyományoz a sármelléki templomnak. – Egyébként Zalahalápon is birtokos. Ő építtette annak mai templomát 1769-ben barokk stílusban. Főoltárának freskóját a híres Maulbertsch készítette.
2. Bogyay Mihály János: jezsuita szerzetes. Született Sármelléken 1729. augusztus 9-én. Meghalt 1756. február 2-án Borocszezen (ma 9761, Táplánszentkereszt, Vas megye).
3. Bogyay István: Született Csabrendeken 1786. december 25-én. Káplánként Sármelléken működött, de fiatalon meghalt 1814. május 28-án.
4. Dr. Bogyay Géza: Nem Sármelléken született, hanem Pusztakovácsiban 1838. február 25-én, mégis megemlítem, mert a Bogyay-családhoz tartozott. Apátplébános lett belőle. Pápán halt meg 1875. május 15-én.
5. Proszty Ignácz Zoltán: Született Sármelléken 1899. június 7-én. Az akkori kántortanító (=Proszty Ignácz fia). Először a Kármelita Rend tagja Celesztin néven, de apja halála után átmegy a győri egyházmegyébe plébánosnak. 1943-ban Bőnyrétalapon plébános. Ebben az évben eljön Koppány (Kober) Miklós újmiséjére segédkezni Sármellékre.
6. Zsiborács János: Született Hosszúfaluban (ma Zalaapáti északi fele) 1903. június 7. Elemi iskoláját már Sármelléken végzi el 1917-ben. Akkor szelézianusok toboroznak gyerekeket a rendbe. Jánost elengedik a szülei. Nagy lelkesedéssel megy el. A rendben az Erik nevet kapja. Sajnos, a rokonságának kevés és néha ellentmondó ismereteik vannak róla. Némelyik szerint teológiai tanár és házfőnök Salzburgban, mások szerint Rómában élte élete utolsó évtizedeit a Vatikán szolgálatában. Egy biztos, az 1950-es évek elején járt itthon (=Sármelléken) egy vasárnapi napon. Az akkori nagymise után nagyapám is beszélt vele mint hajdani osztálytársával.

7. Proszk János: Született Sármelléken 1908. május 5-én. Szaléziánus lett. Ő is Proszk Ignác kántortanító fia. Pappá szentelése csak apja halála után (1936 után) következett be. Több ismeretünk nincs róla.
8. Koppány (Kober) Miklós: Született Sármelléken 1920. október 24-én a régi községháza főjegyzői lakásában. Újmiséje 1943. június 27-én volt Sármelléken. Tevékenységét a győri egyházmegyében fejtette ki. Paptársai nagyon nagy elismeréssel nyilatkoztak (írtak) róla.
9. Balogh Árpád: Született Sármelléken 1940-ben a mai Dózsa Gy. u. 40. sz. alatt. Szemben laktak a templommal, így aztán – hála az égnek – meghallotta Isten hívó szavát. Apám számára felejthetetlen az a kép, amit gyerekkorában a mélyen vallásos nagyszülei jelentettek számára. Gondolom, hogy rá is hatással voltak. Jelenleg Káptalantóiban plébános.
10. Dr. Kisvarga Lajos Előd: Született Sármelléken 1931. augusztus 3-án. 1950-51-ben bencés novicius Pannonhalmán. Az állam által megszabott létszámkeretbe nem fért bele sok más noviciustársával egyetemben. 1994 óta bencés oblatus. Beöltözésekor ismét az Előd nevet kapta.
11. Laposa Norbert: Született Sármelléken. Veszprémben végezte a teológiát. Reméljük sikeresen gyarapítja a sármelléki származású papok sorát.

VINCÉS NŐVÉREK

A környék apái a Szent Vince által alapított rend tagjai. Keszthelyen pedagógiai tevékenységet fejtenek ki az úgynevezett „RANOLDER”-ban, vagyis a zárdában. (Ma Kossuth Lajos u. 75. sz.). Itt óvoda, elemi iskola és a 4 osztályos leány polgári iskola működött 1948. júliusáig. Emellett a városi kórházban voltak még jelen betegápolóként. Lelkiismeretes munkájukkal belopták magukat az emberek szívébe.

Zalaapátiban a bencés kolostorral szemben építették fel zárdájukat. Óvodájuk és leány elemi iskolájuk ugyancsak kiállta a próbát. Növendékeiket sok-sok jóval vértették fel az életre. Nemcsak tanítottak, neveltek is. Az 1930–40-es évek kiváló zárdafőnöke GERGELY KATALIN HEDVIG (1904-1964. május 20.) egy budapesti ügyvéd leánya volt. Végtelen intelligencia, tisztaság és szeretet sugárzott róla. Néhány sármelléki leány nála kezdte meg szerzetesi életét, pl. Kis Varga Mária, Bonczöldi (Takács) Anna. Pályájukat a kommunista rendszer törte ketté. Szerzetesi ruhában készített fénykép nem maradt róluk, ezért Gergely Katalin Hedvig fényképét mutatom be, hogy legyen elképzelésünk a vincések ruházatáról.

Imádkozzunk

GÉRGELY KATALIN HEDVIG
nővérünkért,

meghalt Bakonybélben,
1964. május 20-án, életének 60.
szenthivatásának 38. évében.

JÉZUS SZÍVE, BIZOM BENNED!

VIII.

A SÁRMELLÉKI ÁLLOMÁS ÉS FŐNÖKEI 1904-TŐL

1894-ben készül el a zalavölgyi vasút terve, melynek kiindulópontja Balatonszentgyörgy. A nyomvonal a Zala folyóig – természetesen – közös, s csak a Zala-híd után ágazik el Sármellék felé. A vasútállomást a mai falu közepére építik fel, de akkor a környéke még nem volt beépítve. A 20-as években építették, a vasútállomás, a 20-as években lett korszerűsítve. Az 50-es években bővítették ki a vasutat a reptér felé, akkor már volt laktanya és repülőtér. A mai polgármesteri hivataltól délre, egészen Égenföldig beépítetlen terület volt, kb. 1 km hosszúságban. Ez akkor még annak a Festetics birtoknak a része, amely ebben a sávban húzódott Fenékpusztától nyugati irányban a Zala folyóig. A vasútállomás az ő sármelléki birtokuk közepére épül, minden bizonyon nem véletlenül.

Az ebben rejlő nagy lehetőséget dr. Órffy Imre ismerte fel, s felépítette a vasútállomás nyugati oldalára a rámpát, melyhez a birtokán végighúzóódó lóvontatású kisvasút csatlakozott.

A vasúti közlekedés, forgalom 1896-ban kezdődött el. Dr. Kövér Imre, szombathelyi ügyvéd, 1995-ben szerkesztette a „100 éves a vasútigazgatás Szombathelyen” című munkáját. Ennek III. kötetében a szolgálati helyeket és azok vezetőit szedi össze. Sajnos, az 1896–1904-ig terjedő időből nem talált anyagot, mert 1945-ben a szombathelyi vasút-igazgatóság irattárát az amerikaiak lebombázták, s az 1920. év előttihez vonatkozó anyag megsemmisült. Az elpusztult anyagot egyéb forrásokból igyekezett pótolni, amennyire arra lehetősége volt. A másik gond az, hogy 1976. január 1-jével a vonalat a Pécsi Vasúti Igazgatósághoz csatolták, s attól kezdve neki Szombathelyen nincsenek Sármellékre vonatkozó iratai. Ezt a hiányt a szerző igyekezett pótolni.

Wimberger Gyula áé.	1904. április–1905. április
Szederek Pál	1905. április–1913. április
Péterfy Gyula	1913. április–1914. április
Várnai Tamás	1915. április–1921. november 30. (1921. november 30-án vonult nyugállományba.)
Szalay József	1921. december 1–1939. január 31.

1885. január 20-án született Nagyigmádon, római katolikusként. Nagykanizsán érettségizett. Állomás felvigyázó gyakornokként kezdte a MÁV-nál pályafutását Zágrábban 1906. május 8-án, 2 K napibérért. Pellér, Nagy-Tétény, Keszthely után Sármellékre kapott főnöki kinevezést 1921. december 15-én, 2400 K évi bérért. Keszthelyen a Vonal-főnökségen dolgozott. A DV-nél már 1902 szeptembertől vasutas. Sármelléken mondták fel a szolgálatát 1939. január 31-én. 1908-tól nős, két leány és egy fiú apja. Sármelléken a „Szépészeti népijóléti és kulturális egyesület” elnöke volt.

Füzesi Ferenc – 1939. május–1944. február

Szalai László állomásvezető 1945. szeptember 10 – 1949. november 11.

1912. március 6-án született Megyehídon. A gimnázium 4 osztályát végezte el Szegeden. Vasúti szolgálatát Pécsen kezdte, 1935. június 11-én. 1938. december 1-jétől Ostffyasszonyfán, Kassán, Zalaegerszegen, 1945. április 1-jétől Káldon dolgozott. 1945. szeptember 10-től Sármelléken vezető volt. 1949. december 11-én az igazgatóság I. osztályba helyezték. 1951. április 2-től Zircen, 1951. szeptember 10-től Körmenden szolgált. 1952. június 12-től Szombathelyen állomásfőnök-helyettes lett. 1957. január 31-től Csepregen főnök volt. 1961. október 11-én Szombathelyen szolgált, 1965. szeptember 1-jén az EM Vas Megyei Állami Építőipari Vállalathoz távozott. Nős, két gyermek apja.

Lukács László 1951. május 20–1952. február 5.

1924. május 17-én született Keszthelyen, római katolikusként. Négy osztályt végzett a polgárban. Szabadkán 1942. július 17-től órabér átalányos 100,50 pengő havibérért. Keszthely, Tapolca után nevezték ki Sármellékre főnöknek. 1954. május 18-án szüntették meg munkaviszonyát. 1945-től nős, egy leány és két fiú apja.

Bánhalmi Ferenc – 1956. október–1976. január 1.

1920. május 20-án született. 1956 októberben a községi Nemzeti Bizottság tagjává választották. Az állomás átadásakor a pécsi Vasúti Igazgatósághoz került.

Legkiemelkedőbb egyéniségnek Szalay József említhető a 20. század első felében. (1921. december 1–1939. január 31-ig.) Rendkívül népszerű ember volt. A faluban csak „stáci bácsi”-ként emlegették. Itt kellene megemlítenem az ő idejében már dolgozó Kiss Jóska bácsit, aki még őt követően is nagyon sokáig dolgozott, váltókezelő, bakter, mázsaház kezelő volt. Az azóta már lebontott, állomás melletti „bakterházban” lakott. Ott nevelte fel 3 gyermekét (=Istvánt, Máriát, Józsefet), s közben takaros házat 1940-ig a körzeti orvosunknak(=dr. Bellovics Gyulának) adta ki bérbe. István nevű fia Pannonhalmán lett állomásfőnök.

Természetesen, mint csaknem minden középületi és a közéleti életben résztvevőhöz kapcsolódik valamiféle humoros történet, így a sármelléki vasúthoz is kapcsolnék egy 1945 utáni anekdotát.

A sármelléki legények utaztak a vonaton, nem ismerték annyira az utazási szokásokat. A két sármelléki legény próbálta lenyomni a vészféket, hogy hátha le tudják nyomni, erőlködtek. Kérdezték, hogy ki az, aki meg tudná ezt a kart húzni és akkor odament a Szabó Gábor bácsi és ő fél karral megrántotta a vészféket. A vonat megállt és futott a kalauz is, és kérdezte, hogy ki volt az? Erre mondta Gábor bácsi, hogy én voltam fél kézzel. Ez is egy anekdota itt Sármelléken.

A másik egyéniség Bánhalmi Ferenc volt. 1956. október–1976. január 1-jéig szerepel a szombathelyi nyilvántartásban, de ennél sokkal tovább volt állomásfőnök Sármelléken. Nevezetesen 1980-ig (ekkor vonul nyugdíjállományba!) illetve utána még négy évig, vagyis 1984-ig. Közben (1975!) felszámolják a zalavölgyi vasutat Sármellék-Zalaszentgrót között, de a sármelléki vasútállomásig, illetve onnan a repülőtérré kiépített szakaszt meg-hagyják. Bánhalmi Feri bácsi már 1949-ben Sármelléken van forgalmista beosztásban.

A nagy esemény (sztori) 1960 elején következik be életében. Kossa István közlekedési és postaügyi miniszter elvtársat meghívták Zalavárra, a termelőszövetkezet zárszámadó közgyűlésére. A miniszter elvtárs – természetesen – vonaton érkezett Sármellékre, ahol a Zalavári Új Idők termelőszövetkezet gépkocsija várta, s szállította Zalavárra. Vissza is a termelőszövetkezet gépkocsija hozta a zárszámadó közgyűlést követő vacsora után a sármelléki vasútállomásra. Csakhogy egy kicsit „kapatós” állapotban érkezett. A jó pogányvári borok megtették hatásukat. A miniszter elvtárs kellő időben érkezett, nehogy lekésse a vonatot. Aztán bement – kopogtatás és köszönés nélkül – a forgalmi irodába, ahol Bánhalmi Ferenc állomásfőnök és Kiss Sándor forgalmista, kártyázással ütötték agyon az időt. Rá se néztek a hivatlan vendégre. Tovább verték a lapot. A váratlan vendég Bánhalmi Feri bácsi mögé állt, aztán bele-bele szólt a játékba. Feri bácsi kétszer is figyelmeztette a „kibic kuss”-sal, aztán a harmadik beszéláskor fölugrott a helyéről, és – lássatok csodát! – a hivatlan vendéget kipenderítették a forgalmi irodából.

Mivel a vonat hamarosan jött, s „a vonat nem vár...” – mondja a nóta is – a miniszter elvtárs vonatra ült, s elutazott bemutatkozás nélkül. Aztán, ha nem is este, de „jött a parancsolat violaszín pecsét alatt”, hogy Nagykanizsára kell utaznia Bánhalmi Ferencnek fegyelmi tárgyalásra, mivel megsértette a szolgálati szabályzatot, no meg a közlekedési minisztert.

A tárgyaláson azonban megjelent Bucséter Emma is tanúként, aki eskü alatt vallotta, hogy szem- és fültanúja volt az eseményeknek. Kiss Sándornak, az ő szolgálatában lévő sógorának vitte át éppen a vacsoráját (közelben laktak!), s jelen volt az első perctől az utolsóig. Mindent hallott, mindent látott. A miniszter elvtárs „totál káros” volt, alig állt a lábán és mindenbe belebeszél.

Amikor kiküldték az irodából, a küszöbön megbotlott, azért esett el...

Ez a tanúvallomás mindent eldöntött. A fegyelmi tárgyalást lezárták. Bánhalmi Ferenc nyugodtan dolgozhatott tovább.

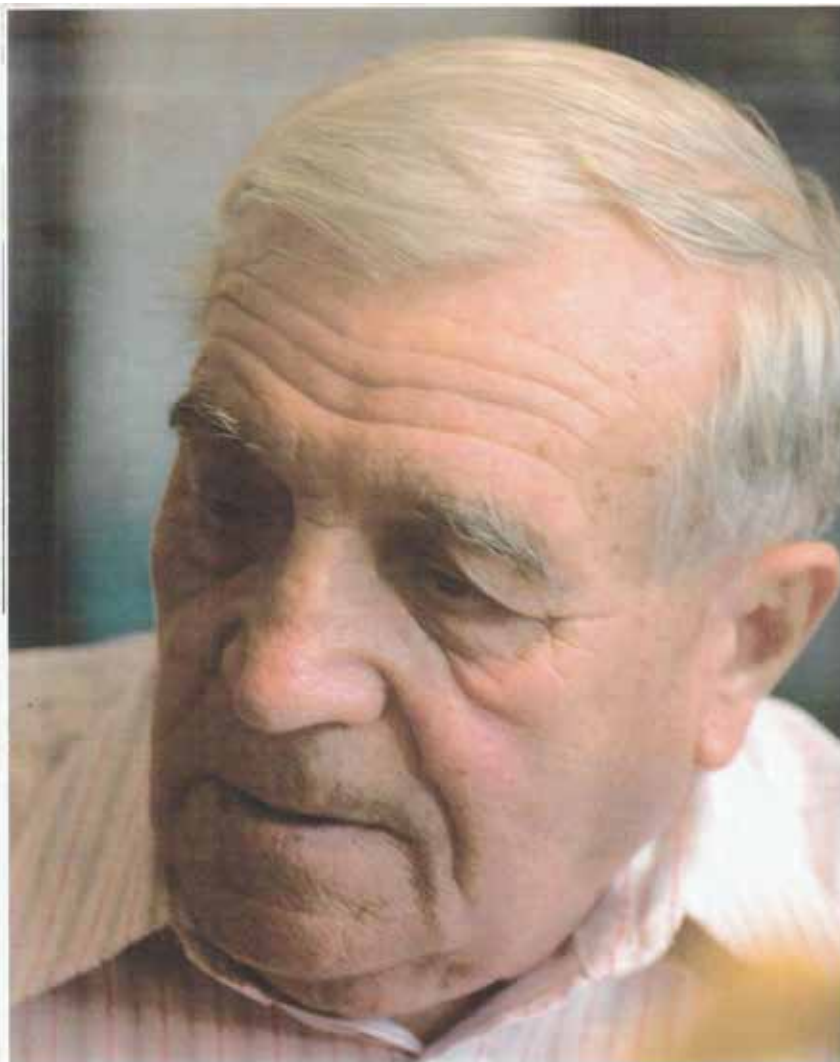

IX.

HÍRES SPORTOLÓINK ÉS MŰVÉSZEINK

I. Mindenképpen az első helyen kell megemlítenünk Németh Ferencet, mert születési idejét tekintve is ő az első híres sportolónk, híres Zsokénk.

Álljon itt a TURF magazinban 2006-ban megjelent riport. Ebben tökéletes képet festenek róla. Én csak annyit teszek hozzá, csodálatos életpálya. Büszkék vagyunk Rá.

12

TURF magazin (2006/1) márciusi szám

*Emlékfil.
Sok szeretettel. Németh Ferenc.*

{Zsoké portré}

NÉMETH FERENC és IMPERIÁL

Egy egyszerű fiúból főhős lett

Magyarországon is születnek legendák, csak nem figyelünk oda, pedig nem is kell messzire menni ahhoz, hogy olyan történeteket halljunk, ami egy filmben vagy egy könyvben is megállná a helyét. Igaz, ebben a rohanó világban már nem nagyon állunk meg, hogy egy élénk tekintetű nyugdíjast meghallgassunk, azt mondjuk magunkban, majd holnap szánok rá időt, de ez a következő nap sem lesz másképpen. Egészen addig halogatjuk a találkozót, amíg nem lesz több lehetőség arra, hogy meghallgathassuk egy igazi profi történeteit. Nagy hibát követünk el azzal, hogy elfelejtjük a régi idők nagy embereit, mert így leélhetünk úgy egy életet, hogy nem tudjuk ki volt Németh Ferenc és ki volt Imperiál. Kedves olvasóink mégis megismerhetik ezt a hihetetlen párost, akik legendává váltak itt a Kincsem parkban.

A beszélgetésre Németh Ferenc lakásán került sor, ahol fényképek és tiszteletdíjak tucatjai jelzik, itt egy különleges ember lakik; de hogyan lett egy sárvidéki nádvágó fiúból Magyarország egyik leghíresebb zsokéja?

Kovács Józsefnek köszönhetem, aki elszállította tőlünk a nádat. – veszi át a szót Németh Ferenc. Kis termetem miatt rögtön megtetszettem neki és szeretett volna Olaszországba kivinni zsokénak. Annyira bezsongtam a gondolatától, hogy attól a perctől kezdve, hogy kiejtette a száján, jó lennék zsokénak, semmi másét nem akartam csinálni. Ez az álom majdnem szertefoszlott, amikor édesapám azt mondta, nem engedem el a fiamat ilyen messzire. Szerencsémre a nővérem, aki Alagon szolgált ekkor átkarolt és megkérdezte, miért akarok én ilyen messzire menni, amikor Dunakeszi tele van hasonló fiatal legényekkel, mint én, akik szintén zsokénak készülnek. Nem is voltam rest, felültem egy vonatra, és irány Dunakeszi.

A falon egy nagyon régi kép, látható, ami egy akadályversenyt örökít meg.

☼ A koplalás miatt volt, - kapja el tekintetemet Németh Ferenc. Megvívтам a magam csatáit a kilók ellen, hiszen egy idő után a vézna gyerekből, erős férfivá cseperedtem, ami többlet súllyal is járt. Már nagyon szenvedtem a éhezéstől, de tartanom kellett a súlyomat, hogy minden hétvégén nyeregbe tudjak szállni, ezért más elfoglaltság után néztem. Elkezdtem az akadálylovaglást, ami a napi tréningeken felül, pluszlovaglással, mozgással járt, így könnyebben telt a nap. Nagyon megtetszett, a gyakorlást a versenyzés követte, s 1944-ben meg is nyertem az első gátversenymet. Mivel volt hozzá érzékem, az idomárom tovább bixtatott, így jutottam ki Pardubice-ba, az akadályversenyek szentélyébe, arra a pályára, ahol ha a ló és a lovasa együtt érnek célba, akkor már győztek. Nehéz.

– Annyira bezsongtam a gondolatától, hogy attól a perctől kezdve, hogy kiejtette a száján, jó lennék zsokénak, semmi másét nem akartam csinálni az életben.

természetes akadályairól volt híres, éppen ezért nagyon büszke voltam, hogy rögtön elsőre sikerült célba érnem. Később, majdnem minden évben eljöttem, nem hiába, háromszor nyertem itt.

1944? - hogyan vészelték át a háborút?

☼ A Honvéd Versenyistállóban dolgoztam akkor, Gomholyai Ferenc idomár keze alatt, Binder Ottó tábornok vezényletével. A ló volt akkor a legdrágább kincsünk, őket próbáltuk mindenáron megvédeni, nehogy ágyuk elé fogják őket. Nyeregbe is pattantunk, amikor már veszélyessé vált Budapest. Azt a parancsot kaptunk, lovagoljunk nyugat felé és próbáljuk a lovakat megvédeni minden áron.

➔ De végül elvitték az összes lovunkat, sőt, még minket is elkaptak. Szerencsém volt, mert a katonák túl fiatalnak tartottak, így megmenekültem.

Az előszobában hatalmas fotó vonja el a figyelmemet. Az 1963-as Derbygyőztes Imperiál és Németh Ferenc látható rajta. Feri bácsi mellém áll, majd mesélni kezd. A helyszín továbbra is a Kincsem Park, de valahogy mégis más. Az új tribünnek, természetesen nyoma sincs, a régi lelátón pedig, hátszezer ember tolong, hogy láthassák Imperiált újra győzni, aki az Osztrák Derby megnyerése után érkezett erre a nemes küzdelemre. Aperiaiov Zakariás idomítottja majd kicsattant az egészségtől. Németh Ferenc magabiztosan ül Imperiálon, arcán nyoma sincs félelemnek vagy kételynek. Pedig a díszpályában nem kisebb személy áll, mint Kádár János, az ország első számú embere, akit természetesen, a többi miniszter is elkísért. A hatalmas nyomás ellenére Németh Ferenc nyugodtan startol Imperiállal, a mezőnyben megbúzódvá versenyeztek, majd amikor a többiek már elfáradtak, ők előretörték és pályarekorddal nyerték meg a derbyt, amit csak 1994-ben tudtak megdönteni. Imperiál, - Feri bácsi hangja visszahoz a jelenbe – hihetetlen intelligens mén volt. Soha nem volt egy rossz mozdulata, vagy gonosz gondolata. Ismertem az apját is, Imit. A háború ideje alatt hozott vele össze a sors. A pályáról Alagra kellett vele lelovagolnom. Nem volt egyszerű feladat, ugyanis sötétedés után kijárási tilalom volt, ezért nagyon nehezen tudtam csak hazajutni. A sors akarta, hogy én Imperiállal találkozom, ugyanis csikóként Szabó Lajos idomárházhoz került. A trénernek viszont nem kellett a négy fehér

Imperiál a ménokban is szolidán viselkedett, egyedül egyetlen szarba káncsa tudta kúhozni a sodrából, az ottani lakók úgy mondták, az a hölgy volt a szerelme."

zoknis, hókás, csóka szemű mén, mert a mondás úgy tartotta, az a sárga ló, amelyiknek négy keselyű lába van, ráadásul még hókás is, nem lehet jó ló. Így került Imperiál Aperiaanov Zakariaashoz.

Én ekkor még Szabó Lajosnál lovagoltam, de elkövettem azt a nagy hibát, hogy az istállóúrjaimat megvertem a versenyben egymás után kétszer is, ő nem kért nekem a következő évre lovaglási engedélyt. Aperiaanov pedig, akkor keresett vezető lovasát.

A sok véletlen összehozott minket Imperiállal. Amikor először találkoztam vele, akkor már belovagolták és tréningjei elején tartott. A munkái során hamar kiderült, hogy nem mindennapi ménen ülök, meg is becsültük a fuúkkal a sárga mén, ugyanis ilyen lovat csak nagyon jó kedvében ad a jó istén. Nagy termete miatt megnagyobbítottuk számára a boxot, hogy kényelmesen elférjen. Ő pedig ezért, a szívét lelkét adva, legyőzhetetlenné tette lovasát. Amikor felültem rá, úgy éreztem, hogy senki és semmi nem állíthat meg bennünket.

Hihetetlen képességű mén volt, Magyarország mellett meghódította Prágát, Bécsét és Hamburgot is és meghívták még Amerikába is. Gondolja csak el, mekkora szenzáció volt! 1963-ban egy magyar ló a tengerentúlon versenyzik, ahová meghívták! Én nagyon kevés alkalommal tarthattam Imperiállal külföldre, mivel az útlevelem mellé nem tudtam felmutatni egy párttag könyvet. Viszont utoljára együtt versenyztünk Baden-Badenben, de ott már fáradt volt a fehérzoknis csoda mén, így nem értünk el helyezést. Ez volt az utolsó futása, ezután hazavitték Bábolnára fedezni. Négyévesen, a csúcsos bagyta abba a versenyzést. Hogy miért állítottuk le? A válasz egyszerű, olyan kivételes képességű mén volt, hogy azok után, hogy megnyert minden nagydíjat és két évig a csúcsos volt, úgy éreztük, nem kockáztatjuk azt, hogy lesérüljön, vagy hogy esetleg eltörjön a lába, és ne tudja továbbörökíteni tudását. Imperiál a ménesben is szolidan viselkedett, egyedül egyetlen szürke kanca tudta kihozni a sodrából, az ottani lakók úgy mondták, az a hölgy volt a szerelme.

Megsírattam a zoknis csoda mén, amikor „nyugdíjba” vitték, mert tudtam, hogy soha többet nem lesz ilyen kivételes képességű lovam. Bár Imperiál után lovaként, majd idomárként is nyertem még derbyt, de a sárga mén nyomába egyik sem léphetett.

H. B.

IMPERIÁL **BADEN - BADEN,**
1964. **LOVAGOLTS!**
NÉMETH FERENC

IMPERIÁL NÉVJEGYE

Színe: sárga
Neme: mén
Apja: Imi
Anyja: Harry
Születe: 1960-ban, Kisbér
Meghalt: 1989-ben Kerteskőn
Pályafutása során 1962-től 1964-ig 25-ször indult, amiből 20-szor győzött és kétszer lett második.
Legnagyobb sikerei a pályán: I. Austria Díj (Bécs), Trial Stakes (Bécs), Osztrák Derby (Bécs), Magyar Derby (Budapest), Rajor Derby (München), Szocialista Országok Nagydíja (Budapest), Magyar St. Leger (Budapest), Malmöi Nagydíj (Malmö), Kincsem Díj (Budapest), Idea Hansa Preis (Hamburg), Millenniumi Díj (Budapest), II. Badeni Nagydíj (Baden-Baden).

NÉMETH FERENC NÉVJEGYE

Születe: 1927. február 13.
270 győzelméből tízet Imperiállal aratott, három derbyt nyert (1958 Mormota, 1963 Imperiál, 1965 Regény), háromszor győzedelmeskedett Pardubiceben, külföldön tízszer szolgált meg számára a magyar himnusz, Imivel, Imperiál apjával megnyerte a Szocialista Országok Kupáját, de nyert St. Leger Díjat, Ménesek Nagydíját, Köztársasági Díjat, Osztrák Díjat, Nemzeti Díjat, Alagi Díjat. 1968-tól idomárként dolgozott, Turgoz és Bévölő színté az őssze nagydíjat elhozta trénerének, közük a derby-t is.

II. Időben később született Berzsényi Mária, 1946. október 31-én Sármelléken a Dózsa Gy. u. 179. sz. alatt. Életrajzát szó szerint idézem, mivel jobban megfogalmazni magam sem tudnám. Én csak annyit fűzök hozzá, illetve teszek elé, nagyon-nagyon büszkék vagyunk Rá.

Tisztelt Varga Úr!

Elnézését kérem, hogy levelemmel zavarom, de ahogy azt ígértem, elküldöm Önnek a kért adatokat. De ha valami még szükséges a telefonomon a rendelkezésére állok.

A nevem: Berzsényi Mária; 1946. október 31.-én Sármelléken születtem.

Édesapám: Berzsényi Boldizsár – Édesanyám: Tamás Mária.

Ők is Sármelléken éltek, a Dózsa György utcában laktunk. A régi posta után a második házban Tápler Tiborék mellett. A 6. osztályt még Sármelléken fejeztem be a Hetényi igazgató úr irányítása alatt.

Osztálytársaim voltak többek között Karász Béla, Oroszi Farkas, Tavasz Zoli, Boncföldi Marika, stb.

A sportot szeretni és művelni a falumban tanultam meg! Atlétikát – kézilabdát – mind-mind a helyi általános iskola testnevelő tanárainak köszönhetem. A 7-8. osztályt már Budapesten a XIV ker. Telepes utcai általános iskolába fejeztem be. Ebben az iskolában a testnevelőim felfedezték azt, amit Sármelléken megszerettettek velem, a sportot.

Mint atléta versenyeztem a Budapesti Vörös Meteorban. 400-800 m futó atléta voltam. A XIV. kerületi Teleki Blanka Gimnáziumban tanultam tovább, ahol az iskolai kézilabda-csapatban játszottam, de mint atléta versenyeztem az országban. Dicsekvés nélkül mondhatom, hogy jól és könnyen tanultam, így sportolhattam és tovább mehettem az egyetemre.

1967-ben kerültem Szegedre a Juhász Gyula Tanárképzői Főiskolára, ahol igazából kibontakozott a kézilabda tehetségem. Van Sármelléken olyan matematikus tanár akivel egy évfolyamra jártam. 1971-ben végeztem, kaptam földrajz-testnevelési diplomát. Amikor végeztem, nem volt olyan magyar kézilabda club, akitől ne kaptam volna ajánlatot. Én 1971-ben az FTC-hez kerültem, mivel őket választottam. Közel 400 bajnoki mérkőzésen védtem. 1971-ben BEK-döntőt játszottunk a Kijev csapatával, ahol másodikak lettünk,

1971 – bekerültem a válogatottba.

1973 – Világbajnokság – Jugoszlávia: IV. hely.

1975 – VB – Kijev, harmadik hely.

1976 – Montreáli Olimpia, Bronzérem.

1978 – KEK-győzelem az FTC-vel.

1978 – Pozsonyi VB, harmadik hely.

1980 – Moszkvai Olimpia, IV. hely.

Közben itthon bajnoki cím 1971; Magyarokupa-győzelem.

A Magyar Kézilabda Válogatottban 150-szer szerepeltem.

A Ferencvárosban tizenöt évig védtem a kapuban. Bejártam a fél világot és azokon a helyeken legalább egyszer elolvasták, hogy Sármelléken születtem. 1984-ben fejeztem be az aktív sport pályafutásomat, de a sporttal nem szűnt meg a kapcsolat, mivel NB I-es edző lettem.

Voltam edző az FTC-ben, a Székesfehérvári Cerbonában, Miskolcon a Borsodi-Bányásznál, majd Kisvárdára kerültem, sőt a Budapesti Spartacus-ban is.

2007 tavaszán fejeztem be (Makón) az NB I-es pályafutásomat, mint edző. Most már pihenni és kikapcsolódni szeretnék. Az edzői pályám is szerencsés volt, sok szép sikert értem el. Neveltem híres utódokat, mint pl. Pádár Ildikó, Farkas Andi, Kántor Anikó, stb.

Akik szintén nagyon sokszor voltak magyar válogatottak.

Nagyon sok szép sikerben és elismerésben volt részem, úgy a versenyzői, mint az edzői pályafutásom alatt. Sosem felejtettem el, hogy honnan származom. Nagyon szeretem ezt a vidéket. Ha tehetem minden évben eljutok e csodálatos vidékre.

Tisztelt Varga Úr! Bármilyen kérdése lenne még, szívesen állok rendelkezésére.

A fényképet sok szeretettel adom. Remélem, megtisztel azzal Varga Úr, hogy elfogadja!

Őszinte szeretettel: Berzsenyi Mária

Ez az FTC csapata.

8. Takácsné - Giba Márta (kapitány)
3. Lelkesné (Thomas Rozália) vallás Montreal csapata III. HÉBERTI utcai
7. Csulikné - Bors Éva vallás
5. Rácz Zsuzsanna
4. Csikvári Magdolna vallás
2. Tavaszi Katalin - vallás
1. BERSENYI Mária vallás V. Mező utca Monka -

János Kőrösi

1975-ben Észak-Koreában jött a csapat.

az 1976. olimpia csapat ezérszól
tervölt ki - Lelkesek (FTC) kidy-
vált csap!

álló sor - balról - jobbra - Nagy J. Prjácso! A! Pászai M.
Tóth H. Kovács, Berenyi Mária, Németh P. Tóth H. Bóni
Semenis I. Csikó, Török Bodolag. csap!

guggoló + + Udvari Szu! - Angyal Éva, Storbányi Annelé

Handwritten signature

X.

TEKNŐVÁJÓ CIGÁNYAINK

Valószínű, hogy régóta élnek a faluban, pontosabban a falu határában BEÁS teknővájó cigányok. A családok száma általában 5-6-ra tehető, és ez a szám nem igen változott. Ha családonként 5-6 gyereket számolunk, akkor a teljes létszám kb. a 40 körül mozgott. Sem az elvándorlás, sem az ideköltözés nem mondható jellemzőnek. Családneveik szinte megkövesedtek a 20. század folyamán Bogdán, Orsós, Varró... és nincs tovább.

A teknővájó jelzöt foglalkozásuk miatt kapták. Szívesen vásárolták fel a gazdák-tól nyár- és fűzfáikat, melyekből aztán mosdó- és mosogató melencéket, illetve mosó- és kenyérsütő- (dagasztó) teknőket készítettek rendkívül éles teknővájó szerszámokkal a puszta földön ülve.

Varró Vendel (1927–2009)

Bogdán Jánosné (1922–2004)

A kisméretű fürdető teknőket a kicsi gyerekek bepólyázására is használták. Olcsóbb volt, mint a bölcso, s hogy a gyerek minél tovább aludjon, gyakran a sötétséget biztosító ágy alá dugták be. Ott esetleg tovább aludt, s a szülő zavartalanabban tehetette a dolgát. Az úgynevezett sütőteknőknek még a disznóvágáskor volt szerepe. Azokban sózták le a disznóhúst és a szalonnát, és tartották 2-3 hétig. A vékonyabb darabokat 2 hét után, a vastagabbakat (pl. a sonkák) 3 hét után tették fel a padlásra hidegre és füstre. Közben a teknőben kialakult sós lével meg is öntözgették az egyes darabokat, pl. a sonkákat, főleg a csigolyáknál.

A teknővágás mellett fejszéssel végezhető munkákat vállalták szívesen, mint például nagy fák kivágása és tűzifa felvágása. A férfiak, bárhová mentek, még a faluban is, magukkal vitték fejszéiket, hiszen nem tudhatták, hogy nem akad-e egy kis favágás. A munkát általában becsületesen elvégezték. Néha – természetesen – „turpisságra” is vetemedtek. Egy alkalommal, az 1930-as években, a csendőr-őrsparancsnok (=Kolos István) felesége felfogadta őket a teljes téli tüzelő összevágására és a faházba való berakására. A cigányok szorgalmasan hasogatták a fát a lakóház és az istálló közti térségben, melyet az északi szomszédtól egy kb. 2 méter magas kőbástya választott el. Az öreg Palotai (így hívták a szomszédot) megbeszélve velük, hogy a felvágott fa egy részét dobálják át az ő udvarába. A favágók eleget tettek a megállapodásnak. Délben azonban a tiszthelyettes úr hazament ebédelni. Palotaiék háza előtt kellett elmennie. Benézett az udvarba, s csodálkozva látta, hogy ahol reggel még egy hasáb fa sem volt az udvarban, ott most halomban áll a felvágott tűzifa.

Hazaérve gyorsan rájött a csodára. Könnyen elképzelhető, hogy mi következett: a favágás befejezve, az események a csendőrőrsön folytatódtak...!

Az asszonyok néha vályogvetést is vállaltak, illetve padlások sározásában is segítettek. A padlásoknak cséplésekre mindig rendben kellett lenniük, mivel a gabonát ott tárolták. Általában azonban az asszonyok reggel nyakukba vették a falut, vállukon a „zsákkal”, s délig koldulással töltötték idejüket.

Mindig került a zsákba valami kenyér, krumpli, káposzta, gyümölcs, néha egy-egy beteg vagy elpusztult tyúk is. Jobb esetben kifogtak egy-egy disznóvágást, s onnan is került valami a gyűjteménybe. Ünnepek előtt szívesen adtak nekik egy-egy üveg bort is. Ruházatuk nagy részét is a faluban koldulták össze. Szóval nagy nyomorúságban éltek, de éhen nem haltak.

Ismereteim szerint a 20. század elején a Festetics-birtokon túrték meg őket, a Zalaberek szélén, egy csigáskút közelében. Aztán dr. Örfly Imre már nem túrta meg ott őket, s a község kénytelen volt másik helyet biztosítani számukra. Így kerültek a Rigóhegygel szembeni úgynevezett „zsidótemető” területére, a Veszprémi Püspökség alsópáhoki erdője mellé.

1956-ban megkapták a falu elején (Dózsa György u. 1. sz.) lévő pásztorlakást (=csordásházat), és az udvarban lévő bikaistállót és pajtát is lakásokká alakították ki számukra. Ettől kezdve iskolába jártak a gyerekek. Megszűnt az analfabétizmus. Bogdán Gyuri, Pista és Laci már szakmunkások lettek kőműves, sütőipari illetve erdészeti szakmunkás. Aztán később Marton Tibi rendkívül tehetséges 3 lánya már diplomát is szerzett. Bogdán János és testvérei rendkívül szorgalmas emberek voltak. Tartottak szamarat, kocsit, szarvasmarhát, sertéseket, baromfit, stb.

Bogdán János (1923–1987) már fiatalon szinte gyerekként, Pál Gáboréknál dolgozott. Megtanulta a mezőgazdasági munka minden csínját-bínját. Aztán évekig volt a község pásztorja (=csordása). Feladatát kifogástalanul látta el. A termelőszövetkezet megalakulása után (1959) szinte kivétel nélkül munkába álltak. A koldulás, a létbizonytalanság megszűnt. Aztán a községi tanács segítségével (Sencz Aladár, Tóth Károly, majd Szabó Vendel polgármester) ingyen telekhez és építőanyaghoz jutottak, s egyre többen váltak ki a Dózsa György utca 1. sz. alatti telepről. Építettek vagy vásároltak maguknak házakat a faluban: Bogdán János, Bogdán Lajos, Bogdán István, Bogdán László, Bogdán József, Bogdán László (Tasunkó), Varró Vendel, ifj. Varró Vendel, stb...

Később a gizellai cigánytelepet is felszámolták. Szinte kivétel nélkül Sármelléken vásároltak házakat, és – úgy tűnik, – beilleszkedtek a falu életébe, jóllehet igen kedvezőtlenül alakultak a munka- és megélhetési körülmények. A termelőszövetkezetek felelőtlen szétrombolása őket is igen érzékenyen érintette.

XI.

ORVOSOK, ÁLLATORVOSOK

Ahogy az valamennyi történelmi korban szükséges volt, így magától értetődően a 20. és 21. századnak is szüksége volt mindenkor orvosi ellátásra. Itt szeretnék tisztelni azon kiváló személyiségeket és tehetségeket előtt, akik e nemes és önfeláldozó pályának szentelték életüket, illetve sármelléki származásukkal öregbítették e falu tehetségeinek sorát. Ma is számtalanszor elhangzik, hogy „egészségügy” és „oktatásügy”. Létezhet-e olyan gazdasági, társadalmi berendezkedés bármikor is, ahol e két alappillére az emberi fejlődésnek nincs stabilan rögzítve? A válasz egyértelmű, nem. És ez a tényállítás hatványozottan igaz a mai világunkra, ahol számtalan, mindezen felül gyakran láthatatlan, kiszámíthatatlan „betegséggel” kell szembenéznünk, illetve azokat a prevenció elvén megelőznünk. Nagy köszönetet mondhatunk az önkormányzat fejlesztő törekvéseit ösztönző vezetőinknek, mindenekelőtt polgármesterünknek, képviselő testületi tagjainknak és a konjunktúrában, újberuházásainkban résztvevő minden polgárnak. Orvosaink nem mondhatták el a régebbi időkben, hogy ilyen modern és kényelmes rendelőkben praktizálhattak. Ma a rendelők, fogorvosi rendelők, várótermek fényévekkel szárnyalták túl a múltat. Ez természetesen egyben történelmi szükségszerűség is, mégis, úgy érzedem, hogy Sármellék ebben élen jár, s nem túlzok, hogy megelőzött sok más környékbeli települést is.

Itt szeretném időrendi sorrendben ismertetni falunk kiemelkedő tehetségeit az orvosi pályán, tisztelegve önfeláldozó életművük előtt.

ORVOSOK

1. Dr. Horváth István

1924-

Kezves Lajos!

Nem akartunk kézzel írni. Feleségem alkarcján, úbrés vag én meg nem tudt olvashatón írni. A most használatos számológép a gérekeimnek van. Az unokáknak személyenként kettő kettő darab. Én nem is tudnám használni. Az íróképhez vettünk a szalaghoz festőket. Az üzletben kivettek bennünket, mándták. Mondták, hogy sem szalag, sem festőket már régen nem használnak. Inkább egy számológépet szerezzek be. Ez a kisebbik fia mindkét gyerek javasolta.

Tegyeksem a a levelemben felvetett kérdéseidre válaszolok. i.

A volt állomásfőnök állítólag Anyám nagypapjának az egyik lányát vette feleségül. A nagybécsi Keszthelyen volt segédnunkda és ott is telepedett le. A két lányából az egyiket a Szalai Juci bácsi vette feleségül..

Aki Sámalléken volt állomásfőnök. Később a szombathelyi központban helyezkedett el. Ami engem illet akkor lettem először is és utoljára igazán szimpatikus pártnak a tagja. *M. Dezenty*

Ismerem a Pusztai Jani bácsit és a hozzá tartozó csalládtagokat. Az unokára nem emlékszem. Azt hiszem ő már nagyon későn szerepelt utánunk.

A Heim Lajos tanító urnak mindkét fia ott végzett ahol én, csak valamivel később. Nevezetesebb a Heim Tibor, aki a híres Donhoffér Élettani-Helgyógyász professornak a lányát vette feleségül miután mindketten végtek az orvosin. Hamarosan kimentek valahova Kanadába, mint disszidensek. Soha nem tudtam róla semmit. Kanadában valamilyen kísérleti elméleti Intézetben szerepeltek.

Muszáj valamit megírni és a családomról is írnom.

Két fiam van. Mindkettő Idegsebész. Feleségeit szintén orvosok. A nagyobbik feleség szemész, a kisebbik kórboncnok adjunktus.

Ugye nem harsogszol, hogy ilyen soká írok Neked ezt a hosszú /az akar lenniflevelet.?

Ha poptatlanság vagy valami nehézség előfordulna bocsásd meg nekem! Két négy unokám is van nekem. Az egyik most érettségizett /19 éves /és első éves medica.

Pécs 2008. 01. 01.

Fa; Dr. Horváth István
7629 Pécs Apaffy u. 91.

Ülél
Horváth Pista

Sármellék, 2009.08.19.

Kedves Teri!

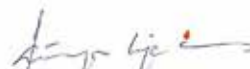
Végre sikerült megkapnom a címeidet. Nagyon szépen köszönöm hozzájárulásodat.

Most még csak azt szeretném kérni Tőled, hogy egy fiatalabb korból való /20 - 30 - 40 éves!/ fényképedből küldjél egyet nekem, illi a "SÁRMELLEK TÖRTÉNETE" c. könyv számára.

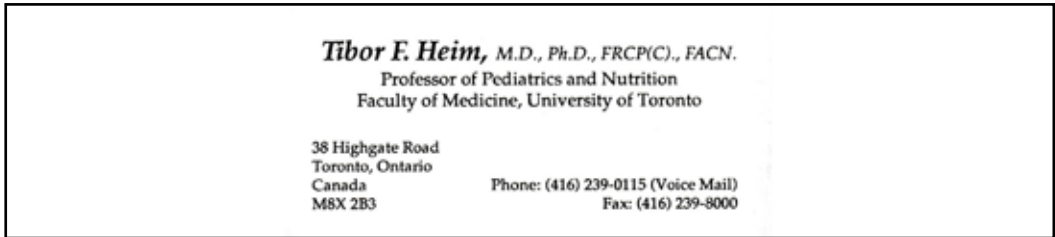
1945. óta kb. 180 diplomás került ki a faluból. Ezek név szerint mindnyájan szerepelni fognak, de a legkiválóbbaknak a fényképe is belekerül. És Te azok közé tartozol, hiszen elsőként vették a batorságot a lányok közül, hogy orvosi egyetemet végezzél. A fiúk közül Horváth István volt az első, aki orvos lett. Ő nálunk is idősebb. Fényképe már régóta birtokomban van. Szerintem nagyszerű teljesítmény volt a Tiéd is. Batorság is kellett a szorgalom mellé, hogy arra a pályára lépjél. Igazán bántana, ha csak a nevedet írhatnám be a könyvbe, s nem lenne mellette egy szép fotó is.

Nagyon szépen kérek, ne utasítád vissza kérésemet, és küldjél címre egy szép képet ~~szívesen~~!!

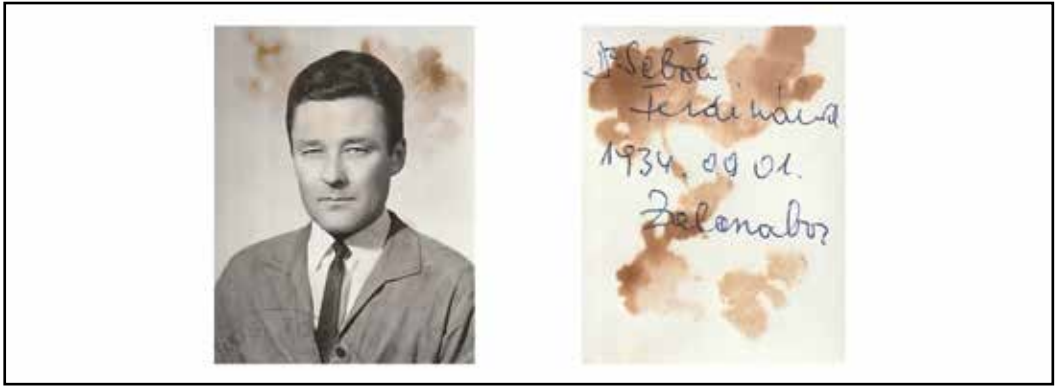
Sok-sok szeretettel köszöntelek:

/Kisvarga Lajos/

3. Dr. Heim Tibor prof. 1934–

4. Dr. Heim Zsuzsanna 1938–
5. Dr. Sebők Ferdinánd 1934–

6. Dr. Menyhárt Ildikó 1954–
7. Dr. Pusztai Csaba 1965–
(A gimnáziumi négy év alatt az a megtiszteltetés ért, hogy osztálytársak lehetünk s végig szurkolhattuk, ahogy megnyeri az országos kémia és biológia versenyeket) K.Z.
8. Dr. Kránicz Ágota 1966–
9. Dr. Bonczföldi Krisztina 1976–
10. Dr. Tamás Krisztina 1978–

Tartozunk még hálával a szintén kiváló, a falu gazdálkodását lekövető lelkes és nagy tudású állatorvosainknak is. Ne felejtjük el, ne tévesszük szem elől, hogy itt egy falu gazdaságáról is szó van, mely a növénytermesztésen kívül, az állattenyésztésen is alapult. A négy- és kétlábúak nélkül igen nehéz lett volna az emberek élete. Itt nem csak a táplálkozásra gondolok, hanem azon négy lábú „munkatársaikra” is, amelyek kivették részüket a szántásban, vetésben, fahordásban, széna- és szalmafuvarozásban, stb. Természetesen róluk is gondoskodni kellett, s mindent nem lehetett házilag kivitelezni, még akkor sem, ha a parasztok többsége nyilván rendelkezett az őseitől megtanult és átvett több száz éves tapasztalattal. Sokan természetesen jól sáfárkodtak tudásukkal, de magától értetődően előfordultak olyan esetek, hogy elengedhetetlenül állatorvosi beavatkozásra volt szükség.

E téren igyekszem, adatbázisomhoz hűen és lehetőségeimhez mérten pontosan ismertetni állatorvosainkat, illetve, lehetőség szerint néhány fényképpel és forrással is alátámasztani hajdani és jelenlegi fontosságukat, törődésüket.

ÁLLATORVOSAINK

1. Dr. Csomoss György	1955–1974. október 31.
2. Dr. Rezes József	1974. november 11–1991. december 31.
3. Dr. Kováts László	1992. január 1–1998. december 31.
4. Dr. Koósz Attila	1999. január 1.

A napokban sokáig beszéltém velem idős gazdemberek „nyitlertozások” munkájáról. Megismerem életét, a mégis nehez magától lássa. Mert nem elég tudni, hogy mesze a vától, 22 kilométerre a Veszprém és a Veszprém megyei Nagyvászony községben élt az Rezes József nevű állatorvos, kit mindenki szeret. Kevés az is, hogy még a körzetéhez nem tartozó községekben is felkeresik az embereket, segítsen beteg állatjukon. Még az sem mond nagyon okát, hogy amióta 6 Nagyvászony, Pula, Barnag, Meneshely s Vöröstó községek körorvosa, ehol sem fordult elő fertőző megbetegedés az állatállományban.

Mi az, ami többet mond ennél? Állan emberesége, kitartása és szakjelmű, amely rövid alatt háromeve állatorvost pályafutását íséri. Alig nyolc hónappal ezölt került Nagyvászonyba. S e övid idő alatt vívta ki tekintélyét, s illeszkedett bele a falu életébe. Megismerte és megszerte ő is ezt a környéket. Pedig még az első hónapban nagyon vándor, hogy betette a lábát ebbe a faluba. Akkor úgy érezte, ez volt életében az egyetlen elhibázott lépés. Mert itt bizony múltak hetek, s senki sem nyitotta rá az ajtót, senki sem kérte segítségét. Bizalmatlanul fogadják még a természetvetésben is, s hibba hirdetett állategészség-ódelmi előadásokat, oda sem vent el senki. Azt mondják: Úgyan mit akar ez a gyerek, mit ér ez az állatorvos, ez akar szakmai benámulást, hogyan vedjük a dilatok epizódját? Hátzen életben nem látott annyi jószágot, mennyit mi már felneveltünk.”

Tűzkeresztség után

Pedig Rezes Józsefnek már a fiataloknál nagy jóvoltok a lakosok. Először, ügyeskedő fiatal-emberek tartották. S hát nem is számított ekkor már valami kezdő orvosnak. Mert Ajkára került a főiskoláról. Igaz, ott sem volt könnyű dolga. Oda is öreg állatorvos helyére került, aki 38 évig dolgozott a községben. Természetes hát, hogy nem valami nagy bizalommal fogadták az új, fiatal állatorvost. Külenc község tartozott hozzá, de a nevet hamar megtanulták mind a kilenc községben. Mert, ahogy odakerült, a rákövetkező héten felülötte a fejét a sertéspesztis. A fiatal állatorvos reggeltől estig járta a házakat, oltotta a sertéseket, intézkedett, lanácsokat adott. S egy hét alatt megszűnt a járvány.

Am alighogy Ajkán sikerült elfojtani a sertéspesztist, máris a közelbeli Urkóton tört fel. Csak hogy itt már nem ment olyan egyszerűen a védekezés. Mert itt bizony a gazdák, attól való félelmükben, hogy lezárják a községet, eltilkolták, hogy dolgozzanak disznók. Pedig már a kutyák hurgálták a hullákat, terjesztették a járványt. Urkót község lakossága összerar- tód. Nehéz közel fértközni hozzá.

Tudta, csak úgy ér el igazi eredményt, ha megérteti a gazdákkal, hogy milyen nagy veszély fenyegeti a községet, de a környező falvakat is.

Sikeres volt a beavatkozás és sikeresek voltak a további hónapok is. Ajkán és környékén megismerték és megszerte Rezes József. Mindenki becsülte, csak a tanács nem érdemesítette annyira, hogy egy lakást szerz-

zen neki. Két évig egy elbérletit szobában húzta meg magát. Tal- vally augusztusban aztán megnö- sült. Lakást kért a tanácsolt le- met, s amikor a tanács vezetői csak a fejüket inakták kérdésére, bejelentette a megyénével: bárhol- os elmegy, ahol lakást kap.

S egy hét múltán megvolt a kö- nevezése Nagyvászonyba. Akkor már az alkalmi tanácselnök is hozta a kulcsot, ne menjen sehová, van Ajkán is lakás. De bármennyire fájt is Rezes Józsefnek megválni a kilenc községtől, nem szegte meg szavát. Kérte az elhelyezését, Nagyvászonyban lakást biztosít- tottak számára, most már nem vonja vissza.

De bizony Nagyvászonyban

– amint már volt is róla szó – csak akkor keresték fel az embe- rek, ha valami pecsétes írásra volt szükségük. Egészen addig, míg az egyik reggelen igazított Isz- örömből verte fel álmából Isz- ör István helybéli gazda kétségbe- esetten kérlelte: menjen azonnal, mert megdöglik a tehene. Nem eszik s a jelek szerint le kell vágni. Jó tehén volt Isz- ör Istváné te- hene s annál nagyobb lett a meg- dögbenése, amikor Rezes István megállapította, hogy szög nem a gyomrában. A gazda feleségével nem lehetett bírn, Isz- ör István pedig kérte az állatorvostól az igazolást, amely bizonyítja, hogy le kell vágni. De Rezes József nem adott papírt. Csak annyit mondott: „Déltátn legyennek itt- hon, hűjön egypár embert segí- teni megfogni a tehenet, mert megpoperdóm”.

Nagy tömeg gyűlt össze Isz- ör

udvarában, amikor hozzáfogott az operációhoz. A tehén állva ma- radt, az emberek fogták, a fiatal orvos felmászta a bal horpá- zát és néhány perc múltán már a kezében volt a szög. S három nap múlva már enni kezdett a jó- szág. Igaz, 80 kilót fogyott, de megmaradt.

A hír messzire szárnyalt. A rá- következő napokban aztán már egy idős asszony hívta a kocsi- hoz, amely nem tudott megmala- cozni. Az állatorvos császármet- szással vette el tőle a malacokat. És lassan itt is, mint elő- ző munkahelyén, az alkalmi körzet- ben, kezdett nőni iránta a meg- becserülés. El-eljártak előadásra, sőt még azt is elérte, hogy Nagy- vászonyban bevezették a szarvas- nyrhák mesterséges megtermé- konyesítését. Nagy szükség volt erre, mert a vérfertőzés miatt sok volt az elvetéles.

Ma már nem csukják be előtte a kaput a gazdák, nem tud úgy keresztülmenni egyetlen közsé- gen sem, hogy valahová be ne hívják. Ha másért nem, csak úgy, beszégetni egy kicsit. S dr. Rezes József ráül a gazdával a jázólra és beszélget. Tanácsokat ad az áll- latok etetéséi és ápolási módjáról, hogyan állítsák össze a takar- mánykeveréket, hogy jól haszno- síthassa a jószág.

S amikor nemrég elterjedt a hír a körzetében, hogy az alkalmi vissza akarják vinni Rezes Józse- fet, a gazdák tiltakoztak legjob- ban ellene. Mert ilyen állatorvost, aki nemcsak az állatok egészséget védi, hanem a legjobb segítők is egyben, nem engednék el maguk közül. Rezes József pedig motorjával kora reggeltől kezd estig járja a falvakat, s a világ minden kincséért sem hagyná el ezt a környéket.

Cserkúti Ferenc

Népszabadság, 1958. május 24., szombat

ÁLLATORVOSOK LETTEK

1. Dr. Szalay József	–
2. Dr. Horváth Lajos	1935–1984

3. Dr. Horváth Tibor	–
4. Dr. Kemendy Géza	1940–2001

XII.

NAPJAINK VÍVMÁNYAI

Horváth Tibor polgármesteri ciklusa alatt megvalósult fejlesztések, projektek

2011–2015 Sármellék–Zalavár volt szovjet katonai repülőtér kármentesítése.

A szovjet hadsereg 1991-es kivonulása után jelentős kerozin-, benzin- és gázolajszennyezés maradt vissza a sármelléki volt szovjet repülőtér területén. A felszín alatti vizekben és a földtani közegben legnagyobb részben benzin és gázolaj eredetű szénhidrogén szennyezettség által okozott szennyezést találtak, ami veszélyezteti a környék felszín alatti kútjait, valamint a Balaton-felvidéki Nemzeti Parkot és a Kis-Balatont. Ennek igazolásául szeretném itt megemlíteni egy korábbi, a magyar televízió egyik dokumentumfilmjében (emlékeim szerint a „Hazanéző” című műsorban) látott ezzel kapcsolatos negatív élményemet. A következő jelenet elállította a lélegzetemet is. A riporter megkérte egy parasztudvarban található egyszerű hagyományos kerek kút tulajdonosát, hogy húzzon fel egy vödör vizet a kútból. A tulajdonos eleget is tett a kérésnek. Amikor a repülőtér közelében található kútból megérkezett a víz, a riporter egy gyufát gyújtott meg és a teli vödör víz fölé tartotta. Az ember nem hitt saját szemének, mert „láss csodát” a víz nagy lángra kapott és égni kezdett. Elképzelhetetlen következményei lehetnek volna e folyamatnak, ha időben nem érkezik meg a kellő segítség.

A két önkormányzat összefogásával 2011-ben vette kezdetét a kármentesítés, mely 4,3 milliárd forintos, 100%-ban európai uniós támogatással valósult meg. Ennek eredményeképpen sikerült megtisztítani a mintegy 60 hektáros területet és csaknem 186 000 m³ talajvizet 357 000 laza m³ szennyezett talajt. Azt gondolom, kevesebb példaértékű erőfeszítést láthatunk, tapasztalhatunk világszerte is a prevenció elvén, mint lakóhelyünkön.

Az ember a természetből érkezett, ezért felelős is érte. Ha nem követünk el mindent környezetünk egészséges fenntartásáért, akkor gyermekeink, unokáink soha nem ismerik meg azon temérdek kincseit, melyet Fekete István oly művészi tudott bemutatni akár a „Tüskevár”, vagy a „Téli berek” című műveiben.

2010-2011 folyamán megépítésre került a lakótelepi játszótér, ahol a legkisebbek csodálatos játszóórákat tölthetnek el egymással, szüleikkel, nagyszüleikkel és hozzátartozóikkal, barátaikkal. Ez rendkívül fontos ott, ahol egy lakótelepről van szó. Ott még inkább igényelt a szabad levegőn való labdázás, mászókázás, csúszdázás, homokozás, fogócskázás, hintázás, mint egy családi házas környezetben. Tapasztalataim szerint nagyon népszerű a játszótér a kicsik és nagyok körében egyaránt.

2010-2011 között zajlottak az egészségügyi szolgáltatások fejlesztései Sármelléken. A pályázat során az egészségház fejlesztése valósult meg.

Egy életképes, erős vidéki szorgalmas lakosság csak egészségesen tud mind hatékony szellemi, mind hatékony fizikai munkát végezni. Ehhez meg kell teremteni azokat a feltételeket, amelyek bázisul szolgálhatnak e téren. Ahogy a német közmondás is tartja: „Vorbeugen ist besser als heilen.”=(Megelőzni jobb, mint gyógyítani!)

Számtalan olyan esetet ismerek szűkebb családi és baráti környezetemben is, ha

előbb felfedezték volna a betegségek valós okát, eredetét, akkor sok-sok szerettünk még ma is köztünk lehetne. Elvitathatatlan azonban a robbanásszerű technikai fejlődés is, melynek precizitásával gyorsabban és hamarabb jutnak orvosaink a célhoz. Az azonban csupán vezetőink helyes megfontolásain és döntésein múlik, hogy hol és mikor vetik be időben ezt a pótolhatatlan segítséget honfitársaink számára.

2014-es évben került sor a Sármelléki Közös Önkormányzati Hivatal energetikai korszerűsítésére. A pályázat során a hivatal épületének hőszigetelése, a nyílászárók cseréje, a fűtéskorszerűsítés és kisebb munkálatok valósultak meg. Mindenki tisztában van azzal, hogy mennyi energiát használunk el egy fűtési idényben, illetve mennyi megy a „fűstbe”. Különösen igaz és helytálló ez olyan nagyobb ingatlanépületeket illetően, mint az iskolák, óvodák és hivatali épületek. Számos hasonló helyen dolgoztam és fordultam meg magam is. Gyakran hallottam az általános mondást: „Hiszen az udvart fűtjük.” Hál’ Istennek ez évben ez esetben ez már anakronisztikusnak, idejétmúltnak hat. Aki ugyanis egyszer is megfordult Sármellék középületeiben, az könnyen tanúsíthatja, hogy európai szintű, minőségű épületekben dolgozhat, intézheti közügyeit és tanulhat, taníthat vagy játszhat.

2014-es évben került sor a vidéki gazdaság és lakosság számára nyújtott alapszolgáltatás fejlesztésére pályázat segítségével. Így 1 db Volkswagen=(Népautó) falugondnoki busz beszerzésére került sor, melyet a Wolfsburgban található Volkswagen gyárban állítanak elő a mai napig. Nagy- és dédszüleimtől mindig azt hallottam, hogy az ember zseb- és karóra nélkül csak „félemler”, ha kilép a lakásából, házából. A XX. és XXI. század embere ugyanezt mondhatja el lassan a gépjárművel kapcsolatban. Óriási segítség az egy községnek, hiszen gyorsan és szabadon intézheti annak segítségével a közösség ügyeit. Számítalan idős és járásképtelen embernek elégíti ki szállítási igényét akár a személyszállítás tekintetében, akár a „mindennapi kenyér”, azaz az ételhordás, ebédkihordás terén.

2016-os évben jutott el a falu az óvoda fejlesztéséhez és a bölcsőde létrehozásáig. A projekt átfogó célja a Sármelléken található óvoda minőségi fejlesztése és bölcsőde létrehozása a településen. A Sármelléki Óvoda Általános Művelődési Központban korábban 2 darab óvodai vegyes csoport és 1 darab egységes óvoda-bölcsődei csoport működött, a fejlesztést követően a továbbiakban 2 darab óvodás csoporttal és 1 darab bölcsődei csoporttal fog üzemelni. Ezt követően az óvodai férőhelyek száma 50 db lett, a bölcsődei ellátásban pedig 14 darab férőhely áll rendelkezésre. Az óvodai nevelés minőségi fejlesztése érdekében eszközbeszerzést és a játszóudvar felújítását hajtották végre. Az egészségügyi szempontból problémát jelentő, az óvoda és a játszóudvaron álló, raktárként működő épület palafedésű, azbeszttartalmú tetőszerkezetének cseréje megtörtént. A projekt részeként akadálymentesítést és megújuló energiát hasznosító berendezések beépítését is elvégezték. Itt említeném meg gyermekkorom óvodás és ifjúkorom általános iskolás és gimnazista élményeit. Gyakran kellett akkoriban játszó- és tanulóéveimet olyan csoportszobákban és osztálytermekben töltenem, ahol a mennyezet alá volt dúcolva, hogy a fejünkre ne szakadjon. Erre természetesen ma már mosolyogva emlékezünk, az idő megszépíti a múlt élményeit, eseményeit. A világ nyilván azóta óriási fejlődésen, változáson ment át. Értendő ez az új természetbarát építő- és szigetelőanyagok megjelenésén, az azokat szakszerűbben fel- és bedolgozó szaktudáson. Mégis irigylésre méltó az a forradalmi változás, melynek köszönhetően a mai ifjúság ezen intézményekben eltöltheti napjait, gondtalanul és biztonságban játszhat, tanulhat, pihenhet és étkezhet.

Mielőtt méltatnám a 2019-es Sármellék–Zalavár repülőtér Ipari Park fejlesztésének realizálását, engedje meg, kérem a tisztelt Olvasó számomra, és mint történész kötelességem is visszanyúlni az előzmények, előtörténetek gyökereihez, hogy bemutassam néhány korábbi forrás, idézet segítségével, hogy milyen folyamatokon át jutottunk el községünk felbecsülhetetlen kincsének mai fejlesztéséhez. Ehhez forrásanyagként szeretném a „KE-REPLŐ” néhány korábbi számát, cikkét igénybe venni.

Utat a Repülőtérnek

A Sármelléki Repülőtér jövőbeli sorsa még mindig kérdéses, de egyre több jel mutat arra, hogy a belföldi és nemzetközi polgári repülés céljait fogja véglegesen szolgálni. Erre utal az a tény is, hogy a PHARE pályázaton nyert EU-támogatással a repülőtér útkapcsolatait javító közútiépítés valósul meg ebben az évben. Az előkészítés 3 évet vett igénybe, még 1995-ben önkormányzati pályázat készül e támogatás elnyerésére. A pályázat a bírálaton megfelelt és így kapott megbízást az Állami Közútkezelő Kht., hogy legyen e projekt gazdája és valósítsa meg a beruházást (a

költség 3/4 részét a PHARE alap myújtja, 1/4 részét a Magyar Állam az Útalapból biztosítja). A beruházás célja a repülőtér és az idegenforgalmi központok (elsősorban Keszthely) közötti jobb útkapcsolat kialakítása. Az útiépítés két szakasza valósul meg. Az Alsópáhok - Keszthely között, illetve a sármelléki 76-os deltától Zalavárig. Ez utóbbi keretében Égenföldön a vasúti kereszteződés alatti buszmegállók is átépítésre kerülnek, kialakítják a szabványnak megfelelő buszöbloket. A Sármellék – Zalavár útszakaszon az új

aszfalt burkolatot kap és ún. megerősített (kavicsozott) padka készül. Az Alsópáhok – Keszthely közötti szakasz – tekintettel arra, hogy két számjegyű főközlekedési út – szélesítésre kerül és teljes egészében új aszfalt szőnyegezést hajtának végre. A repülőtér útkapcsolatainak javítását az önkormányzat a következő évekre is megtervezte. Ígéret van arra, hogy a 76-os déli csomópontja átépítésre kerül a következő évben és folytatólagosan a főútvonal községünkön átvezető szakaszait is felújítják.

Szabó Vendel

Önkormányzati tulajdonban a Nyugat-balatoni repülőtér

Ha a Tisztelt Olvasó e címre ránézett, akkor lehet, hogy nem a falunk határában elterülő repülőtérre gondolt, bár sokszor láthatta prospektuson és a repülőtér kapuján is e feliratot. (Balaton West Airport, azaz: Nyugat-balatoni repülőtér)

Talán nem kellene magyaráznom az elnevezést. Amikor a „sármelléki” repülőtér polgári hasznosítása 1991-ben megindult, az akkori üzemeltető Balaton Airport nevet adott a repülőtérnek, ezzel is jelezve azt, hogy a két község közigazgatási határában elterülő repülőtér egyetemleges tulajdon, és a Balaton légikikötőjeként kívánják üzemeltetni.

A tömegtájékoztató eszközök: sajtó, rádió, televízió az utóbbi években sokat foglalkoztak a balatoni repülőterekkel, nevezetesen a sífok-kilitti, a szentkirályszabadjai és a sármelléki repülőtérrel.

Mi úgy gondoltuk, hogy a Balaton régióban sem kell versenyt szítani a repülőterek között. Mindhárom lehet balatoni repülőtér de úgy gondoljuk, hogy a sármelléki néven közismert légi bázis nemzetközi kereskedelmi repülőtérként egy nagy régió jelentős objektuma lehet és jól kiegészítik egymást a Dunántúl, vagy az ország más körzeti repülőtereivel.

Ennyit a cím magyarázatával.

Repülőtérünk Zalavár és Sármellék közigazgatási határában, valamivel több mint 401 ha-t foglal el a közeli és távoli irányadók területeivel együtt.

A csapattípusú megelőző fél évben már térségi összefogás indult meg annak érdekében, hogy a repülőtér katonai hasznosítását követően a polgári légi közlekedés számára adják át és ne katonai objektumot, esetleg a keszthelyi alakulatot teleptsék ide. Ennek érdekében alakult meg 1990. áprilisában a Kis-Balatoni Település Szövetség, amely több mint 60 ezer térségi lakos nevében kérte a repülőtér polgári célú hasznosítását. (E szövetség folytatása lett a Kis-Balaton Térségi Társulás).

A repülőtér hasznosítását az akkori állami vagyonkezelő úgy tervezte, hogy értékesíti a teljes objektumot és 1990. decemberében meg is hirdették az első nemzetközi tendert. A pályázatás sikertelen lett, mivel külföldi vevő vagy hasznosító nem jelentkezett, illetve a belföldi pályázók ajánlatát az állam képviselője (az alacsony ajánlati összeg miatt) nem fogadta el. Így került sor 1991. áprilisában ideiglenes bérleti szerződés megkötésére az Állami Vagyonkezelő és Mikromatika Holding között. Később a Mikromatika egyik cége a Balaton Airport Kft. vette át az üzemeltetést. A Mikromatika a repülőtérrel alkalmassá tette – a minimális feltételek megteremtésével- polgári célú légikikötőként való használatra. Elindította az első charter járatokat, megszervezte a nagy érdeklődést kiváltó repülős napot. 1994. végére már látszott, hogy a repülőtér üzemeltető Kft. csőd-helyzetben van - a bérleti díjjal tartozott a bérbeadónak - s emiatt az Állami Vagyonkezelő a bérleti szerződést felmondta.

A két önkormányzat képviselő-testülete az év végén már arról határozott, hogy az eltelt négy év kedvezőtlen tapasztalatait figyelembe véve megkísérelje a repülőtér hasznosításának ügyét „kézbe venni”. Mégpedig úgy, hogy az önkormányzatok által is elfogadott hasznosító illetve vevő legyen a repülőtér új tulajdonosa, vagy ha ez az út nem járható, akkor a repülőtér kerüljön önkormányzati tulajdonban és az új tulajdonosok gondoskodjanak a repülőtér hasznosításáról, fejlesztéséről.

1995. áprilisában a két önkormányzat által alapított Zalavár-Sármellék Airport Kft-nek kellett a repülőtér üzemeltetését átvennie. Az állami vagyonkezelővel megkötöttük a bérleti szerződést, a közvetlenül repülési célú terület bérletére vonatkozóan és később a két önkormányzat pályázatot nyújtott be a teljes objektum vagyonkezelői feladatainak ellátására. E pályázatot megnyertük és így került sor arra, hogy a ZSA Kft. üzemeltethesse a repülőtérrel és a két önkormányzat a Kft-re bízta a részleges vagyonkezelési feladatok végzését is.

Az eltelt nyolc év során a Kft-nk garantálni tudta a repülőtér zavartalan működtetését és kiépítette azokat a kapcsolatokat, amelyek a fogadó nagy szállodák (elsősorban a Danubius Hotels) és az utazási irodák közreműködésével az utasforgalom fokozatos növekedését eredményezték.

Büszkén mondhatjuk, hogy repülőtérünk az ország második legforgalmasabb repülőtere, mely a két önkormányzatnak anyagilag sem jelentett terhet, mintegy 10-10 sármelléki és zalavári dolgozónak biztosított eddig stabil munkahelyet és mindig megalapozott pénzügyi háttérrel rendelkezett, s személyi állománya fokozatos szakmai képzését is biztosította. A Kormány a repülőtér érdekében kifejtett önkormányzati erőfeszítéseket, a repülőtér zavartalan üzemeltetését is elismerte azáltal, hogy 2000. november 24-én meghozta azt a határozatot, amely úgy rendelkezett, hogy „a magyar állam tulajdonát képező és az ÁPV Rt. Vagyonkezelésében lévő sármelléki repülőtér térítésmentesen de terheinek átvállalásával kerüljön Sármellék és Zalavár Önkormányzatok tulajdonába”.

Együttal kikötötte, hogy:

- a repülőtér munkaterületét, pályahosszát fenn kell tartani és azt üzemeltetni kell
- a sportrepülés lehetőségét térítésmentesen kell biztosítani
- az állami légi-járművek (pl. Kormány-gép stb.) a repülőtérrel térítésmentesen vehessék igénybe
- az üzemi területeken kívüli rész hasznosításából származó bevétel kizárólag a repülőtér fejlesztésére használható fel.

Az ÁPV Rt. az önkormányzatokra olyan szerződést akart ráerőltetni, amely nem a fenti Kormányhatározat végrehajtását szolgálta volna. Ugyanis bizonytalan volt, hogy milyen terheket szán az önkormányzatokra áthárítani /pl. környezeti kárelhárítás, folyó perek veszteségeiből származó terhek, stb./ illetve a külső területek értékesítéséből származó bevétel 70%-át visszakövetelte és a repülőtér fejlesztésére csak a maradék 30%-ot lehetett volna fordítani.

Folytatás az 5. oldalon

Közel két évig folyt az önkormányzatok és az ÁPV Rt. közötti tárgyalássorozat, illetve a két önkormányzat az ÁPV Rt-t felügyelő miniszterhez, valamint a közlekedési és a gazdasági miniszterekhez is segítségért fordult a szerződés feltételeinek módosítása érdekében.

Ez év május 15-én született meg az újabb kormánydöntés, amely már az önkormányzati igényeknek is megfelel, és lehetővé tette, hogyha az önkormányzatok esetleg elvesztik az ÁPV Rt-től átvett pert, akkor annak költségét a külső területek értékesítéséből befolyó bevételből fizessék. Előírta, hogy 2002. július 31-ig az ingatlant át kell adni, mert amennyiben az átadási szerződés megkötésére ezen időpon-
ton belül nem kerül sor, úgy az objektum nem adható át.

Az önkormányzatok és az ÁPV Rt. közötti ingatlanátadási megállapodást július 30-án aláírtuk, melyet a két képviselőtestület közösen véleményezett és előzetesen jóvá hagyott.

Önkormányzataink feladata, hogy az évek óta folyó tárgyalások alapján a befektetni szándékozókkal a községek számára kedvező, a repülőtér fejlesztését és üzemeltetését zavartalanul biztosító, a helyi foglalkoztatást bővítő megállapodást bővítő megállapodásokat kössenek.

Ugyanakkor lobbizni kell annak érdekében, hogy az állami

támogatás a ma már nemzetközi kereskedelmi repülőtérre nyilvánított sármelléki repülőtérhez biztosított legyen három területen:

- az állami szolgálatok kinevezése, személyi, tárgyi, pénzügyi feltételeinek beépítése az illetékes minisztériumok költségvetésébe. /AFIS = repüléstájékoztató szolgálat, vám és határőrizeti, illetőleg rendőri szolgálat/
- a repülőtér fejlesztéséhez pályázatok útján elérhető állami támogatások biztosítása, melyhez a pályázati önerőt az önkormányzatok teremtik meg az érdekelt gazdasági társaságok bevonásával,
- a repülőtér fejlesztésének beépítése a Nemzeti Fejlesztési Tervbe, hogy az uniós források elérhetőek legyenek, és ezt a Magyar Kormány is garantálja.

A Nyugat-balatoni repülőtér üzemeltetését még ez évben a ZSA Kft. végzi s megnyugtató, hogy ennek pénzügyi háttere is biztosított.

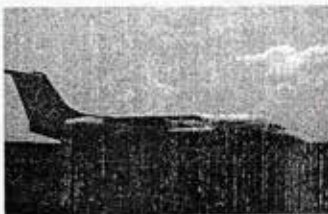
A repülőtér fejlesztésével a távolabbi önkormányzati célkitűzésekkel kapcsolatos elképzelésekről – ha a Szerkesztőség erre a Kereplő hasábjain lehetőséget teremt – az önkormányzatok készséggel adnak további részletes tájékoztatást.

*Szabó Vendel
Polgármester*

BALATON-WEST-AIRPORT

A 2004-es év a repülőtér életében minden tekintetben rendkívülnek bizonyult. Több olyan esemény történt, amelyek messzemenően befolyásolják létét, további működését, régóta áhított fejlesztését.

A repülőtér ebben az évben is a tavalyihoz közeli forgalmat bonyolított, várhatóan mintegy 1.500 repülővel és 21.000 körüli utassal. A további forgalomnövekedés csak a repülőtér fejlesztésétől remélhető. A jelenlegi felszereltséggel, infrastruktúrával csak nappal, jó időben tudunk gépeket fogadni. A termálfürdők és

utazási irodák egyre sürgetőbbben igénylik, hogy a repülőtér egész évben folyamatosan üzemeljen, akár rossz időjárás és látási viszonyok között is.

Reméljük, hogy a közeljövőben egy külföldi érdekeltségű befektetőcsoporttal együttműködve, bizonyos állami támogatással végre elkezdődhet a fejlesztés, amelynek elsődleges célja a biztonságos, folyamatos üzemeltetés. Ehhez a legfontosabb teendő a pályafény és a műszeres navigációs rendszer telepítése, fogadóépület bővítése, korszerűsítése.

Reméljük, hogy a következő számunkban a reptérrel kapcsolatos konkrét információkról számolhatunk be.

Hogyan fejlődik a repülőtér? avagy mi történik a repülőtéren.

Az országos médiában (televízióban) sokat lehet hallani a sármelléki repülőtéren megindult fejlesztésekről.

Úgy tűnik, hogy a két tulajdonos önkormányzat (Sármellék és Zalavár) jó befektetőket „fogott” a **Cape Clear Aviation Kft.**-vel.

De ahhoz, hogy a **CCA Kft.** a repülőtér üzemeltetését és fejlesztését zavartalanul és jól előkészítette folytathassa, jelentősen hozzájárult Sármellék Önkormányzata is.

2004-ben (még korábban: már 2003-ban megkezdve) a két önkormányzat sikeresen lobbizott annak érdekében, hogy állami támogatásokat szerezzen a fejlesztésekhez.

A **Balaton Fejlesztési Tanács 65 millió Ft támogatást szavazott meg** a fejlesztést megalapozó tervekre és kiegészítő beruházásokra.

Ezt a forrást Sármellék Önkormányzata kényszerült

felhasználni, mely rendkívül szerteágazóan sok feladatot jelent: árajánlatok kérése, közbeszerzési eljárások lefolytatása, szerződés-kötések, egyeztetések tervekészítőkkal, kivitelezőkkel, a pénzügyi műveletek, stb.

A munka túlnyomórészt már túl vagyunk:

- Elkészült:**
- a biztonsági beléptető rendszer- és kerítés terve,
 - ennek alapján kész a fogadóépület beléptető rendszere, és a keleti oldal kerítése,
 - környezeti tényfeltárás dokumentációja,
 - reptér telekkitűzés (üzemi terület)
 - NDB, DME berendezés létesítési tervének elkészítése,
 - műszeres léginnavigációs eljárások,
 - repülőtér komplett geodéziai felmérése.

- Megvásároltuk:**
- a Mitsubishi L 200-as típusú tehergépjárművet, melynek feltételei megfelelnek a repülőtéri tűzoltóság igényeinek,
 - a védőfelszereléseket.

Jelenleg folyik a repülőtéri előtér, garudóutak és futópálya fejlesztési munkáira kiírt pályázat elbírálása. A festést május 31-ig kell befejezni.

Az önkormányzatnak el kell készítenie:

- a reptéren létesítendő terminálpépület építéséhez szükséges környezetvédelmi szakhatósági hozzájárulást megalapozó tanulmányt.
- a D (volt üzemanyagbázis) terület környezetvédelmi műszaki becsatlakozási tervét.
- a Monitoring kutak vízjogi létesítésének engedélyezési tervét.
- a C terület (régireptéri benzinkút) tényfeltárási záró dokumentációját,
- A és B területek (északnyugati terület) víz vizsgálatát, mentesítési munkáit, és a fennmaradási engedélyek megszerzését.

A CCA Kft. saját költségén milliárdos nagyságrendű fejlesztéseket hajt végre. Az önkormányzattól kapott tervek alapján készül a

- reptér fénytechnikai rendszere: pálya közép- és oldalfénysor, küszöbfények.
- a légirányítás navigáció rendszere, az ehhez szükséges NDB/DME adók telepítése.

Folyamatban van a reptér teljes üzemi területének biztonsági kerítés-építése és egy új terminál-épület engedélyeztetése, melynek felépítése ez év második felében várható.

Az állami költségvetésben biztosított 300 millió Ft-ból - a Gazdasági Minisztérium egyik költségvetési szerve 2 db korszerű, nagyteljesítményű, a 7-es kategóriának megfelelő, tűzoltógépjárművet biztosít a repülőtérnek.

A **Fly Balaton** (ez a repülőtérünk új neve) ez évben járatokat fogad: **Berlinből, Düsseldorfból, Lipcséből, Frankfurtból, Hamburgból és Zürichből.**

E járatokat nyugati légitársaságok üzemeltetik.

Júliustól a **MALÉV Münchenből és Stuttgartból** közlekedtet szombatonként új járatokat.

Bizunk repülőtérünk a **Fly Balaton** töretlen fejlődésében és sok sikert kívánunk az üzemeltető **Cape Clear Aviation Kft.** vezetésének és dolgozóinak.

SZÁRNYAL A FLYBALATON!

A FlyBalaton Airport forgalma látványosan növekszik. A repülőtér üzemeltetési igazgatója, Benkő Attila örömmel tájékoztatott, hogy június 30-áig az előző év hasonló időszakához viszonyítva a vendégforgalom közel 2,5-szeresére nőtt. Bizik abban, hogy az év végére tervezett 130 ezer fős utaslétszámot elérik. Repülőtérünkre a kora tavaszi, illetve az előző évi kedd–csütörtök–szombati napokon túl, most már a hét minden napján érkeznek járatok.

Nagy légitársaságok gépeit fogadja, illetve indítja a FlyBalaton. A Helvetic járatával Zürich, a Malévval Stuttgart, a Ryanair-rel London, Frankfurt, a Germanwings-szel Berlin, az Olt légitársaság gépével Bremen, Lipse és Lübeck, a Lufthansa járatával Frankfurt és Hamburg, a Hamburginternational-lal Lipse és Drezda érhető el. Sármellékről minden szerdán indul egy új járat Korfura, melyet a Budapest Airport Service üzemeltet.

A repülőtér üzemeltető Cape Clear Aviation Kft., további jelentős fejlesztésekbe fogott. A két tulajdonos önkormányzattal egyeztetve, épül egy több mint 2100 m² alapterületű Cargo terminál, melyet bérbeadás útján a DHL fog üzemeltetni. A szolgáltató kezdetben kisképeket fog járatni, és az egész Dunántúlt a repülőtérrel kívánja a gyorspostai szolgáltatással ellátni. Természetesen más teher szállító gépek fogadására is alkalmas a repülőtér és az üzemeltetők abban bíznak, hogy rövid időn belül jelentős teherárú szállítás is bonyolódik FlyBalaton Airporton keresztül.

A mi reményünk pedig az, hogy a sikeres üzemeltetés újabb munkahelyeket teremtsen és további, biztos megélhetést a község minden lakója számára. Javaslom, hogy forgassák a Fly Magazint, melyben nagyon sok érdekes cikket és gazdag információt találnak nemcsak a repülőtérrel, hanem azokról a városokról is ahová Sármellékről utazhatnak. (Megtalálható lesz a Hivatal előterében és az orvosi rendelőkben.)

Sz. V.

A gazdaságélénkítés lehetőségét kihasználva Zalavár önkormányzatával együtt a volt szovjet katonai bázis egy 23 hektáros részén ipari park kialakítása valósul meg. Termelői, kereskedelmi, turisztikai, szolgáltatói profilú vállalkozások letelepedéséhez kívántak lehetőséget teremteni. Ahogy a mondás igazolja: „Jókor, jó helyen.” Azonban mit ér a bölcsesség jó üzleti érzék nélkül. Ez a koncepció egy nagyon progresszív irányvonalat mutat és igazol. Az ilyen és ehhez hasonló kínálatok, lehetőségek óriási reményeket és lehetőségeket kínálnak a lakosság vállalkozó szellemű rétegének, nem beszélve a mai gazdaságunkat és társadalmi életünket körülvevő szorongató korlátozásokból való kitörést illetően. Mindenekfelett mérvadó, hogy ez a „kincsesdoboz,” három termálfürdő a Balaton és a Kis-Balaton középpontjában helyezkedik el és hiánypótló aktuális piaci réseket hivatott tömíteni.

A 2019-es év fémjelzi a Zala Két Keréken kerékpárút fejlesztését Sármellék, Zala-szentgrót térségben keréken, Sármellék, Dózsa György u. – Ízek útja – Zala folyó töltése mellett Zalaapáti közötti rész kerékpárral való megközelítése valósult meg. Cél a kerékpár-turizmus fellendítése a térségben. Ezen felül sokkal egészségesebb a friss levegőn pedálozni, mint autóban ülve a levegőt szennyezni és fotelbetegségben szenvedni.

2016-ban került sora a Tanyafejlesztési Program – Sármelléki Gyümölcsöskert Program–kivitelezésére, melynek köszönhetően a gyümölcsfák és szőlő telepítése valósult meg, melyekből ivólevet, bort készítünk, mint helyi termék. Mindannyian tudjuk és ismerjük a különbséget a nagymama által eltett cseresznyekompót és a nagy üzletláncoknál megvásárolt, tartósítószerrel adagolt befőttek, lekvárok, ivólevelek között. Nem is beszélve a borról, mint bibliai italról. Az igazi ínycsemegek hamar meg tudják különböztetni a borok közötti eltérést. Egészen más annak a bornak a hatása, amelyet csakis az Isten napfénye érlelt a tőkén, onnan gyűjtötte össze zamatát, nem pedig mindenféle művi adalékokkal került az üzletek pultjaira. Bár a bortermelést a rómaiak vezették be Pannóniában, miután Krisztus után 9–12 között meghódították a mai Dunántúl területét és erről tanúskodik a Keszthely, illetve Balaton (Pelso) környékén megtalált agyag boroskorsó felirata is, mely így szól: „Da bibere!”= („Adj innom!”)

Egyben utalnék is az itt termelt legnépszerűbb szőlőfajtákra, melyeket mind honfitársainknak, mind az idelátogatóknak nyugodt szívvel és fejfájásmentesen ajánlhatunk: rizling, muskotály, hárslevelű, királyleányka, sasza, kékfrankos, egyre gyakoribb a francia eredetű és nagyon nagy ellenálló képességgel rendelkező merlot, de hál' Istennek megőrizve régi hagyományainkat még mindig találunk az otellóból is elegendőt.

A 2016-os év vívmányaiként mutathatja fel a község az Emlékpark létrehozását, az 1956-os forradalom és szabadságharc emlékére készített emlékmű felállítását, a gulag emlékművet Sármelléken a Szovjetunióba hurcolt politikai foglyok és kényszermunkások emlékére, Trianon 100 éves évfordulójára az egyházközséggel együtt történt emlékmű avatását.

Ezen mérföldkő értékű vívmányokat azért szeretném vastagon aláhúzni, mert történészként is úgy vélem, hogy soha nem volt nagyobb szükség arra, mint napjainkban, hogy identitástudatunkat megőrizve örökre szívünkbe vessük és őrizzük azok emlékeit, akik megszenvedték a szó legszorosabb értelmében szabadságunkat. Ezen felül, hogy idézzem a kiváló történészprofesszor, Nemeskürty István szavait, mely szerint „A jövőbe a múlton át vezet az út.” Soha nem volt akkora szükség az emlékezésre, mint ma, amikor is a napi információáradat szinte eltompítja nemzeti jellemünket, a multikulti elárasztja a kis népeket és megpróbálja egy kevert masszává gyúrni, összevegyíteni az egész világot, hamis módon elfeledtetve velünk, kik is vagyunk igazán, honnan jöttünk és hová tartunk.

A 2016-2017-2018-2019-2020-2021-es évek a Hungarikum pályázatok jegyében teltek, melynek lényege a település értékeinek feltárása, megőrzése és megismertetése.

A 2017-es évnek köszönhető a külterületi helyi közutak fejlesztése, az önkormányzati utak kezeléséhez, állapotjavításához, karbantartásához szükséges erő- és munkagépek beszerzése, melynek során egy traktor és hozzá illeszkedő munkaeszközök kerültek beszerzésre.

A 2018-as évet a temető fejlesztésének szenteltük, illetve a temetői útszakasz fejlesztésének, a harangláb felújításának és az urnafal létrehozásának.

A 2019-es évben újult meg a művelődési ház, ahol a színpad padozata, a függöny és a székek huzata kapott új arculatot. Meg kell említenünk még a fűtés/hűtés korszerűsítésének eredményeit is.

2020-ban az általános iskola lépett a megújulás útjára, értve ez alatt az iskola szigetelését, festését, fűtését, annak korszerűsítését. Meg kell említenünk a Nyitott Tanulási Központ létrejöttét az egykori pártház épületében, melynek célja a foglalkoztatottság növelése, készségek fejlesztése különböző képzések szervezésével. E ponthoz érve szeretném hálámat és köszönetemet is kifejezni, hogy szerény személyem is részt vehetett, csaknem egy éven át az itt folyó esti tagozatos német nyelvtanfolyamot vezetve. A kitűnő körülmények és a jó felszereltség már fél sikert jelentett a nehéz német nyelv elsajátításában a hallgatók számára.

Sármellék önkormányzata létrehozta a 100%-os önkormányzati tulajdonban álló Sármellékért Közhasznú Nonprofit Kft-t. A Kft. célja a foglalkoztatottság elősegítése. A 2014-ben sikeres pályázatának köszönhetően létrehozta a 30 fő befogadására alkalmas ifjúsági szálláshelyet. A szálláshely diákok, ifjúsági csoportok, és nagy családok részére nyújt kedvezményes szálláslehetőséget. A Kft. célkitűzése a turisztika kínálatra épülő idegenforgalmi szolgáltatások fejlesztése és az ifjúsági turizmushoz kapcsolódó minőségi szálláshely létrehozása volt.

A Sármellékért Közhasznú Nonprofit Kft. 2017-ben megalapította a Sármellék Gyermekéiért Alapítványt, melynek célja a köznevelésben résztvevő gyermekek egészséges táplálkozáshoz szükséges tudás és készségek megszervezésének támogatása a szülők bevonásával. 2018-ban sikeresen pályázott az „Étkezz egészségesen! Menő menzák az iskolában” című pályázaton, ahol az általános iskola étkező bútorzata megújulhatott. Beszerzésre kerültek új konyhatechnológiai berendezések és a diákok számos az egészséges életmóddal kapcsolatos előadásokon vehettek részt.

A legújabb vívmányaink termékenységének egyéb nemes jegyeit fémjelzik a következő alakulatok, szerződések is:

Otello Borbarátok Köre (Boros gazdák, borkedvelők egyesülete)

A SÖTYE (Sármelléki Öreg Tyúkok Egylete-sármelléki nőklub idősebb asszonyokkal) és a BRACS (sármelléki nőklub fiatalabb hölgyekkel) megalapításánál szeretnék egy az előzmények és történelmi szálakhoz visszanyúló 2002. februári-márciusi Kereplő cikket, annak is a harmadik oldalát forrásként közölni. Így érzékelhetőbbé szeretném tenni a fejlődés vonalát és egyben szemléletesebbé is az igényes olvasó előtt, amit már néhány oldallal ezelőtt utalásként tettem, s ami egy történész kötelessége is volt mindig, hogy a „jövőbe a múlton át vezet az út.”

Emeljük poharunkat! Kívánjunk minden jót!

Ünnepésre készülünk. A község, s egyben intézményünk két csoportja is jelentős évfordulóhoz érkezett. A Nőklub 35 éves, a Pávkörünk 30. Sőt mindkettő egy picit már több is, s ezt a bennfentesek pontosan tudják.

Úgy kezdődött, hogy Kócs Károlyné (Katica néni) 1965-ben néhány asszonnyal összebeszélve alakított egy kis csoportot, akik elhatározták, hogy őszi tavaszig hetente egy-egy estén összejönnek, elbeszélgetnek, mindennapi gondjaikról, kézimunkáikról, meg... aztán amit a társaság akar. Jól érezték magukat így együtt, hiszen összekötötte őket a közös sors, az együtt átélt fiatalaság, szóval az emlékek. Gyakran énekelgettek is kedves dalukat. Vidáman, egymással élcelődve, a mindennapi gondokból kikapcsolódva teltek ezek az esték. Nem kellett díszes meghívó, hosszas agitáció, ha jött az ősz összegyűltek, örültek egymás társaságának, vidámak voltak és énekeltek.

Nem nagy csoda tehát, ha a 60-as évek végén, a 70-es évek elején kibontakozó országos pávköri mozgalom adta lehetőséget megragadva bevezettek az induló mozgalomba. Ez azonban már némi szakértelemet is igényelt, ezért megnyerték a csoport vezetésére Barta Mária tanítónőt, aki 1952 óta a községben dolgozott. Így indult útjára a Pávkör 1971-ben, s az első fellépésük 1972 tavaszra esik. Majdnem pontosan 30 éve! Az első évfordulók hol a Nőklub, hol a Pávkör megalakulásához igazodtak, most ez lett az irányadó. Országosan sincs sok olyan nőklub vagy pávkör amely ennyi időn át—megélve a rendszerváltást, a mozgalom országos jelentős visszaesését még mindig színvonalas tevékenységre képes. Szerencsére Sármelléken ez nem így történt. Az eltelt harminc illetve harmincöt év alatt mintegy 110-120 nőt tagja valamelyik vagy esetleg mindkét klubnak.

Őket köszöntjük majd március 9-én—nem véletlenül éppen a Nőnapon—a jeles évfordulók alkalmából Köszönet illeti azokat is, akik ennyi időn át összetartották eredményes tevékenységre serkentették a két csoportot.

A 70-es évek végén amikor Katica néni beteg lett Ferge Józsefné vette át a Nőklub irányítását, s azt lassan 25 éven át vezeti. Majdnem új csoportot kellett alakítani, hiszen a régi klub tagjai nagyon kötődtek volt vezetőjükhöz. Annnyira, hogy a nyolcvanas évek elején Katica néni még megalakította a Nyugdíjas Klubot. Sajnos az ő halála miatt ez a klub csak nagyon rövid ideig működött, pedig egy ideig a két Gizi néni—Antal Pálné és Kálmán Gáborné—irányításával még működött a klub. Egészségi állapotuk miatt egyre szűkült a létszám, így végül a megmaradta csatlakoztak a Nőklubhoz. Hogy milyen programok voltak? Hát ez mindig változott. A csoport teljesen autonóm módon működött. Volt időszak amikor a díafilmes úti-beszámoló volt a sláger, s ebben nagyon kedvelték Bereczky Kálmán bácsi előadásait. Más időszakban a kézimunkázás volt a fő szám, s szép kiállításokat rendeztek egy-egy községi neves rendezvény alkalmával. Természetesen számos más előadás is színesítette estéiket. Volt a klubban orvos, kozmetikus, természetgyógyász. Tanulták egymástól a pörkölttorta készítését, recepteket és volt időszak amikor a kosárfonást tanulták. Közben megünnepelték egymás névnapjait.

Igen emlékeztetek az orszájáró körutak, melyek közül csak néhányat lehet példaképpen megemlíteni.

- Több alkalommal vett részt a csoport—s ekkor nemcsak klubtagok—a debreceni virágkarneválon, valamint a Szegedi Szabadtéri Játékok előadásain.

- Emlékezetes marad az ópusztaszeri, gödöllői, (Margitsziget, dunai sétahajózás) stb. kirándulás is.

- Szintén hagyomány a nőnapra köszöntő, a húsvéti tojáskarcolás és a karácsonyi tál készítése. Ez utóbbiak szakemberek irányításával történt, ami lehetővé tette annak folyamatos, színvonalas elsajátítását.

Több alkalommal rendeztek Sármelléken a megye nőklubjai számára találkozót. A résztvevők magukkal vihettek az itt szerzett élményeket, s vele Sármellék híret, vendégszeretetét.

Úgy érezhető Ök (20-30 fő) jól érzik magukat együtt, mi pedig csak azt kívánhatjuk maradjon így mindig, s gyarapodjanak létszámban, mert hogy új tagokat is szívesen látunk.

Az 1971-es évben határozták el a nőklub tagjai, hogy jellegzetes, helyi hagyományokra építő dalaikat—melyeket foglalkozásaikon önkéntlenül énekeltek—bemutatták a pávköri találkozókra is. Így kezdett egy török két virág teremni. Nem véletlenül választottuk tehát emblemnak az egy-többől kivált két virágot.

A Pávkör új tagokat is toborzott, akik csak ezekre a közös énekekre és a fellépésekre jártak el. Már az első időszakról kezdve sikeresek voltak a megyei és az országos szintű bemutatásokon, minősítő versenyeken, s ez nyagban köszönhető volt Barta Mária hozzáértésének, gondos munkájának, aki a 80-as évek közepén nyugdíjba vonult. Ekkor vette át a csoport vezetését Sándor Lászlóné, akinek az irányításával a csoport számos szép sikert tudhat magáénak.

A megyei és országos minősítő versenyeken ezüst és arany minősítéseket szereztek, az ország szerte híres szakemberekből álló zsűri előtt. Készült velük TV és Budapesten rádió felvétel, melyet a Kossuth rádió műsorán többször lehetett hallani. Ez a felvétel kazettán is megjelent.

Talán az 1989-es év volt a legemlékezetesebb. Ekkor a minősítő versenyeken elért eredmények alapján a legjobb hat pávkör meghívót kapott Dunapatajra, ahonnan a műsort a rádió egyenes adásban közvetítette. De az utóbbi évek szereplései is méltóak a csoporthoz. A Kultúrával a Nyugat Kapujában milleniumi rendezvénysorozatban is az országos bemutatóra javasolták a csoportot. A 2001-évi minősítő versenyen is csak azért kaptak ezüst minősítést, mert a csoport tagjainak nagy része „túl fiatal” volt.

Köszönet illeti mindazokat, akik a sármelléki dalokat ezen a színvonalon igyekeztek eddig megőrizni.

Köszönet Vajda Józsi bácsinak, aki míg tettehe önzetlen szakmai segítője volt a csoportnak, s így részese sikereinek. Köszönet mindenkinek, aki bármikor, bárhol segítette a két csoportot munkájában, s azoknak, akik bármikor hosszabb vagy rövidebb ideig tagjai voltak a csoportoknak! Március 9-én, éppen Nőnapon köszöntjük Őket!

Emeljük poharunkat! Kívánunk minden jót!

Ferge József

Az új megalakulások időrendi sorrendjében bár az utolsó helyen, de nem utolsó sorban utalnék a községünk és környéke közrendjére vigyázó és azt nagymértékben segítő Polgárőr Egyesület megalapítására. Önfeláldozó munkájuknak hála adózik minden jó szándékú polgár. Komoly járműparkkal és technikával, időjárási viszontagságokat és napszakokat legyőzve segítik értékeink megóvását, programjainkat, még a temetkezési felügyeletet és a közlekedés zavarmentes folyását biztosítva állnak helyet.

Mindenki tisztában van vele, mily nagy sikerélmény a „humanitárius település” cím elnyerésének megszerzése. Községünk e téren is élen járt. Célja a Magyar Vöröskereszt eszmeiségének, alapelveinek tiszteletben tartásának elismerése, respektálása, s céljai megvalósításában az aktívan résztvevő közösségek elismerése. Meg kell még említeni a nőnap rendezvényeket is, amikor is a férfi egyesületi tagok, képviselőtestületi tagok egy műsorral és vacsorával kedveskednek a településen élő hölgyek számára. A mindannyiunk életét, múltját, jelenét és jövőjét befolyásoló és számtalan lehetőséget kínáló repülőtér kincses dobozunk egyéb funkciókat betöltő szerepét méltatnám még a hangárfesztivál megrendezésével. Az országban is egyedülálló rendezvény, amely a sármelléki repülőtér hangárai között került megrendezésre először 2019-ben. Itt megdobban a szívem, hiszen a szovjet hadsereg kivonulása után, rögtön az egyetem befejezését követően vehettem részt személyesen is a repülőtér megnyitó ünnepségén. Életre szóló élményt jelentett számomra a számtalan műsor, melyek során még ma is fülembé csengnek Földes László „HOBO” dalai, melyeknek során megjelent a csillagfényes nyári éjszakában maga a szabadság teljes reménye, amit már mindenki oly régóta áhított.

Azt gondolom, lassacskán emlékemet és forrásomat egybegyűjtve mondanivalóim vége felé közeledek, de minden ember, aki már bár megette kenyere javát, s hajlott kora ellenére is meg tud újulni, meg tud fiatalodni, annak csakis a jövő építése lebeghet lelki szemei előtt. Ez pedig a család, s ezen belül is a család legfényesebb kincse, a gyermek, jövőnk záloga. Nem mehetünk el tehát szó nélkül a gyermekek támogatása mellett, mely babakötvények formájában is megnyilvánult. Ezen felül szót kell méltatva ejteni a család-támogatásokról is. A vásárlási utalványok családoknak, időseknek a karácsonyi ünnep közeledtével szívet melengető.

Említésre méltó kis példaképeink (azok a 14–19 év közötti nappali tagozatos középiskolai tanulók, akik a település kulturális közösségi és sportéletében aktívan részt vesznek, öregbítve községünk hírnevét, dicsőségét).

Ahogy az ókori történetíró mondta egykor, így zárnam a hiánypótló helytörténeti mű utolsó sorait, és kimondom „minden harag és elfogultság nélkül”, írt e község történelmet. Büszkék lehettünk, lehetünk elődeinkre, hazafiasságukra, jó gazdasági és gazdálkodási tudásukra, kereskedelmi vénájukra, szorgalmukra.

Egyben még egyszer köszönetet mondok, név nélkül, de nagy betűkkel MINDENKINEK, akik e mű létrehozását bármily formában is elősegítették, támogatták. Hiszen, hogy egy ilyen stabil és törhetetlen, szorgalmas nép méltó utat épített az elkövetkezendő gazdaság, társadalom, politika és kultúra irányvonala számára. Abban a tudatban élem napjaimat, s alkotok, hogy e sorok olvasása, értelmezése után találok még olyan követőket, akik majdan továbbírják e mesés község történetét, fejlődését. Erre ösztönzők, sarkallok minden történész vénával megáldott, szülőföldjét, múltját tisztelő és értékelő, szerető lokálpatriótát.

Adatközlők

Kisvarga Gáborné
Tompos József
Dr. Órffy László
Nagy József
Dr. Kisvarga Lajos
Dr. Kisvarga Lajosné
Szabó Vendel

Felhasznált irodalom

1. HI. Megyei Kiegészítő Parancsnokság (Veszprém) 1956-os gyűjtemény
2. Százéves a vasútigazgatás Szombathelyen
3. III. dr. Kövér István: Szolgálati helyek, vezetők (Archontológia)
4. TURF magazin (2006/1) Zsoké portré
5. Kisvarga Lajos: Sármellék a II. vh. után, a háború befejeződése Sármelléken
6. TOP GUN
7. TOP GUN
8. Kereplő
9. ZML Keszthelyi Járási Tanács iratai
10. VeML VMB B

TARTALOM

BEVEZETÉS	3
I. AKIK ÉLETÜKET ADTÁK ÉRTÜNK	5
II. A SÁRMELLÉKI PARASZTI TÁRSADALOM ÁTALAKULÁSA / 25 ÉV TÖRTÉNETE	23
III. HŐSÖK ÉGEN FÖLDÖN	35
IV. 1956	52
V. A TANÁCSRENDSZER	66
VI. MŰVELŐDÉSI IGÉNYEK ÉS LEHETŐSÉGEK NAPJAINKIG	77
VII. SÁRMELLÉKI PLÉBÁNOSOK, KÁNTORTANÍTÓK	98
VIII. A SÁRMELLÉKI ÁLLOMÁS ÉS FŐNÖKEI 1904-TŐL	108
IX. HÍRES SPORTOLÓINK ÉS MŰVÉSZEINK	112
X. TEKNŐVÁJÓ CIGÁNYOK	120
XI. ORVOSOK, ÁLLATORVOSOK	123
XII. NAPJAINK VÍVMÁNYAI	128